

การนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ADOPTION OF VALUE CONFISCATION IN ANTI MONEY LAUNDERING LAW

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Laws
Common Course
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2019
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำหลักการริบทรัพย์สืบตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน
โดย	น.ส.หนึ่งฤดี ศุภกิจอนันต์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	
.....	ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร)	
.....	กรรมการ
(นายวิทยา นิตธิธรรม)	

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

หนึ่งฤดี ศุภกิจอนันต์ : การนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน. (ADOPTION OF VALUE CONFISCATION IN ANTI MONEY LAUNDERING LAW) อ.
 ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร. ชัชพล ไชยพร

มาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ใช้หลักการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน คือ ทรัพย์ที่ถูกยึดต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในทางใดทางหนึ่ง และในขณะที่ศาลมีคำสั่งให้ริบทรัพย์ จะต้องมีความผิดที่ผู้กระทำความผิดชุกชอนทรัพย์สินอย่างแนบเนียน หรือใช้วิธีการนำทรัพย์ที่ได้จากการกระทำความผิดรวมเข้ากับทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงการใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดให้หมดไปอย่างสิ้นเปลือง ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถติดตามริบทรัพย์สินเหล่านั้นได้ ผู้กระทำความผิดยังคงได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดอยู่

การนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในกฎหมายฟอกเงิน จะทำให้ศาลมีอำนาจในการกำหนดมูลค่าของทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาจากการกระทำความผิด และสั่งริบชำระเป็นเงินแทนหรือสั่งให้ริบทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดเทียบเท่ากับมูลค่านั้น ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับประโยชน์ใด ๆ จากการกระทำความผิด และเพื่อเป็นการลงโทษให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ทรัพย์สินคืนให้แก่รัฐจากการที่ตนได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์ที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเหล่านั้น ทำให้การริบทรัพย์สินตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของประเทศไทยมีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับนานาประเทศและมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

สาขาวิชา นิติศาสตร์
 ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิติ .....
 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

5986029734 : MAJOR LAWS

KEYWORD: Value-Based Confiscation, Anti-Money Laundering

Nuengruedee Supakitanan : ADOPTION OF VALUE CONFISCATION IN ANTI MONEY LAUNDERING LAW. Advisor: Asst. Prof. Dr. CHACHAPON JAYAPHORN

The Measurement taken on asset under The Anti-Money Laundering Act B.E. 2542 using the principles of Property-Base Confiscation, the confiscated property must be the property associated with the commission of the offense in any way while the court has ordered the confiscation of property. It must have the property that is object of the confiscation order causing problems in case where the offender hides the property tactfully or uses the method of obtaining assets legally. Including the wasting of the property obtained from the commission causing government officials to not be able to track this forfeiture of property. The offender still benefits from the offense.

The Value-Based Confiscation applying forfeiture principles in anti-money laundering laws will give the court the power to determine the value of the property or any other benefits derived from the commission of an offense and forfeit payment in lieu of money or order to confiscate other property of the offender equal to that value which will make the offender not received any benefits from the offense from those illegally acquired assets resulting in the confiscation of asset under the anti-money laundering law of Thailand as effective as other countries and in accordance with International Conventions and International Standards on Combating Money Laundering.

Field of Study: Laws

Student's Signature .....

Academic Year: 2019

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ท่านได้ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะแนวทางในเขียนวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ ทั้งยังคอยเอาใจใส่และคอยให้กำลังใจผู้เขียนตลอดมา จนผู้เขียนสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จ ผู้เขียนซาบซึ้งและกราบขอบพระคุณในความเมตตากรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์ ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ และท่านอาจารย์วิทยา นิตธรรม ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ แม้ท่านทั้งสองมีภาระงานมาก แต่ท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำที่เป็น ประโยชน์ในการแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส ท่านอาจารย์ผู้มีความเมตตากรุณา กับ ผู้เขียนเสมอมา แม้ในวันนี้ท่านจะไม่ได้อยู่เห็นความสำเร็จของผู้เขียน แต่ความเมตตาของท่านเป็น จุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้เขียนสามารถเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขึ้นได้ ผู้เขียนระลึกถึงพระคุณของท่านอยู่เสมอ และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์สุพัตรา แผนวิจิต ที่คอยให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสมอมา

กราบขอบพระคุณนายนิรุติ ศุภกิจอนันต์ และนางฤดีพร ศุภกิจอนันต์ บิดามารดาผู้เป็นที่รัก ยิ่งของผู้เขียน ท่านทั้งสองมอบความรัก ความห่วงใย และกำลังใจให้กับผู้เขียนตลอดมา ในยามที่รู้สึก ท้อแท้หรือเหนื่อยล้าจากการทำวิทยานิพนธ์ เพียงนึกถึงความภูมิใจของบิดามารดาเห็นผู้เขียน ประสบความสำเร็จแล้ว ทำให้ผู้เขียนมีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ รุ่นพี่ รุ่นน้อง และสมาชิกทุกท่านที่คอยให้กำลังใจตลอดมา และ ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิตทุกท่านที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือ

คุณความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบเป็นกตเวทิตคุณแต่บิดามารดา คณาจารย์ ตลอดจนผู้เขียนตำราและเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้นำมาอ้างอิงและเรียบเรียงเป็น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้ เดียว

หนึ่งฤดี ศุภกิจอนันต์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานของการวิจัย.....	8
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	9
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีการลงโทษริบทรัพย์สินตามหลักสากล.....	11
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษริบทรัพย์สิน.....	11
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินและการลงโทษริบทรัพย์สิน.....	11
2.1.2 วัตถุประสงค์ของการลงโทษริบทรัพย์สิน.....	15
2.1.3 แนวคิดการลงโทษริบทรัพย์สิน.....	21
2.1.4 แนวคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์เพื่อตัดแรงจูงใจของอาชญากร.....	24
2.2 ระบบการริบทรัพย์สิน.....	28
2.2.1 การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation or Forfeiture System).....	29
2.2.1.1 การริบทรัพย์สินทางอาญา.....	30

2.2.1.2 การริบทรัพย์สินทางแพ่ง	31
2.2.1.3 ความแตกต่างของการริบทรัพย์สินทางอาญากับการริบทรัพย์สินทางแพ่ง	32
2.2.2 การริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Confiscation)	34
2.2.2.1 ความหมายของการริบทรัพย์สินตามมูลค่า	35
2.2.2.2 หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า	35
2.2.2.3 ผลการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่า	36
2.3 หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ.....	38
2.3.1 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988).....	38
2.3.2 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะ องค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000)	40
2.3.3 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention Against Corruption, 2003)	44
2.4 หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าตามมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอก เงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและแพร่ขยายอาวุธที่มีอำนาจ ทำลายล้างสูง (International Standards on Combating Money Laundering and The Financing of Terrorism and Proliferation).....	48
2.4.1 The FATF Recommendations	48
2.4.2 หลักการสำคัญของข้อเสนอแนะ 40 ข้อที่เกี่ยวข้องกับการริบทรัพย์สิน.....	56
บทที่ 3 การลงโทษริบทรัพย์สินตามกฎหมายไทย	59
3.1 วิวัฒนาการของการลงโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทย.....	59
3.2 หลักการริบทรัพย์สินตามกฎหมายไทย.....	61
3.2.1 การริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงตัวทรัพย์สิน	61
3.2.1.1 ประมวลกฎหมายอาญา.....	61

3.2.1.2 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.....	62
3.2.1.3 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542	68
3.2.2 การริบทรัพย์สินตามมูลค่า.....	70
3.2.2.1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561	71
3.2.2.2 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 .	73
3.3 กระบวนการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.....	75
3.3.1 การยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ชั่วคราว	75
3.3.2 กระบวนการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน	77
3.3.2.1 กระบวนการในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่.....	77
3.3.2.2 กระบวนการในชั้นกรรมการธุรกรรม	81
3.3.2.3 กระบวนการในชั้นพนักงานอัยการ	83
3.3.2.4 กระบวนการในชั้นศาล	85
3.3.3 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในความผิดมูลฐาน	87
3.3.4 สิทธิของเจ้าของทรัพย์สิน ผู้รับโอน หรือผู้รับประโยชน์	88
3.3.5 การให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน.....	90
3.3.6 การเก็บรักษาและจัดการทรัพย์สิน.....	91
บทที่ 4 การบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของต่างประเทศ	95
4.1 หลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของประเทศอังกฤษ	95
4.1.1 หลักการและที่มา.....	95
4.1.2 ประเภทความผิด	96
4.1.3 วิธีการบังคับ	97
4.1.4 ผลของการบังคับใช้มาตรการ.....	98

4.2	หลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของประเทศสหรัฐอเมริกา...	99
4.2.1	หลักการและที่มา.....	99
4.2.2	ประเภทความผิด	100
4.2.3	วิธีการบังคับ	102
4.2.4	ผลของการบังคับใช้มาตรการ.....	103
4.3	หลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของประเทศฝรั่งเศส	103
4.3.1	หลักการและที่มา.....	103
4.3.2	ประเภทความผิด	105
4.3.3	วิธีการบังคับ	106
4.3.4	ผลของการบังคับใช้มาตรการ.....	108
4.4	หลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของประเทศสิงคโปร์	108
4.4.1	หลักการและที่มา.....	108
4.4.2	ประเภทความผิด	109
4.4.3	วิธีการบังคับ	110
4.4.4	ผลของการบังคับใช้มาตรการ.....	111
บทที่ 5	วิเคราะห์แนวทางการนำมาตรการริบทรัพย์ตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน	112
5.1	วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สิน	112
5.1.1	ปัญหาการดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด	113
5.1.2	ปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีกับทรัพย์สิน	128
5.1.3	ประเด็นความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับหลักสากลตามอนุสัญญาระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน	131
5.1.3.1	ความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับหลักสากลตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ	131
5.1.3.2	ความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน	137

5.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในกฎหมายต่างประเทศ.....	140
5.3 วิเคราะห์ผลของการนำมาตราการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน	147
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	149
6.1 บทสรุป	149
6.2 ข้อเสนอแนะ	154
บรรณานุกรม.....	157
ประวัติผู้เขียน.....	162

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การริบทรัพย์สินเป็นโทษอย่างหนึ่งตามที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 ได้บัญญัติไว้¹ มีลักษณะเป็นโทษเสริมที่ใช้ประกอบดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสม ไม่ใช่โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดโดยตรง เนื่องจากในประมวลกฎหมายอาญา โทษที่บัญญัติไว้ในความผิดต่าง ๆ ที่จะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดโดยตรงมีเพียง 3 สถาน คือ โทษประหารชีวิต โทษจำคุก และโทษปรับ

การริบทรัพย์สินมีลักษณะเป็นทั้งโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย² ส่วนที่เป็นโทษคือ เมื่อศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สินแล้ว ย่อมมีผลทำให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องสูญเสียทรัพย์สินนั้นไป การริบทรัพย์สินจึงเป็นการลงโทษเพื่อทดแทนความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้นและเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิด เพราะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหวั่นหวาด³ ส่วนที่เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยคือ เมื่อริบทรัพย์สินไปแล้ว ผู้กระทำความผิดก็ไม่อาจใช้ทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดอื่น ๆ ต่อไปได้อีก เป็นการป้องกันและตัดโอกาสเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดนำทรัพย์สินนั้นไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดในภายหน้า

ระบบการริบทรัพย์สินสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation or Forfeiture System) อันเป็นระบบดั้งเดิมที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Confiscation) ซึ่งเป็นการริบทรัพย์สินโดยไม่เจาะจงตัวทรัพย์สินแต่จะใช้วิธีริบเอาผลประโยชน์อื่นที่มีมูลค่าเท่ากับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิด

ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation or Forfeiture System) เป็นระบบที่ใช้ทั่วไปในประเทศที่ยึดถือระบบประมวลกฎหมาย ระบบนี้ทรัพย์สินที่ศาลจะสั่งริบได้จะต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในทางใดทางหนึ่ง ไม่

¹ มาตรา 18 ประมวลกฎหมายอาญา.

² อุทิศ แสนโกติก, กฎหมายอาญา ภาค 1 (กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525), หน้า 257.

³ ณรงค์ ใจหาญ, กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543), หน้า 81.

ว่าจะเป็นที่ทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด (Prohibited Items)⁴ ทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้หรือเพื่อใช้ในการกระทำความผิด (Instrumentalities of Crime)⁵ หรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด (Criminal Fruit)⁶ อย่างไรก็ตาม หากทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นถูกจำหน่ายจ่ายโอนหรือถูกนำไปฟอกให้เป็นทรัพย์สินที่บริสุทธิ์แล้ว หรือในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้มีการชุกชอนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดจนไม่อาจติดตามเอาทรัพย์สินนั้นมา การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินย่อมไม่อาจกระทำได้⁷ อาชญากรยังคงได้รับประโยชน์จากการกระทำผิดและอาจนำทรัพย์สินนั้นไปใช้เป็นต้นทุนในการกระทำความผิดได้เช่นเดิม การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Confiscation) เป็นระบบที่จะทำให้รัฐสามารถบังคับเอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดได้ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินแต่ทรัพย์สินดังกล่าวเปลี่ยนสภาพไปเป็นอย่างอื่นจนไม่สามารถบังคับเอาทรัพย์สินนั้นได้ ศาลสามารถสั่งให้ผู้กระทำความผิดจ่ายเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าเท่ากับทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบได้⁸ คำสั่งริบทรัพย์สินดังกล่าวไม่ได้มีการระบุว่าจะต้องริบทรัพย์สินใดเป็นการเฉพาะจึงไม่จำเป็นต้องมีทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งคำสั่งริบนั้นอยู่ในขณะที่ศาลมีคำสั่งริบ ตามระบบนี้รัฐเพียงพิสูจน์ว่าผู้กระทำความผิดได้รับทรัพย์สินมาเป็นมูลค่าเท่าใด ศาลก็จะมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินเป็นมูลค่าเท่านั้น และหากผู้กระทำความผิดไม่ชำระตามคำสั่งศาล คำสั่งให้ริบทรัพย์สินนี้ก็ยังสามารถใช้บังคับกับทรัพย์สินทุกชนิดของผู้กระทำความผิดโดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินนั้นจะได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย⁹

ในประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอยู่หลายฉบับ ซึ่งมีทั้งกฎหมายที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน การริบทรัพย์สินตาม

⁴ มาตรา 32 ประมวลกฎหมายอาญา.

⁵ มาตรา 33 (1) ประมวลกฎหมายอาญา.

⁶ มาตรา 33 (2) ประมวลกฎหมายอาญา.

⁷ ต่อศักดิ์ บุรณะเรืองโรจน์, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องโครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายรองรับการให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอต่อสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, 2550), หน้า 24-25.

⁸ ปกป้อง ศรีสนิท, กฎหมายอาญาชั้นสูง : อาชญากรรม ความรับผิด และโทษอาญา (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559), หน้า 213.

⁹ ต่อศักดิ์ บุรณะเรืองโรจน์, "ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในการติดตาม ยึด อายัด และริบทรัพย์สินและแนวทางแก้ไข" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 2560, พฤศจิกายน. แหล่งที่มา: http://www.asean.ago.go.th/asean-th/images/file/article/article_torsak.pdf.

มูลค่า หรือใช้ทั้งสองระบบควบคู่กัน โดยกฎหมายไทยที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ส่วนกฎหมายไทยที่กำหนดให้นำระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้บังคับ คือพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ให้นำระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้เป็นมาตรการเสริมการริบทรัพย์สิน โดยให้ศาลสามารถสั่งริบทรัพย์สินตามมูลค่าหรือผลประโยชน์ที่เกิดการกระทำผิดได้อีกในกรณีที่สิ่งที่ศาลสั่งให้ริบ สูญหายหรือไม่สามารถติดตามเอาคืนได้ด้วยเหตุใด ๆ ศาลก็อาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดส่งเงินหรือทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดตามมูลค่าเทียบเท่ากับทรัพย์สินที่ศาลไม่สามารถติดตามได้¹⁰

มาตรการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มีที่มาจากกรอบอนุวัติการของประเทศไทยตามอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท หรืออนุสัญญากรุงเวียนนา 1988 (United Nations Convention Against Illicit Trafficking in Narcotic Drug and Psychotropic Substance, 1988 หรือ Vienna Convention 1988) ได้มีการยังได้มีการกำหนดคำนิยามของ “ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด”¹¹ ให้ความหมายรวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานใน 26 ความผิดมูลฐาน กล่าวคือความผิดมูลฐานตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จำนวน 21 ความผิดมูลฐาน และความผิดมูลฐานที่ปรากฏในกฎหมายอื่นอีก 5 ความผิดมูลฐาน หรือจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำความผิดมูลฐาน รวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ของเงินหรือทรัพย์สินข้างต้น และรวมถึงดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐาน ทำให้สามารถยึดและอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ทั้งหมดโดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินดังกล่าวจะมีการโอน รับโอน จำหน่าย ซุกซ่อน ปกปิด เปลี่ยนสภาพไปหลายครั้งแล้วหรือตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลอื่นก็ตาม¹² นอกจากนี้ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ยังมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับ “มาตรการริบทรัพย์สินในทางแพ่ง (Civil

¹⁰ มาตรา 84 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

¹¹ มาตรา 3 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹² สีนหาท ประยูรรัตน์, เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง “การดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542” ณ ห้องประชุมกระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2542, หน้า 2.

Forfeiture)” มาบังคับเอาทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยเป็นการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดให้ตกเป็นของแผ่นดิน อันเป็นการมุ่งพิจารณาจากตัวทรัพย์สินว่าได้มาโดยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ซึ่งเป็นหลักที่แยกออกจากตัวบุคคล มีลักษณะเป็นการขยายหลักเกณฑ์การดำเนินการริบทรัพย์สินให้มีขอบเขตที่กว้างขึ้น ทั้งนี้ รัฐต้องสามารถพิสูจน์จนเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด¹³ แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยเพราะไม่ใช่การพิสูจน์เพื่อลงโทษทางอาญา เพียงชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแล้วมีความน่าเชื่อถือครั้งหนึ่งดังเช่นคดีแพ่งทั่วไปก็เพียงพอแล้ว¹⁴ และเมื่อศาลได้มีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรการริบทรัพย์ในทางแพ่งแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์นั้นก็ตกเป็นของแผ่นดินโดยไม่ต้องคำนึงว่าในขณะที่มีการริบทรัพย์สินนั้นผู้กระทำความผิดจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือเป็นผู้ครอบครองหรือไม่ ส่วนที่ว่าจะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้หรือไม่นั้นไม่สำคัญเพราะถือว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ต้องพิจารณาแยกต่างหาก วิธีการดังกล่าวมีความแตกต่างจาก “มาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture)”¹⁵ ที่ใช้ในประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 อันเป็นการพิจารณาตามหลักบุคคล ที่รัฐต้องพิจารณาหลักฐานต่าง ๆ และมีภาระการพิสูจน์ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) และต้องยึดถือคำพิพากษาของศาลว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องเป็นหลัก ศาลจึงจะสามารถสั่งริบทรัพย์สินได้ อย่างไรก็ตาม ทั้งมาตรการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือการริบทรัพย์สินทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ล้วนใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน (Property-based Confiscation) ดังนั้น ทรัพย์สินที่จะริบได้จะต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในทางใดทางหนึ่ง

อย่างไรก็ดี มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ยังคงมีปัญหาและข้อขัดข้องหลายประการ โดยจากการพิจารณาสถิติการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงินหรือตามความผิดฐานฟอกเงินของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2556 – 2559 ทรัพย์สินที่

¹³ มาตรา 49 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁴ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, มุมมองใหม่ในกฎหมายอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2556), หน้า 174.

¹⁵ Gary M. Maveal, "The Unemployed Criminal Alternative in the Civil War of Drug Forfeitures," *American Criminal Law Review* 30:35 (1992): 44.

ศาลรับได้จากการกระทำความผิด มีมูลค่าน้อยกว่ามูลค่าทรัพย์สินหรือประโยชน์อันแท้จริงที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาจากการกระทำความผิด ศาลยังไม่สามารถติดตามทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ทั้งหมด มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสถิติการบริบททรัพย์สินของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2561

ปี	คณะกรรมการธุรกรรมมีคำสั่ง ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน		คณะกรรมการธุรกรรมมีคำสั่ง เพิกถอนการยึดหรืออายัด ทรัพย์สิน		คณะกรรมการธุรกรรมมีคำสั่ง คุ้มครองผู้เสียหาย		พนักงานอัยการพิจารณาแล้ว ยื่นคำร้องต่อศาล		ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็น ของแผ่นดิน	
	จำนวน คำสั่ง	มูลค่า (บาท)	จำนวน คำสั่ง	มูลค่า (บาท)	จำนวน คำสั่ง	มูลค่า (บาท)	จำนวน คำสั่ง	มูลค่า (บาท)	จำนวน คำสั่ง	มูลค่า (บาท)
พ.ศ. 2556	108	3,943,271,509.85	10	2,957,548.05	4	644,427,362.37	90	190,747,100.83	76	174,683,435.47
พ.ศ. 2557	179	3,332,152,894.64	19	5,824,574.29	19	687,132,246.83	139	650,640,664.86	90	173,072,716.87
พ.ศ. 2558	221	12,000,412,549.34	36	8,106,920,121.68	25	1,827,298,833.57	164	3,610,631,748.01	111	298,692,149.93
พ.ศ. 2559	245	21,593,569,645.24	24	115,039,191.93	14	521,662,273.04	188	6,095,653,204.85	158	192,525,379.35
พ.ศ. 2560	148	5,083,718,357.76	19	33,572,403.31	12	1,290,193,754.32	142	21,767,465,276.34	191	628,114,085.58
พ.ศ. 2561	204	13,162,442,018.99	26	51,567,849.65	37	1,043,736,895.66	176	11,037,089,798.85	66	191,019,836.70
รวม	1,105	59,115,566,975.82	134	8,315,881,688.91	111	6,014,451,365.79	899	43,352,227,793.74	692	1,658,107,603.9

ตารางข้างต้นแสดงสถิติการริบทรัพย์สินของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ในระหว่าง พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2561¹⁶ เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าของทรัพย์สินที่คณะกรรมการธุรกรรม มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินกับมูลค่าที่ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน พบว่ามีมูลค่าทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ตกเป็นของแผ่นดินมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับมูลค่าของทรัพย์สินที่แท้จริงที่ได้จากการกระทำความผิด ยังคงมีทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นที่ไม่สามารถยึดหรืออายัด และให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินได้ เนื่องจากปัญหาในการดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่ส่วนใหญ่เป็นการยึดอายัดทรัพย์สินที่ปรากฏหลักฐานทางทะเบียน หรือบางครั้งไม่สามารถหาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ เนื่องจากผู้กระทำความผิดใช้วิธีการจำหน่าย โอน หรือซุกซ่อนทรัพย์สินอย่างแนบเนียน หรือใช้วิธีการนำเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิด รวมกับเงินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อไปซื้อทรัพย์สินอื่น ๆ ทำให้ไม่อาจแบ่งแยกเพื่อบังคับเอา กับทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ รวมถึงการที่ผู้กระทำความผิดใช้ทรัพย์สินนั้นให้หมด ไปอย่างสิ้นเปลือง ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่อาจติดตามยึดและอายัดทรัพย์สินเหล่านั้นได้ การริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

นอกจากนี้ยังมีปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการกับทรัพย์สินที่ประเทศไทยไม่อาจให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในการดำเนินการเพื่อริบทรัพย์สินและ ส่งคืนซึ่งทรัพย์สินนั้น หากปรากฏว่าประเทศผู้ร้องขอไม่อาจระบุตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ เนื่องจากเป็นคำสั่งให้ริบตามมูลค่า ยกเว้นการดำเนินการกับทรัพย์สินในคดีทุจริต อีกทั้งยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเรื่องความสอดคล้องของกฎหมายภายในเรื่องการริบทรัพย์สินกับหลักสากลตามอนุสัญญาระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

จากปัญหาที่กล่าวมาในข้างต้น จึงนำมาสู่ความจำเป็นในการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน โดยศึกษาหลักและแนวคิดเรื่องการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามกฎหมายฟอกเงิน เปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติของมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าตามหลักสากลและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อกำหนดแนวทางการนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน ทั้งนี้ การนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงินนี้ จะเป็นมาตรการที่เข้ามาเสริมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้ผู้กระทำความผิดไม่อาจ

¹⁶ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, "รายงานประจำปี สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 2562, ธันวาคม. แหล่งที่มา: <http://www.amlo.go.th/index.php/th/strategy/annual-report>

หลีกเลี่ยงด้วยวิธีการอื่นใด เพื่อมิให้รัฐสามารถบังคับเอากับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด อันจะส่งผลให้มาตรการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในคดีฟอกเงินของประเทศไทย สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและสามารถบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเด็ดขาด ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

1.2 สมมติฐานของการวิจัย

แม้ว่าพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จะได้กำหนด มาตรการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพื่อขยายขอบเขตการริบทรัพย์สินให้สามารถ ดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ แต่มาตรการดังกล่าวยังเป็นการริบทรัพย์สิน แบบเจาะจงทรัพย์สินที่มีช่องว่างกฎหมายและปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้หลายประการ ทำให้ ไม่สามารถดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ ดังนั้น การนำหลักการริบ ทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน เพื่อให้ศาลอาจกำหนดมูลค่าของทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการ กระทำความผิดและสั่งริบชำระเป็นเงินแทนหรือสั่งให้ริบทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดเทียบเท่า มูลค่านั้น จะแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการกับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการบังคับโทษริบทรัพย์สิน หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า และ กระบวนการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542
- 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามกฎหมายฟอก เงิน และประเด็นความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
- 3) เพื่อเปรียบเทียบหลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของ ประเทศไทยและกฎหมายของต่างประเทศ
- 4) เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดี ฟอกเงิน ในประเด็นเรื่องการกำหนดประเภทคดี ขอบเขตการบังคับใช้ การกำหนดเงื่อนไขและการ คำนวณมูลค่าทรัพย์สิน ตลอดจนแนวทางการบังคับคดี

1.4 ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงการนำหลักการริบทรัพย์ตามมูลค่า (Value Confiscation) มาใช้กับคดีฟอกเงิน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นการศึกษาประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศสิงคโปร์ ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส เปรียบเทียบกับหลักการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เพื่อวิเคราะห์ถึงมาตรการริบทรัพย์สินที่เหมาะสมกับการนำมาปรับใช้ในกระบวนการริบทรัพย์สินของประเทศไทยอันจะเป็นแนวทางต่อการเสนอร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้รูปแบบวิธีการวิจัยในลักษณะการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ ตำรากฎหมาย ตัวบทกฎหมาย วารสารทางกฎหมาย บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยทางกฎหมายและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์เปรียบเทียบในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องการบังคับโทษริบทรัพย์สิน หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า และกระบวนการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542
2. ทำให้ค้นพบปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามกฎหมายฟอกเงิน และประเด็นความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
3. ทำให้ค้นพบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างหลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของประเทศไทยและของต่างประเทศ

4. ทำให้ได้มีแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน
ในประเด็นเรื่องการกำหนดประเภทคดี ขอบเขตการบังคับใช้ การกำหนดเงื่อนไขและการ
คำนวณมูลค่าทรัพย์สิน ตลอดจนแนวทางการบังคับคดี

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีการลงโทษริบทรัพย์สินตามหลักสากล

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษริบทรัพย์สิน

การลงโทษริบทรัพย์สิน มีจุดมุ่งหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการบังคับเอาทรัพย์สินในทรัพย์สินของผู้นั้น เนื่องจากอาชญากรรมไม่ควรได้รับประโยชน์ใด ๆ จากการกระทำความผิด จึงต้องริบบรรดาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้ตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งจะเป็นการตัดแรงจูงใจของผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่น ๆ ที่คิดจะกระทำความผิด

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินและการลงโทษริบทรัพย์สิน

สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลมีความสำคัญและเป็นหลักสากลที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ในข้อ 17¹⁷ ซึ่งให้การรับรองสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเองเช่นเดียวกับโดยร่วมกับผู้อื่น และเป็นการให้หลักประกันว่าบุคคลใด ๆ จะถูกริบทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้ สิทธิในทรัพย์สินจึงเป็นสิทธิพื้นฐานที่บุคคลทุกคนพึงได้รับการคุ้มครอง

การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดปัจเจกชนนิยมและเสรีนิยม โดยมีแนวความคิดในเรื่อง “สิทธิตามธรรมชาติ” ที่ว่ามนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์ทุกคนจึงมีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน และความเสมอภาค ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินหรือที่เรียกว่ากรรมสิทธิ์ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะมีกฎหมายกำหนดไว้ แต่เป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์เช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ สิทธิในทรัพย์สินจึงมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องคุ้มครองสิทธิดังกล่าวแก่เจ้าของ

¹⁷ Article 17 :Right to own property.

1. Everyone has the right to own property alone as well as in association with others.
2. No one shall be arbitrarily deprived of his property.

ทรัพย์สิน ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์มีอำนาจในการใช้สอยทรัพย์สินนั้นหรืออาจจะทิ้งทรัพย์สินนั้นได้ตามอำเภอใจ รัฐหรือเอกชนจะล่วงละเมิดสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวไม่ได้¹⁸

แนวความคิดที่รัฐจะต้องให้การคุ้มครองสิทธิทรัพย์สินนั้น เริ่มแพร่หลายในประเทศภาคพื้นยุโรปภายหลังจากการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ซึ่งก่อให้เกิดการประกาศปฏิญญาสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ทั้งนี้ได้มีการกำหนดหลักการคุ้มครองและรับรองสิทธิในทรัพย์สินไว้อย่างชัดเจนใน ข้อ 2 ว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์” และในข้อ 17 ว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งจะละเมิดมิได้ การละเมิดกรรมสิทธิ์จะกระทำมิได้เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งสาธารณชนตามที่กำหนดในกฎหมาย และให้ชดเชยค่าทำขวัญตามสมควรเสียก่อน”¹⁹ นอกจากนี้ แนวความคิดเรื่องสิทธิในทรัพย์สินยังปรากฏในกฎหมายแมกนาคาร์ต้า (Magna Carta) ของประเทศอังกฤษซึ่งได้กำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สินของชาวอังกฤษว่า “บุคคลจะถูกจับกุม กักขัง ขับไล่ หรือริบทรัพย์สินหาได้ไม่ เว้นเสียแต่จะได้รับการพิจารณาโดยที่ประชุมขุนนาง และตามกฎหมายบ้านเมือง”²⁰ และยังปรากฏในคำประกาศว่าด้วยสิทธิพลเมือง (Bill of Rights) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ในบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 4 และ 5 ที่วางหลักว่า ในการตรวจค้น อายัด หรือละเมิดทรัพย์สิน หรือทำให้สูญเสียทรัพย์สิน และการเวนคืนทรัพย์สินส่วนบุคคลไปให้สาธารณชนใช้ จะกระทำมิได้หากไม่มีกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย (Due Process of Law)²¹ สิทธิในทรัพย์สินจึงเป็นสิทธิที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนอย่างเต็มที่เช่นเดียวกับสิทธิเสรีภาพในร่างกาย

แม้ภายหลังจากการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลจะแพร่หลายในภาคพื้นยุโรปและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปก็ตาม แต่แนวความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปในช่วงสมัยศตวรรษที่ 20 โดยเริ่มมีแนวความคิดในการให้ความสำคัญกับเรื่องภาระและหน้าที่ที่บุคคลพึงมีต่อสังคม บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินจำต้องตระหนักถึงภาระและหน้าที่ดังกล่าวด้วย แนวความคิดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความไม่สงบเรียบร้อยที่อาจเกิดขึ้นในสังคม รวมถึงป้องกันผลเสียที่อาจเกิดแก่สาธารณประโยชน์ ด้วยเหตุนี้รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้า

¹⁸ เพ็ญแข พรหมจินดา, "สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลกับอำนาจการยึดและริบทรัพย์สินตามกฎหมายศุลกากร" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 9.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

²⁰ กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์การพิมพ์, 2507), หน้า 21-22.

²¹ Amendment 4th and 5th of Bill of Rights.

มาควบคุมและแทรกแซงการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลเพื่อคุ้มครองสังคมส่วนรวม ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศ²²

การที่รัฐจะจำกัดหรือลิดรอนสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลจะต้องกระทำโดยการตราเป็นกฎหมาย เพื่อเป็นหลักประกันมิให้สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลถูกแทรกแซงหรือถูกจำกัดโดยไม่มีหลักเกณฑ์หรือปราศจากอำนาจที่จะกระทำได้ ซึ่งรัฐจะกำหนดวิธีการได้มาและการใช้สอยทรัพย์สินตลอดจนวางข้อจำกัดสิทธิแห่งทรัพย์สินส่วนบุคคล อันมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นการจำกัดทรัพย์สินที่รัฐเห็นว่าหากบุคคลใดมีไว้ในความครอบครองอาจก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่สังคม และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าของกรรมสิทธิ์นำทรัพย์สินไปใช้ในการกระทำความผิด กล่าวคือ แม้รัฐจะยอมรับสิทธิของบุคคลและได้ให้ความคุ้มครองสิทธินั้นไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่รัฐก็ได้ออกกฎหมายจำกัดการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลโดยการออกกฎหมายให้รัฐมีอำนาจในการยึดและริบทรัพย์สินของบุคคลได้ หากว่าการใช้สอยทรัพย์สินนั้นเป็นการก่อให้เกิดความเสียหาย ดังนั้นสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลจึงอาจถูกจำกัดได้หากเป็นกรณีดังต่อไปนี้²³

1. ข้อจำกัดทางรัฐประศาสน์

รัฐมีความจำเป็นต้องตรากฎหมายขึ้นเพื่อจำกัดการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลให้อยู่ภายใต้ขอบเขตบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนและเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของรัฐ ซึ่งหลักการดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากหลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันในรัฐ เมื่อมนุษย์เข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจนเกิดเป็นรัฐ รัฐย่อมมีอำนาจเหนือประชาชนในรัฐนั้นบางประการ รัฐจึงอาจกระทำการใด ๆ ที่จำเป็นโดยการกำหนดหน้าที่และจำกัดสิทธิของประชาชนได้หากเป็นไปได้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือเพื่อความมั่นคงและสงบสุขของรัฐ การที่รัฐจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ก็เพื่อให้การใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลเป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่กันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อจำกัดการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในรัฐ โดยรัฐได้ให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการยึดทรัพย์สินของบุคคลที่กระทำความผิดหรือกระทำการที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์แห่งสังคมส่วนรวม รวมถึงการให้อำนาจแก่รัฐในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนเมื่อมีเหตุจำเป็นเพื่อนำมาใช้ในกิจการสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน เช่น เพื่อ

²² เพ็ญแข พรหมจินดา, “สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลกับอำนาจการยึดและริบทรัพย์สินตามกฎหมายศุลกากร”, หน้า 16.

²³ ทรรศนีย์ เรืองศิลป์, "การยึดทรัพย์สินของกลางตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 78" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 14-15.

การสาธารณสุขโรค หรือการอันจำเป็นเพื่อป้องกันประเทศ กรณีดังกล่าวนี้เป็นผลบังคับทางกฎหมาย บุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินจะต้องโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ของตนให้แก่รัฐโดยมีค่าตอบแทน แม้เจ้าของทรัพย์สินจะไม่สมัครใจก็ตาม²⁴

2. ข้อจำกัดการใช้สอย

รัฐมีอำนาจยึดทรัพย์สินและริบทรัพย์สินได้ หากปรากฏว่าบุคคลใดได้ใช้ทรัพย์สินของตนไปในทางที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือความไม่สงบเรียบร้อยต่อสังคมส่วนรวม เนื่องจากว่าแม้บุคคลจะมีสิทธิใช้สอยทรัพย์สินของตนอย่างอิสระก็ตาม แต่ในการใช้สอยทรัพย์สินนั้นจะต้องใช้ภายในขอบเขต กล่าวคือ ต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือความสงบสุขต่อส่วนรวม หากมีการใช้ทรัพย์สินนอกขอบเขตที่รัฐกำหนด รัฐย่อมมีอำนาจในการยึดทรัพย์สินและริบทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้ ซึ่งการยึดทรัพย์สินและริบทรัพย์สินโดยรัฐนั้นถือเป็นมาตรการในการลงโทษในทางอาญาอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลในการป้องกันและปราบปราม รวมถึงเพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในรัฐ

3. ข้อจำกัดสิทธิในการใช้ทรัพย์สินเพื่อเป็นพยานหลักฐานในทางคดี

รัฐมีความจำเป็นต้องให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการยึดทรัพย์สินหรือเรียกให้เจ้าของกรรมสิทธิ์ส่งมอบทรัพย์สินเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี หากปรากฏว่าทรัพย์สินของบุคคลใดมีความเกี่ยวข้องและอาจนำมาใช้เพื่อเป็นพยานหลักฐานในทางคดีได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งหรือคดีอาญา แต่อย่างไรก็ตามในการยึดทรัพย์สินเพื่อนำมาเป็นหลักฐานในทางคดีนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนและหลักความยุติธรรมด้วย²⁵

แม้แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินจะพัฒนาไปในทิศทางที่มุ่งหมายให้รัฐต้องให้การยอมรับและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ดังที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ รวมถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ก็ตาม แต่สิทธิและเสรีภาพในการใช้ทรัพย์สินในทางประโยชน์ส่วนตัว จะต้องคำนึงถึงหน้าที่ต่อสังคมส่วนรวมและต่อรัฐด้วย จึงเกิดแนวความคิดในการจำกัดสิทธิในการใช้ทรัพย์สินของบุคคลให้อยู่ภายใต้ขอบเขตบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการใช้สอยทรัพย์สินส่วนบุคคล โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายสำคัญคือ เพื่อความมั่นคงปลอดภัยทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึง

²⁴ เพ็ญแข พรหมจินดา, “สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลกับอำนาจการยึดและริบทรัพย์สินตามกฎหมายศุลกากร”, หน้า 22.

²⁵ ทรรคนีย์ เรืองศิลป์, “การยึดทรัพย์สินของกลางตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 78”, หน้า 15.

ประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ต่อสังคม ทั้งนี้ในการที่รัฐจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ทั้งยังต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและนโยบายแห่งรัฐด้วย

2.1.2 วัตถุประสงค์ของการลงโทษริบทรัพย์สิน

การลงโทษริบทรัพย์สินมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดและยังเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยเพื่อคุ้มครองสังคมด้วย²⁶ ในส่วนที่เป็นโทษคือ เมื่อศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สินแล้ว ย่อมมีผลทำให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องสูญเสียทรัพย์สินนั้นไป การริบทรัพย์สินจึงเป็นการลงโทษเพื่อทดแทนความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้นและเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิด เพราะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหยาบช้า²⁷ ส่วนที่เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยคือ เมื่อริบทรัพย์สินไปแล้ว ผู้กระทำความผิดก็ไม่อาจใช้ทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดอื่น ๆ ต่อไปได้อีก เป็นการป้องกันและตัดโอกาสเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดนำทรัพย์สินนั้นไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดในภายหน้า ทั้งนี้ การลงโทษริบทรัพย์สินมีแนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษริบทรัพย์สินดังนี้²⁸

1. บุคคลที่ได้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ควรจะได้รับประโยชน์ตอบแทนหรือผลกำไรจากการกระทำนั้น จึงควรจะต้องมีการริบผลตอบแทนที่เหล่านั้นเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือเยียวผู้เสียหายจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว ไม่ว่าจะผู้เสียหายนั้นจะเป็นรัฐหรือเป็นปัจเจกบุคคลก็ตาม

2. การใช้วิธีการกำจัดผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นวิธีที่จะช่วยยับยั้งการกระทำความผิด โดยเป็นการลดแรงจูงใจตั้งแต่ก่อนที่ผู้เสียหายจะลงมือกระทำความผิด นอกจากนี้วิธีการริบทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ย่อมเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนทั่วไปว่า เครื่องมือเหล่านั้นจะ

²⁶ อุททิศ แสนโกศิก, กฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 257.

²⁷ ณรงค์ ใจหาญ, กฎหมายอาญาดำเนินโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, หน้า 81.

²⁸ Theodore S. Greenberg et al., "Stolen Asset Recovery : A Good Practices Guide for Non-Conviction Based Asset Forfeiture," [Online] Accessed: 2018, January. Available from: http://siteresources.worldbank.org/FINANCIALSECTOR/Resources/Stolen_Asset_Recovery.pdf

ไม่ถูกนำมาใช้เพื่อกระทำความผิดใด ๆ อีก ซึ่งเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยยับยั้งการกระทำความผิดซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคต

เมื่อการริบทรัพย์สินเป็นโทษอย่างหนึ่งตามที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 ได้บัญญัติไว้²⁹ อันเป็นการลงโทษที่กระทำโดยรัฐ การพิจารณาถึงทฤษฎีเบื้องหลังการลงโทษโดยรัฐ จะสามารถอธิบายถึงที่มาของวัตถุประสงค์ในการลงโทษทรัพย์สินริบทรัพย์สินได้ ซึ่งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทรัพย์สินสามารถแบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีทดแทน (Retributive Theory) และทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory) สามารถอธิบายได้ดังนี้³⁰

1. ทฤษฎีทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนการกระทำความผิดมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดเรื่องการแก้แค้น (Revenge) ซึ่งเป็นแนวความคิดในสังคมดั้งเดิมของมนุษย์ ในอดีตเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายหรือครอบครัวของผู้เสียหายจะใช้วิธีแก้แค้นเพื่อตอบสนองการกระทำของผู้กระทำความผิด โดยถือว่าเมื่อผู้ใดกระทำความผิดหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ย่อมต้องได้รับผลตอบแทนจากการกระทำนั้นอย่างสาสม การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงนำหลัก “An Eye for An Eye, A Tooth for A Tooth” หรือที่เรียกว่าหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” มาใช้เป็นเกณฑ์ในการลงโทษ อย่างไรก็ตาม การลงโทษด้วยการแก้แค้นดังกล่าวนี้ไม่มีข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ที่แน่นอนขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้เสียหายเพียงฝ่ายเดียว ทำให้การลงโทษด้วยการแก้แค้นมักมีความรุนแรงทารุณโหดร้าย และปราศจากมนุษยธรรม³¹

ในเวลาต่อมาเมื่อสังคมพัฒนาขึ้น มนุษย์มีความเจริญทางด้านสังคมและสติปัญญา การลงโทษผู้กระทำความผิดได้มีวิวัฒนาการไปตามแนวคิดทางอาชญาวิทยาสสมัยใหม่ คือ หลีกเลียงการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย จึงได้มีการนำแนวความคิดในการแก้แค้นมาพัฒนาให้มีเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการลงโทษที่แน่นอนเพื่อให้สามารถนำมาใช้ในสังคมที่เจริญแล้ว โดยการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนนี้จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขคือ จะต้องเป็นการกระทำเพื่อมุ่งแก้ไขความเสียหายที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้น กล่าวคือ เมื่อมีความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายย่อมได้รับความเสียหายและเสียความรู้สึกรังเกียจจากการกระทำความผิดดังกล่าว การลงโทษโดยการทดแทนจะเป็นการทดแทนความ

²⁹ มาตรา 18 ประมวลกฎหมายอาญา.

³⁰ ณรงค์ ใจหาญ, กฎหมายอาญาดำเนินโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, หน้า 20-37.

³¹ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557), หน้า 130.

เสียหายและความรู้สึกของผู้เสียหายที่สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น อย่างไรก็ตาม การลงโทษผู้เสียหายจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดด้วย

เงื่อนไขประการแรกของทฤษฎีทดแทน คือ การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (Vindication) เงื่อนไขในทฤษฎีนี้เห็นว่า การที่ละเลยเรื่องความรู้สึกของผู้เสียหายเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เมื่อผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดใด ๆ ย่อมมีความต้องการอยากแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิด การลงโทษโดยรัฐจึงต้องกระทำไปเพื่อเป็นการทดแทนหรือแก้แค้นให้กับผู้เสียหาย และต้องทำให้ผู้เสียหายรู้สึกพอใจและคิดว่าการแก้แค้นนั้นเป็นสิ่งที่ยุติธรรมแล้ว เพื่อให้ผู้เสียหายและญาติพี่น้องของผู้เสียหายยอมรับว่าการแก้แค้นผู้กระทำความผิดเป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่หน้าที่ของเอกชน อีกทั้งเพื่อให้ผู้กระทำความผิดหลายจำว่าเมื่อกระทำความผิดจะต้องถูกลงโทษเสมอ

เงื่อนไขประการที่สองของทฤษฎีดังกล่าว คือ การลงโทษต้องกระทำไปเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (Fairness) เมื่อกฎหมายเป็นสิ่งที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์ของส่วนรวม บุคคลจึงพึงที่จะเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้สังคมสงบสุข การฝ่าฝืนกฎหมายย่อมเป็นการเอาเปรียบผู้ที่เคารพกฎหมาย การลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายควรมีความรุนแรงเทียบเท่ากับความได้เปรียบที่ผู้กระทำความผิดได้รับการฝ่าฝืนกฎหมายนั้น ถ้าวินิจฉัยผู้กระทำความผิดได้จำหนึ่ที่เกิดจากการกระทำความผิดให้แก่บุคคลอื่นในสังคมที่เชื่อฟังกฎหมาย และเมื่อผู้กระทำความผิดได้จำหนึ่คืนแล้วก็สามารถกลับเข้าสู่สังคมในฐานะพลเมืองดีและฐานะเท่ากับคนอื่นได้ การชดใช้ความได้เปรียบของการกระทำความผิดเป็นเรื่องระหว่างรัฐและผู้กระทำความผิด ไม่เกี่ยวกับบุคคลผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมาย แม้ผู้เสียหายจะยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดแล้ว แต่ผู้หนึ่ก็ยังจะต้องถูกลงโทษโดยรัฐในฐานะผู้ละเมิดกฎหมายอยู่ การลงโทษเช่นนี้เพื่อให้ประชาชนในสังคมตระหนักว่าบุคคลที่ละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายต้องถูกดำเนินคดีและถูกลงโทษ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลทั่วไปที่เคารพเชื่อฟังกฎหมาย

เงื่อนไขประการสุดท้ายของทฤษฎีนี้ คือ การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (Proportionality of Punishment) ในการลงโทษผู้กระทำความผิดตามทฤษฎีทดแทนนี้จะต้องได้สัดส่วน กล่าวคือ จำนวนโทษที่ผู้กระทำความผิดควรจะได้รับจะต้องเท่ากับความเสียหายที่เขาได้กระทำลงจากการกระทำความผิดนั้น ความได้สัดส่วนสามารถพิจารณาได้จากสภาพและความหนัก

เบาของความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลง³² ประกอบการพิจารณาความร้ายแรงของความเสียหายของการกระทำและผลที่เกิดขึ้นกับสังคม อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นของเงื่อนไขนี้ คือ การลงโทษอาจมีสัดส่วนที่สูงกว่าความเสียหายหากเห็นว่าความผิดที่ผู้กระทำเป็นอันตรายต่อสังคม เช่น การลงโทษโดยการจำคุกตลอดชีวิต ทั้งนี้เพื่อเป็นการปกป้องสังคมให้มีความปลอดภัยยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม การลงโทษอาจมีสัดส่วนน้อยกว่าความเสียหายได้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสที่จะกระทำผิดนั้นอีก ผู้กระทำความผิดอาจได้รับการลดโทษหรือรอการลงโทษ และให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ

โดยสรุปแล้วทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนนี้ เป็นการนำแนวคิดเรื่องการแก้แค้นซึ่งเป็นความคิดที่มีอยู่แต่เดิมในสังคมมาผสมผสานกับหลักความยุติธรรม โดยมีแนวคิดว่าการลงโทษควรเป็นการทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายพอใจ ก่อให้เกิดความเป็นธรรม ทั้งนี้การลงโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดจะต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดด้วย ทฤษฎีแก้แค้นทดแทนยังคงมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการทดแทนเป็นสิ่งที่ตรงกับความรู้สึกของประชาชน และฝ่ายที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมายเองก็รู้สึกว่าการลงโทษเป็นการทดแทนความผิดของผู้กระทำ บทลงโทษต่าง ๆ เปรียบเสมือนการให้ฝ่ายผู้เสียหายได้แก้แค้นผู้กระทำความผิดผ่านทางกฎหมาย โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้มีฝ่ายที่ได้แย้งว่า เป็นแนวความคิดที่มีได้คำนึงถึงการป้องกันการกระทำความผิดไม่ให้เกิดขึ้นอีก และไม่พิจารณาว่าบุคคลผู้ถูกลงโทษยังคงเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่หรือไม่ นอกจากนี้ การที่จะกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก เพราะมนุษย์ไม่อาจวัดขนาดความร้ายแรงของความผิดแต่ละเรื่องและกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิดนั้นได้อย่างแท้จริง

2. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ มีรากฐานแนวความคิดมาจากคำกล่าวของ Thomas Hobbes ที่ว่า “การแก้แค้นหรือลงโทษบุคคลไม่ควรจะพิจารณาถึงความร้ายแรงอันเกิดจากความน่าตำหนิของผู้นั้นในอดีต แต่ควรพิจารณาถึงผลดีที่สุสุดที่ตามมาจากการลงโทษ ดังนั้น การลงโทษจะกระทำได้เฉพาะแต่ในกรณีที่แก้แค้นผู้กระทำความผิด หรือตักเตือนมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่างผู้กระทำ

³² อุทิศ แสนโกติก, กฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 20.

ความผิด”³³ การลงโทษตามทฤษฎีนี้จึงเป็นไปเพื่อให้อาชญากรรมในสังคมลดลง อีกทั้งยังก่อให้เกิดผล คือ เป็นการยับยั้ง แก้ไขฟื้นฟู หรือตัดโอกาสไม่ให้ผู้นั้นกระทำความผิด โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

การลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)

การลงโทษเพื่อให้เกิดผลเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อลดการก่ออาชญากรรมหรือการกระทำความผิดซ้ำ และเพื่อข่มขู่ไม่ให้ประชาชนเอาเยี่ยงอย่างการกระทำความผิดนั้น³⁴ การลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดนี้จึงเป็นทั้งการยับยั้ง เฉพาะตัวผู้กระทำความผิด (Specific Deterrence) และเป็นการยับยั้งโดยทั่ว ๆ ไป (General Deterrence) กล่าวคือ ในการลงโทษที่เป็นการยับยั้งเฉพาะตัวบุคคลผู้กระทำความผิด ให้ผู้นั้นได้รับบทเรียนและรู้สำนึกในการกระทำของตน เกิดความกลัวต่อโทษ และเข็ดหลาบ ไม่กล้าลงมือกระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต ในขณะที่เดียวกัน การลงโทษก็ยังมีผลเป็นการยับยั้งโดยทั่วไป ซึ่งเป็นการลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดเพื่อไม่ให้เป็นอย่างแก่คนทั่วไป เพื่อให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดเกรงกลัวโทษ และไม่กล้าลงมือกระทำความผิด

การลงโทษที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในการยับยั้งให้บุคคลทั่วไปเกิดความกลัว และไม่กล้าจะกระทำความผิดอาญานั้น Jeremy Bentham ผู้คิดค้นทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence Theory) ในศตวรรษที่ 18 ให้ความเห็นว่า จะต้องให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายมากกว่าผลดีที่ได้จากการกระทำความผิด กล่าวคือ อัตราโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ถือเป็นผลร้ายที่จะเกิดแก่ผู้กระทำความผิด ดังนั้นโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดจึงต้องก่อให้เกิดผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่าผลดีที่ผู้นั้นจะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น เพื่อให้ผู้นั้นลี้ภัยความตั้งใจที่จะกระทำความผิด ทั้งนี้ การลงโทษจะต้องมีความแน่นอน (Certainly) คือ ต้องมีการลงโทษบุคคลทุกคนที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ไม่ว่าจะผู้ใดที่กระทำความผิดย่อมต้องถูกฟ้องและถูกลงโทษตามกฎหมาย การลงโทษจะต้องมีความรุนแรง (Severity) คือ โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดต้องร้ายแรงพอที่จะยับยั้งความต้องการในการกระทำความผิด นอกจากนี้ การลงโทษต้องกระทำโดยฉับไว และกระบวนพิจารณาจะต้องกระทำไปโดยรวดเร็ว (Celerity) และการลงโทษจะต้องกระทำโดย

³³ Thomas Hobbes and Kenneth R Minogue, *Leviathan, Introduction by Kenneth Minogue* (London: J.M. Dent, 1987), p. 79, อ้างถึงใน ณรงค์ ใจหาญ, *กฎหมายอาญาวัดด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*, หน้า 26.

³⁴ อัจฉริยา ชูตินันท์, *อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา*, หน้า 131.

เปิดเผยต่อสาธารณะ (Publicity) เพื่อให้สาธารณชนทั่วไปได้รับทราบและเพื่อให้เกิดผลให้บุคคลทั่วไปเกรงกลัวการลงโทษ³⁵

อย่างไรก็ตาม มีแนวความคิดที่โต้แย้งการลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำ ความผิดดังกล่าวนี้ว่า แม้จะมีการกำหนดบทลงโทษใด ๆ ตามกฎหมาย หรือมีการลงโทษผู้กระทำ ความผิดเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลทั่วไปก็ตาม แต่อาชญากรก็มีได้เกรงกลัวต่อบทลงโทษเช่นนั้น และยังคงมีการประกอบอาชญากรรมในสังคมอยู่ เนื่องจากเหตุผลในการกระทำ ความผิดของ อาชญากรรมแต่ละคนไม่ได้ขึ้นอยู่กับความกลัวในการต้องถูกลงโทษเพียงประการเดียว อาชญากรอาจ ใช้ปัจจัยอื่นในการตัดสินใจที่จะกระทำความผิดด้วย การลงโทษจึงไม่เป็นการยับยั้งมนุษย์จากการ ประกอบอาชญากรรมเสมอไป อย่างไรก็ตาม แม้การลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำ ความผิดจะไม่สามารถทำให้อาชญากรรมหมดไปจากสังคม แต่การกำหนดอัตราโทษที่เหมาะสมกับความผิด รวมถึง การลงโทษที่แน่นอนและรวดเร็ว นั้น ก็เป็นอีกหนึ่งวิธีการที่จะสามารถยับยั้งผู้ที่คิดจะกระทำความผิด ได้

การลงโทษเพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด (Reformation and Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อให้เกิดผลเป็นการแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดนั้น เป็นการลงโทษเพื่อให้เกิดผลต่อตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง โดยมีที่มาจากการที่สังคมตระหนักถึง คุณค่าของการอยู่ร่วมกัน และคำนึงถึงหลักศีลธรรมมากยิ่งขึ้น การลงโทษด้วยวิธีการแก้แค้นที่รุนแรง และทารุณ แม้จะทำให้ผู้กระทำความผิดหลายจำในช่วงระยะเวลานั้น แต่ก็มีได้เป็นหลักประกันว่า ผู้กระทำความผิดนั้นจะไม่ลงมือกระทำความผิดซ้ำอีก จึงอาจกล่าวได้ว่า การลงโทษผู้กระทำความผิด เพียงอย่างเดียวย่อมไม่อาจทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีได้ จึงเกิดแนวความคิดในการ ลงโทษโดยมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงและแก้ไขตัวผู้กระทำความผิดให้กลับมาเป็นผู้ที่เคารพและ ปฏิบัติตามกฎหมาย อีกทั้งยังมีความยับยั้งตนไม่ให้คิดหรือกระทำความผิดเช่นเดิมซ้ำอีก

แม้การลงโทษเพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจะมีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อยับยั้ง การกระทำความผิด แต่ความแตกต่างของการลงโทษทั้งสองประการนี้ คือ วิธีการสร้างแรงจูงใจไม่ ให้ผู้กระทำความผิดลงมือกระทำความผิดซ้ำอีก กล่าวคือ การลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดมักใช้

³⁵ ณรงค์ ใจหาญ, กฎหมายว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, หน้า 29.

วิธีข่มขู่ โดยการใช้อำนาจที่รุนแรงเพื่อให้อาชญากรเช็ดหลายไปไม่กล้ากระทำความผิดอีก แตกต่างกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่จะใช้อำนาจที่รุนแรงเป็นเครื่องมือทำให้จิตใจของผู้กระทำความผิดยอมรับว่าสิ่งที่ตนกระทำเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้นั้นเลือกปฏิบัติตามกฎหมายแทนการกระทำความผิด

การลงโทษเพื่อตัดโอกาสมิให้กระทำความผิด (Incapacitation)

การลงโทษเพื่อตัดโอกาสมิให้อาชญากรกระทำความผิดได้อีก เป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมโดยมีแนวความคิดว่า โดยปกติคนทั่วไปมักจะไม่นับค้ำสามัคคีกับผู้กระทำความผิด โดยถือว่าผู้กระทำความผิดเป็นภัยต่อสังคม³⁶ การตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดอีก จึงจะทำให้สังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม ซึ่งในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องกำหนดโทษที่ทำให้ผู้นั้นหมดความสามารถที่จะกระทำความผิดอีก

วิธีการลงโทษตามแนวความคิดนี้ อาจใช้วิธีที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสในการกระทำความผิดตลอดไป เช่น การประหารชีวิต หรือการจำคุกที่มีกำหนดเวลาจนกว่าจะแน่ใจว่าผู้นั้นไม่เป็นอันตรายต่อสังคมอีก โดยอาจใช้วิธีการเพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้น นอกจากนี้ ยังมีวิธีการที่เป็นการตัดโอกาสมิให้กระทำความผิดเป็นการชั่วคราว เช่น การลงโทษจำคุก การกักขัง เป็นต้น

2.1.3 แนวคิดการลงโทษริบทรัพย์สิน

แนวคิดพื้นฐานของการลงโทษริบทรัพย์สินแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ แนวคิดในการพิจารณาคดีต่อตัวทรัพย์สิน และแนวคิดในการพิจารณาคดีต่อบุคคล ซึ่งทั้งสองแนวคิดนี้มีลักษณะที่แตกต่างกัน อันจะส่งผลไปถึงการพิจารณาและกำหนดกระบวนการในการริบทรัพย์สินที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งหลักการที่สำคัญของทั้งสองแนวคิดจะสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

แนวคิดในการพิจารณาคดีต่อตัวทรัพย์สิน (In Rem Proceeding) เป็นการพิจารณาคดีต่อตัวทรัพย์สินโดยตรง ไม่พิจารณาถึงความผิดของเจ้าของทรัพย์สิน³⁷ แนวความคิดนี้มีที่มาจากแนวความคิดในสมัยโบราณที่ต้องริบทรัพย์สินคืนให้แก่พระเจ้า ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิลตอนหนึ่งที่

³⁶ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า 132.

³⁷ John Brew, "State and Federal Forfeiture of Property Involved in Drug Transaction," Dickinson Law Review 92 (1988): 461-481.

มีข้อความว่า “ถ้าวัวทำร้ายผู้ใดถึงตาย วัวนั้นจะถูกขว้างปาด้วยหินและห้ามบริโภคเนื้อวัว แต่เจ้าของวัวไม่ต้องรับโทษ” ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เป็นการพิจารณาที่เน้นตัวทรัพย์สินเป็นหลัก ส่งผลให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเจ้าของวัวต้องถูกกระทบและสูญเสียสิทธิในทรัพย์สิน โดยที่ไม่ต้องมีการพิสูจน์ความผิดใด ๆ ของเจ้าของวัวเลย³⁸ อิทธิพลจากแนวความคิดเช่นนี้ได้แพร่ขยายไปในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์โดยผ่านทางศาสนาคริสต์

ในยุคสมัยกลาง มีการริบทรัพย์สินโดยใช้หลัก Deodand³⁹ คือ เป็นการริบทรัพย์สิน อันเป็นสาเหตุแห่งการตายของผู้อื่นเพื่อยุติการทะเลาะวิวาท เพราะถือว่าทรัพย์สินที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด และอาจมีการใช้ทรัพย์สินเหล่านั้นทำร้ายผู้อื่นต่อไปได้ จึงสมควรจะต้องริบเสีย นอกจากนั้น การริบทรัพย์สินดังกล่าวยังมีลักษณะเป็นการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ให้กับครอบครัวของผู้ตายและเชื่อว่าจะทำให้ผู้ตายนอนตายตาหลับ⁴⁰

ต่อมาแนวคิดในการพิจารณาคดีต่อตัวทรัพย์สินได้เริ่มนำมาใช้ในกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายคอมมอนลอว์มากยิ่งขึ้น ทั้งในประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งแนวคิดนี้ได้ถูกพัฒนาไปเป็นวิธีการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง (Civil Forfeiture)⁴¹ กระบวนการพิจารณาคดีนี้ต่อตัวทรัพย์สินนี้ไม่คำนึงถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน แต่พิจารณาถึงความผิดและความบริสุทธิ์ของตัวทรัพย์สินนั้นแทน จำเลยในกระบวนการนี้จึงเป็นทรัพย์สิน เป็นเหตุให้ในคำพิพากษาตามกระบวนการนี้มีผลเฉพาะแต่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และจะผลผูกพันไปถึงบุคคลภายนอกผู้อ้างสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวด้วย แม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่ทราบว่าทรัพย์สินของตนถูกฟ้องเพื่อริบ ผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินทำได้เพียงพิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายหรือไม่ใช่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาดังกล่าวไม่

³⁸ Michael F. Zeldin and Roger G. Weiner, "Innocent Third Parties and Their Right in Forfeiture Proceeding," *American Criminal Law Review* 28 (1990): 483-462.

³⁹ Deodand มาจากภาษาละติน Deo Dandum หมายความว่า นำทรัพย์สินมอบให้พระเจ้า.

⁴⁰ Irving A. Pianin, "Criminal Forfeiture :Attacking the Economic Dimension of Organized Narcotics Trafficking," *American University Law Review* 32 (1982): 227-255.

⁴¹ พรพิมล ไชจิรัตน์, "การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 9.

สามารถลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดได้ เนื่องจากไม่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาความผิดทางอาญาของเจ้าของทรัพย์สิน⁴²

แนวคิดอีกประการหนึ่งของการลงโทษริบทรัพย์สิน คือ แนวคิดในการริบทรัพย์สินโดยพิจารณาคดีต่อตัวบุคคล (In Personam Proceeding) มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษบุคคลที่กระทำความผิด แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ช่วงศตวรรษที่ 15 ซึ่งมีการพิจารณาคดีต่อตัวบุคคลเพื่อลงโทษริบทรัพย์สิน 2 ประเภท ได้แก่ การริบทรัพย์สินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statutory Forfeiture) ที่เป็นการริบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งในการริบทรัพย์สินจะต้องมีการพิพากษาลงโทษเสียก่อนถึงจะดำเนินการริบทรัพย์สินได้ และอีกประเภทหนึ่ง คือ การริบทรัพย์สินตามกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่เป็นการริบทรัพย์สินของบุคคลผู้ถูกพิพากษาลงโทษประหารชีวิต (Forfeiture Consequent to Attainder) เนื่องจากบุคคลนั้นได้กระทำความผิดทางอาญาร้ายแรงและเป็นผู้ทรยศต่อชาติ ผู้กระทำความผิดฐานนี้ถือเป็นผู้ที่มีสายเลือดชั่ว (Corruption of Blood) จึงไม่มีสิทธิครอบครองทรัพย์สิน ส่งผลให้ทายาทไม่ได้รับโอนทรัพย์สินด้วย ทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิดที่มี ทั้งในช่วงเวลาที่กระทำความผิดและช่วงเวลาที่ถูกศาลพิพากษาจะถูกริบให้ต้องตกเป็นของกษัตริย์หรือของขุนนางผู้ปกครองนคร⁴³ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสิ้นสภาพในทางแพ่ง บุคคลที่กระทำความผิดจะถูกตัดสิทธิในการกระทำธุรกรรมใด ๆ การริบทรัพย์สินในลักษณะนี้ถือเป็นการตัดสิทธิในทางทรัพย์สิน โดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินนั้นจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ การริบทรัพย์สินจึงไม่มีขอบเขตจำกัด เพียงแต่ต้องมีการดำเนินกระบวนการทางศาล คือ การมีคำพิพากษาต่อตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเสียก่อน

ตามแนวคิดการริบทรัพย์สินโดยพิจารณาคดีต่อตัวบุคคลนั้น การที่ศาลจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินของบุคคลใดได้ จะต้องมีการฟ้องผู้กระทำความผิดเป็นจำเลยในคดีอาญาและพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยเสียก่อนว่าได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ โดยรัฐมีภาระการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องจริง ศาลจึงจะมีพิพากษาลงโทษริบทรัพย์สินได้

⁴² ชนิตาพร ภูเรือน, "ปัญหาการดำเนินการให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 93.

⁴³ ฉัตรชัย จันทระเสนา, "วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 25.

(Proof Beyond Reasonable Doubt)⁴⁴ แนวคิดนี้ได้ถูกพัฒนาเป็นการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา (Criminal Forfeiture) ซึ่งเริ่มต้นใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรก

การลงโทษริบทรัพย์สินทั้งในการพิจารณาต่อตัวทรัพย์สินและต่อตัวบุคคล มีบทบัญญัติที่แตกต่างจากอดีตอยู่หลายประการ เช่น เดิมให้ริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดได้ทั้งหมด แต่ในปัจจุบันให้ริบได้เฉพาะทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือในสิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิดเท่านั้น หรือในการริบทรัพย์สินโดยพิจารณาต่อตัวทรัพย์สิน จะริบได้เฉพาะทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเท่านั้น ไม่อาจริบทรัพย์สินของบุคคลภายนอกได้⁴⁵

2.1.4 แนวคิดทางนิติเศรษฐศาสตร์เพื่อตัดแรงจูงใจของอาชญากร

นิติเศรษฐศาสตร์ (Laws and Economic, Economic Analysis of Law) เป็นศาสตร์ผสมระหว่างนิติศาสตร์ (Law) ที่เป็นศาสตร์ว่าด้วยความเป็นธรรม และเศรษฐศาสตร์ (Economic) ที่เป็นศาสตร์ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม การนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาใช้ในกฎหมายอาญา ถือเป็นแนวความคิดที่เพิ่มมุมมองให้นักนิติศาสตร์เข้าใจถึงเหตุผลในการประกอบอาชญากรรมและเป็นแนวทางให้รัฐพิจารณาเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม⁴⁶

แนวคิดในการนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการลงโทษทางอาญา เริ่มขึ้นโดยนักคิดในยุคศตวรรษที่ 18 ที่มีการกล่าวถึงประเด็นเรื่องแนวคิดในการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิด (Deterrence) ซึ่งปรากฏในงานเขียนหลายเรื่อง ได้แก่ An Essay on Crimes and Punishment (1872) ที่เขียนโดย Beccaria, The Spirit of Laws (1878) โดย Montesquieu และ An Introduction to The Principles of Morals and Legislation in The Utilitarians (1973) โดย Bentham ในเวลาต่อมา ศาสตราจารย์ Gary Stanley Becker⁴⁷ ได้นำเอาแนวคิดดังกล่าวมาอธิบายเชิงคณิตศาสตร์ในงานเขียนเรื่อง Crime and Punishment : An Economic Approach

⁴⁴ Gary M. Maveal, “The Unemployed Criminal Alternative in The Civil War of Drug Forfeitures”, p.38.

⁴⁵ ฉัตรชัย จันทรเสนา, “วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง”, หน้า 26.

⁴⁶ ปกป้อง ศรีสนิทและคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการในการริบของกลาง : เปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาต่างประเทศ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), หน้า 18.

⁴⁷ ศาสตราจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์ชาวสหรัฐอเมริกา ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ ปี ค.ศ. 1992.

(1968) ซึ่งถือเป็นต้นแบบของแนวความคิดการยับยั้งไม่ให้กระทำความผิดในมุมมองนิติเศรษฐศาสตร์⁴⁸ โดยงานเขียนของ Becker ได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง รูปแบบทางเศรษฐศาสตร์ของอาชญากรรม (The Economic Model of Crime) ที่อธิบายเหตุผลในการกระทำความผิดของอาชญากรรมว่า อาชญากรจะตัดสินใจลงมือกระทำความผิดถ้าเห็นว่า ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Gain) มีปริมาณมากกว่าการลงโทษที่อาชญากรคาดว่าจะได้รับ (Expected Punishment) ในทางตรงกันข้าม หากผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมีปริมาณน้อยกว่าโทษที่จะได้รับจากการลงมือกระทำความผิด อาชญากรจะถูกละเว้นโดยโทษของกฎหมายและไม่ลงมือกระทำความผิด ซึ่งแนวคิดของ Becker เรื่องนี้สอดคล้องกับหลักการวิเคราะห์เรื่องต้นทุนและผลประโยชน์ในทางเศรษฐศาสตร์ (Cost – Benefit Analysis) กล่าวคือ หากผู้กระทำเห็นว่าต้นทุน (Costs) สูงกว่าประโยชน์ (Benefits) ที่ได้ ผู้กระทำก็จะไม่กระทำการนั้น ในทำนองตรงกันข้าม หากผู้กระทำเห็นว่าต้นทุนน้อยกว่าประโยชน์ที่ได้ ผู้กระทำก็จะกระทำการนั้น⁴⁹

การนำหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ทางกฎหมายอาญานั้น จะใช้หลักการเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost – Benefit Analysis) มาพิจารณา ซึ่งหลักการนี้จะเป็นการอธิบายพฤติกรรมของอาชญากรว่าเหตุใดจึงได้มีการประกอบอาชญากรรมขึ้น เมื่อวิเคราะห์ตามหลักการต้นทุนและผลประโยชน์แล้วจะพบว่า การที่อาชญากรจะกระทำความผิด จะต้องมีการประเมินประโยชน์ที่จะได้จากการกระทำความผิดนั้นเสียก่อน สิ่งนี้คือผลประโยชน์ (Benefits) ตามหลักการข้างต้น ส่วนความเสี่ยงที่จะถูกจับกุมและดำเนินคดีเป็นต้นทุน (Costs) ในการนำมาตัดสินใจว่าจะลงมือกระทำความผิดหรือไม่ กล่าวคือ อาชญากรจะพิจารณาทั้งผลประโยชน์และต้นทุนเพื่อชั่งน้ำหนักว่า คຸ່ມค่าหรือไม่ที่จะกระทำความผิด ในทางเศรษฐศาสตร์จึงถือว่า แท้จริงแล้วโทษและกระบวนการทางอาญาคือต้นทุนและความเสี่ยงที่จะเสียต้นทุนของอาชญากร⁵⁰

รูปแบบของการประกอบอาชญากรรมได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และพัฒนาตามความเจริญก้าวหน้าของสังคม โดยมีการพัฒนาจากการกระทำความผิดแบบปัจเจกบุคคลมาเป็นแบบ

⁴⁸ Steven Shavell, "Criminal Law and the Optimal Use of Nonmonetary Sanctions as a Deterrent," *Jules Coleman and Jeffery Lange Law and Economics* 1 (1992). อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, "การวิเคราะห์โทษอาญาด้วยหลักนิติเศรษฐศาสตร์," *วารสารนิติศาสตร์* 39, 3 (2553): 510-526.

⁴⁹ ปกป้อง ศรีสนิทและคณะ, *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการในการรับของกลาง : เปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาต่างประเทศ*, หน้า 19.

⁵⁰ Roger Bowles, Michael Faure, and Nuno Garoupa, "Forfeiture of Illegal Gain: An Economic Perspective," *Oxford Journal of Legal Studies* 25, 2 (2005): 275-295. อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, "การวิเคราะห์โทษอาญาด้วยหลักนิติเศรษฐศาสตร์", หน้า 21.

องค์กรอาชญากรรม เปลี่ยนจากการกระทำความผิดเพื่อผลประโยชน์ทางการเงินเพียงเล็กน้อย มาเป็นการมุ่งหวังประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ อันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินจำนวนมากและกระทบถึงระบบเศรษฐกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ ความผิดลักษณะนี้เป็นความผิดที่มีความสลับซับซ้อน พยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิดได้มีน้อยและหาได้ยาก นอกจากนั้นยังมีความผิดประเภทที่ไม่มีผู้เสียหาย (Victimless Crime) ไม่มีผู้มาแจ้งความดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเช่นว่านี้อาชญากรรมมีโอกาสถูกจับกุมดำเนินคดีได้น้อย ทำให้ต้นทุน (Costs) ที่อาชญากรนำมาพิจารณาว่าจะกระทำความผิดนั้นต่ำลง กล่าวคือ ต้นทุนที่อาชญากรรู้สึกสูญเสียจะน้อยเมื่อเทียบกับผลประโยชน์จากการกระทำความผิดที่ได้ รัฐจึงควรกำหนดโทษในความผิดประเภทนี้ให้สูงขึ้น เพื่อเป็นการยับยั้งไม่ให้เกิดการก่ออาชญากรรม ในทางตรงกันข้าม หากความผิดใดที่โอกาสในการจับกุมผู้กระทำความผิดมีมาก โทษที่รัฐจะกำหนดอาจไม่ต้องสูงนัก ก็มีผลเป็นการยับยั้งอาชญากรรมได้⁵¹

การลงโทษโดยใช้แนวความคิดแบบดั้งเดิมที่ใช้กับการกระทำความผิดทางอาญาทั่วไปนั้น ไม่อาจข่มขู่หรือยับยั้งการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจได้ เนื่องจากผู้กระทำความผิดมีลักษณะที่แตกต่างจากผู้กระทำความผิดทางอาญาทั่วไป ที่มีจุดประสงค์ในการกระทำความผิดเพื่อหวังทำร้ายชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง เสรีภาพ หรือทรัพย์สิน แต่ผู้กระทำความผิดในอาชญากรรมทางเศรษฐกิจนั้น มุ่งหวังความมั่งคั่งในทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการใช้โทษที่กระทำต่อร่างกาย หรือเสรีภาพจึงไม่อาจยับยั้งการกระทำความผิดประเภทดังกล่าวได้ トラบใดที่ผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดยังไม่ถูกกำจัด หรือถูกทำลายไป อาชญากรย่อมยินดีที่จะกระทำความผิด ซึ่งโดยลักษณะของการกระทำความผิดทางเศรษฐกิจนี้ ไม่ได้สร้างความเสียหายแก่ผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดเป็นรายบุคคล แต่เป็นการสร้างความเสียหายในวงกว้างที่กระทบต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น ความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการฉ้อโกงประชาชน หรือการกระทำความเสียหายต่อตลาดหลักทรัพย์ หรือความอ่อนแอของโครงสร้างทางสังคมที่เกิดจากการค้ายาเสพติด ความผิดเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมอย่างมาก ซึ่งความเสียหายในความผิดเหล่านี้มีมากกว่าความเสียหายที่เกิดต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้เสียหายคนหนึ่ง ทั้งนี้ ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจนี้ รัฐไม่อาจคำนวณความเสียหายล่วงหน้าได้ว่า จะต้องกำหนดค่าปรับเท่าใดจึงจะเพียงพอกับการกระทำความผิดและทำให้อาชญากรเกิดความหวาดกลัวไม่กล้ากระทำความผิดนั้นขึ้นอีก การกำหนดความรับผิดไว้ล่วงหน้าตามความเสียหายที่เกิดขึ้นในภายหลังย่อมไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในโทษปรับซึ่งมีการกำหนดค่าปรับไว้

⁵¹ ปกป้อง ศรีสนิท, “การวิเคราะห์โทษอาญาด้วยหลักนิติเศรษฐศาสตร์”, หน้า 517.

ตายตัวล่วงหน้า เพราะไม่อาจทราบความเสียหายที่เกิดขึ้นภายหลังจากการกระทำความผิดว่าจะได้รับความเสียหายในทางเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด การใช้เพียงโทษปรับในความผิดประเภทนี้จึงไม่สามารถยับยั้งอาชญากรรมประเภทนี้ได้อย่างแท้จริง

จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงนำไปสู่การเสนอแนวความคิดในทางเศรษฐศาสตร์ว่า ในการกำหนดความหนักเบาของความรับผิด ไม่ควรจะพิจารณาเฉพาะความเสียหายที่ผู้กระทำความผิดก่อให้เกิดขึ้นเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับด้วย กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำความผิดได้รับผลประโยชน์จากการกระทำผิดมาก ผู้เสียหายและสังคมก็จะได้รับความเสียหายมากเท่านั้น ซึ่งเป็นการใช้ผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำผิดสะท้อนระดับความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิด แนวความคิดนี้จึงใช้เสริมและเพิ่มเติมทุนให้อาชญากรรมตระหนักว่า นอกจากโทษที่ตนจะต้องถูกบังคับเหมือนกรณีความผิดอื่น ๆ แล้ว ในกรณีที่มีความผิดนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อความมั่งคั่งในทางเศรษฐกิจ ความมั่งคั่งนั้นจะต้องถูกริบด้วยทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมีการแปรรูปหรือถูกโอนไปยังบุคคลใดก็ตาม วิธีการนี้แม้ว่าผู้กระทำความผิดจะไม่หวาดกลัวต่อโทษจำคุกหรือโทษปรับ ก็ย่อมจะพิจารณาได้ว่าประโยชน์ที่ตนจะได้รับไม่คุ้มค่า เพราะนอกจากจะต้อง “ขาดทุน” จากการถูกลงโทษจำคุกหรือลงโทษปรับแล้ว “กำไร” ที่ได้จากการกระทำผิดก็ยังต้องถูกริบด้วย จึงไม่คุ้มที่จะเสี่ยงกระทำความผิด

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดและเหตุผลของการใช้มาตรการริบทรัพย์สินในจำนวนที่เท่ากับจำนวนทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการกระทำผิดนั้นไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดขาดทุนแต่อย่างใด เพราะเป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดกลับสู่ฐานะเดิมก่อนการกระทำความผิด ตัวผู้กระทำความผิดที่ยังมีศักยภาพยังสามารถหาโอกาสที่จะลงมือกระทำความผิดอีก ด้วยเหตุดังกล่าวจึงต้องมีการกำจัดต้นทุนทางโอกาสในการกระทำความผิดอื่น เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสจะไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยการใช้มาตรการลงโทษอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกขาดทุน นั่นคือการจำคุกหรือการปรับ มาตรการลงโทษโดยการริบทรัพย์สินจึงมีลักษณะเป็นเพียงโทษเสริมประกอบดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดเท่านั้น⁵² แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงการประหารชีวิต เพราะการประหารชีวิตคือการทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เหลือต้นทุนอะไรเลย ทั้งสิทธิในชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน จึงไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการริบทรัพย์สินมาเสริมอีก

⁵² ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, มุมมองใหม่ในกฎหมายอาญา, หน้า 170.

เมื่อโทษทางอาญาเป็นต้นทุน (Costs) ที่อาชญากรต้องนำมาพิจารณาในการตัดสินใจลงมือกระทำความผิด โทษริบทรัพย์สินซึ่งเป็นหนึ่งในโทษทางอาญาจึงเป็นต้นทุนเช่นกัน ในสายตาอาชญากรนั้นโทษริบทรัพย์สินถือเป็นขนาดบทลงโทษอย่างหนึ่ง หากโทษริบทรัพย์สินรุนแรง อาชญากรก็จะเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิด ในทางตรงกันข้าม โทษริบทรัพย์ที่ไม่รุนแรงจะส่งผลให้อาชญากรกล้าที่จะกระทำความผิด ในการริบทรัพย์สินโดยพิจารณาจากตัวบุคคลเป็นหลัก การลงโทษริบทรัพย์นี้จะรับได้ก็ต่อเมื่อมีการพิสูจน์จนสิ้นสงสัยและศาลได้พิพากษาแล้วว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ทรัพย์สินที่จะรับได้จะมีเฉพาะทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามที่ถูกฟ้องเท่านั้น ไม่สามารถริบทรัพย์สินในความผิดครั้งอื่น ๆ ที่ผู้กระทำความผิดไม่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้ การริบทรัพย์ดังกล่าวจึงอาจไม่สามารถลดแรงจูงใจของอาชญากรได้เมื่อเทียบกับโอกาสในการหลบหนีจากการถูกจับกุมดำเนินคดี ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จึงใช้แนวทางการริบทรัพย์สินโดยพิจารณาที่ตัวทรัพย์สินเป็นหลักเข้ามาเสริมเพื่อลดแรงจูงใจของอาชญากรด้วย กล่าวคือไม่จำเป็นว่าผู้กระทำความผิดจะต้องถูกลงโทษในคดีอาญาที่ได้มีการฟ้องร้องดำเนินคดีกัน ศาลก็สามารถมีคำสั่งริบทรัพย์สินได้ รวมถึงอาจริบทรัพย์สินที่มีการแปรสภาพไปจากเดิมได้เช่นกัน โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษที่เริ่มนำวิธีการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Base Confiscation) มาใช้บังคับ โดยมีหลักการที่ว่า ในกรณีที่บุคคลใดมีลักษณะการดำรงชีพเป็นอาชญากร ศาลก็สามารถกำหนดจำนวนทรัพย์สินที่อาชญากรนั้นน่าจะได้อาจมาจากการกระทำความผิดทั้งหมดย้อนหลังและสั่งให้ริบทรัพย์สินเป็นมูลค่าทั้งหมดของทรัพย์สินนั้นได้ การใช้วิธีการเช่นนี้จะสามารถนำมาอุดช่องว่างของการได้ประโยชน์จากการกระทำความผิดในครั้งก่อน ๆ ของอาชญากรที่มีได้มีการดำเนินคดี อันเป็นการลงโทษและลดแรงจูงใจของอาชญากรย้อนหลังไปถึงการกระทำความผิดที่ไม่ถูกดำเนินคดี

2.2 ระบบการริบทรัพย์สิน

การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นมีทั้งสิ้นสองระบบ ได้แก่ ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation or Forfeiture System) และการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Confiscation) ซึ่งแต่ละระบบแม้จะมีการกำหนดมาตรการในการริบทรัพย์ที่แตกต่างกันออกไป แต่มีจุดประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน คือ ต้องการจะดำเนินการในทางทรัพย์สินกับผู้กระทำความผิดและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอย่างเข้มงวด เพื่อจะเป็นผลดีในการยับยั้งและปราบปรามการกระทำความผิดควบคู่ไปกับการจำกัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิด การใช้มาตรการในการดำเนินการกับทรัพย์สินที่มีประสิทธิภาพจะเป็นสิ่งที่จะช่วยลดแรงจูงใจในการ

กระทำความผิด และยังเป็นการตัดวงจรของอาชญากรรมได้ด้วย โดยประเทศต่าง ๆ สามารถเลือกใช้ระบบการริบทรัพย์สินที่มีความเหมาะสมกับปัญหาอาชญากรรมในประเทศตนที่สุด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรมในประเทศนั้น ๆ ทั้งนี้ รายละเอียดของระบบการริบทรัพย์สินทั้งสองระบบ มีดังนี้

2.2.1 การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation or Forfeiture System)

การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน เป็นระบบการริบบางสิ่งและบางอย่างเป็นระบบที่ใช้กันอยู่ทั่วไป⁵³ เมื่อศาลมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของแผ่นดินทันที ทั้งนี้ ทรัพย์สินที่ศาลจะสั่งริบได้ตามระบบนี้จะต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในทางใดทางหนึ่ง หรือที่เรียกว่าเป็นทรัพย์สินสกปรก (Tainted Property) กล่าวคือ ทรัพย์สินนั้นต้องเป็นทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด (Prohibited Items) ซึ่งมีลักษณะเป็นทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายในตัวเอง หมายถึง ทรัพย์สินที่บุคคลทั่วไปไม่มีสิทธิครอบครองทรัพย์สินเหล่านี้ได้ บุคคลใดทำหรือมีไว้ในครอบครองย่อมมีความผิดตามกฎหมายและศาลต้องสั่งริบเสมอ เช่น ธนบัตรปลอม ยาเสพติด เป็นต้น⁵⁴ ทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด (Instrumentalities of Crime) ซึ่งอาจมีทั้งทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดโดยตรง หรืออาจเป็นทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดใช้ในการอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยให้การกระทำความผิดสำเร็จได้ง่ายขึ้น หรือบรรดาทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดหากแต่ยังมีได้ลงมือกระทำความผิด ก็ถือเป็นทรัพย์สินสกปรกเช่นกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด (Criminal Fruit) คือ บรรดาทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้รับผลตอบแทนมาจากการกระทำความผิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม และในกฎหมายบางฉบับอาจบัญญัติให้รวมไปถึงทรัพย์สินที่แปรสภาพจากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด รวมถึงดอกผลของทรัพย์สินดังกล่าวด้วย การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินนี้ จึงจำเป็นต้องมีการพิสูจน์ความเกี่ยวข้องระหว่างทรัพย์สินกับการกระทำความผิดซึ่งเป็นฐานแห่งที่มาของทรัพย์สินนั้น และโดยสภาพแล้วขณะที่ศาลสั่งให้ริบทรัพย์สิน จะต้องเป็นตัวทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งคำสั่งเพื่อให้ถูกบังคับตามคำสั่งนั้นได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าในขณะที่มีคำสั่งริบทรัพย์สินจะมีบุคคลใด

⁵³ จุฑารัตน์ โยธินวิสิษฐ์, "มาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด : ศึกษากรณีดอกผลของทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 24.

⁵⁴ ต่อศักดิ์ บุรณะเรืองโรจน์, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องโครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายรองรับการให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003, หน้า 41.

เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าว บุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินและไม่ได้รู้เห็นเป็นใจในการใช้ทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดมีหน้าที่จะต้องมาแสดงสิทธิของตนต่อศาลเพื่อขอรับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินนั่นเอง อย่างไรก็ตาม หากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายไม่อาจหาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดอันเป็นทรัพย์สินสกปรกได้แล้ว การริบทรัพย์สินย่อมไม่อาจจะกระทำ

ได้⁵⁵

เมื่อพิจารณาการริบทรัพย์สินตามระบบนี้พบว่าข้อดี คือ ผู้กระทำความผิดไม่อาจหลีกเลี่ยงมิให้ถูกริบทรัพย์สินได้ เพราะในการริบทรัพย์สินไม่ได้คำนึงว่าใครเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินในขณะริบนั้น ในทางตรงกันข้าม ก็อาจพิจารณาได้ว่าเป็นข้อด้อย เพราะมีความเป็นไปได้อย่างมากที่การริบทรัพย์สินในระบบนี้จะกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอก จึงต้องมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลดังกล่าว⁵⁶ ระบบริบทรัพย์สินดังกล่าวเป็นระบบที่ใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในยุโรปหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สินนี้ ได้ถูกนำไปใช้ในการริบทรัพย์สินทั้งทางอาญาและทางแพ่ง

2.2.1.1 การริบทรัพย์สินทางอาญา

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา เป็นการฟ้องเจ้าของทรัพย์สินให้เป็นจำเลยในคดี มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษตัวบุคคลผู้เป็นจำเลยในคดีเท่านั้น โดยการพิจารณาว่าเจ้าของทรัพย์สินได้กระทำความผิดอาญาตามที่มีการฟ้องคดีกันหรือไม่ ซึ่งรัฐต้องเป็นฝ่ายที่มีหน้าที่พิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยจนสิ้นสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt)⁵⁷ หากได้ความว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ศาลจึงจะสามารถลงโทษริบทรัพย์สินของจำเลยได้ อย่างไรก็ตาม ในการริบทรัพย์สินนี้จะบังคับได้เฉพาะทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยเท่านั้น การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญามีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของการฟ้องคดีอาญาต่อตัวบุคคล ที่จะต้องยึดคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่เป็นหลัก คำสั่งให้ริบทรัพย์สินจึงเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษจำเลยในคดีอาญา กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบจะตกเป็นของแผ่นดินทันทีที่ศาลมีคำพิพากษา ทั้งนี้ไม่มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่มีการกระทำความผิดและไม่มีผลเด็ดขาด เพราะ

⁵⁵ สุพัตรา แผนวิจิต, "การนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลคำมาใช้ในคดีอาญาทางเศรษฐกิจและการเงิน," *วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 34, 1 (2559): 51-60.

⁵⁶ ต่อศักดิ์ บุรณะเรืองโรจน์, *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องโครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายรองรับการให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003*, หน้า 41.

⁵⁷ Gary M. Maveal, "The Unemployed Criminal Alternative in the Civil War of Drug Forfeitures", p.38.

บุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงอาจยื่นคำร้องขอคัดค้านการริบทรัพย์สินนั้นและอาจร้องขอคืนทรัพย์สินได้⁵⁸

2.2.1.2 การริบทรัพย์สินทางแพ่ง

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง เริ่มใช้ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา⁵⁹ เป็นการรับเอาพื้นฐานมาจากแนวคิดเรื่องการริบทรัพย์สินโดยพิจารณาที่ตัวบุคคลจากประเทศอังกฤษ โดยนำหลัก Deodand ซึ่งแบ่งแยกการริบทรัพย์สินที่ฟ้องตัวบุคคลและฟ้องตัวทรัพย์สินโดยตรงมาอธิบายสนับสนุนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง แม้จะไม่ได้ยอมรับหลักการดังกล่าวโดยตรง แต่หลักการนี้ก็ถือเป็นรากฐานและยังเป็นส่วนหนึ่งในปรัชญากฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในประเทศสหรัฐอเมริกา

การริบทรัพย์สินตามกระบวนการทางแพ่ง เป็นการมุ่งริบทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ หรือได้ทรัพย์สินมาจากการกระทำความผิด โดยการฟ้องและพิจารณาตัวทรัพย์สินโดยตรง ไม่เกี่ยวข้องกับการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในทางอาญา ในการริบทรัพย์สินทางแพ่งนี้ หากศาลพิจารณาแล้วว่าตัวทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ศาลก็สามารถสั่งริบทรัพย์สินนั้นได้เลย โดยไม่คำนึงว่าผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินจะเป็นผู้กระทำความผิดและถูกลงโทษในทางอาญาหรือไม่ อาจกล่าวได้ว่า การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งไม่เป็นเงื่อนไขในการลงโทษทางอาญา อย่างไรก็ตาม ทรัพย์สินที่อาจถูกริบได้นั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น เป็นทรัพย์สินที่เป็นความผิดโดยสภาพ หรือเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือได้มาจากการกระทำความผิด รวมถึงทรัพย์สินที่มีการแปรสภาพไปจากทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดด้วย

ในกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง จะเริ่มจากการที่เจ้าหน้าที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้นก็จะมีคำสั่งยึดทรัพย์สินดังกล่าวไว้ โดยฝ่ายรัฐมีหน้าที่พิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาอย่างไร ทั้งนี้ การพิสูจน์มีมาตรฐานเพียงว่า พิสูจน์ว่าเพียงแค่มิเหตุอันสงสัย (Probable Cause) เท่านั้น ไม่ต้องพิสูจน์จนสิ้นข้อสงสัยดังเช่นพิจารณาคดีต่อตัวบุคคลหรือการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา และหากมีบุคคลภายนอกเข้าโต้แย้งสิทธิในทรัพย์สินที่ถูกริบนั้น ผู้อ้างสิทธิดังกล่าวย่อมมี

⁵⁸ ฉัตรชัย จันทระเสนา, “วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง”, หน้า 27.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

ภาระการนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่าอีกฝ่ายหนึ่งว่า ทรัพย์สินดังกล่าวไม่ได้เกี่ยวข้องกับภาระทำความผิด ซึ่งหากศาลได้มีคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก็ย่อมตกเป็นของแผ่นดิน และยังมีผลย้อนหลังไปถึงตั้งแต่เวลาที่มีการทำความผิดด้วย ดังนั้นผู้รับโอนต่อมาภายหลังที่การทำความผิดเกิดขึ้นจึงไม่ได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น และไม่อาจยกความสุจริตของตนขึ้นอ้างได้

2.2.1.3 ความแตกต่างของการริบทรัพย์สินทางอาญากับการริบทรัพย์สินทาง

แพ่ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ที่มาของการริบทรัพย์สินทั้งทางอาญาและทางแพ่งนั้น มีแนวคิดในการพิจารณาและกระบวนการที่แตกต่างกัน กระบวนการริบทรัพย์สินทั้งสองประเภทนี้ต่างเป็นอิสระแยกต่างหากจากกัน กล่าวคือ การลงโทษในทางอาญาไม่เป็นเงื่อนไขให้ริบทรัพย์สินในทางแพ่ง ในขณะเดียวกัน การริบทรัพย์สินทางแพ่งก็ไม่เป็นเงื่อนไขในการลงโทษบุคคลในทางอาญา ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบแล้วจะพบว่าทั้งสองกระบวนการมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น ในประเด็นเรื่องเขตอำนาจศาล หรือในการภาระการพิสูจน์และการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ประเด็นเรื่องเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งเป็นการฟ้องต่อตัวทรัพย์สินโดยตรง ประเด็นที่ศาลจะพิจารณาคือ ตัวทรัพย์สินนั้นมีความผิดหรือไม่ โดยไม่พิจารณาถึงความผิดของเจ้าของทรัพย์สินเลย การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งจึงต้องมีการยึดทรัพย์สินไว้ก่อน ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีคือศาลที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ตั้งในเขตอำนาจ หรือที่เรียกว่าเขตอำนาจศาลเหนือทรัพย์สิน ในการพิจารณาว่าทรัพย์สินอยู่ในเขตอำนาจศาลใดนั้น หากทรัพย์สินนั้นเป็นสิ่งหามิทรัพย์ เช่น เงินสด ยานพาหนะ ทรัพย์สินเหล่านี้จะต้องถูกยึดมาให้ อยู่ภายใต้อำนาจของศาลก่อน ศาลที่มีอำนาจในการริบทรัพย์สินดังกล่าวมักเป็นศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในสถานที่ที่ถูกยึด ส่วนในกรณีที่เป็นสิ่งหามิทรัพย์ เช่น อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ศาลที่มีเขตอำนาจคือศาลที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ ในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในลักษณะที่เป็นผลประโยชน์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ใบหุ้น พันธบัตร จะอยู่ในเขตอำนาจของศาลที่พบทรัพย์สินนี้ หากกรณีที่เป็นยอดเงินในบัญชีเงินฝาก ศาลที่มีเขตอำนาจคือศาลที่มีธนาคารที่เป็นสาขาของบัญชีนั้นตั้งอยู่⁶⁰

⁶⁰ สำราญ นุ่นพันธ์, "การดำเนินการริบทรัพย์สินในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 20-21.

ศาลที่มีเขตอำนาจศาลเหนือทรัพย์สินในคดีนั้นจะมีอำนาจในการชี้ขาดสิทธิของบุคคลทุกคน ว่ามีผลประโยชน์ใดเหนือทรัพย์สินนั้นหรือไม่ ดังนั้นในการฟ้องคดีเพื่อริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งจึงต้องฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สิน และศาลนั้นจะเป็นศาลที่อำนาจพิจารณาและพิพากษาคดี⁶¹

การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญานั้น ในการพิจารณาและพิพากษาคดีศาลจะพิจารณาว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ซึ่งเป็นการพิจารณาเพื่อลงโทษตัวบุคคล ดังนั้นศาลที่จะมีอำนาจในการพิจารณาคดีจึงต้องเป็นศาลที่เขตอำนาจอยู่เหนือบุคคลนั้น ทั้งนี้หากในปรากฏว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องจริงและต้องมีการริบทรัพย์สินในคดีดังกล่าว ศาลก็สามารถพิพากษาให้ริบทรัพย์สินของจำเลยในคดีได้โดยไม่ต้องคำนึงว่า ทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลใด⁶²

ในเรื่องภาระการพิสูจน์และการชี้ว่าหนักพยานหลักฐาน เนื่องจากในการพิจารณาคดีต่าง ๆ จะมีการกำหนดหน้าที่ในการพิสูจน์แตกต่างกันออกไป ฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์จะต้องนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลให้ถึงระดับมาตรฐานการพิสูจน์ที่กำหนดไว้ โดยในการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งนั้น มีวัตถุประสงค์ในการฟ้องริบทรัพย์สินโดยตรง ประเด็นในการพิจารณาคดีจึงจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับกระทำความผิด ไม่ว่าจะทรัพย์สินนั้นจะเกี่ยวข้องโดยตรงหรือเป็นทรัพย์สินซึ่งมีการแปรสภาพมาแล้วก็ตาม รัฐที่มีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อแสดงให้เห็นว่ามีเหตุอันควรเชื่อ (Probable Cause) ว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและทรัพย์สินนั้นควรจะต้อง ถูกริบเสีย ภาระการพิสูจน์จึงตกอยู่แก่ฝ่ายที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ที่อ้างว่ามีสิทธิในทรัพย์สินนั้น ที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์เพื่อหักล้าง ซึ่งระดับมาตรฐานการพิสูจน์ในการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งนี้ ศาลจะพิจารณาและชี้ว่าหนักพยานหลักฐานเพียงว่า พยานหลักฐานฝ่ายใดน่าเชื่อถือมากกว่ากัน ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงขนาดที่ว่าปราศจากข้อสงสัยดังเช่นในการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา

การนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ในกระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญานั้น รัฐจะเป็นฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) ว่าจำเลยในคดีได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ศาลจึงจะพิพากษาว่าลงโทษจำเลยและริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับ

⁶¹ พรพิมล โคจิรัตน์, การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย, หน้า 18.

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ความผิดนั้นได้ เนื่องจากว่าการที่ศาลจะริบทรัพย์สินในกรณีนี้ จะต้องมีการพิสูจน์ความผิดของบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเสียก่อน การพิสูจน์จึงต้องใช้หลักตามคดีอาญาทั่วไปที่ฝ่ายโจทก์จะต้องมีหน้าที่ในการนำสืบ ไม่มีการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลย⁶³

ประเด็นเรื่องภาระการพิสูจน์ในการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา มีความซับซ้อนกว่าการริบทรัพย์สินในกระบวนการทางแพ่ง เพราะการริบทรัพย์สินทางอาญาจะต้องใช้พยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ความผิด จนกว่าศาลจะเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริงโดยปราศจากข้อสงสัย ต่างกับการริบทรัพย์สินทางแพ่งที่เพียงแค่ว่าโจทก์แสดงว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือเป็นทรัพย์สินสกปรก และฝ่ายเจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อหักล้างได้ ศาลก็สามารถพิพากษาริบทรัพย์สินนั้นได้แล้ว

2.2.2 การริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Confiscation)

เนื่องจากลักษณะการริบทรัพย์สินแบบดั้งเดิม คือระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สินนั้น ทรัพย์สินสกปรกที่อาจถูกริบได้ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก โดยเฉพาะเมื่อศาลมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สิน แต่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายไม่สามารถหาทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด ทำให้ไม่อาจริบทรัพย์สินนั้นได้ ผู้กระทำความผิดจึงยังคงได้รับประโยชน์จากกรณีดังกล่าวอยู่ ส่งผลเสียต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดสูญเสียประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดนั้น นอกจากนี้วิธีการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน อาจกระทบถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้สุจริต เพราะรัฐสามารถริบทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินสกปรกได้ทั้งสิ้น โดยไม่คำนึงว่าผู้ใดมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินนั้น ซึ่งหากทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลภายนอก ก็เป็นหน้าที่ของผู้นั้นในการแสดงสิทธิของตนต่อศาลเพื่อขอรับการคุ้มครองสิทธิในภายหลัง⁶⁴ จึงได้มีแนวความคิดในการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดโดยการใช้วิธีการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของทรัพย์สิน โดยแนวความคิดดังกล่าวได้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ โดยเป็นผลมาจากความพยายามในการให้อาชญากรกลับคืนสู่สถานะเดิม โดยเริ่มแรกได้มีการนำไปใช้ในคดีความผิดเกี่ยวกับ

⁶³ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, "การริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในคดีอาญาเสียดัดกับความเป็นมนุษย์ธรรม," วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 26, 1 (2561): 63-94.

⁶⁴ Guy Stessens, Money Laundering : A New International Law Enforcement Model (New York: Cambridge University Press, 2002), p. 33,

ยาเสพติด และต่อมาได้นำมาใช้ในความผิดทางอาญาในลักษณะอื่น ๆ มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้รับผลตอบแทนเป็นผลประโยชน์ในทางทรัพย์สิน⁶⁵

2.2.2.1 ความหมายของการริบทรัพย์สินตามมูลค่า

การริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value-Based Confiscation) หมายถึง การลงโทษด้วยการให้ผู้กระทำความผิดชำระเงินในจำนวนที่มีมูลค่าเท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาให้แก่รัฐ ตามมูลค่าที่ประเมินได้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมจากการกระทำความผิด หรือชำระเท่ากับจำนวนทรัพย์สินที่ได้มาแทนทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิด โดยศาลจะเป็นผู้คำนวณมูลค่าทรัพย์สินที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิดและพิพากษาให้ผู้กระทำความผิดชำระเงินนั้น ซึ่งหากผู้กระทำความผิดไม่ยอมชำระเงินตามคำพิพากษาดังกล่าว รัฐมีสิทธิที่จะยึดทรัพย์สินใด ๆ ของผู้กระทำความผิดเท่ากับจำนวนเงินที่ผู้กระทำความผิดพึงต้องชำระได้⁶⁶ ซึ่งวิธีการดังกล่าวมาจากแนวความคิดในการพรากประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปจากผู้กระทำความผิด โดยถือว่าการพรากความได้เปรียบทางเศรษฐกิจที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการกระทำความผิดของตนนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำ⁶⁷

2.2.2.2 หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า

การริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้นี้ เป็นบทลงโทษผู้กระทำความผิดที่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการกระทำความผิด การริบทรัพย์สินในลักษณะเช่นนี้อยู่เหตุผลที่ว่าก่อนที่ผู้กระทำความผิด จะต้องมีการคำนึงถึงทั้งผลดีและผลเสียของการกระทำนั้น เมื่อพิจารณาแล้วว่าการกระทำความผิดมีผลดีมากกว่า ผู้กระทำความผิดก็จะตัดสินใจลงมือกระทำความผิด⁶⁸ บทลงโทษเช่นนี้จะไปทำลายสถานะทางการเงินหรือในทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการกระทำความผิด โดยเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกบังคับให้ชดใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่รัฐ ตามมูลค่าที่ประเมินได้จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยอ้อม หรือตามมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาแทนที่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดในกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด

⁶⁵ ฉัตรชัย จันทระเสนา, “วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง”, หน้า 39.

⁶⁶ Fleur Keyser-Ringalda, "European Intergration with Regard to the Confiscation of the Proceeds of Crime," in *Tenth International Symposium on Economic Crime* (England: Jesus College, University of Cambridge, 1992).

⁶⁷ Council of Europe, "Explanatory Report of Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation," [Online] Updated: 2017, December. Available from: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/141.htm>

⁶⁸ ณรงค์ ไชยาญ, ฎหมายว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, หน้า 29.

นั้น ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพไปเป็นทรัพย์สินอื่น การบังคับตามหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้นี้จึงเป็นการใช้ทฤษฎีตัวแทนการริบ (Substitute Theory) ในการลงโทษริบทรัพย์สิน

ในทฤษฎีตัวแทนการริบ (Substitute Theory)⁶⁹ เป็นหลักการที่ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้ในสิ่งที่ตนได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำความผิด ซึ่งเป็นพื้นฐานแนวคิดที่ทำให้รัฐสามารถบังคับเอาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินสกปรก หรือทรัพย์สินที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้กระทำความผิดได้ ดังนั้นในการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้นี้ จึงทำให้เห็นว่าในการที่ศาลจะพิพากษาให้ริบทรัพย์สินของจำเลย ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีตัวทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งคำสั่งริบทรัพย์สินนั้นอยู่เลย คำสั่งริบทรัพย์สินดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนโทษทางการเงินที่จะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งหากผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมชำระเงินตามที่ศาลพิพากษา รัฐก็มีสิทธิยึดทรัพย์สินใด ๆ ของผู้กระทำความผิดเท่ากับจำนวนที่ผู้กระทำความผิดพึงต้องชำระ ซึ่งจะเป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดกลับสู่ฐานะเดิมก่อนที่จะได้กระทำความผิด และจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถหลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้ตนถูกริบทรัพย์สินได้ เนื่องจากจะไม่มีกรณีที่จะต้องมิตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอยู่ในเวลาที่ศาลมีคำพิพากษา

ตามหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้นั้น พนักงานอัยการหรือโจทก์จึงไม่มีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ว่าทรัพย์สินที่จะขอริบนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอย่างไร เพียงแต่เสนอพยานหลักฐานว่า ผู้กระทำความผิดนั้นจะได้รับผลประโยชน์หรือทรัพย์สินจากการกระทำความผิดเป็นมูลค่าเท่าใด ซึ่งจะส่งผลให้การริบทรัพย์สินสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะจะสามารถริบทรัพย์สินเอาจากทรัพย์สินอื่น ๆ ที่มีมูลค่าเท่ากันได้ ทั้งนี้ ในการประเมินมูลค่าทรัพย์สินที่จะต้องชำระโดยศาล มูลค่านี้นั้นจะขึ้นอยู่กับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใดแล้วศาลก็จะคำนวณด้วยมูลค่าผลประโยชน์ที่ได้มานั้น ซึ่งจะไม่มีการขบเขตของมูลค่าที่กำหนดเป็นขั้นสูงหรือขั้นต่ำ กล่าวคือ ได้รับมาเท่าไรต้องเสียไปเท่านั้น

2.2.2.3 ผลการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่า

เมื่อการริบทรัพย์สินตามมูลค่าเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดจำต้องชำระเงินจำนวนหนึ่งให้แก่รัฐตามมูลค่าที่ศาลได้ประเมินไว้ของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือทรัพย์สินที่ได้มาแทนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด ซึ่งในกรณีที่

⁶⁹ Keith R. Fisher, "In Rem Alternatives to Extradition for Money Laundering," [Online] Accessed: 2017, December. Available from: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=827686

ผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมที่จะชำระเงินดังกล่าว รัฐมีสิทธิในการยึดทรัพย์สินใด ๆ ของผู้กระทำความผิดเท่ากับจำนวนเงินที่ผู้กระทำความผิดพึงต้องชำระ ดังนั้น โดยผลของคำพิพากษาที่ให้รับทรัพย์สินตามมูลค่านี รัฐสามารถใช้สิทธิในการบังคับให้จำเลยที่ถูกพิพากษานั้นชำระเงินตามมูลค่าที่ศาลประเมินไว้ได้ และหากผู้นั้นไม่ชำระเงินตามคำพิพากษา รัฐก็สามารถที่จะบังคับเอาทรัพย์สินอื่นของจำเลยได้ โดยไม่คำนึงว่าจะเป็ทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ผลในการบังคับใช้มาตรการรับทรัพย์สินตามมูลค่านี การบังคับโทษให้รับทรัพย์สินตามมูลค่าที่ศาลพิพากษานั้นจะไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ได้รับโอนทรัพย์สินมาโดยสุจริตในภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้รับทรัพย์สินตามมูลค่าแล้ว เนื่องจากผลของคำพิพากษาให้รับทรัพย์สินตามมูลค่านี ไม่มีผลให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินสกปรกตกแก่รัฐ ผู้ที่รับโอนทรัพย์สินสกปรกนั้นมาโดยสุจริตจึงมีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายเหนือทรัพย์สินนั้น กล่าวคือ รัฐจะสามารถพิจารณาปรับทรัพย์สินที่เป็นของผู้กระทำความผิดได้โดยตรง โดยไม่กระทบต่อทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งผลเช่นนี้แตกต่างกับการปรับทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน ที่เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้รับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของรัฐทันที ส่งผลให้บุคคลผู้ได้รับโอนทรัพย์สินนั้นมาภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาให้รับทรัพย์สิน จะไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น แม้ว่าจจะรับโอนมาโดยสุจริตก็ตาม ทั้งนี้บุคคลภายนอกผู้รับโอนทรัพย์สินมาโดยสุจริตนั้นจะต้องไปว่ากล่าวกับผู้โอนทรัพย์สิน เพื่อให้ได้รับการเยียวยาในคดีแพ่งต่างหาก⁷⁰

ด้วยผลของคำพิพากษาให้รับทรัพย์สินตามมูลค่านี ทำให้รัฐมีสิทธิเรียกร้องเอาจากทรัพย์สินของจำเลยได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งคำสั่งรับทรัพย์สินที่จะตกเป็นของแผ่นดินในขณะที่ศาลมีคำสั่งรับทรัพย์สินอยู่เลย แม้ว่าทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินสกปรกนั้น จะถูกใช้สิ้นเปลืองไปไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ตาม เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ก็ยังสามารถบังคับเอาทรัพย์สินอื่น ๆ ของจำเลยได้อีก ซึ่งต่างจากการปรับทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน ที่จะต้องมีตัวทรัพย์สินสกปรกอยู่ในขณะที่มีการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลย หากว่าทรัพย์สินนั้นได้ถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองจนหมดไปแล้ว เจ้าพนักงานก็ไม่สามารถบังคับโทษตามคำพิพากษาได้

⁷⁰ ต่อศักดิ์ บุรณะเรืองโรจน์, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องโครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายรองรับการให้สถาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003, หน้า 25.

ดังนั้น ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้อาจจะช่วยเพิ่มโอกาสในการที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้ลงโทษริบทรัพย์สินของจำเลยที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้ ซึ่งเป็นการทำลายมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการกระทำความผิดนั้น และยังเป็นการลดแรงจูงใจในการกระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่ให้ผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจมาก อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการป้องกันและเพื่อการข่มขู่ อย่างไรก็ตาม ในการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้อาจทำให้ผู้กระทำความผิดมีหน้าที่ที่จะต้องชำระเงินจำนวนหนึ่งให้แก่รัฐ และหากผู้นั้นไม่ปฏิบัติตาม รัฐก็จะสามารถบังคับเอาทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดให้ตกเป็นของแผ่นดินได้ ซึ่งวิธีการบังคับเช่นนี้อาจเป็นต้นเหตุของปัญหาสังคม เพราะทำให้ผู้กระทำความผิดและบุคคลที่อยู่ในความอุปการะจะต้องประสบปัญหาในทางเศรษฐกิจ

2.3 หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้อ่อนสัญญาระหว่างประเทศ

อนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อให้มีความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการกับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด โดยมีความเป็นหลักสากลเพื่อให้ประเทศที่เข้าร่วมภาคีสมาชิกนำหลักการในอนุสัญญาระหว่างประเทศไปอนุวัติการให้สอดคล้องกัน เพื่อความเป็นความร่วมมือและช่วยเหลือกันในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.3.1 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988)

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 หรืออนุสัญญากรุงเวียนนา เกิดขึ้นเนื่องจากนานาประเทศได้ตระหนักถึงปัญหายาเสพติด ซึ่งถือเป็นอาชญากรรมข้ามชาติร้ายแรงที่จะต้องมีการปราบปรามที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดส่วนใหญ่มักกระทำในรูปแบบองค์กรอาชญากรรมและมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการทุจริตของรัฐบาลบางประเทศ ด้วยเหตุนี้มาตรการภายใต้อนุสัญญานี้จึงเน้นไปที่การมุ่งควบคุมการเคลื่อนย้ายยาเสพติดและแหล่งเงินทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด และจะต้องมีการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการร่วมกันออกมาตรการทางกฎหมายที่จะนำมาใช้ในการบังคับเอาที่กระบวนการค้ายาเสพติด

อนุสัญญาฯ นี้ถือเป็นกฎหมายที่เป็นต้นแบบของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ถึงแม้ว่าอนุสัญญาฯ นี้จะกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ในการปราบปรามการค้ายาเสพติดโดยเฉพาะ ทั้งการลักลอบขนยาเสพติดข้ามประเทศหรือการวางแนวทางในการใช้มาตรการทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อปราบปรามการค้ายาเสพติดก็ตาม แต่ในการปราบปรามการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน ก็ได้นำหลักการของอนุสัญญาฯ นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการออกมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นส่วนใหญ่ เห็นได้จากกฎหมายภายในของแต่ละประเทศที่เข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาฯ นี้ที่กฎหมายเกี่ยวกับการฟอกเงินจะต้องมีการอ้างอิงบทบัญญัติตามอนุสัญญาฯ กรุงเทพฯ ทุกครั้ง

มาตรการบังคับเอาทรัพย์สินภายใต้อนุสัญญาฯ ฉบับนี้ มีบัญญัติไว้ในข้อบทที่ 5 ซึ่งได้แก่ การบังคับเอาภัยยาเสพติด อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและจำหน่าย และทรัพย์สินที่เป็นผลประโยชน์จากการจำหน่าย ตามที่กำหนดไว้ในข้อบทที่ 3 วรรค 1⁷¹ กล่าวคือ ประเทศภาคีจะต้องดำเนินมาตรการตามความจำเป็นเพื่อให้มีการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดยาเสพติดหรือทรัพย์สินอื่นซึ่งมีมูลค่าเท่ากับทรัพย์สินนั้นด้วย และแต่ละรัฐสามารถออกมาตรการที่จำเป็นเพื่อกำหนดแนวทางการทำรายงานแสดงบัญชีทรัพย์สิน วิธีการ ยึดอายัดทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด⁷² และกฎเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่ได้จากการกระทำความผิดระหว่างประเทศ⁷³

ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดถูกแปรสภาพไปเป็นทรัพย์สินอย่างอื่น อนุสัญญาฯ ฉบับนี้กำหนดให้มีการบังคับเอาทรัพย์สินที่แปลงสภาพได้โดยอนุโลม⁷⁴ และเจ้าหน้าที่ก็สามารถใช้มาตรการ ยึดอายัดทรัพย์สินก่อนที่จะมีการดำเนินคดี เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการยกย้ายทรัพย์สินออกนอกเขตอำนาจของศาลก็ได้⁷⁵ และให้รวมเอาเงินรายได้ที่ได้มาจากการกระทำความผิดค้ายาเสพติด การเคลื่อนย้ายหรือแปลงสภาพยาเสพติด รวมถึงทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ก็อยู่ในกลุ่มที่ต้องถูกบังคับตามอนุสัญญาฯ นี้ด้วย⁷⁶

นอกจากนี้ อนุสัญญาฯ สหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 ยังกำหนดให้ประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกจะต้องสร้างความร่วมมือ

⁷¹ Article 5 Paragraph 1.

⁷² Article 5 Paragraph 2.

⁷³ Article 5 Paragraph 5.

⁷⁴ Article 5 Paragraph 6(a).

⁷⁵ Article 5 Paragraph 6(b).

⁷⁶ Article 5 Paragraph 6(c).

ทางอาญา⁷⁷ ทั้งในเรื่องความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนพยานหลักฐานในคดี แลกเปลี่ยนเอกสารสำคัญระหว่างศาล ความร่วมมือเรื่องการใช้มาตรการยึดอายัด ค้น จับ และการตรวจสอบพยานหลักฐานที่อยู่ในเขตอำนาจของตน ความร่วมมือในการส่งเอกสารและสำเนาเกี่ยวกับรายงานของสถาบันการเงินหรือบริษัท ความร่วมมือเรื่องข้อมูลทั่วไป รวมถึงในเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาพยานหลักฐานและมาตรการบังคับกับทรัพย์สิน

จากการพิจารณาหลักการเบื้องต้นของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 หรืออนุสัญญากรุงเวียนนา จะเห็นได้ว่า มาตรการที่ใช้บังคับกับความผิดเกี่ยวกับการผลิตและการค้ายาเสพติด เป็นมาตรการที่นำมาใช้กับกระบวนการการฟอกเงินด้วย เนื่องจากความผิดฐานค้ายาเสพติดเป็นความผิดมูลฐานหนึ่งในกฎหมายฟอกเงินของทุกประเทศ การที่จะปราบปรามการค้ายาเสพติดเช่นว่านั้นได้จำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับเอาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ทั้งทรัพย์สินที่มีสภาพเป็นสิ่งของหลักทรัพย์ และเงินสด มาตรการภายใต้อนุสัญญานี้จะมุ่งไปที่เรื่องการใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับเอาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเป็นหลัก มาตรการที่จะนำไปใช้ในกับเรื่องการฟอกเงินได้นั้น ได้แก่ การติดตามความเคลื่อนไหวของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด ทั้งโดยทางตรงและโดยอ้อม รวมถึงทรัพย์สินที่เกิดจากการแปลงสภาพ การเคลื่อนย้าย หรือการโอนทรัพย์สิน ไม่ว่าจะกีดกันก็ตาม นอกจากนี้ในการติดตามทรัพย์สินโดยการริบทรัพย์สินตามอนุสัญญานี้ นั้น อาจกระทำได้แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด แต่มีมูลค่าเท่ากับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดด้วย เพราะอนุสัญญานี้ต้องการรับรองถึงระบบการริบทรัพย์สินในประเทศภาคีที่อาจมีความแตกต่างกันได้

2.3.2 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การ ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000)

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การ ค.ศ. 2000 เป็นกรอบความร่วมมือทางกฎหมาย เพื่อกำหนดมาตรฐานระดับสากลเกี่ยวกับการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การอาชญากรรม เนื่องจากปัญหาการก่ออาชญากรรมในรูปแบบดังกล่าวมีการดำเนินการในรูปแบบใหม่ๆ ที่ยากต่อการปราบปรามอาชญากรรม ประกอบกับ

⁷⁷Article 7 Paragraph1.

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีมีเพิ่มมากขึ้น กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างโอกาสให้อาชญากรในการขยายเครือข่ายการประกอบอาชญากรรมของตนไปได้อย่างกว้างขวางสร้างความเสียหายทั้งในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งยังอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาคมโลก ประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและต้องร่วมกันหาวิธีแก้ไขโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นวิธีที่จะป้องกันและปราบปรามปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด⁷⁸

วัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญาฉบับนี้ คือ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศที่เข้าเป็นภาคีในการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงเป็นการกำหนดมาตรฐานเพื่อให้ประเทศภาคีสามารถนำไปปฏิบัติ ทั้งในด้านนโยบาย บทกฎหมาย แนวทางบริหารและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อจัดความเหลื่อมล้ำของมาตรฐานทางกฎหมายอันเนื่องมาจากระบบกฎหมายที่มีความแตกต่างกัน และเพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการออกกฎหมายภายใน โดยกำหนดให้มีการมีส่วนร่วมในกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร การฟอกเงิน การทุจริตประพฤตินิชอบ และการขัดขวางความยุติธรรม ให้เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายภายในของประเทศภาคีสมาชิก นอกจากนี้ อนุสัญญานี้ยังต้องการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการก่ออาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร โดยใช้วิธีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามที่มีการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถยึดและริบทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ที่ได้มาจากการกระทำความผิด รวมถึงมีมาตรการในการปราบปรามกระบวนการฟอกเงินและมาตรการในการคุ้มครองพยาน กล่าวคือ มีการกำหนดมาตรการเหล่านี้ให้มีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ ประเทศภาคีสมาชิกของอนุสัญญานี้จะต้องให้ความช่วยเหลือในทางที่จำเป็น เพื่อพัฒนามาตรการอันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร⁷⁹

ประเด็นเรื่องการริบและยึดทรัพย์สิน ถือเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ โดยในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 นี้ ได้กำหนดมาตรการในการริบและยึดทรัพย์สินไว้แยกต่างหากจากมาตรการเรื่องการฟอกเงิน ดังนั้นในการริบและยึดทรัพย์สินตามอนุสัญญานี้จึงมี

⁷⁸ รุ่งกานต์ วัชรปรีดา, "อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร" (สารนิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 16.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18-19.

ขอบเขตในการใช้มาตรการดังกล่าวขยายไปถึงความผิดอื่น ๆ ที่อยู่ในอนุสัญญาด้วย ซึ่งในการใช้มาตรการริบและยึดทรัพย์สินและความร่วมมือระหว่างประเทศตามอนุสัญญานี้ กำหนดให้รัฐภาคีมีพันธะเพียงการให้ความร่วมมือมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยไม่จำเป็นต้องกระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อกฎหมายภายในและการดำเนินกระบวนการพิจารณาภายในประเทศตน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ทรัพย์สินที่อาจถูกริบได้ตามที่อนุสัญญานี้กำหนด ได้แก่ ทรัพย์สินที่ได้มาจากการประกอบอาชญากรรมอันเป็นความผิดที่ครอบคลุมตามอนุสัญญานี้ หรือทรัพย์สินที่มีมูลค่าเทียบเท่าได้กับทรัพย์สินดังกล่าว⁸⁰ รวมถึงทรัพย์สิน อุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดตามอนุสัญญานี้ด้วย⁸¹ ทั้งนี้ หากปรากฏว่าทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นได้เปลี่ยนรูป หรือมีการแปรสภาพ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนไปเป็นทรัพย์สินอื่น ทรัพย์สินอื่นเช่นว่านั้นจะเป็นทรัพย์สินต้องถูกริบแทนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด⁸² และในกรณีที่มีการนำทรัพย์สินที่ได้จากการประกอบอาชญากรรมไปรวมเข้ากับทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ทรัพย์สินนั้นต้องถูกริบเพียงตามมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่โดยรวมเข้าไป โดยไม่กระทบต่ออำนาจใด ๆ ในการอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สินนั้น⁸³

กรณีที่มีรายได้หรือผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ถูกครอบงำโดยอนุสัญญานี้ หรือที่ได้จากทรัพย์สินอื่นอันเกิดจากการเปลี่ยนรูปหรือแปรสภาพทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือที่ได้มาจากรายได้หรือทรัพย์สินซึ่งมีส่วนของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดรวมอยู่ด้วย ให้ตกอยู่ในบังคับของมาตรการตามที่ระบุไว้ในข้อบทนี้ด้วยเช่นกัน ในลักษณะเดียวกัน และในขอบเขตอย่างเดียวกันกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด⁸⁴

อย่างไรก็ตามอนุสัญญานี้ได้ให้ความหมายของคำว่า ทรัพย์สิน⁸⁵ ให้หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดไม่ว่าจะมีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่าง เคลื่อนย้ายได้หรือเคลื่อนย้ายไม่ได้ จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ และหมายความรวมถึงเอกสารหรือตราสารทางกฎหมายที่เป็นหลักฐานในกรรมสิทธิ์หรือผลประโยชน์ในทรัพย์สินดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ ยังให้ความหมายของคำว่า ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ

⁸⁰ Article 12 Paragraph 1 (a).

⁸¹ Article 12 Paragraph 1 (b).

⁸² Article 12 Paragraph 3.

⁸³ Article 12 Paragraph 4.

⁸⁴ Article 12 Paragraph 5.

⁸⁵ Article 2.

ความผิด⁸⁶ ให้หมายความถึง ทรัพย์สินใดที่เกิดจากการได้รับ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมจากการกระทำความผิด ซึ่งตามอนุสัญญาฯนี้มีการขยายขอบเขตเรื่องการริบและยึดทรัพย์สินให้ครอบคลุมในกรณีทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด (Proceeds of Crime) ได้ถูกเปลี่ยนรูปหรือแปรสภาพไป หรือถูกนำไปปนกับทรัพย์สินอื่น ๆ เท่านั้น ดังนั้น หากทรัพย์สินที่เป็นอุปกรณ์ เครื่องมือ หรือเครื่องใช้หรือที่จะใช้ในการกระทำความผิดได้ถูกเปลี่ยนรูปหรือแปรสภาพไป หรือถูกนำเข้าไปรวมกับทรัพย์สินอื่น ทรัพย์สินเช่นว่านั้นก็จะต้องอยู่ในขอบเขตที่จะต้องถูกริบตามอนุสัญญาฯนี้

นอกจากนี้อนุสัญญาฯนี้ยังได้กำหนดให้รัฐภาคีให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการริบทรัพย์สินให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ภายใต้ระบบกฎหมายของตน หากในการดำเนินการมีปัญหาขัดกับระบบกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกหรือขัดต่อการดำเนินการกระบวนการพิจารณาภายในของตน ประเทศภาคีก็ไม่จำเป็นต้องให้ความร่วมมือ โดยในการพิจารณาความร่วมมือระหว่างประเทศภายใต้อนุสัญญาฯนี้ การประเทศที่ได้รับการร้องขอจะให้ความร่วมมือหรือไม่พิจารณาจากว่า หากประเทศภาคีที่ได้รับการร้องขอมีสันธิสัญญาในเรื่องการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศครอบคลุมไปถึงเรื่องการริบทรัพย์สินที่ประเทศภาคีร้องขอ ก็ให้ประเทศที่ถูกร้องขอพิจารณาตามข้อตกลงตามสนธิสัญญาที่ทั้งสองฝ่ายได้กระทำไว้ แต่หากปรากฏว่าทั้งสองฝ่ายไม่ได้ทำสนธิสัญญาในเรื่องการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศครอบคลุมถึงเรื่องการริบทรัพย์สินแล้ว ก็ให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ในอนุสัญญาฯนี้ คือจะต้องให้ความร่วมมือมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่อาจมีข้อยกเว้นกรณีที่มีการดำเนินการให้ความช่วยเหลือนั้นจะขัดต่อกฎหมายภายในของตน หรือขัดต่อข้อตกลงอื่น ๆ ที่ประเทศตนได้ให้ความร่วมมืออยู่ หรือในกรณีที่เป็นการร้องขอให้ริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอื่นที่ไม่ได้อยู่ภายใต้อนุสัญญาฯนี้⁸⁷

นอกจากนี้อนุสัญญาฯฉบับนี้ยังส่งเสริมให้มีการทำสนธิสัญญาหรือความตกลงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการริบทรัพย์สินด้วย ทั้งนี้ การดำเนินการต่าง ๆ ตามอนุสัญญาฯนี้จะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลภายนอกผู้สุจริต⁸⁸

⁸⁶ Article 2.

⁸⁷ Article 13 Paragraph 7.

⁸⁸ Article 13 Paragraph 8.

2.3.3 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention Against Corruption, 2003)

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (UNCAC) เป็นข้อตกลงว่าด้วยการปราบปรามการทุจริตระหว่างประเทศ โดยนำอนุสัญญาฯ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ที่จะมีอนุสัญญาฉบับนี้ นำมารวมกันเพื่อทำให้เป็นพันธกรณีที่มีความครอบคลุมและกว้างขวางเพียงฉบับเดียว ซึ่งก่อนที่จะมีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ได้มีความพยายามในการต่อต้านการทุจริตที่เห็นได้ชัดอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งวิธีการออกกฎหมายภายในประเทศ หรือการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน แต่ปัญหาการทุจริตก็ยังคงมีอยู่ และเป็นปัญหาใหญ่ที่นานาประเทศเห็นว่า การที่จะปราบปรามการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นไม่อาจดำเนินการเฉพาะในประเทศเดียวเพียงลำพัง หรือเฉพาะในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศในการประสานงานกันอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การปราบปรามการกระทำผิดสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

อนุสัญญาฉบับนี้ถือเป็นการพัฒนาโครงสร้างของการปราบปรามการทุจริตระหว่างประเทศครั้งสำคัญ เนื่องจากเป็นอนุสัญญาฉบับแรกที่ว่าด้วยเรื่องการทุจริตเพียงประเด็นเดียว โดยมีหลักการที่สำคัญคือ เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าว เนื่องจากในคดีทุจริตส่วนใหญ่มักจะได้ทรัพย์สินมูลค่ามหาศาล อีกทั้งยังสร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก อันจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศ เนื้อหาในอนุสัญญานี้ครอบคลุมถึงการกระทำทุจริตทั้งในภาครัฐและเอกชน ทั้งเรื่องการให้และการรับสินบน ไม่ว่าจะในประเทศและต่างประเทศ การยกยอกทรัพย์สิน การใช้อิทธิพลโดยมิชอบ และการฟอกเงิน โดยมีข้อกำหนดมาตรการในการป้องกัน การกำหนดให้การกระทำทุจริตเป็นความผิดทางอาญา มาตรการความร่วมมือระหว่างประเทศ และการให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการด้วย

ลักษณะของการกระทำทุจริตมักไม่จำกัดเฉพาะภายในประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการกระทำที่สามารถขยายตัวออกไปได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในโครงการของรัฐขนาดใหญ่ ที่มีเงินทุนจำนวนมากและมีเงินทุนหมุนเวียนจากภาคเอกชน เช่น อาจเป็นบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาลงทุน ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนเข้าสู่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นจำนวนมาก จึงเกิดการทุจริตขึ้นได้ง่าย และจากนั้นก็จะมีการใช้เงินทุจริตนั้นกลับสู่ภาคเอกชนในรูปแบบของการลงทุนในตลาดเงินทุน หรือในรูปแบบของตราสารหรือหุ้นต่าง ๆ นอกจากนั้นอาจมีกรณีที่เงินจากการทุจริตดังกล่าวหมุนเวียนไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก กระแสเงินทุนหมุนเวียนถูกส่งข้ามจากประเทศ

หนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งด้วยความรวดเร็ว เพราะปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการโอนย้ายทรัพย์สิน จึงเป็นเรื่องง่ายของผู้กระทำการทุจริตในการยกย้ายและปกปิดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด⁸⁹

ข้อบทบัญญัติเรื่องการอายัด ยึด และริบทรัพย์สินนั้น ถือเป็นข้อบทที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากเหตุผลที่บุคคลที่กระทำการทุจริต ก็เพื่อให้ได้มาเพื่อประโยชน์ในลักษณะทรัพย์สินเป็นสำคัญ อนุสัญญาฯ จึงได้กำหนดให้ประเทศภาคีต้องกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการอายัด การยึด และการริบทรัพย์สินนั้น ให้มีความหมายและมีขอบเขตที่กว้างที่สุดเท่าที่สุทธเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้การดำเนินการริบทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดนั้นหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องครอบคลุมที่สุด อันจะส่งผลให้การลงโทษผู้กระทำความผิดมีประสิทธิภาพ และเป็นการตัดวงจรการกระทำทุจริตที่อาจขยายตัวมากขึ้นในอนาคต

ในประเด็นเรื่องการอายัด ยึด และริบทรัพย์สินนั้น ตามอนุสัญญาฯ นี้ได้มีการอธิบายถึงนิยามของถ้อยคำที่สำคัญอันเกี่ยวข้องกับการยึด อายัด และริบทรัพย์สินไว้ดังนี้คือ ทรัพย์สิน ให้ความหมายถึงถึง ทรัพย์สินทุกประเภทไม่ว่าจะมีรูปร่างหรือไม่รูปร่าง ไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะจับต้องได้หรือไม่ก็ตาม และให้หมายถึงเอกสารหรือตราสารทางกฎหมายที่เป็นหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินดังกล่าวด้วย และนิยามคำว่า ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด หมายความว่า ทรัพย์สินใดที่เป็นผล หรือได้มาจากการกระทำความผิด ไม่ว่าจะได้มาโดยตรงหรือโดยอ้อม

การยึดหรืออายัด และการริบทรัพย์สิน มีการให้คำนิยามว่า การยึดหรืออายัด หมายถึง การห้ามโอน เปลี่ยนสภาพ หรือจำหน่ายจ่ายโอน หรือเคลื่อนย้ายทรัพย์สินเป็นการชั่วคราว หรือการเก็บรักษาหรือควบคุมทรัพย์สินเป็นการชั่วคราว ตามคำสั่งของศาลหรือคำสั่งของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอื่น ส่วนคำว่า การริบ ให้อรรถาธิบายถึงการทำให้เสียสิทธิในทรัพย์สินใดโดยเฉพาะเจาะจงด้วย ซึ่งหมายถึง การทำให้สูญเสียทรัพย์สินอย่างถาวร โดยคำสั่งของศาลหรือของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอื่น

เนื้อหาในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ได้มีการกำหนดให้ประเทศที่เข้าเป็นภาคีต้องดำเนินการที่อาจจำเป็นภายในขอบเขตที่กว้างที่สุดเท่าที่จะ

⁸⁹ แสงว บุญเฉลิมวิภาส, รายงานวิจัยเรื่อง "การศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003" (นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.), 2551), หน้า 342.

เป็นไปได้ภายในระบบกฎหมายของประเทศนั้น เพื่อให้สามารถมีการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ตามประเภทที่กำหนดตามอนุสัญญาฯ นี้ หรือทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าเท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าวนั้น และยังรวมถึงทรัพย์สิน อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้หรือมุ่งจะใช้ในความผิดที่อนุสัญญาฯ นี้กำหนดไว้ด้วย⁹⁰ ทั้งนี้ แต่ละประเทศจะต้องดำเนินมาตรการจำเป็นดังกล่าวเพื่อให้สามารถบ่งชี้ อาศัย หรือยึดทรัพย์สินที่ระบุไว้ข้างต้น เพื่อนำไปสู่การริบทรัพย์สินในที่สุด⁹¹ นอกจากนี้ ประเทศภาคีแต่ละประเทศควรจัดให้มีมาตรการในทางนิติบัญญัติ และมาตรการอื่นที่จำเป็น โดยให้มีความสอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศนั้น ๆ เพื่อให้เป็นข้อบังคับสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการดูแลหรือจัดการทรัพย์สินที่ถูกอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สินข้างต้น⁹²

หากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นได้มีการแปลงรูป หรือมีการเปลี่ยนแปลงสภาพทั้งหมดหรือบางส่วนไปเป็นทรัพย์สินอย่างอื่น ทรัพย์สินอย่างอื่นเหล่านั้นต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรการที่ระบุในข้อบทนี้แทนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดนั้น⁹³ กล่าวคือ การอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สินนั้นรวมไปถึงทรัพย์สินอื่นที่มีการแปลงสภาพมาจากทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดด้วย และในกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้ควรรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่นที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ทรัพย์สินนั้นต้องถูกริบเพียงตามมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ได้รวมเข้าไบนั้น ทั้งนี้ โดยไม่กระทบต่ออำนาจใด ๆ ในการอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สินนั้น⁹⁴

รายได้หรือผลประโยชน์อย่างอื่นที่ได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าว หรือที่ได้จากทรัพย์สินอย่างอื่นอันเกิดจากการแปลงสภาพทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือที่ได้มาจากทรัพย์สินซึ่งมีส่วนของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดควรรวมอยู่ด้วย ให้ตกอยู่ในบังคับของมาตรการตามที่ระบุไว้ในข้อบทนี้ด้วยเช่นกัน ในลักษณะเดียวกันและในขอบเขตอย่างเดียวกันเหมือนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด⁹⁵

⁹⁰ Article 31 Paragraph 1.

⁹¹ Article 31 Paragraph 2.

⁹² Article 31 Paragraph 3.

⁹³ Article 31 Paragraph 4.

⁹⁴ Article 31 Paragraph 5.

⁹⁵ Article 31 Paragraph 6.

นอกจากนี้ ประเทศภาคีต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการกำหนดให้ฝ่ายผู้กระทำ ความผิดต้องเป็นฝ่ายแสดงถึงที่มาอันชอบด้วยกฎหมายของทรัพย์สินที่ถูกกล่าวอ้างว่าได้มาจากการ กระทำ ความผิด หรือที่มาของทรัพย์สินอื่นที่อยู่ภายใต้บังคับของการริบทรัพย์สินนั้น ทั้งนี้ ภายใน ขอบเขตที่การกำหนดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายภายในและระบบการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล รวมถึงกระบวนการอื่น ๆ ในประเทศนั้น ๆ⁹⁶

ในการดำเนินการกับทรัพย์สิน ทั้งการอายัด ยึด และริบทรัพย์สินนั้น ประเทศภาคีต้องให้ อำนาจแก่ศาล หรือแก่หน่วยงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเทศ ในการสั่งให้จัดทำ หรือยึดบันทึกของธนาคารไม่ว่าเป็นทางการเงินหรือทางการค้า โดยประเทศภาคีไม่พึงปฏิเสธการ ดำเนินการตามมาตรการนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า ข้อมูลนั้นเป็นความลับของทางธนาคาร⁹⁷

มาตรการต่าง ๆ ที่อ้างถึงในข้อบทนี้จะต้องถูกกำหนดไว้โดยชัดเจนและถือปฏิบัติภายใต้ กฎหมายภายในของประเทศภาคีอย่างครบถ้วน⁹⁸ แต่มีข้อยกเว้นประการสำคัญคือ ข้อบทของ อนุสัญญาในส่วนนี้จะต้องไม่ผูกตีความในทางที่กระทบสิทธิของบุคคลที่สามที่กระทำการโดยสุจริต⁹⁹

จากบทบัญญัติของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 เป็นบท บังคับให้ประเทศที่เข้าผูกพันเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญานี้จะต้องให้ความร่วมมือกันและให้ความ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านกฎหมาย เว้นแต่ในข้อบทที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องแสดง แหล่งที่มาโดยชอบด้วยกฎหมายของทรัพย์สินที่ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ ความผิดเท่านั้นที่มีใช้บทบังคับ โดยแต่ละประเทศต้องใช้มาตรการตามอนุสัญญานี้เพื่อให้การ สนับสนุนเรื่องการอายัด ยึด และริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำทุจริต อันถือเป็นความร่วมมือ ระหว่างประเทศ

⁹⁶ Article 31 Paragraph 8.

⁹⁷ Article 31 Paragraph 7.

⁹⁸ Article 31 Paragraph 10.

⁹⁹ Article 31 Paragraph 9.

2.4 หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าตามมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและแพร่ขยายอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง (International Standards on Combating Money Laundering and The Financing of Terrorism and Proliferation)

2.4.1 The FATF Recommendations

FATF (Financial Action Task Force) คือ คณะทำงานเฉพาะกิจที่จัดตั้งขึ้นในพ.ศ. 2532 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกำหนดมาตรฐาน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมนโยบายเพื่อป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินรวมถึงการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย เนื่องจากในขณะนั้น ปัญหายาเสพติดและปัญหาด้านอาชญากรรมทางการเงินได้แผ่ขยายวงกว้างทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ 7 ประเทศ (G7) ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี ประเทศอิตาลี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศแคนาดา ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาล่าช้า โดยร่วมกับคณะผู้แทนของประชาคมยุโรป (The Commission of The European Communities) และประเทศอื่น ๆ อีกจำนวน 8 ประเทศ จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจนี้ขึ้นมา และเสนอข้อแนะนำที่เป็นการกำหนดมาตรฐานที่ให้ประเทศสมาชิกนำไปแก้ไขและปรับปรุงมาตรการต่าง ๆ ภายในประเทศให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ FATF กำหนด ซึ่งประกอบด้วยข้อกำหนดมาตรการกฎหมายในทางอาญา โดยการกำหนดลักษณะการกระทำความผิดฐานฟอกเงินและบทลงโทษ การกำหนดแนวทางการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน รวมถึงการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับการธนาคาร โดยการกำหนดแนวทางในการเปิดเผยความลับของธนาคาร การรายงานการแสดงผลของลูกค้า การเก็บประวัติข้อมูลในการทำธุรกรรมหรือธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยของธนาคาร ซึ่งปรากฏในรูปแบบข้อแนะนำ 40 ข้อ (The FATF Recommendations)¹⁰⁰

ในพ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นระยะแรกที่มีการร่างข้อแนะนำดังกล่าว มีการริเริ่มแนวความคิดที่ต้องการจะป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ต่อมาใน พ.ศ. 2539 ได้มีการทบทวนและปรับปรุงข้อแนะนำขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการฟอกเงินที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากอาชญากรรมมีการคิดค้นวิธีการและเทคนิคในการฟอกเงินให้มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการในการ

¹⁰⁰ สีหนาท ประยูรรัตน์, คำอธิบายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (กรุงเทพฯ: นิติสนเทศ, 2542), หน้า 37-38.

ประกอบอาชญากรรมอยู่ตลอดเพื่อหลีกเลี่ยงมาตรการตอบโต้จากภาครัฐ โดยคณะทำงาน FATF ได้ อธิบายถึงข้อสังเกตในการใช้เทคนิคการฟอกเงินที่มีความทันสมัยยิ่งขึ้น เช่น การใช้นิติบุคคลเพื่ออำ พรางการถือกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงและการถือครองทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำผิดกฎหมาย และการใช้ผู้ ประกอบวิชาชีพเพื่อให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในการฟอกเงินที่ได้มาจากการประกอบ อาชญากรรม ประกอบกับกรณีที่การประกอบอาชญากรรมทางการเงินดังกล่าวกระทำการฟอกเงินกับ ประเทศที่ไม่ให้ความร่วมมือตามแนวทางของ FATF ทางการ FATF ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้ ทำการทบทวนและปรับปรุงข้อแนะนำ 40 ข้อ เพื่อใช้เป็นแนวทางที่มีความสมบูรณ์และเกิด ประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทั้งในระดับประเทศและระดับสากลซึ่งถือเป็น ความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยในการทบทวนและปรับปรุงข้อแนะนำ 40 ข้อ ได้มีการเปิดรับความ คิดเห็นให้หลายฝ่ายมีส่วนร่วมปรึกษาหารือในกระบวนการดังกล่าว ทั้งสมาชิกและผู้ที่ไม่ใช่สมาชิก ผู้ สังเกตการณ์ หน่วยงานทางการเงิน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่อาจได้รับผลกระทบ ทำให้ได้รับข้อมูลอัน เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงข้อแนะนำทั้ง 40 ข้อที่หลากหลายนุ่มนวลและเป็นข้อมูลที่กว้างขวาง มากยิ่งขึ้น ซึ่งข้อมูลทั้งหมดได้นำมาใช้เพื่อพิจารณาปรับปรุงข้อแนะนำดังกล่าวเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น

FATF ได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญว่าในแต่ละประเทศมีการใช้ระบบกฎหมายและระบบ การเงินแตกต่างกัน แต่แต่ละประเทศจึงไม่สามารถนำมาตรการที่เหมือนกันมาใช้เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ร่วมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องรายละเอียดในมาตรการทางกฎหมายและ มาตรการของสถาบันการเงิน ดังนั้นข้อแนะนำทั้ง 40 ข้อของ FATF จึงได้กำหนดเพียงมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับการดำเนินการของประเทศต่าง ๆ แต่ในประเด็นเรื่องรายละเอียดการออกมาตรการเพื่อนำมา บังคับใช้ภายในให้เป็นที่ไปตามสถานการณ์เฉพาะและให้อยู่ภายในกรอบรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ และเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ดำเนินขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อนำระบบการป้องกันและปราบปรามการ ฟอกเงินมาปฏิบัติตามข้อแนะนำใหม่ของ FATF เพื่อให้มาตรการเหล่านี้เกิดประสิทธิภาพในทาง ปฏิบัติ

ข้อแนะนำ 40 ข้อของ FATF มีหลักการที่สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการ ต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) หรืออนุสัญญากรุงเวียนนา ซึ่งเป็นการต่อต้านการฟอกเงินโอนผ่านธนาคาร มีสาระสำคัญดังนี้

1. มาตรการระบบกฎหมาย

มาตรการด้านระบบกฎหมายปรากฏอยู่ในข้อแนะนำข้อที่ 1 – 3 ซึ่งเป็นการแนะนำให้ในแต่ละประเทศควรกำหนดให้การฟอกเงินเป็นความผิดทางอาญา ทั้งนี้ตามที่มีการกำหนดไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) และอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000) และควรกำหนดให้การกระทำความผิดที่ร้ายแรงทั้งหมดเป็นความผิดฐานฟอกเงิน เพื่อให้ความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงินมีขอบเขตที่กว้างที่สุด และควรให้มีมาตรการลงโทษที่มีประสิทธิผลและเหมาะสม ซึ่งถือเป็นการกำหนดขอบเขตของการกระทำความผิดทางอาญาด้านฟอกเงิน¹⁰¹

นอกจากนี้มาตรการในระบบกฎหมาย ยังรวมถึงการจัดให้มีมาตรการชั่วคราวและการริบทรัพย์สิน¹⁰² โดยกำหนดมาตรการในการริบทรัพย์สินที่ถูกฟอกเงิน และรายได้ที่มาจาก การฟอกเงินหรือความผิดมูลฐาน โดยกำหนดให้รัฐสามารถริบเงินได้แม้ว่าจะไม่มีคำพิพากษาว่ามีการกระทำความผิดทางอาญา

2. มาตรการที่ต้องดำเนินการโดยสถาบันการเงินและหน่วยธุรกิจและผู้ประกอบวิชาชีพที่ไม่ใช่สถาบันการเงินเพื่อป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย

มาตรการที่เป็นการกำหนดแนวทางของสถาบันการเงินนี้ปรากฏอยู่ในข้อ 4 – 25 โดยจะต้องมีกฎหมายที่กำหนดแนวทางการเปิดเผยความลับของธนาคารโดยไม่มีความรับผิดชอบในการเปิดเผยความลับลูกค้า¹⁰³ การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลลูกค้า (Customer Due Diligence)¹⁰⁴ เช่น การระบุตัวตนของลูกค้าและตรวจสอบตัวตนของลูกค้าโดยใช้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ การมีมาตรการพิเศษสำหรับการทำธุรกรรมของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทางการเมือง การ

¹⁰¹ Recommendation 1 – 2.

¹⁰² Recommendation 3.

¹⁰³ Recommendation 4.

¹⁰⁴ Recommendation 5 – 12.

กำหนดให้มีการตรวจสอบธุรกรรมที่มีขนาดใหญ่ผิดปกติที่มีความซับซ้อนซึ่งไม่มีวัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจที่เห็นได้หรือชอบด้วยกฎหมายอย่างชัดเจน เป็นต้น

ประเทศต่าง ๆ ควรมีมาตรการในการการรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยและการกำกับการปฏิบัติงาน (Compliance)¹⁰⁵ กล่าวคือ ถ้าสถาบันการเงินสงสัยหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีเงินจำนวนใด ๆ ที่อาจเป็นรายได้ที่มาจาก การประกอบอาชญากรรมหรือเป็นเงินที่อาจมีการเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ควรจะมีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับให้สถาบันการเงินต้องรายงานข้อสงสัยต่อหน่วยงานข่าวกรองทางการเงินทันที ทั้งนี้ ควรมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่สถาบันการเงิน ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และพนักงานของสถาบันการเงิน ในการเปิดเผยข้อมูลลูกค้าที่ทำธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าอาจเกี่ยวข้องกับการฟอกเงินหรือการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ถ้าบุคคลเหล่านี้ได้รายงานความสงสัยสุจริต ไม่ว่าจะการประการประกอบอาชญากรรมจะเกิดขึ้นจริงหรือไม่ก็ตาม

นอกจากมาตรการที่ระบุไว้ข้างต้นแล้ว ประเทศสมาชิกควรกำหนดมาตรการอื่น ๆ เพื่อป้องกันการสนับสนุนทางการเงินและการก่อการร้าย¹⁰⁶ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าได้มีมาตรการในการลงโทษที่มีประสิทธิภาพ ได้สัดส่วนกับความผิด ไม่ว่าจะ เป็นมาตรการในทางอาญา ทางแพ่ง หรือทางปกครอง รวมถึงการกำหนดมาตรการที่ใช้ดำเนินการเกี่ยวกับประเทศซึ่งไม่ใช่หรือที่ไม่ประยุกต์ใช้ข้อแนะนำของ FATF อย่างเพียงพอ¹⁰⁷ ซึ่งถือเป็นกลุ่มประเทศที่สถาบันการเงินควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ เมื่อใดก็ตามที่การทำธุรกรรมกับประเทศเหล่านี้ไม่มีจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจที่เห็นได้หรือชอบด้วยกฎหมายอย่างชัดเจน สถาบันการเงินควรทำการตรวจสอบวัตถุประสงค์ของธุรกรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ ประเทศต่าง ๆ ควรสร้างความมั่นใจว่าจะต้องมีข้อบังคับและการกำกับดูแลในการใช้ข้อแนะนำของ FATF ของสถาบันการเงิน หน่วยธุรกิจ และผู้ประกอบการที่ไม่ใช่สถาบันการเงินประเภทอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย¹⁰⁸

¹⁰⁵ Recommendation 13 – 16.

¹⁰⁶ Recommendation 17 – 20.

¹⁰⁷ Recommendation 21 – 22.

¹⁰⁸ Recommendation 23 – 25.

3. มาตรการของหน่วยงานและมาตรการอื่น ๆ ที่จำเป็นในระบบการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย

มาตรการอื่น ๆ ที่จำเป็นเหล่านี้ปรากฏอยู่ในข้อแนะนำข้อที่ 26 – 34 ซึ่งเป็นการกำหนดมาตรการที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงาน อำนาจหน้าที่ และปัจจัยสนับสนุน¹⁰⁹ โดยส่งเสริมให้หน่วยราชการที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายอันเกี่ยวกับการสืบสวนการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาเทคนิคการสืบสวนพิเศษ เพื่อให้มีกลไกที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับการสืบสวนการฟอกเงินให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ประเทศสมาชิกควรมีมาตรการอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบความโปร่งใสของนิติบุคคลและข้อตกลงตามกฎหมาย¹¹⁰ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ฟอกเงินใช้นิติบุคคลเป็นเครื่องมือกระทำการโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

4. ความร่วมมือระหว่างประเทศ

ความร่วมมือระหว่างประเทศปรากฏในข้อที่ 35 – 40 ซึ่ง FATF มีความประสงค์ที่จะให้ประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นสมาชิกและปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และอนุสัญญาระหว่างประเทศของสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย รวมทั้งให้สัตยาบันและปฏิบัติตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น สนธิสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการฟอกเงิน การค้นหา การยึดและริบเงินที่ได้จากการประกอบอาชญากรรม สนธิสัญญาระหว่างรัฐอเมริกันเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย เป็นต้น¹¹¹

ประเทศสมาชิกควรกำหนดให้มีมาตรการในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านกฎหมายและการส่งผู้ร้ายข้ามแดน¹¹² กล่าวคือ ประเทศต่าง ๆ ควรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมายในขอบเขตที่กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ และควรให้การยอมรับว่าความผิดฐานฟอกเงินเป็นความผิดที่ให้ส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนได้ ซึ่งอาจมีการพิจารณาที่ทำให้กระบวนการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนง่ายขึ้น โดยอาจใช้แต่เพียงหมายจับหรือคำพิพากษาเท่านั้น หรือเสนอการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนโดยการลดขั้นตอนการส่งผู้ร้ายข้ามแดนตามแบบพิธีการสำหรับบุคคลผู้ให้ความยินยอม

¹⁰⁹ Recommendation 26 – 32.

¹¹⁰ Recommendation 33 – 34.

¹¹¹ Recommendation 35.

¹¹² Recommendation 36 – 39.

ความร่วมมือในรูปแบบอื่นของประเทศสมาชิก ควรมีมาตรการให้เจ้าพนักงานของตนให้ความร่วมมือระหว่างประเทศแก่หน่วยงานต่างประเทศลักษณะเดียวกันอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและความช่วยเหลือต่าง ๆ ได้โดยตรงและเป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุด¹¹³

ข้อแนะนำทั้ง 40 ข้อที่ได้รับการทบทวนแล้วนี้ นอกจากจะใช้ในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแล้ว ยังรวมถึงการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินต่อการก่อการร้ายด้วย เนื่องจากภายหลังจากการเกิดเหตุการณ์ในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 FATF ได้ตระหนักถึงประเด็นเกี่ยวกับการนำเงินที่ได้จากการประกอบอาชญากรรมไปใช้เพื่อสนับสนุนก่อการร้ายมากยิ่งขึ้น เดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 FATF จึงได้ขยายขอบเขตหน้าที่การทำงานให้ครอบคลุมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย และได้ดำเนินการโดยการออกข้อแนะนำพิเศษเพิ่ม 8 ข้อที่เกี่ยวกับการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ซึ่งข้อแนะนำที่เพิ่มขึ้นมานั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นมาตรการในการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินและการก่อการร้าย และยังเป็นมาตรการที่เป็นส่วนเสริมของข้อแนะนำ 40 ข้อ¹¹⁴ และต่อมาในพ.ศ. 2547 มีการออกข้อเสนอแนะพิเศษเพิ่มเติมในข้อที่ 9 ซึ่งข้อเสนอแนะพิเศษทั้ง 9 ข้อนี้ถือเป็นมาตรฐานสากลระหว่างประเทศ

ข้อเสนอแนะพิเศษข้อ 1 การให้สัตยาบันและการดำเนินการตามมาตรการขององค์การสหประชาชาติ โดยประเทศสมาชิกควรดำเนินการตามอนุสัญญาระหว่างประเทศขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism) และดำเนินการตามมติของคณะกรรมการด้านความปลอดภัยขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Security Council Resolutions) โดยการดำเนินการตามมาตรการที่ระบุไว้ในอนุสัญญาระหว่างประเทศขององค์การสหประชาชาติทุกอย่างเท่าที่จำเป็นเพื่อพัฒนาด้านกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับมาตรการดังกล่าว

ข้อเสนอแนะพิเศษข้อ 2 การกำหนดให้การสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการฟอกเงินที่เกี่ยวกับการก่อการร้ายเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย กล่าวคือ ประเทศสมาชิกควร

¹¹³ Recommendation 40.

¹¹⁴ ข้อแนะนำ 40 ข้อและข้อแนะนำ 9 ข้อพิเศษของ FATF ได้รับการรับรองจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลกว่าเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศสำหรับป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย.

มีมาตรการทางอาญาในการดำเนินการกับผู้สนับสนุนทางการเงินแก่ผู้ก่อการร้าย การดำเนินกิจกรรมของผู้ก่อการร้าย และองค์การก่อการร้าย หรืออย่างน้อยที่สุดจะต้องนำกฎหมายอาญาที่ใช้ภายในประเทศมาดำเนินการบังคับใช้กับคดีต่าง ๆ เหล่านี้ได้ นอกจากนี้ประเทศสมาชิกยังต้องกำหนดให้การกระทำเหล่านี้ให้เป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงิน

ข้อเสนอแนะพิเศษข้อที่ 3 การอายัดและการยึดทรัพย์สินของผู้ก่อการร้ายให้ตกเป็นของแผ่นดิน โดยการดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการด้านกฎหมายที่ให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบมีอำนาจในการอายัดทรัพย์สิน (Freezing) ยึดทรัพย์สิน (Seizure) และการริบทรัพย์สิน (Confiscation or Forfeiture) ที่เกี่ยวกับกิจกรรมของผู้ก่อการร้าย หรือองค์การก่อการร้าย เพื่อป้องกันไม่ให้มีการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินเหล่านั้น อีกทั้งยังเป็นการให้อำนาจรัฐในการจัดการหรือออกคำสั่งเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดกฎหมาย

ข้อเสนอแนะพิเศษข้อที่ 4 การรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย ในกรณีที่สงสัยหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีเงินทุนที่มีความเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้ก่อการร้าย ประเทศสมาชิกควรกำหนดให้สถาบันการเงินหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงินต้องรายงานธุรกรรมที่สงสัยนั้นๆ ต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบทันที ทั้งนี้กรณีที่เป็นการรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย ให้รายงานธุรกรรมดังกล่าวไปยังหน่วยข่าวกรองทางการเงิน (FIU) หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายในการรับข้อมูลเกี่ยวกับการฟอกเงิน

ข้อเสนอแนะพิเศษข้อที่ 5 การให้ความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยประเทศสมาชิกแต่ละประเทศควรให้ความช่วยเหลืออีกประเทศหนึ่ง โดยอาจมีการตกลงให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบของสนธิสัญญาหรือข้อตกลงต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลไกทางความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งกันและกันทางกฎหมาย เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน การสืบสวนทางอาญา การออกคำสั่งเกี่ยวกับการกักขังระหว่างประเทศ การยึดทรัพย์สิน การริบทรัพย์สิน การส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะไม่มีสถานที่ใดปลอดภัยสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายหรือองค์การก่อการร้าย

ข้อเสนอแนะพิเศษข้อที่ 6 การโอนเงินในรูปแบบอื่น ประเทศสมาชิกควรดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ เพื่อรับรองว่าบุคคลหรือนิติบุคคลที่ได้กระทำการเกี่ยวกับการโอนเงินหรือระบบการโอนเงิน จะต้องมิใช่ใบอนุญาตหรือมีการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และได้ดำเนินการตามข้อแนะนำของ FATF อีกทั้งควรต้องกำหนดให้มีบทลงโทษในกรณีที่มีการกระทำการโดยไม่มี

ใบอนุญาตและไม่ได้มีการขึ้นทะเบียน เพื่อเป็นมาตรฐานว่าประเทศสมาชิกได้นำมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการป้องกันการสนับสนุนทางการเงินทางการเงินแก่การก่อการร้ายไปใช้กับระบบการโอนเงิน เพราะอาชญากรมักใช้วิธีการโอนเงินรูปแบบต่าง ๆ ในการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน

ข้อเสนอแนะพิเศษข้อที่ 7 การโอนเงินผ่านสายสัญญาณ ประเทศสมาชิกควรดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ให้สถาบันการเงินหรือหน่วยงานอื่นที่ประกอบธุรกิจการโอนเงินบันทึกข้อมูลการโอนเงินของผู้ทำธุรกรรม ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขบัญชี และควรมีการตรวจสอบการทำธุรกรรมตลอดเส้นทาง

ข้อเสนอแนะพิเศษข้อที่ 8 การรับรองว่าองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรจะไม่ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการก่อการร้ายหรือการสนับสนุนการก่อการร้าย เนื่องจากองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเป็นองค์กรที่มีความเสี่ยงที่อาชญากรจะใช้เพื่อบังหน้าเสมือนว่าเป็นองค์กรที่ถูกกฎหมาย ประเทศสมาชิกจึงควรมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อตรวจสอบและเป็นหลักประกันในการป้องกันการนำองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรไปใช้ในการก่อการร้ายหรือสนับสนุนการก่อการร้าย

ข้อเสนอแนะพิเศษข้อที่ 9 ประเทศสมาชิกควรมีมาตรการภายในเกี่ยวกับการตรวจสอบการเงินและตราสารเปลี่ยนมือผู้ถือข้ามพรมแดน รวมทั้งระบบสำแดงหรือเปิดเผยข้อมูลกันอื่น ๆ โดยให้เจ้าพนักงานตามกฎหมายมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและตรวจสอบการกระทำดังกล่าว รวมถึงให้มีอำนาจในการริบเงินและตราสารที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าอาจเกี่ยวข้องกับก่อการร้ายหรือสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายได้

ณ พ.ศ. 2562 FATF มีสมาชิกทั้งสิ้น 39 ราย ซึ่งประกอบด้วยรัฐบาลทั้ง 37 ประเทศ และองค์กรส่วนภูมิภาค 2 องค์กร คือ คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) และคณะมนตรีความร่วมมืออ่าวอาหรับ (Co-operation Council for The Arab States of The Gulf) ซึ่งมีประเทศสมาชิก ได้แก่ ประเทศบาห์เรน ประเทศคูเวต ประเทศโอมาน ประเทศกาตาร์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ นอกจากนี้ยังมีองค์กรส่วนภูมิภาคของ FATF จำนวน 9 องค์กร ประเทศและองค์กรผู้สังเกตการณ์อื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งข้อเสนอแนะทั้ง 40 ข้อ และข้อเสนอพิเศษทั้ง 9 ข้อที่ออกโดย FATF นี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย คือ การที่สามารถตรวจสอบและสามารถติดตามประเมินผลมาตรการต่าง ๆ อันเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศ ซึ่งดำเนินการโดย FATF

องค์การภูมิภาคแบบ FATF รวมถึงการประเมินผลโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ IMF และ ธนาคารโลก ซึ่งถือเป็นกลไกที่สำคัญเพื่อให้หลักประกันว่า ประเทศต่าง ๆ ได้นำข้อแนะนำทั้ง 40 ข้อ ของ FATF ไปปรับใช้กับกฎหมายภายในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.2 หลักการสำคัญของข้อเสนอนแนะ 40 ข้อที่เกี่ยวข้องกับการริบทรัพย์สิน

ข้อแนะนำ FATF ที่เกี่ยวข้องกับการริบทรัพย์สิน ได้ถูกกำหนดไว้ในข้อแนะนำข้อ 4, 38 และ ข้อ 40 กล่าวคือ ทุกประเทศควรกำหนดให้การกระทำอันเป็นการฟอกเงินตามที่ได้บัญญัติไว้ใน อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) และ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000) นั้นเป็นความผิดตามกฎหมาย และประเทศต่าง ๆ ควร จะกำหนดให้ความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง (Serious Offences) นั้นเป็นความผิดมูลฐานสำหรับ ความผิดฐานฟอกเงินให้มีลักษณะอย่างกว้างขวางด้วย¹¹⁵ โดยจะต้องกำหนดให้มีความผิดฐานฟอกเงิน และมีหน่วยงานประสานงานอย่างชัดเจน รวมถึงกำหนดให้การริบทรัพย์สินโดยไม่จำเป็นต้องมีคำ พิพากษาในคดีอาญาให้ลงโทษผู้กระทำความผิดด้วย นอกจากนี้ ยังจะต้องกำหนดให้มีหน่วยงานที่มีอำนาจ หน้าที่ในการดำเนินการริบทรัพย์สินทางแพ่ง และช่องทางประสานงาน และการดำเนินการเพื่อให้เกิด การเฉลี่ยทรัพย์สินระหว่างประเทศสมาชิกด้วย ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้¹¹⁶

ข้อแนะนำข้อที่ 4 การริบทรัพย์สินและมาตรการในการดำเนินการ (Confiscation and Provisional Measures)

ประเทศต่าง ๆ ควรกำหนดมาตรการที่มีลักษณะสอดคล้องกับอนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย รวมถึงกำหนด มาตรการทางกฎหมาย เพื่อให้หน่วยงานที่มีอำนาจทางกฎหมายในการอายัด ยึด และริบทรัพย์สินได้

¹¹⁵ The Financial Action Task Force, "International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation (the Fatf Recommendations)," [Online] Accessed: 2019, October. Available from: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf

¹¹⁶ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อทำการวิจัยการนำ หลักการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สิน (Asset Sharing) มาใช้ในคดียาเสพติดของประเทศไทย เสนอสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สิงหาคม 2559), หน้า 62-64.

ข้อกฎหมาย โดยจะต้องไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลที่สามที่ได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยสุจริต เช่น ทรัพย์สินที่ถูกฟอกให้บริสุทธิ์ (Property Laundered) ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิด หรือเครื่องมือที่ใช้หรือจะใช้ในการกระทำผิดเพื่อการฟอกเงิน หรือเพื่อกระทำผิดในความผิดมูลฐาน และทรัพย์สินใด ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิด หรือได้ใช้ หรือจะใช้ หรือเตรียมการเพื่อใช้ใน หรือสนับสนุนทางการเงินเพื่อการก่อการร้าย การก่อการร้าย หรือองค์กรก่อการร้าย หรือทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าเท่ากับกับทรัพย์สินที่จะถูกริบ

จากมาตรการที่จะกำหนดข้างต้นนั้น ควรบัญญัติให้รัฐมีอำนาจที่จะดำเนินการติดตามร่องรอย และการประเมินมูลค่าทรัพย์สินซึ่งจะต้องถูกริบ การบังคับใช้และดำเนินการตามมาตรการที่กำหนด เช่น การอายัด และยึดเพื่อป้องกันกาขาย การโอน หรือการจำหน่ายด้วยวิธีการใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินนั้น การดำเนินการล่วงหน้าเพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงการกระทำใด ๆ อันจะทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือความสามารถในการบังคับใช้เพื่ออายัด ยึด ริบ หรือเรียกเอาทรัพย์สินนั้นคืนมาเป็นของรัฐ และการดำเนินการตามมาตรการที่เหมาะสมในการสืบสวนเพื่อนำไปสู่การริบทรัพย์สิน

ประเทศต่าง ๆ ควรจะได้พิจารณากำหนดมาตรการซึ่งจะทำให้การริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิด หรือเครื่องมือในการกระทำผิดเช่นว่านั้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดให้ต้องมีคำพิพากษาลงโทษในคดีอาญา (Non-Conviction Based Confiscation) หรือในมาตรการริบทรัพย์สินนั้น อาจกำหนดให้ผู้กระทำผิดหรือจำเลยมีหน้าที่จะต้องแสดงให้เห็นว่าได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมายอย่างไร โดยต้องมีการขยายขอบเขตการริบทรัพย์สิน ให้สามารถดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ

ข้อเสนอข้อที่ 38 การช่วยเหลือทางกฎหมายเกี่ยวกับการยึด อายัด และริบทรัพย์สิน
ประเทศต่าง ๆ จะต้องสร้างหลักประกันและความมั่นใจว่าประเทศของตนเองจะได้จัดตั้งหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่สามารถดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประเทศสมาชิกอย่างรวดเร็วในกรณีที่มีรัฐอื่นร้องขอความช่วยเหลือในการหาทรัพย์สินที่จะยึดอายัด หรือการดำเนินการเพื่อยึด อายัด หรือริบทรัพย์สินที่ถูกฟอกให้บริสุทธิ์ ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดฐานฟอกเงิน หรือความผิดมูลฐาน หรือการสนับสนุนการก่อการร้าย เครื่องมือที่ได้ใช้หรือจะใช้ หรือการกระทำผิดดังกล่าว หรือทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าเท่ากับกับทรัพย์สินที่จะถูกริบ ทั้งนี้ องค์กรที่ได้รับมอบหมายอำนาจดังกล่าว จะต้องสามารถพิจารณาและดำเนินการกระบวนการทางกฎหมายตามคำร้องขอภายใต้หลักการการริบทรัพย์สิน โดยไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด เว้นแต่กระบวนการดังกล่าวจะไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในหลักกฎหมายภายใน นอกจากนี้ ประเทศต่าง ๆ ควรจะต้องกำหนดกลไกที่มีประสิทธิภาพสำหรับการจัดการบริหารทรัพย์สินที่ถูกริบ เครื่องมือถูกริบ หรือทรัพย์สินอื่นที่ถูกริบที่มีมูลค่าเท่ากับกับทรัพย์สินที่ได้มา

จากการกระทำผิดนั้น โดยสามารถจัดการประสานงานและดำเนินกระบวนการทางศาลเพื่อประโยชน์ในการยึด อาัยด และริบทรัพย์ รวมถึงอำนาจในการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นด้วย

ข้อเสนอแนะข้อที่ 40 รูปแบบอื่นของความร่วมมือระหว่างประเทศ

ประเทศต่าง ๆ จะต้องกำหนดหลักประกันให้มั่นใจได้ว่าจะมีหน่วยงานที่มีอำนาจในการจัดการเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศได้อย่างรวดเร็ว เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน รวมถึงการกระทำผิดมูลฐาน และความผิดที่เกี่ยวกับการสนับสนุนการก่อการร้าย โดยทุกประเทศควรดำเนินการโดยเร็วเมื่อมีคำร้องขอ และต้องมีบัญญัติเป็นกฎหมายที่ชัดเจนในการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศดังกล่าว ทั้งนี้ ทุกประเทศควรจะต้องให้อำนาจแก่องค์กรหรือหน่วยงานที่จะเลือกใช้วิธีการในการให้ความร่วมมือ หากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ดังกล่าว เห็นว่ามีความจำเป็นจำเป็นต้องดำเนินการจัดทำสนธิสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือ ข้อตกลงอื่น เช่น บันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding หรือ MOU) หน่วยงานดังกล่าวจะต้องสามารถเจรจาและลงนามเพื่อให้มีผลผูกพันในทางระหว่างประเทศได้อย่างรวดเร็ว โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ดังกล่าว ควรจะมีช่องทางและกลไกที่ชัดเจนในการประสานงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการส่งคำร้อง คำขอ และการให้ความร่วมมือ ตลอดจนการดำเนินการตามคำร้องขอ ทั้งด้านข้อมูล หรือความช่วยเหลือในรูปแบบอื่น ๆ และองค์กรดังกล่าวจะต้องมีกระบวนการที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการเพื่อให้การช่วยเหลือดังกล่าวมีความสำคัญสูงสุด และสามารถปฏิบัติกรตามคำร้องขอได้ทันเวลา และมีกระบวนการปกป้องข้อมูลหรือคำร้องขอที่ได้รับให้เป็นความลับด้วย

บทที่ 3

การลงโทษริบทรัพย์สินตามกฎหมายไทย

3.1 วิวัฒนาการของการลงโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทย

การริบทรัพย์สินในประเทศไทยเป็นโทษที่มีมาอย่างยาวนานตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มแรกโทษริบทรัพย์สินปรากฏในพระอัยการ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในยุคกรุงศรีอยุธยา มีลำดับศักดิ์เทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ กฎหมายพระอัยการได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของราษฎรทุกชนชั้น และมีการกำหนดบทลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนหรือละเมิดต่อบทบัญญัติในพระอัยการด้วย โทษริบทรัพย์สินที่มีในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรียกว่า โทษริบราชบาตร อันเป็นการริบเอาทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิดให้ตกเป็นของแผ่นดิน ทรัพย์สินนี้ยังรวมไปถึงการริบข้าราชการ ได้แก่ ลูก เมีย โพร่ ทาส ให้ตกเป็นของแผ่นดินด้วยเช่นกัน การลงโทษริบทรัพย์สินในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้มักเป็นการลงโทษประกอบกับโทษอย่างอื่นที่มีลักษณะการกระทำความผิดที่ร้ายแรงจนถึงขั้นต้องโทษประหารชีวิต การลงโทษริบราชบาตรทำให้ผู้กระทำความผิดสิ้นเนื้อประดาตัว ไม่เหลือทรัพย์สินใด ๆ อยู่เลย การลงโทษริบทรัพย์สินเช่นนี้พบในกฎหมาย 4 ฉบับ คือ พระอัยการอาชญาหลวง พระอัยการลักษณโจร พระอัยการกระบดศึก และกฎหมายเทียรบาล¹¹⁷

แม้ว่ากรุงศรีอยุธยาจะล่มสลายลงแต่กฎหมายในยุคกรุงศรีอยุธยายังคงมีอิทธิพลมาถึงในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้มีการรวบรวมตราชำระเพื่อนำเอากฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยามาจัดเป็นหมวดหมู่เข้าด้วยกัน กลายเป็นกฎหมายตราสามดวง ซึ่งได้มีบทบัญญัติเรื่องโทษริบทรัพย์สินไว้ด้วยเช่นกัน แต่เนื้อหาการลงโทษก็มิได้แตกต่างไปจากการริบราชบาตรที่ใช้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา การริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดจึงยังเป็นโทษที่มีความรุนแรงเช่นเดิม การริบทรัพย์สินในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้เป็นการพิจารณาที่ตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นหลัก กล่าวคือ จะต้องพิจารณาโทษทางอาญาของบุคคลผู้กระทำความผิดก่อน จึงจะสามารถลงโทษริบทรัพย์สินได้ ผู้ตกเป็นจำเลยในยุคสมัยนี้มีความลำบากเป็นอย่างมาก เพราะต้องมีการพิสูจน์ว่าตนมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งในยุคสมัยนี้ยังคงมีการใช้จารีตนครบาล เช่น การดำเนินาลุยเพลิง มาพิสูจน์ความผิดอยู่ ทำให้การพิสูจน์สิทธิ์ของจำเลยเป็นไปได้

¹¹⁷ ฉัตรชัย จันทรสนา, “วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง”, หน้า 58.

ได้ยาก นอกจากนี้ ในกรณีที่ต้องถูกลงโทษริบทรัพย์สิน จะไม่มีการพิสูจน์ว่าทรัพย์สินใดบ้างที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและต้องถูกริบ แต่การริบทรัพย์สินตามกฎหมายตราสามดวงเป็นการริบทรัพย์สินทั้งหมดของจำเลยผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้นั้นสิ้นเนื้อประดาตัว การริบทรัพย์สินจึงมีความร้ายแรงไม่ต่างกับโทษประหารชีวิตเพียงแต่มุ่งกระทำต่อวัตถุแห่งสิทธิที่แตกต่างกัน กล่าวคือ โทษประหารชีวิตมุ่งกระทำความเสียหายต่อเนื้อตัวร่างกายของจำเลย แต่การลงโทษริบทรัพย์สินมุ่งกระทำความเสียหายต่อทรัพย์สินของจำเลย

การริบทรัพย์สินแบบราชบาตรยังคงมีเรื่อยมาจนถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการออกกฎหมายพระธรรมนูญศาลหัวเมือง ร.ศ. 114 ซึ่งกำหนดให้โทษริบทรัพย์สินต้องได้รับพระบรมราชานุญาตก่อนจึงจะสามารถบังคับใช้ตามโทษได้ ซึ่งถือเป็นการผ่อนคลายการลงโทษแบบริบราชบาตร ต่อมาในรัชสมัยดังกล่าวได้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม รวมถึงศาล ให้เป็นรูปแบบใหม่ทั้งหมด โดยมีการประกาศใช้กฎหมายอาญาที่ร่างขึ้นใหม่โดยนักกฎหมายทั้งชาวไทยและชาวตะวันตกเพื่อให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น กฎหมายฉบับดังกล่าวคือ กฎหมายอาญา ร.ศ.127 อันเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่มีลักษณะเป็นประมวลกฎหมายตามแบบชาติตะวันตก ในเรื่องการลงโทษริบทรัพย์สินมีความแตกต่างจากกฎหมายเดิมอย่างสิ้นเชิง โดยจะไม่มีกรวดต้อนทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดทั้งหมดให้ตกเป็นของรัฐดังเช่นการริบราชบาตรอีกต่อไป แต่จะใช้วิธีการริบเอาทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างแทน โดยสามารถแบ่งเป็น การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้เพื่อให้ความผิดสำเร็จ¹¹⁸ ซึ่งเป็นสิ่งของที่บุคคลใช้หรือมีไว้ใช้โดยเจตนาจะใช้สำหรับการกระทำความผิด การริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด¹¹⁹ ซึ่งเป็นประโยชน์ตอบแทนในทางทรัพย์สินที่ตนได้กระทำความผิด และการริบทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด¹²⁰ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำ หรือใช้ หรือมีไว้ หรือทอดตลาดเป็นความผิด การริบทรัพย์สินตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ทรัพย์สินที่อาจริบได้ล้วนแต่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งสิ้น นอกจากนี้ ภาระการพิสูจน์ของจำเลยก็มีได้มีการนำการพิสูจน์แบบจารีตนครบาลมาใช้ แต่เป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้กล่าวอ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดที่จะต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ศาลจึงจะมีคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินได้ เว้นแต่กรณีที่

¹¹⁸ มาตรา 27 (1) ลักษณะอาญา 127.

¹¹⁹ มาตรา 27 (2) ลักษณะอาญา 127.

¹²⁰ มาตรา 28 ลักษณะอาญา 127.

ทรัพย์สินนั้นโดยสภาพเป็นความผิดในตัวเองที่ศาลต้องมีคำสั่งริบเสมอแม้จะไม่มีผู้ถูกลงโทษในทางอาญา

3.2 หลักการริบทรัพย์สินตามกฎหมายไทย

ประเทศไทยได้นำรูปแบบการริบทรัพย์สินทั้งการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงตัวทรัพย์สิน และการริบทรัพย์สินตามมูลค่า มาบังคับกับทรัพย์สินของจำเลย ซึ่งรูปแบบการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงตัวทรัพย์สิน ถูกนำมาใช้ในประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ส่วนรูปแบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ถูกนำมาใช้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ซึ่งรายละเอียดของกฎหมายแต่ละฉบับ สามารถอธิบายได้ดังนี้

3.2.1 การริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงตัวทรัพย์สิน

3.2.1.1 ประมวลกฎหมายอาญา

การริบทรัพย์สินเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 แต่เดิมการริบทรัพย์สินทางอาญาของประเทศไทย มีแนวความคิดที่จะกำหนดให้การริบทรัพย์สินเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวปรากฏในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และกฎหมายร่างพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาฉบับ พ.ศ. 2491 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่สังคม เนื่องจากการกำหนดให้การริบทรัพย์สินเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย จะส่งผลให้สามารถริบทรัพย์สินอื่นที่มีได้เป็นของจำเลยได้ ซึ่งมีความแตกต่างกับการริบทรัพย์สินที่เป็นโทษ ที่สามารถริบได้เฉพาะทรัพย์สินที่เป็นของจำเลยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติให้การริบทรัพย์สินเป็นโทษมากกว่าที่จะเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย เพราะการที่รัฐจะสามารถริบทรัพย์สินของบุคคลใดได้นั้น จะต้องคำนึงถึงสิทธิของบุคคลในเรื่องทรัพย์สินที่รัฐธรรมนูญให้การบัญญัติรับรองไว้ด้วย ดังนั้นจึงต้องบัญญัติให้การริบทรัพย์สินเป็นโทษ แต่อย่างไรก็ตาม โทษริบทรัพย์สินก็ยังคงมีมาตรการเพื่อความปลอดภัยแฝงอยู่ดีนั่นเอง

การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญาแบ่งได้เป็น 3 กรณีคือ¹²¹

1. ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบเสมอ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใดก็ตาม (มาตรา 32) ทรัพย์สินเหล่านี้ศาลต้องริบเสมอ แม้ศาลจะพิพากษายกฟ้องเพราะจำเลยมิใช่ผู้มึทรัพย์สินนั้นก็ตาม
2. ทรัพย์สินที่ศาลจะต้องริบเสมอ เว้นแต่เป็นผู้อื่นซึ่งไม่ได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด (มาตรา 34)
3. ทรัพย์สินที่อยู่ในดุลพินิจของศาลว่าจะริบหรือไม่ก็ได้ เว้นแต่เป็นผู้อื่นซึ่งไม่ได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด (มาตรา 33)

ทรัพย์สินที่บุคคลมิไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด เหตุผลที่ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินที่จำเลยมิไว้ใช้ในการกระทำความผิด ก็เพื่อให้สังคมปลอดภัยจากการที่อาจถูกจำเลยนำทรัพย์สินไปใช้ในการกระทำความผิดต่อไปในอนาคต การริบทรัพย์สินถึงแม้จะเป็นโทษแต่ก็เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยแฝงอยู่ด้วยกัน ดังนั้นหากโจทก์มีคำขอให้ริบทรัพย์สินนั้น ศาลจึงอาจใช้ดุลพินิจริบทรัพย์สินที่จำเลยมิไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดได้ แม้ว่าการกระทำของจำเลยยังไม่ถึงขั้นพยายามกระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องและการกระทำของจำเลยยังไม่เป็นความผิดก็ตาม

การริบทรัพย์สินแม้จะเป็นโทษแต่ก็มีลักษณะเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย ฉะนั้นศาลควรมีอำนาจที่ริบทรัพย์สินได้ในกรณีที่ความปลอดภัยของประชาชนถูกกระทบกระเทือน หากถ้าจำเลยได้แสดงกริยาออกมาภายนอกให้ปรากฏว่าทรัพย์สินนั้นจำเลยมิไว้เพื่อใช้สำหรับกระทำความผิดแล้ว แม้การกระทำนั้นยังไม่ถึงขั้นพยายามกระทำความผิดก็ตาม ศาลย่อมมีอำนาจริบทรัพย์สินนั้นได้ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ก็คือ ศาลควรจะต้องตัดไฟต้นลมโดยทำให้จำเลยปราศจากเสียซึ่งเครื่องมือที่อาจใช้ในการกระทำความผิดต่อไปภายหลัง¹²²

3.2.1.2 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีความแตกต่างจากความผิดอาญาทั่วไป เนื่องจากเป็นการกระทำความผิดที่มักมีการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์

¹²¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป (กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินติ้ง, 2551), หน้า 873.

¹²² หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 277-278.

ตอบแทนมากกว่าความผิดอาญาทั่วไป โดยเฉพาะประโยชน์ตอบแทนในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน ผู้กระทำความผิดมักจะแปรสภาพทรัพย์สินและนำทรัพย์สินเหล่านั้นมาใช้เป็นต้นทุนในการประกอบ อาชญากรรมในครั้งต่อ ๆ ไป ทำให้การแสวงหาพยานหลักฐานในคดีและการปราบปรามอาชญากรรม เป็นไปได้ยาก

บทบัญญัติเรื่องการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นการตีความอย่าง แคบ ทำให้ไม่สามารถบังคับเอาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในคดีอาชญากรรมได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังมีปัญหาในเรื่องภาระการพิสูจน์ว่าทรัพย์สินที่โจทก์ร้องขอให้ศาลริบในคดี อาชญากรรมนี้ มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ กล่าวคือ ในการลงโทษริบทรัพย์สินตาม ประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็ทรัพย์สินที่ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการ กระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิดก็ตาม ทรัพย์สินที่ศาลจะสั่งริบได้ ตามประมวลกฎหมายอาญาจะต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องและได้มาโดยตรงจากการกระทำความผิด เท่านั้น ถ้าผู้กระทำความผิดได้ใช้วิธีการปกปิดหรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ ความผิดไปเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นแล้ว ศาลก็ย่อมไม่อาจสั่งให้ริบทรัพย์สินดังกล่าวได้ เพราะไม่ใช่ ทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรงจากการกระทำความผิด นอกจากนี้ การริบทรัพย์สินในประมวลกฎหมาย อาญา โจทก์เป็นฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอย่างใด ซึ่ง ปกติแล้วเมื่อผู้กระทำความผิดได้ผลตอบแทนในทางทรัพย์สินมาก็ย่อมหาวิธีการปกปิดเปลี่ยนสภาพ ทรัพย์สินนั้นเพื่อมิให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยมักจะใช้วิธีการโอนให้กันผ่านทางธนาคาร หรือแปรสภาพทรัพย์สินนั้นให้เป็นอย่างอื่น พยานหลักฐานในคดีจึงตกอยู่ที่ตัวผู้กระทำความผิดฝ่ายเดียว ยากต่อการพิสูจน์ความผิด¹²³

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ฉบับนี้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการริบทรัพย์สิน โดยการกำหนดมาตรการพิเศษให้ สามารถริบทรัพย์สินอันเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่มีการแปรสภาพไปได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวใน ประมวลกฎหมายอาญายังไม่สามารถบังคับกับผู้กระทำความผิดเช่นนี้ได้ อีกทั้งยังมีการเพิ่ม มาตรการที่กำหนดให้จำเลยเป็นฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์ เพื่อลดอุปสรรคการทำงานของเจ้าพนักงาน รัฐในการค้นหาพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ในการลงโทษริบทรัพย์สินที่เป็นการลดแรงจูงใจในการก่ออาชญากรรม และยังเป็นการ

¹²³ สุรพล ไตรเวทย์, "การริบทรัพย์สินและภาระการพิสูจน์ในคดีอาชญากรรม," วารสารสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด 7 (มีนาคม 2533 - กุมภาพันธ์ 2534): 10.

ตัดวงจรทางการเงินขององค์กรอาชญากรรมในการจะใช้ประโยชน์ทางทรัพย์สินดังกล่าวมาใช้ในการกระทำความผิดอีก¹²⁴

มาตรการเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 แบ่งการริบทรัพย์สินออกเป็น 2 ประเภท คือ มาตรการริบทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติด และมาตรการริบทรัพย์สินเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

1. มาตรการริบทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติด

ในมาตรา 30¹²⁵ พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 บัญญัติลักษณะของทรัพย์สินที่อาจรริบได้ ได้แก่ ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กล่าวคือ บรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้หรือมีไว้ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายบัญญัติให้ต้องริบเสียทั้งสิ้น โดยไม่คำนึงว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณานิยามของคำว่า ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่บัญญัติอยู่ในมาตรา 3 จะพบว่าเป็นการกระทำความผิดที่มีวัตถุประสงค์ในทางการค้า ยาเสพติด¹²⁶ เช่น การผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือ ครอบครองเพื่อจำหน่าย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า การริบทรัพย์สินตามมาตรา 30 จะกำหนดให้สามารถริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดโดยไม่คำนึงว่าจำเลยในคดีจะถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ แต่การที่ศาลจะสั่งริบทรัพย์สินได้ จำต้องพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์และเจ้าของทรัพย์สินตามกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติด้วย คือ โจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ปรากฏหลักฐานว่า ทรัพย์สินที่ร้องขอให้ศาลริบนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดแล้วแต่กรณี ส่วนฝ่ายเจ้าของทรัพย์สินก็ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ตนไม่มีโอกาสทราบหรือไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิด และจะมีการนำทรัพย์สินดังกล่าวของตนไปใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด ซึ่งหากเจ้าของทรัพย์สินพิสูจน์ไม่ได้ หรือไม่มีผู้ใดร้องขอเข้ามาในคดี ก็ให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินได้หลังจากพ้น

¹²⁴ อ่าพล เจริญชีวินทร์, "ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการมีคำสั่งเกี่ยวกับทรัพย์สิน," วารสารอัยการ 21, 250 (2541): 5-10.

¹²⁵ มาตรา 30 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

¹²⁶ ยาเสพติดเป็นวัตถุที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มีจำนวนทั้งสิ้น 21 ชนิด.

กำหนดระยะเวลา 30 วันนับแต่วันแรกที่ได้มีการประกาศลงในหนังสือพิมพ์ โดยกรณีดังกล่าวไม่ให้นำระยะเวลาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 36¹²⁷ คือภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดมาใช้บังคับ ถือเป็นกรณีที่กฎหมายได้ตัดสิทธิเจ้าของทรัพย์สินที่อ้างว่ามิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดและมีได้ร้องขอคืนทรัพย์สินภายในระยะเวลาตามที่พระราชบัญญัติฯนี้กำหนดไว้ ไม่ให้มีสิทธิเรียกร้องใด ๆ ในทรัพย์สินดังกล่าวอีก¹²⁸

ทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งให้ริบตามบทบัญญัติในมาตรา 30 นี้ ให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตามมาตรา 31 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงปลายทางของทรัพย์สินที่ถูกริบ กล่าวคือ จากเดิมทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งให้ริบจะต้องตกเป็นของแผ่นดิน แต่ในพระราชบัญญัติฯนี้ ให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย มีวัตถุประสงค์เพื่อนำทรัพย์สินที่ได้จากการริบในคดียาเสพติดไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาเสพติดต่อไป

การริบทรัพย์สินตามมาตราการริบของกลางในคดีอาญา มาตรา 30 นี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับการริบทรัพย์สินตามมาตรา 32¹²⁹ ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งศาลจะต้องริบเสียทั้งสิ้นไม่ว่าจะมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยในคดีหรือไม่ ศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจในการริบทรัพย์สินดังกล่าวได้นอกจากนี้ ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกับมาตรา 33 (1)¹³⁰ ประมวลกฎหมายอาญา ที่ให้ศาลริบทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด อันเป็นทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์ในการกระทำความผิด การริบทรัพย์สินตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 นี้ จึงเป็นการรวมหลักการจากมาตรา 32 และมาตรา 33 (1) ประมวลกฎหมายอาญาเข้าไว้ด้วยกัน

¹²⁷ มาตรา 36 ประมวลกฎหมายอาญา.

¹²⁸ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, การยึดอายัด และริบทรัพย์สินคดียาเสพติด (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543), หน้า 8-9.

¹²⁹ โปรดดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32.

¹³⁰ มาตรา 33(1) ประมวลกฎหมายอาญา.

2. การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามนิยามในมาตรา 3¹³¹ แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 คือทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งรวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากเหตุดังกล่าวด้วย ไม่ว่าจะทรัพย์สินเหล่านั้นจะได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิมกี่ครั้ง หรือจะตกไปอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่น หรือปรากฏหลักฐานในทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอันศาลอาจมีคำสั่งให้ริบได้ตามพระราชบัญญัตินี้จึงมีขอบเขตกว้างกว่าประมวลกฎหมายอาญานอกจากนี้ศาลยังอาจสั่งให้ริบสิทธิเรียกร้อง ผลประโยชน์และดอกผลจากทรัพย์สินดังกล่าว¹³² ทั้งนี้บุคคลภายนอกถึงกำหนดชำระแก่ผู้ต้องหา¹³³ รวมถึงทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดยาเสพติดที่ผู้ต้องหาได้ยกย้ายไปเสียภายในระยะเวลาสิบปีก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งยึดหรืออายัดและภายหลังจากนั้นได้ด้วย¹³⁴

ในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนี้ อาจกระทบกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงต้องมีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลไว้ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติขั้นตอนในการริบทรัพย์สินไว้อย่างชัดเจน โดยให้มีกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สิน ที่ต้องถูกตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน¹³⁵ โดยคณะกรรมการนี้มีหน้าที่วินิจฉัยว่าทรัพย์สินมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่ อันจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงหรือและพฤติการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ถูกตรวจสอบด้วย¹³⁶

¹³¹ มาตรา 3 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

¹³² มาตรา 22(1) พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

¹³³ มาตรา 22(2) พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

¹³⁴ มาตรา 22(3) พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

¹³⁵ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ อัยการสูงสุดเป็นรองประธานกรรมการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมที่ดิน อธิบดีกรมบังคับคดี อธิบดีกรมศุลกากร อธิบดีกรมสรรพากร และผู้ว่าราชการแห่งประเทศไทย เป็นกรรมการ และเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขาธิการตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 15.

¹³⁶ มาตรา 16(3) พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

ขั้นตอนการตรวจสอบทรัพย์สินนี้ ผู้ที่ถูกตรวจสอบหรือผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สามารถจะนำพยานหลักฐานเพื่อแสดงว่า ทรัพย์สินดังกล่าวนั้นไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือเป็นทรัพย์สินที่ตนได้รับโอนมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางกุศลสาธารณะ ซึ่งหากผู้ที่ถูกตรวจสอบหรือผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นพิสูจน์ให้เห็นเช่นนั้นมิได้ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินจะสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าศาลจะมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ซึ่งต้องไม่ช้ากว่าหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้มีการยึดหรืออายัด หรือจนกว่าที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องในคดีนั้น¹³⁷ เมื่อตรวจสอบแล้ววินิจฉัยว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และได้มีการเสนอต่อเจ้าพนักงานอัยการเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินแล้ว หากศาลไต่สวนแล้วเห็นว่าคดีมีมูลว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลก็จะมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้น

วิธีการพิจารณาคดีในมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้รับแนวความคิดมาจากการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งจากสหรัฐอเมริกาในบางส่วน โดยเฉพาะในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ที่เป็นการเริ่มต้นคดีโดยฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐคือ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ที่สามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ได้ชั่วคราวก่อนที่พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังมีการหลักการพิสูจน์ให้แก่คนที่อ้างสิทธิในทรัพย์สินนั้นที่จะต้องพิสูจน์หรือแสวงหลักฐานให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินนั้นมีได้เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในขณะที่ฝ่ายพนักงานอัยการที่เป็นผู้ร้อง มีภาระเพียงนำสืบให้ฟังได้ว่า คดีมีมูลว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือนำสืบให้เข้าข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อันจะส่งผลให้ทรัพย์สินที่จำเลยมีอยู่หรือได้มาเกินกว่าฐานะหรือความสามารถในการประกอบอาชีพเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด¹³⁸ ซึ่งวิธีการหลักการพิสูจน์เช่นว่านี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่า คดียาเสพติดเป็นคดีที่ยากต่อการแสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของฝ่ายโจทก์ เจ้าของหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกัทรัพย์สินย่อมมีพยานหลักฐานที่ดีกว่า และยังเป็นเรื่องยากในการที่จะแยกแยะว่า

¹³⁷ มาตรา 22 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

¹³⁸ มาตรา 29 วรรคสอง พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

ทรัพย์สินรายการใดเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและรายการใดได้รับมาจากการประกอบอาชีพโดยสุจริต

อย่างไรก็ตาม การที่ศาลจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินตามมาตรการในพระราชบัญญัติฯ นี้ นั้น จะต้องมีการฟ้องตัวจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเสียก่อน และศาลต้องมีคำพิพากษาแล้วว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ศาลจึงจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ การริบทรัพย์สินดังกล่าวจึงเป็นการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา ที่จะต้องคำนึงถึงผลในคดีอาญาของผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ หากไม่มีการดำเนินการในคดีอาญา โดยอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือมีการฟ้องคดีแล้วแต่ในท้ายที่สุดศาลยกฟ้อง การริบทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดไว้ก็จะกระทำไม่ได้เลย ต้องคืนทรัพย์สินแก่จำเลยไป¹³⁹ มาตรการริบทรัพย์สินดังกล่าวจึงยังผูกติดกับความรับผิดชอบในทางอาญาของจำเลยอยู่ อันเป็นช่องว่างที่ทำให้ผู้กระทำความผิดรอดพ้นจากการริบทรัพย์สิน

3.2.1.3 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

แม้พระราชบัญญัติมาตรการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จะได้มีการขยายหลักเกณฑ์ในการริบทรัพย์สินให้กว้างกว่าประมวลกฎหมายอาญา โดยให้ศาลสามารถริบทรัพย์สินที่มีการแปรสภาพไปเป็นทรัพย์สินอื่นได้ รวมถึงให้รับสิทธิเรียกร้อง ผลประโยชน์ และดอกผลจากทรัพย์สินนั้นได้ด้วย แต่ยังคงมีช่องว่างในการบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอยู่ เนื่องจากการดำเนินการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น จะต้องคำนึงผลจากคำพิพากษาในคดีอาญา ทำให้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ถูกลงโทษในคดีอาญา ศาลก็ไม่อาจริบทรัพย์สินได้ แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะมีเหตุอันควรสงสัยว่าอาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดก็ตาม โดยตามพระราชบัญญัติมาตรการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และประมวลกฎหมายอาญา ต่างก็ใช้กระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญาทั้งสิ้น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จึงได้มีการกำหนดให้ใช้วิธีการริบทรัพย์สินตามกระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง เป็นการริบทรัพย์สินโดยผ่านกระบวนการพิจารณาของฝ่ายตุลาการที่เกี่ยวกับความผิดทางอาญา แต่ไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาว่ามีความผิดอาญา ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อดำเนินมาตรการทางการเงินเกี่ยวกับการฟอกเงิน (The FAFT Recommendations) ที่ได้มีข้อเสนอแนะให้ควรมีมาตรการทางกฎหมายโดยการกำหนดให้การฟอกเงิน

¹³⁹ มาตรา 32 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

ที่ได้มาจากการกระทำความผิดเป็นความผิดทางอาญาและมีการดำเนินการอื่น ๆ ที่เป็นการต่อต้านการฟอกเงิน¹⁴⁰

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จึงเป็นการกำหนดให้มีการฟ้องร้องรับทรัพย์โดยใช้กระบวนการทางแพ่ง โดยสามารถรับทรัพย์คืนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและได้รับทรัพย์คืนนั้นมาจากการกระทำความผิดมูลฐาน (Predicate Offense) หรือการช่วยเหลือการกระทำความผิดในความผิดมูลฐาน หรือจากการจำหน่าย จ่ายแจก หรือเปลี่ยนรูปร่าง หรือการได้รับแลกเปลี่ยนของเงินหรือทรัพย์สินเช่นว่านั้น ตามนิยามในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการติดตามอายัด ยึด และรับทรัพย์ ได้แก่คณะกรรมการธุรกรรม สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ทั้งนี้ในการที่จะทำการอายัด ยึด หรือรับทรัพย์คืน เจ้าหน้าที่จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ทรัพย์สินนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานทางใดทางหนึ่ง ศาลจึงจะพิจารณาและลงโทษรับทรัพย์คืนตามกฎหมายได้

ในการใช้มาตรการรับทรัพย์คืนทางแพ่งตามพระราชบัญญัตินี้ สามารถเริ่มต้นคดีโดยการดำเนินการต่อตัวทรัพย์สินโดยตรงได้ โดยหากปรากฏหลักฐานว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดตามความผิดมูลฐาน เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินก็จะส่งเรื่องให้พนักงานอัยการ เพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน¹⁴¹ โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องเจ้าของทรัพย์สินเป็นคดีอาญาหลักแต่อย่างใด และในการพิจารณาของศาลนั้น ศาลจะใช้วิธีไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการที่ขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน หากศาลเชื่อว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและผู้ที่ยังสิทธิในทรัพย์สินนั้นไม่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องของทรัพย์สินนั้นได้ ศาลก็จะสั่งให้รับทรัพย์คืนนั้นให้ตกเป็นของแผ่นดิน¹⁴²

ทั้งนี้รายละเอียดในกระบวนการร้องขอให้ทรัพย์สินที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้ตกเป็นของแผ่นดิน จะอธิบายอย่างละเอียดต่อไป

¹⁴⁰ ปัญจพร ภูธรนะพิบูล, "มาตรการในการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในส่วนของธนาคารพาณิชย์เปรียบเทียบกับปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 35.

¹⁴¹ มาตรา 49 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁴² มาตรา 51 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

3.2.2 การริบทรัพย์สินตามมูลค่า

แม้จะมีกฎหมายหลายฉบับที่กล่าวในข้างต้นจะกำหนดให้มีการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญา ที่กำหนดให้สามารถริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ หากปรากฏว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด โดยจะต้องมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ทรัพย์สินที่ศาลจะสั่งริบได้จึงต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างหรือยังไม่มีจำหน่าย จ่าย โอน ไปเป็นของบุคคลอื่น ส่วนหลักการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ที่แม้จะเป็นการแก้ไขข้อจำกัดในการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา โดยการขยายขอบเขตของทรัพย์สินที่ศาลสามารถสั่งให้ริบได้ให้รวมถึงทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพไป หรืออยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น และยังคงถึงผลประโยชน์หรือดอกผลจากทรัพย์สินดังกล่าวด้วย หรือในการนำทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้ก็ตาม แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในการริบทรัพย์สินที่ได้จำหน่าย จ่าย โอน ไปยังบุคคลภายนอกหรือผู้รับประโยชน์ที่ไม่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วย หรือกรณีที่ทรัพย์สินถูกใช้สิ้นเปลืองไปแล้ว ซึ่งกรณีดังกล่าวมักมีปัญหาว่าจะสามารถริบทรัพย์สินจากบุคคลดังกล่าวหรือริบทรัพย์สินใดมาแทนได้หรือไม่

จากข้อจำกัดดังกล่าวจึงได้มีความพยายามในการนำแนวคิดในการริบทรัพย์สินตามมูลค่าที่ผู้กระทำความผิดได้ประโยชน์จากการกระทำความผิด ที่แม้จะไม่มีตัวทรัพย์สินอยู่ รัฐก็ยังสามารถดำเนินการติดตามเอาทรัพย์สินอื่น ๆ ของผู้กระทำความผิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับความผิดนั้นมาชดเชยตามมูลค่าที่ผู้กระทำความผิดได้ประโยชน์ เพื่อเป็นการกำจัดประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดจะใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดในครั้งต่อไปให้หมดสิ้นไป นอกจากนี้ยังเป็นการอำนวยความสะดวกในการติดตามทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดตามหลักความร่วมมือระหว่างประเทศด้วย โดยกฎหมายไทยที่มีการนำระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในการริบทรัพย์สินมีดังนี้

3.2.2.1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบการทุจริตของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อให้ระบบการเมืองโปร่งใส ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบการตรวจสอบเป็นสองรูปแบบ คือ การตรวจสอบโดยรัฐสภา และการตรวจสอบโดยระบบศาล เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือข้าราชการระดับสูง ย่อมมีอำนาจตามกฎหมายในเรื่องการกำหนดนโยบายของรัฐและอำนาจบังคับบัญชาอยู่ในระดับสูง หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้อำนาจในทางทุจริตแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบแก่ตนเองหรือผู้อื่น จะส่งผลให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อประเทศชาติ¹⁴³ จึงต้องมีบทบัญญัติที่เป็นการดำเนินการทางทรัพย์สินแก่บุคคลเหล่านี้ไว้เป็นกรณีแตกต่างจากบุคคลทั่วไป ซึ่งการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ การร้องขอให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติตกเป็นของแผ่นดิน และการริบทรัพย์สินเนื่องจากกระทำความผิดทางอาญาอันเกี่ยวกับการทุจริตตามกฎหมายฉบับนี้และฉบับอื่น

การร้องขอให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติตกเป็นของแผ่นดินนั้น จะเป็นการพิจารณาคดีโดยดำเนินการกับทรัพย์สินเป็นหลัก ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นผู้ไต่สวนข้อเท็จจริง โดยพิจารณาจากมูลค่าของทรัพย์สิน กล่าวคือ เป็นการพิจารณาจากทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้นั้นเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ประกอบกับระยะเวลาแห่งการมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินนั้น ซึ่งพิจารณาถึงการได้มาของทรัพย์สินที่อยู่ในระหว่างการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือภายในห้าปีหลังจากที่พ้นตำแหน่ง นอกจากนี้ยังพิจารณาแหล่งที่มาของทรัพย์สิน ว่ามีแหล่งที่มาที่แน่นอนหรือไม่ โดยในกรณีที่มิมีมูลคดี ทรัพย์สินนั้นจะถูกนำมาพิจารณาร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดิน¹⁴⁴

มาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 นั้น มีการแก้ไขเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 โดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อให้มีผลใช้บังคับใน พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป มีการกำหนดการริบทรัพย์สินในคดีทุจริต

¹⁴³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, "ระบบตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง," วารสารกฎหมาย 17, 3 (กันยายน 2546): 88-150.

¹⁴⁴ นภสร ปิติกะวงค์, "ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินในกรณีร่ำรวยผิดปกติ" (ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 111.

ให้เป็นไปตามหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า โดยเป็นมาตรการเสริมเพื่อให้การริบทรัพย์ของผู้กระทำ ความผิดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐ และเอกชน ซึ่งการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ในกรณีที่บุคคล ดังกล่าวข้างต้นมีพฤติการณ์ทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อกฎหมาย หากผู้ที่ถูกกล่าวหาได้ใช้ทรัพย์สินใด ๆ หรือได้ทรัพย์สินใด ๆ มาโดยไม่ชอบเนื่องจากการกระทำความผิด ตามที่ฟ้องนั้น ศาลสามารถมีคำสั่งริบทรัพย์สินที่บุคคลนั้นได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่มีบุคคลได้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้แก่ผู้ถูก กล่าวหาได้มิชอบ ทั้งนี้ ศาลยังสามารถริบทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณราคาเป็นเงินได้ที่เกิด จากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้มาโดยมิชอบด้วย กฎหมายนั้น รวมถึงริบดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดจากทรัพย์สินเหล่านั้นด้วย เว้นแต่ทรัพย์สิน เหล่านั้นเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด¹⁴⁵ นอกจากนี้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ อาจคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินในขณะที่ผู้ ถูกกล่าวหาได้มา หรือมูลค่าของทรัพย์สินนั้นในขณะที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ ทุจริตแห่งชาติ มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด แล้วแต่กรณีว่ามูลค่าใดมีจำนวนมากกว่ากัน และขอให้ศาลสั่งให้ชำระเงินหรือสั่งให้ริบทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดแทนตามมูลค่าที่คำนวณ ได้¹⁴⁶ ทั้งนี้ มาตรการริบทรัพย์สินดังกล่าวให้นำมาใช้กับกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกกล่าวหาว่าร่ำรวย ผิดปกติ¹⁴⁷ รวมถึงการร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือ ระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาด้วยโดยอนุโลม¹⁴⁸

การบัญญัติให้นำหลักการริบทรัพย์สินมูลค่าไว้ในพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 นั้น เป็นการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรการริบทรัพย์สิน ให้เป็นไปเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดในการติดตามริบ ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในคดีทุจริต ทั้งยังเป็นการแก้ไขกฎหมายภายในให้เป็นไป ตามพันธกรณีในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention Against Corruption, 2003) เพื่ออนุวัติการกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับหลักสากล

¹⁴⁵ มาตรา 83 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

¹⁴⁶ มาตรา 84 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

¹⁴⁷ ตามมาตรา 122 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

¹⁴⁸ มาตรา 140 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

3.2.2.2 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.

2535

รูปแบบอาชญากรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากอดีต โดยมีการกระทำร่วมกันเป็นเครือข่ายในดินแดนหลายประเทศ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในแต่ละประเทศโดยลำพังไม่สามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างเด็ดขาด และยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา เพื่อเป็นการกำหนดมาตรการให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้เป็นประโยชน์ในการป้องกันอาชญากรรมรูปแบบองค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ความร่วมมือระหว่างประเทศภายใต้พระราชบัญญัตินี้ จะเป็นการกำหนดบทบาทของแต่ละหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานภาครัฐภายในประเทศและหน่วยงานในต่างประเทศ ที่จะประสานความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม การให้ความช่วยเหลือเรื่องพยานหลักฐาน เรื่องการนำส่งตัวผู้ต้องหาหรือพยานบุคคลข้ามประเทศในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด รวมทั้งการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยได้ลงนามหรือทำเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศไว้¹⁴⁹

การริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัตินี้ แม้ว่าจะมีการกระทำความผิดและการดำเนินกระบวนการพิจารณาในต่างประเทศก็ตาม แต่ถ้าปรากฏว่ามีทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอยู่ในประเทศไทย ศาลไทยก็สามารถมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้นได้ ซึ่งประเด็นเรื่องการดำเนินการกับทรัพย์สินนี้ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกำหนดมาตรการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศเกี่ยวกับการยึดอายัด และริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมยิ่งขึ้น เนื่องจาก พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญาได้ใช้บังคับมาตั้งแต่ พ.ศ. 2535 จึงอาจมีบทบัญญัติในบางประการที่ไม่เหมาะสม การริบหรือยึดทรัพย์สินยังไม่ครอบคลุมถึงการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศ จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว เพื่อให้การให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

¹⁴⁹ วีระพงศ์ บุญโยภาส และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการกำหนดความผิดฐานฟอกเงินที่ผู้กระทำเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและมาตรการ รวมทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศในการปราบปรามการฟอกเงินและมาตรการยึดอายัดและริบทรัพย์สิน (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), หน้า 133.

หากประเทศไทยได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามคำสั่งของศาลต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการริบทรัพย์สิน¹⁵⁰ หรือกรณีที่ได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือให้อายัดหรือริบทรัพย์สินตามคำสั่งก่อนมีคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ¹⁵¹ ศาลอาจมีคำสั่งริบทรัพย์สินนั้นไว้ได้ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า ทรัพย์สินนั้นอาจมีการจำหน่าย จ่าย โอน ปกปิด ซ่อนเร้น ทรัพย์สินนั้นให้พ้นจากการริบทรัพย์สินหรือการบังคับให้ชำระเงินแทนทรัพย์สิน หรืออาจมีการกระทำการใด ๆ ให้ทรัพย์สินไร้ประโยชน์หรือเสื่อมมูลค่าลงจน ทั้งนี้ ทรัพย์สินดังกล่าว นั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายกำหนดให้ยึด อายัด ริบ หรือถูกบังคับให้ชำระเงินแทนการริบได้ตามกฎหมายไทยได้ หรือต้องเป็นทรัพย์สินที่อาจถูกริบหรือบังคับคดีในการบังคับให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศได้ อย่างไรก็ตาม การยึดหรืออายัดนี้ไม่ตัดสิทธิให้ผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงสามารถยื่นคำขอให้ศาลยกเลิกคำสั่งยึดหรืออายัดได้ หากเจ้าของที่แท้จริงมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

กรณีที่ประเทศไทยได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้ริบทรัพย์สินหรือให้บังคับบุคคลให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลต่างประเทศ ศาลมีอำนาจในการเรียกเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาตามคำร้องขอความช่วยเหลือ ถ้าศาลเห็นสมควร ศาลจะมีอำนาจในการพิพากษาริบทรัพย์สินหรือให้บุคคลชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลต่างประเทศ แต่ทรัพย์สินที่อาจสั่งให้ริบหรือให้ผู้ใดชำระเงินแทนการริบได้ จะต้องเป็นทรัพย์สินที่อาจริบได้ตามกฎหมายไทย¹⁵² ทั้งนี้ ในการดำเนินการยึด อายัด ริบทรัพย์สิน หรือให้บุคคลใดชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน สามารถกระทำได้แม้ความผิดไม่ได้เกิดในราชอาณาจักร และแม้ได้ความว่าผู้กระทำความผิดจะถึงแก่ความตาย ศาลก็ยังคงมีอำนาจในการดำเนินการกับทรัพย์สินนั้นอยู่¹⁵³

¹⁵⁰ มาตรา 32 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535.

¹⁵¹ มาตรา 33 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535.

¹⁵² มาตรา 34 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535.

¹⁵³ มาตรา 35 พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535.

3.3 กระบวนการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เป็นมูลเหตุจูงใจที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น รัฐจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อดำเนินการกับทรัพย์สินดังกล่าว เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินเหล่านั้น อันเป็นการตัดแรงจูงใจในการกระทำความผิด และเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนำทรัพย์สินเหล่านั้นไปเป็นต้นทุนในการก่ออาชญากรรมประเภทอื่น ๆ อีก โดยตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ได้บัญญัติถึงกระบวนการดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ทั้งการยึดหรืออายัด และริบทรัพย์สินดังกล่าวให้ตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งสามารถอธิบายกระบวนการดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้

3.3.1 การยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ชั่วคราว

การยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ชั่วคราว เริ่มต้นเมื่อสำนักงานได้รับรายงานการทำธุรกรรมหรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมแล้ว หากในการตรวจสอบเบื้องต้นพบว่าการทำธุรกรรมใดมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้สำนักงานเสนอเรื่องไปยังคณะกรรมการธุรกรรมภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้พบเหตุเช่นนั้น เพื่อให้คณะกรรมการธุรกรรมทำการพิจารณาเพื่อสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวต่อไป¹⁵⁴

การยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในกรณีทั่วไปนั้น เมื่อคณะกรรมการธุรกรรมตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม หากพบว่ามีความน่าสงสัยว่าอาจมีการโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด กล่าวคือ ปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่า ทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว ทั้งนี้มีกำหนดระยะเวลาในการยึดหรืออายัดไว้ไม่เกิน 90 วัน¹⁵⁵ อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาว่าทรัพย์สินใดเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่นั้น ถ้าคณะกรรมการธุรกรรมเห็นว่าเรื่องที่สำนักงานเสนอมา ยังมีเหตุไม่เพียงพอที่จะสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราว คณะกรรมการธุรกรรมอาจมอบหมาย

¹⁵⁴ ข้อ 1 วรรค 1 กฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁵⁵ มาตรา 48 วรรค 1 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากเลขาธิการ ดำเนินการตรวจสอบเพิ่มเติมเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น แล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบก็ได้¹⁵⁶

ในกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วน เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน สามารถสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ ก่อน แล้วจึงรายงานต่อคณะกรรมการธุรกรรมในภายหลัง¹⁵⁷

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542¹⁵⁸ ได้ให้โอกาสแก่ผู้ทำธุรกรรมซึ่งถูกสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สิน สามารถยื่นคำขอต่อเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินให้มีคำสั่งเพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้ โดยการแสดงหลักฐานว่าเงินหรือทรัพย์สินในการทำธุรกรรมนั้น มิใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด¹⁵⁹ โดยต้องแสดงให้เห็นว่า เงินหรือทรัพย์สินนั้นได้มาอย่างไร มีที่มาที่ไปอย่างไร มีพยานหลักฐาน พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลที่สามารถยืนยันข้อเท็จจริงได้หรือไม่

เมื่อผู้ทำธุรกรรมซึ่งถูกสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้นได้ยื่นคำขอแล้วเจ้าหน้าที่ของสำนักงานจะทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของคำขอและหลักฐานต่าง ๆ จากนั้นจะเสนอคำขอพร้อมทั้งหลักฐานและความเห็นต่อเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เพื่อให้เลขาธิการพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการธุรกรรมในการพิจารณาว่าสมควรให้มีคำสั่งเพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นหรือไม่¹⁶⁰ ทั้งนี้ ผู้ที่มีคำขอเพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน มีสิทธิเข้าชี้แจงหรืออาจนำบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่เป็นที่ปรึกษา เข้าร่วมในการชี้แจง เพื่อประกอบการพิจารณาคำขอและหลักฐานที่ตนได้แสดงไว้¹⁶¹

หากพยานหลักฐานดังกล่าวสามารถรับฟังได้ว่ามิใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด แม้จะมีเหตุอันควรเชื่อว่ามีกรณีโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินดังกล่าวก็ตาม ก็ไม่อาจจะยึดหรืออายัดได้ คณะกรรมการหรือเลขาธิการ แล้วแต่กรณี จะต้องสั่งเพิกถอนทรัพย์สินที่สั่งยึดหรืออายัดไว้ อย่างไรก็ตาม หากผู้ทำธุรกรรมหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียยังไม่สามารถแสดงหลักฐานได้ว่า

¹⁵⁶ ข้อ 1 วรรค 2 กฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁵⁷ มาตรา 48 วรรค 2 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁵⁸ มาตรา 48 วรรค 4 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁵⁹ ข้อ 1 กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁶⁰ ข้อ 2 กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁶¹ ข้อ 3 กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

ทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด แต่พิสูจน์ได้ว่าไม่มีเหตุที่จะโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินเหล่านั้น คณะกรรมการหรือเลขาธิการ แล้วแต่กรณี จะต้องสั่งเพิกถอนทรัพย์สินที่สั่งยึดหรืออายัดไว้เช่นเดียวกัน เพราะกรณียังไม่มีความจำเป็นที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ก่อนชั่วคราว

หลังจากที่คณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการ แล้วแต่กรณี ได้มีการสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือมีการสั่งเพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้ว ให้คณะกรรมการธุรกรรมรายงานต่อกรรมการ¹⁶²

3.3.2 กระบวนการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดกระบวนการริบทรัพย์สิน หรือเรียกว่าการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เนื่องจากทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด จึงมีความจำเป็นต้องริบทรัพย์สินนั้น มิให้เป็นแรงจูงใจในการกระทำความผิดและมีให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นอีก โดยมีกระบวนการและขั้นตอนตามกฎหมายดังนี้

3.3.2.1 กระบวนการในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่

ความหมายของเจ้าหน้าที่ตามกระบวนการนี้นั้น พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายถึง ผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติกรตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน แล้วแต่กรณี ให้ดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามคำสั่ง¹⁶³

เมื่อคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน แล้วแต่กรณี ได้มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินใดที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมีหน้าที่ในการดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามคำสั่งนั้น โดยพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องมีหนังสือแจ้งคำสั่งเช่นนั้นแก่เจ้าของทรัพย์สิน ผู้มีสิทธิหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น และในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นเป็นสิทธิเรียกร้อง ก็ต้องแจ้งไปยัง

¹⁶² มาตรา 48 วรรค 5 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁶³ ข้อ 2 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

บุคคลภายนอกซึ่งมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการชำระเงินหรือส่งมอบส่งของใดตามสิทธิเรียกร้องนั้น ด้วย¹⁶⁴

ในกรณีของการยึดอสังหาริมทรัพย์ เมื่อมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินใดแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องมีหนังสือแจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดิน หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์นั้นทราบโดยเร็ว และให้เจ้าพนักงานที่ดินหรือเจ้าหน้าที่ดังกล่าวบันทึกการสั่งยึดไว้¹⁶⁵ ซึ่งขั้นตอนการยึดและอายัดอสังหาริมทรัพย์ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดฐานฟอกเงินนั้น ก่อนที่จะทำการยึดทรัพย์สิน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่แสดงเอกสารที่ได้รับมอบหมาย บัตรประจำตัว และคำสั่งยึดทรัพย์สินต่อเจ้าของหรือผู้ที่มีสิทธิในทรัพย์สิน ในกรณีที่ ไม่พบบุคคลดังกล่าวก็ให้แสดงเอกสารเหล่านั้นต่อผู้ครอบครองหรือบุคคลในครอบครัวของผู้ครอบครองทรัพย์สิน แต่หากไม่พบผู้ใดเลยก็ให้ดำเนินการยึดโดยให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองแห่งท้องที่นั้นมาร่วมเป็นพยาน¹⁶⁶ โดยจะต้องดำเนินการในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าหากไม่ดำเนินการทันที ทรัพย์สินนั้นจะสูญหายหรือถูกยกย้าย เจ้าหน้าที่ก็สามารถดำเนินการยึดทรัพย์สินในเวลาอื่นได้¹⁶⁷

หลังจากที่พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการยึดทรัพย์สินที่มีเหตุอันควรสงสัยตามคำสั่งยึดทรัพย์สินนั้นแล้ว ต้องทำการปิดประกาศการยึดไว้ที่บริเวณอสังหาริมทรัพย์นั้น และต้องมีหนังสือแจ้งการยึดไปยังเจ้าของอสังหาริมทรัพย์และเจ้าของรวม หรือผู้อื่นที่มีสิทธิในอสังหาริมทรัพย์นั้น เพื่อให้ทราบถึงการยึดทรัพย์สินดังกล่าว แต่หากไม่อาจติดต่อบุคคลเหล่านั้นได้ พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องปิดประกาศแจ้งการยึดไว้ ณ สำนักงานที่ดิน สำนักงานเขต หรือที่ว่าการอำเภอแห่งท้องที่ที่มีการยึดอสังหาริมทรัพย์นั้น และที่ทำการของสำนักงาน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค¹⁶⁸ ทั้งนี้ ในการยึดอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่ดินที่มีโรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งใด ๆ ที่เป็นของผู้อื่น หรือมีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องทำการบันทึกถ้อยคำผู้ที่เป็นเจ้าของ ผู้มีสิทธิ หรือผู้ครอบครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ว่าบุคคลดังกล่าวมีสิทธิในที่ดินนั้นอย่างไร เช่น มีสิทธิอาศัย

¹⁶⁴ ข้อ 13 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁶⁵ ข้อ 3 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁶⁶ ข้อ 4 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁶⁷ ข้อ 5 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁶⁸ ข้อ 6 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

สิทธิการเช่า หรือสิทธิเหนือพื้นดิน¹⁶⁹ และในการที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเข้ายึดโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นจะต้องทำการจดแจ้งรายละเอียดของโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้นตามสมควรด้วย¹⁷⁰

ในกรณีการยึดสังหาริมทรัพย์ พนักงานเจ้าหน้าที่จะมีหนังสือแจ้งการยึดให้เจ้าของทรัพย์สินและเจ้าของรวม หรือผู้ที่มีสิทธิในทรัพย์สินให้ทราบ ซึ่งหากไม่สามารถแจ้งได้ พนักงานเจ้าหน้าที่จะทำการปิดประกาศแจ้งการยึดไว้ ณ สถานที่ตำรวจแห่งท้องที่ที่มีการยึดทรัพย์สินนั้น และที่ทำการของสำนักงาน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค¹⁷¹

หากสังหาริมทรัพย์ที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องยึดนั้น เป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียนกรรมสิทธิ์ เช่น เป็นเรือกำปั่นหรือเรือที่มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์ที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพคนอยู่อาศัย เครื่องจักรหรือเครื่องอากาศยาน พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องทำการแจ้งการยึดทรัพย์สินนั้นไปยังนายทะเบียนเพื่อให้บันทึกการยึดนั้นไว้¹⁷²

สังหาริมทรัพย์ที่ยึดไว้ พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องขนย้ายสังหาริมทรัพย์นั้นมาเก็บไว้ที่สำนักงาน หรือสถานที่เก็บรักษา แต่หากสังหาริมทรัพย์นั้นมีสภาพไม่เหมาะสมที่จะนำมาเก็บรักษา พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องรายงานคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการ เพื่อให้พิจารณาสั่งการตามสมควร ซึ่งหากยังไม่มีผู้ใดสั่งการ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการยึดก็สามารถเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นตามที่เห็นสมควรไปพลางก่อน¹⁷³ ทั้งนี้ ภายหลังจากที่มีการยึดสังหาริมทรัพย์แล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องทำบัญชีทรัพย์สินที่ยึด โดยแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น เช่น ประเภท จำนวน ขนาด น้ำหนัก และสภาพของทรัพย์สิน และจะต้องทำเครื่องหมายให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินที่ถูกยึด¹⁷⁴

ในกรณีการอายัดทรัพย์สินประเภทสิทธิเรียกร้อง หากค่าแห่งทรัพย์สินประเภทสิทธิเรียกร้องที่ได้อายัดไว้นั้นเสื่อมเสียไปเพราะการที่บุคคลภายนอกไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอายัดนั้น บุคคลภายนอกจะต้องรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายใด ๆ อันเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

¹⁶⁹ ข้อ 7 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁷⁰ ข้อ 8 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁷¹ ข้อ 9 วรรค 1 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁷² ข้อ 9 วรรค 2 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁷³ ข้อ 12 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁷⁴ ข้อ 11 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

โดยให้คณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการเป็นผู้มีอำนาจเรียกค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว¹⁷⁵ ทั้งนี้ แม้ว่าหนี้ของบุคคลภายนอกนั้นจะมีข้อโต้แย้ง ข้อจำกัด หรือเงื่อนไขใดก็ตาม คำสั่งอายัดทรัพย์สินก็ยังสามารถใช้บังคับได้¹⁷⁶

นอกจากหน้าที่ในการยึดและอายัดทรัพย์สินแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องทำการประเมินราคาทรัพย์สินที่ได้ทำการยึดหรืออายัดนั้นมาโดยเร็ว¹⁷⁷

ในการประเมินราคาทรัพย์สินบางประเภท พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมาย อาจขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ เพื่อตรวจสอบประเภท ชนิด และ เพื่อให้สามารถประเมินราคาทรัพย์สินนั้นได้¹⁷⁸ อย่างไรก็ตาม พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องทำการประเมินราคาทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง¹⁷⁹ คือ

กรณีที่ทรัพย์สินนั้นเป็นที่ดิน ในการประเมินราคาให้ถือหลักเปรียบเทียบกับราคาตลาด หรือราคาที่ใกล้เคียงกับราคาตลาดมากที่สุด แต่ต้องไม่ต่ำกว่าราคาประเมินของกรมที่ดินที่ใช้ในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม

กรณีที่ทรัพย์สินนั้นเป็นโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง หากเป็นอาคารที่ก่อสร้างใหม่ ให้ถือหลักการถอดแบบการคำนวณตามวิธีการก่อสร้าง แต่หากเป็นอาคารที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว ให้คำนวณตามตารางสำเร็จของทางราชการ

กรณีที่เป็นทรัพย์สินประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวในข้างต้น ถ้าเป็นทรัพย์สินใหม่ ให้ถือราคาตลาดเป็นเกณฑ์การประเมิน ถ้าเป็นทรัพย์สินเก่าให้ถือตามราคาตลาดหักด้วยค่าเสื่อมราคาตามสภาพความเป็นจริง หรือตามวิธีการอื่นที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นเป็นหุ้น หากเป็นหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ ให้นำราคาที่ใช้ซื้อขายกันครั้งล่าสุด กรณีเป็นหุ้นกู้ ให้ใช้ราคาที่ตราไว้ และหากเป็นหุ้นในบริษัทต่าง ๆ ให้ประเมินราคาโดยการประเมินฐานะทางการเงินและการดำเนินงานของบริษัทนั้น

¹⁷⁵ ข้อ 14 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁷⁶ ข้อ 15 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁷⁷ มาตรา 56 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁷⁸ ข้อ 17 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁷⁹ ข้อ 19 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ประเมินราคาทรัพย์สินที่มาจากการยึดหรืออายัดแล้ว จะต้องทำเป็นรายงานพร้อมแนบบัญชีทรัพย์สิน เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการ แล้วแต่กรณี¹⁸⁰ ซึ่งหากคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการเห็นว่าราคาประเมินทรัพย์สินที่พนักงานเจ้าหน้าที่ประเมินนั้นต่ำหรือสูงเกินไป ก็อาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ชี้แจงเหตุผลในการประเมิน หรือ อาจสั่งให้มีการประเมินราคาทรัพย์สินนั้นใหม่ได้¹⁸¹

3.3.2.2 กระบวนการในชั้นกรรมการธุรกรรม

กระบวนการในชั้นกรรมการธุรกรรมถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากคณะกรรมการธุรกรรมเป็นผู้ที่มีอำนาจตรวจสอบว่ามีธุรกรรมใดหรือมีทรัพย์สินใดที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับกระทำความผิด ทั้งนี้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปของคณะกรรมการธุรกรรมในการตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ไม่ว่าจะธุรกรรมเช่นว่านั้นจะได้กระทำกับสถาบันการเงิน สำนักงานที่ดิน หรือผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับการดำเนินการหรือให้คำแนะนำในการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนหรือเคลื่อนย้ายเงินทุนหรือไม่ก็ตาม โดยอำนาจคณะกรรมการตรวจสอบธุรกรรมในการตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด¹⁸² ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมที่กระทำโดยสถาบันการเงิน ซึ่งเกี่ยวกับการทำธุรกรรมที่มีการใช้เงินสดเกินกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือการทำธุรกรรมอันเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีมูลค่าเกินกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือการทำธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย ทั้งนี้ ไม่ว่าจะธุรกรรมที่ใช้เงินสดหรือธุรกรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวนั้นเป็นจำนวนเท่าใด ไม่ว่าจะเกินกว่าที่กฎกระทรวงกำหนดไว้หรือไม่ก็ตาม (รวมถึงการรายงานในกรณีที่ปรากฏภายหลังต่อมาว่า มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าธุรกรรมที่ได้กระทำไปแล้วแต่ไม่มีการรายงานตามมาตรา 13 แต่เป็นธุรกรรมที่สถาบันการเงินต้องรายงานตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 13 ก็ให้สถาบันการเงินรายงานไปยังสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินโดยไม่ชักช้า

¹⁸⁰ ข้อ 20 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁸¹ ข้อ 18 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁸² มาตรา 34 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

2. ตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมที่กระทำโดยสำนักงานที่ดิน กล่าวคือ เป็นการตรวจสอบรายงานธุรกรรมที่เป็นการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่สถาบันการเงินไม่ได้เป็นคู่กรณีด้วย และมีการชำระด้วยเงินสดในจำนวนเกินกว่าที่กฎกระทรวงกำหนดไว้ แต่หากมีสถาบันการเงินเป็นคู่กรณีด้วย กฎหมายยกเว้นให้สำนักงานที่ดินไม่ต้องรายงานนิติกรรมดังกล่าว หรือในกรณีอสังหาริมทรัพย์นั้นมีมูลค่าตามราคาประเมินเพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม เกินกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่เป็นการโอนในทางมรดกให้แก่ผู้เป็นทายาทโดยธรรม หรือรายงานการทำธุรกรรมที่เป็นการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่มีเหตุอันควรสงสัย¹⁸³

3. ตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม ที่กระทำโดยผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับการดำเนินการหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับการลงทุนหรือการเคลื่อนย้ายเงินทุน ที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการกระทำธุรกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่กระทำความผิด หรือเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย¹⁸⁴

4. ตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมที่ได้มาโดยทางอื่น นอกเหนือไปจากรายงานธุรกรรมในสามประเภทข้างต้น หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน จำนาย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เช่น การที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนในคดีความผิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถาบันการเงินแห่งหนึ่งแล้วพบว่า มีการทำธุรกรรมเกี่ยวกับการโอนเงินบัญชีที่มีความซับซ้อนผิดไปจากการโอนเงินทั่วไป หรือการสอบสวนแล้วพบว่า การโอนเงินในบัญชีดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินของผู้บริหารสถาบันการเงิน ถือเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย

กรณีที่คณะกรรมการธุรกรรมเห็นว่าเรื่องที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเสนอว่ามีธุรกรรมใดที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน จำนาย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น อาจดำเนินการตามมาตรา 49 ได้ เพียงแต่ยังขาดหลักฐานบางประการที่จะทำให้เชื่อได้ว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้คณะกรรมการธุรกรรมดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สิน หรือจะมอบหมายให้

¹⁸³ มาตรา 15 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁸⁴ มาตรา 16 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากเลขาธิการ ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานดังกล่าว¹⁸⁵

3.3.2.3 กระบวนการในชั้นพนักงานอัยการ

ภายหลังจากที่คณะกรรมการธุรกรรมตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมที่กระทำโดยสถาบันการเงิน โดยสำนักงานที่ดิน โดยผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับการดำเนินการหรือให้คำแนะนำในการทำธุรกรรมเกี่ยวกับการลงทุน หรือการเคลื่อนย้ายเงินทุน และรายงานและข้อมูลที่ได้มาโดยทางอื่น หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน จำน่าย ยักยอก ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดแล้ว คณะกรรมการธุรกรรมก็มีอำนาจในการสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว โดยมีกำหนดไม่เกินเวลา 90 วัน ซึ่งในช่วงระยะเวลา 90 วันนั้น หากปรากฏหลักฐานว่าเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เลขาธิการจะส่งเรื่องให้พนักงานอัยการเพื่อให้ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม แม้กระบวนการในชั้นคณะกรรมการธุรกรรมจะยังไม่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน จำน่าย ยักยอก ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และคณะกรรมการธุรกรรมยังไม่มีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวก็ตาม แต่หากปรากฏในภายหลังว่า มีหลักฐานอันเป็นที่เชื่อได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เลขาธิการก็อาจส่งเรื่องให้แก่พนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินได้เช่นกัน

จึงอาจพิจารณาได้ว่า การที่พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดิน มีได้ 2 กรณี คือ กรณีที่มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้แล้วชั่วคราวและกรณีที่ยังไม่มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

กรณีที่คณะกรรมการธุรกรรมมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวแล้ว เนื่องจากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า มีการโอน จำน่าย ยักยอก ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ในกรณีนี้เลขาธิการจะต้องส่งเรื่องให้แก่พนักงานอัยการพิจารณา เพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ภายในกำหนดเวลาที่คณะกรรมการธุรกรรมอาจยังหรืออายัดทรัพย์สินไว้ได้ นั่นคือภายในเวลา 90 วัน

¹⁸⁵ ข้อ 2 กฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

ส่วนอีกกรณีหนึ่ง คือ กรณีที่คณะกรรมการธุรกรรมยังไม่มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ เนื่องจากยังไม่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้มีการโอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิดหรือซ่อนเร้นทรัพย์สินนั้น แต่ต่อมาจากการตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม ปรากฏว่ามีหลักฐานอันเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เลขาธิการก็จะส่งเรื่องให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินต่อไป

หลังจากที่พนักงานอัยการได้รับเรื่องมาแล้ว ก็จะตรวจสอบว่าเรื่องดังกล่าวมีความสมบูรณ์พอที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางส่วนตกเป็นของแผ่นดินได้หรือไม่ ในกรณีที่ยังไม่สมบูรณ์ พนักงานอัยการก็จะแจ้งให้เลขาธิการทราบเพื่อดำเนินการแก้ไขในข้อที่ไม่สมบูรณ์นั้น

หากการตรวจพิจารณาของพนักงานอัยการพบว่า ทรัพย์สินนั้นยังไม่มีหลักฐานเป็นที่น่าเชื่อว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เช่น การขาดหลักฐานยืนยันว่า เงินหรือทรัพย์สินนั้นได้มาจากการกระทำความผิดซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือไม่ พนักงานอัยการก็จะส่งเรื่องกลับไปให้เลขาธิการเพื่อตรวจสอบหาข้อมูลหรือพยานหลักฐานเพิ่มเติม เมื่อเลขาธิการได้รับเรื่องจากอัยการแล้วก็จะดำเนินการตรวจสอบรวบรวมข้อมูลและหาพยานหลักฐานในเรื่องนั้นๆเพิ่มเติมให้ครบถ้วนตามประเด็นที่พนักงานอัยการเสนอมา และจะส่งเรื่องกลับไปยังเลขาธิการอีกครั้งหนึ่ง หากพนักงานอัยการพิจารณาอีกครั้งแล้วยังพบว่า ยังไม่มีหลักฐานอันเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวกับการกระทำความผิด ซึ่งยังไม่เป็นเหตุพอที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางส่วนตกเป็นของแผ่นดินได้ พนักงานอัยการก็จะแจ้งเรื่องให้เลขาธิการทราบ เพื่อให้เลขาธิการส่งเรื่องดังกล่าวให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินวินิจฉัยชี้ขาด

เมื่อเลขาธิการได้ส่งเรื่องให้กับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแล้ว กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการต้องพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดภายในกำหนด 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับเรื่องจากเลขาธิการ โดยองค์ประชุมในการพิจารณาประเด็นดังกล่าว จะต้องมีการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมด¹⁸⁶ ซึ่งการวินิจฉัยชี้ขาดจะต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

¹⁸⁶ มาตรา 29 วรรคท้าย พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

เมื่อวินิจฉัยชี้ขาดเป็นประการใดก็ให้พนักงานอัยการและเลขาธิการปฏิบัติตามนั้น อย่างไรก็ตามหากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมิได้วินิจฉัยชี้ขาดภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็ให้ปฏิบัติตามความเห็นของพนักงานอัยการคือ กรณีพนักงานอัยการอาจไม่ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมิควินิจฉัยชี้ขาดไม่ให้อื่นคำร้องต่อศาลขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน หรือในกรณีที่ต้องปฏิบัติตามความเห็นของพนักงานอัยการเพราะคณะกรรมการไม่ได้วินิจฉัยชี้ขาดภายในกำหนดระยะเวลา 30 วัน ให้เรื่องนั้นเป็นที่สุด คือ ห้ามมิให้มีการดำเนินการใดๆเกี่ยวกับบุคคลนั้นในทรัพย์สินเดียวกันอีก เพราะถือว่าทรัพย์สินที่เลขาธิการเชื่อว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและได้ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดินนั้น ไม่มีหลักฐานอันเป็นที่เชื่อได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ส่งผลให้ในกรณีที่ทรัพย์สินดังกล่าวได้ถูกยึดหรืออายัดไว้โดยคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการ แล้วแต่กรณี ตามมาตรา 48 คณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการ แล้วแต่กรณี จะต้องสั่งเพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น และห้ามดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับบุคคลในทรัพย์สินเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่กรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่อันจะทำให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินของบุคคลนั้นเป็นของแผ่นดินได้

3.3.2.4 กระบวนการในชั้นศาล

ศาลที่จะทำการดำเนินกระบวนการพิจารณาในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 คือศาลแพ่ง และให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม¹⁸⁷

อำนาจของศาลตามพระราชบัญญัตินี้ แบ่งออกเป็นอำนาจในการสั่งยึดทรัพย์สินไว้ชั่วคราว และอำนาจในการสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

กรณีที่ศาลจะใช้อำนาจในการสั่งยึดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวนั้น ดังที่กล่าวไปในข้างต้น ในกระบวนการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินในชั้นพนักงานอัยการ การยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินเกี่ยวกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดิน มีได้ 2 กรณี คือ กรณีที่มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้แล้วชั่วคราวและกรณีที่ยังไม่มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ซึ่งกรณีที่ยังไม่มี

¹⁸⁷ มาตรา 59 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

การยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวโดยคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการ เนื่องจากว่า ในการตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม ยังไม่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการโอน จำน่าย ยักยัก ปกปิดหรือซ่อนเร้นทรัพย์สินนั้น แต่ต่อมา ปรากฏว่ามีหลักฐานอันเป็นที่เชื่อได้ว่า ทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เลขาธิการก็จะส่งเรื่องให้พนักงาน อัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

ในระยะเวลาที่อัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน จะต้องมีการพิจารณาไต่สวนคำร้องต่าง ๆ กว่าที่ศาลจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน อาจใช้ ระยะเวลาานาน ซึ่งในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นยังไม่ถูกยึดหรืออายัดโดยคณะกรรมการ ธุรกรรมหรือ เลขาธิการ ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดก็อาจถูกโอน จำน่าย หรือยักยักไป หรืออาจ มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพย์สินเพื่อให้พ้นจากการถูกดำเนินการทางศาลได้ ส่งผลให้ในกรณีที่ศาลมี คำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินแล้ว อาจไม่มีทรัพย์สินหรือมีทรัพย์สินไม่เพียงพอที่จะดำเนินการ ตามคำสั่งศาลได้¹⁸⁸ พระราชบัญญัตินี้จึงมีบทบัญญัติให้อำนาจแก่ศาลในการมีคำสั่งยึดหรืออายัด ทรัพย์สินได้ โดยให้เลขาธิการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำขอฝ่ายเดียว ร้องขอให้ศาลมีคำสั่ง ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว ก่อนระยะเวลาที่ศาลจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน และเมื่อศาลได้รับคำขอเช่นนั้นแล้ว ศาลจะต้องทำการพิจารณาคำขอนั้นเป็นการด่วน ซึ่งหากคำ ขอไม่มีหลักฐานเป็นที่น่าเชื่อได้ว่ามีเหตุอันสมควรหรือคำขอไม่มีเหตุอันสมควร ศาลก็จะสั่งยกคำขอ นั้น แต่หากมีหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าคำขอนั้นมีเหตุอันสมควร ศาลจะมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ตามคำขอนั้น¹⁸⁹ ทั้งนี้เพื่อเป็นมาตรการในการคุ้มครองทรัพย์สิน เพื่อมิให้มีการโอน จำน่าย หรือยัก ย้ายทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด

อำนาจอีกประการหนึ่งของศาลคือ การสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งเมื่อ ศาลรับคำร้องที่พนักงานอัยการยื่นต่อศาลแล้ว ศาลจะต้องดำเนินการ 3 ขั้นตอน¹⁹⁰ ดังนี้

1. ศาลจะทำการปิดประกาศคำร้องของพนักงานอัยการไว้ที่ศาลนั้น
2. สั่งให้ประกาศในหนังสือพิมพ์ที่มีจำหน่ายแพร่หลายในท้องถิ่นอย่างน้อยสองวัน

ทำการติดต่อกัน

¹⁸⁸ สีหนาท ประยูรรัตน์, คำอธิบายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542, หน้า 175.

¹⁸⁹ มาตรา 55 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁹⁰ มาตรา 49 วรรค 5 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

3. ศาลจะต้องสั่งให้ส่งสำเนาประกาศไปยังเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เพื่อให้ปิดประกาศไว้ที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและสถานีตำรวจท้องที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่

ทั้งนี้ การประกาศดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่อาจอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมายื่นคำร้องคืนทรัพย์สินนั้น ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินดังกล่าว ตกเป็นของแผ่นดิน¹⁹¹

ในการพิจารณาว่าจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ศาลจะทำการไต่สวนคำร้องขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดินของพนักงานอัยการ โดยในการไต่สวนคำร้องดังกล่าว พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการนำพยานบุคคลและพยานเอกสารเข้ามาสืบประกอบก่อน¹⁹² เพื่อให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินตามคำร้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด

พยานบุคคลที่พนักงานอัยการจะนำเข้าสู่ เช่น ผู้จัดการธนาคาร สมุห์บัญชี เจ้าพนักงานที่ดิน พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ส่วนพยานเอกสาร เช่น ตัวอย่างลายมือชื่อ คำขอเปิดบัญชีเงินฝาก โฉนดที่ดิน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม หรือเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด¹⁹³

เมื่อพนักงานอัยการนำพยานของตนเข้าสู่เสร็จสิ้นแล้ว ผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของ หรือผู้รับโอนทรัพย์สิน มีหน้าที่จะต้องนำพยานบุคคลหรือพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นเข้าสู่สืบต่อ โดยจะต้องสืบพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

3.3.3 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในความผิดมูลฐาน

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดิน และศาลก็ได้รับคำร้องที่พนักงานอัยการยื่นต่อศาลแล้วนั้น หากมีเหตุอันสมควรที่

¹⁹¹ สีหนาท ประยูรรัตน์, คำอธิบายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542, หน้า 156.

¹⁹² มาตรา 84 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

“ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดเพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่า ตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว”

¹⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 164.

จะดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในความผิดมูลฐาน เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะส่งเรื่องให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดความผิดฐานนั้น ให้ดำเนินตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายก่อน เช่น ผู้เสียหายในคดีแชร์ลูกโหลอาจได้รับการคุ้มครองประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนก่อน

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเป็นคนละกรณีกับการขอคุ้มครองสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามมาตรา 50 วรรคสอง และมาตรา 53 เนื่องจากกรณีดังกล่าวจะเป็นกรณีที่ผู้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่พนักงานอัยการร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินยื่นคำร้องขอคุ้มครองสิทธิของตน ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน หรือภายใน 1 ปีนับแต่คำสั่งศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินถึงที่สุด ตามมาตรา 53 โดยต้องแสดงให้เห็นว่าตนเป็นผู้รับประโยชน์โดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาซึ่งประโยชน์โดยสุจริตและตามสมควรในทางศีลธรรมหรือในทางกุตลสาธาธารณะ ซึ่งเมื่อศาลได้ทำการไต่สวนคำร้องของผู้ร้องแล้วเห็นว่าฟังขึ้น ศาลก็จะมีคำสั่งคุ้มครองสิทธิของผู้รับประโยชน์ แต่ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามมาตรา 49 วรรคท้ายนี้ ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอคุ้มครองสิทธิเหมือนเช่นกรณีผู้รับประโยชน์ตามมาตรา 50 วรรคสองและมาตรา 53

3.3.4 สิทธิของเจ้าของทรัพย์สิน ผู้รับโอน หรือผู้รับประโยชน์

บุคคลใดที่อ้างว่าตนเป็นเจ้าของที่แท้จริง หรือบุคคลใดที่อ้างว่าตนเป็นผู้รับโอนโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาโดยสุจริตและตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หรือในทางกุตลสาธาธารณะ ในทรัพย์สินซึ่งพนักงานอัยการเห็นว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและได้มีการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน บุคคลเหล่านั้นมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอคืนทรัพย์สินนั้นได้ ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งหลังจากที่ศาลรับคำร้องของพนักงานอัยการแล้ว ศาลมีหน้าที่จะต้องสั่งให้ปิดประกาศคำร้องดังกล่าวไว้ที่ศาลนั้นและสั่งให้ประกาศในหนังสือพิมพ์ที่มีจำหน่ายแพร่หลายในท้องถิ่นอย่างน้อย 2 วันติดต่อกัน เพื่อให้ผู้ที่อาจอ้างว่าเป็นเจ้าของหรือมีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมายื่นคำร้องก่อนศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน และศาลยังต้องสั่งให้ส่งสำเนาประกาศนั้นไปยังเลขาธิการเพื่อให้ปิดประกาศไว้ที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และสถานีตำรวจท้องที่ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ ซึ่งหากเลขาธิการมีหลักฐานแสดงว่าผู้ใดอาจอ้างว่าเป็นเจ้าของหรือมีส่วนได้เสียในทรัพย์สินก็ให้มีหนังสือแจ้งให้ผู้นั้นทราบ เพื่อให้มาใช้สิทธิดังกล่าว

การที่เจ้าของทรัพย์สินจะยื่นคำร้องต่อศาลขอคืนทรัพย์สิน จะต้องแสดงให้เห็นว่า ตนเป็นเจ้าของที่แท้จริง และทรัพย์สินที่พนักงานร้องขอให้ศาลริบนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินนั้นตนเป็นผู้ที่ได้รับโอนมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาโดยสุจริต และตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางกฤษฎาฐานะ¹⁹⁴

สิทธิของผู้รับประโยชน์ตามกรณีนี้ ได้แก่ สิทธิต่าง ๆ ซึ่งจะพึงมีได้ตามกฎหมายและมีกฎหมายรับรองสิทธินั้นไว้ ทั้งทรัพย์สินสิทธิและบุคคลสิทธิ เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง ภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน ภารติดพันในอสังหาริมทรัพย์ จำนำ จำนอง ลิขสิทธิ์ สิทธิในเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายร่วม เครื่องหมายรับรอง และสิทธิบัตร เป็นต้น

ทั้งผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นผู้รับโอน หรือเป็นผู้รับประโยชน์ ย่อมได้รับโอกาสจากศาลให้นำพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ เพื่อขอให้ศาลคืนทรัพย์สินนั้น แต่หากผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือผู้รับโอนทรัพย์สิน ไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามคำร้อง กล่าวคือ เป็นกรณีที่ศาลเชื่อว่าทรัพย์สินตามคำร้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และคำร้องของผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้รับโอนทรัพย์สินนั้นฟังไม่ขึ้น ศาลก็จะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินในทางตรงกันข้าม หากศาลเห็นว่าคำร้องขอคืนทรัพย์สินนั้นฟังขึ้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองสิทธิของผู้รับประโยชน์ โดยอาจกำหนดเงื่อนไขไว้ด้วยก็ได้¹⁹⁵ อย่างไรก็ตาม หากผู้ที่อ้างว่าเป็นผู้รับประโยชน์เป็นผู้ซึ่งเคยเกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้ที่กระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินมาก่อน กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นผลประโยชน์ที่มีอยู่หรือได้มาโดยไม่สุจริต¹⁹⁶ ผู้รับประโยชน์จึงมีหน้าที่พิสูจน์ให้ได้ว่าตนไม่ได้เป็นผู้เกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน หากพิสูจน์ได้เช่นนี้ ศาลจึงจะมีคำสั่งคุ้มครองสิทธิของผู้รับประโยชน์

ในกรณีที่ผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ผู้รับโอน หรือผู้รับประโยชน์ ไม่ได้ยื่นคำร้องก่อนศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ก็อาจมีคำร้องขอให้คืนทรัพย์สินหรือคุ้มครองสิทธิหลังจากที่ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินแล้วได้ โดยการยื่นเป็นคำร้องต่อศาลภายในระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินถึงที่สุด และผู้ร้องจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนไม่สามารถยื่นคำร้องคัดค้านคำร้องของพนักงานอัยการตามมาตรา 50 ได้ เพราะไม่ทราบถึง

¹⁹⁴ มาตรา 50 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁹⁵ มาตรา 52 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁹⁶ มาตรา 52 วรรค 2 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

ประกาศหรือคำสั่ง หรือหนังสือแจ้งของเลขาธิการ หรือเพราะมีเหตุขัดข้องประการอื่น ซึ่งเมื่อผู้ร้องได้มีการยื่นคำร้องขอคืนทรัพย์สินหรือขอคุ้มครองสิทธิเข้ามา ศาลอาจนัดไต่สวนคำร้องนั้น และให้โอกาสผู้ร้องนำพยานบุคคลหรือพยานเอกสารเข้ามาสืบประกอบคำร้อง เพื่อให้ศาลเห็นว่า เหตุใดผู้ร้องจึงไม่ทราบประกาศหรือคำสั่ง หรือหนังสือแจ้งของเลขาธิการ หรือผู้ร้องมีเหตุขัดข้องประการใด ในกรณีที่ผู้ร้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้รับโอนทรัพย์สิน จะต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าตนเป็นเจ้าของที่แท้จริง และทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือตนเป็นผู้รับโอนทรัพย์สินมาโดยสุจริต และมีค่าตอบแทน หรือได้มาโดยสุจริตและตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางกฤษฎาธารณะด้วย ในกรณีที่ผู้ร้องรับประโยชน์ขอคุ้มครองสิทธิของตน จะต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าตนเป็นผู้รับประโยชน์โดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาซึ่งประโยชน์โดยสุจริตและตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางกฤษฎาธารณะ ส่วนพนักงานอัยการก็สามารถโต้แย้งคำร้องนี้ได้ และสามารถนำพยานมาสืบหักล้างคำร้องของผู้ร้องได้เช่นกัน โดยอาจโต้แย้งว่า คำร้องของผู้ร้องไม่เป็นความจริง หรือโดยข้อเท็จจริงแล้วผู้ร้องทราบประกาศหรือคำสั่ง หรือหนังสือแจ้งของเลขาธิการนั้นแล้ว แต่ผู้ร้องจงใจไม่ยื่นคำร้องเข้ามาภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

เมื่อศาลไต่สวนแล้วหากพบว่าคำร้องนั้นฟังไม่ขึ้น ศาลจะยกคำร้องและไม่รับคำร้องขอคืนทรัพย์สินหรือคุ้มครองสิทธิ แล้วแต่กรณี แต่หากศาลเห็นว่าคำร้องฟังขึ้น ศาลก็จะสั่งคืนทรัพย์สินนั้นแก่เจ้าของทรัพย์สิน หรือผู้รับโอนทรัพย์สิน หรือกำหนดเงื่อนไขในการคุ้มครองสิทธิของผู้รับประโยชน์นั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.3.5 การให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

ในการที่ศาลจะสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดิน ศาลจะทำการพิจารณาข้อเท็จจริงและเหตุผลสำคัญดังนี้¹⁹⁷

1. ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงและเหตุผลตามคำร้องของพนักงานอัยการที่แสดงว่า ทรัพย์สินตามคำร้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด พร้อมกับขอให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน
2. ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงและเหตุผลของผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินประกอบด้วย ถ้าผู้ที่อ้างว่าตนเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ไม่สามารถแสดงให้ศาลเชื่อได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้

¹⁹⁷ สุรพล ไตรเวทย์, คำอธิบายกฎหมายฟอกเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 149.

แล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน แต่หากผู้ยื่นสามารถแสดงให้ศาลเชื่อถือตามข้อเท็จจริงและเหตุผลที่เสนอต่อศาลแล้ว ศาลก็จะสั่งคืนทรัพย์สินนั้น

ดังนั้น ถ้าศาลเชื่อว่าทรัพย์สินตามคำร้องของพนักงานอัยการเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ประกอบกับผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถแสดงให้ศาลเห็นว่า ตนเป็นเจ้าของอันแท้จริงและทรัพย์สินนั้นไม่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือไม่สามารถแสดงให้ศาลเห็นว่า ตนเป็นผู้รับโอนหรือเป็นผู้รับประโยชน์โดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หรือในทางกฤษฎาธารณะ ศาลจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน¹⁹⁸

3.3.6 การเก็บรักษาและจัดการทรัพย์สิน

เมื่อคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการแล้วแต่กรณี สั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินใด ก็จะต้องมีการเก็บรักษาและจัดการทรัพย์สินนั้นเพื่อมิให้ทรัพย์สินเกิดความเสียหาย แต่ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดมานั้น ไม่เหมาะที่จะเก็บรักษาไว้ กล่าวคือ หากเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการมากกว่าการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เลขาธิการก็จะมีคำสั่งให้บุคคลผู้ที่มีส่วนได้เสียรับทรัพย์สินนั้นไปดูแลและใช้ประโยชน์ แต่ต้องมีการประกันหรือหลักประกัน หรืออาจให้นำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในทางราชการก็ได้¹⁹⁹ แต่หากต่อมาปรากฏว่าทรัพย์สินที่ได้มีการนำออกขายทอดตลาดหรือที่ได้นำไปใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการ ไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ก็ให้คืนทรัพย์สินนั้นพร้อมทั้งให้ชดใช้ค่าเสียหายและค่าเสื่อมสภาพให้แก่เจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ครอบครองทรัพย์สิน แล้วแต่กรณี ซึ่งหากไม่อาจคืนทรัพย์สินนั้นได้ ก็ให้ใช้ราคาทรัพย์สินนั้นตามราคาที่ประเมินได้ในวันที่มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือใช้ราคาตามที่ได้มีการขายทอดตลาดไป นอกจากนี้ เจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ที่ครอบครองทรัพย์สิน ต้องได้รับดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยเงินฝากประเภทฝากประจำของธนาคารออมสิน ในจำนวนเงินที่ได้รับคืนหรือชดใช้ราคา แล้วแต่กรณี

ในการเก็บรักษาหรือจัดการทรัพย์สินที่คณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการ แล้วแต่กรณี ได้มีคำสั่งยึดหรืออายัดไว้ ให้ดำเนินการตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด นั่นคือ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูก

¹⁹⁸ มาตรา 51 วรรค 1 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

¹⁹⁹ ข้อ 15 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543.

ยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543 ซึ่งได้กำหนดให้ผู้อำนวยการกองบริหารจัดการทรัพย์สินมีหน้าที่ในการเก็บรักษาทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด²⁰⁰ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้ทำการยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้จะต้องนำทรัพย์สินและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ได้ยึดมาส่งมอบให้แก่ผู้อำนวยการกองบริหารจัดการทรัพย์สิน²⁰¹

ผู้อำนวยการกองบริหารจัดการทรัพย์สิน มีหน้าที่ดังต่อไปนี้²⁰²

1. มีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องของทรัพย์สินที่จะต้องเก็บรักษาหรือส่งมอบ
2. จัดทำบัญชีทรัพย์สินที่เก็บรักษา
3. จัดทำหลักฐานการรับทรัพย์สินหรือส่งมอบทรัพย์สิน
4. เก็บรักษากุญแจหรือรหัสของสถานที่เก็บรักษาทรัพย์สิน โดยในการเก็บรักษากุญแจทรัพย์สินหรือรหัสของสถานที่เก็บทรัพย์สินนั้นให้แยกกัน เลขอาธิการจะเป็นผู้แต่งตั้งข้าราชการในกองบริหารจัดการทรัพย์สินให้เป็นผู้เก็บรักษากุญแจหรือรหัสนั้น และในกรณีที่ต้องใช้กุญแจหลายดอกร่วมกันก็ให้มีการแต่งตั้งผู้เก็บรักษากุญแจแต่ละดอกแยกกัน²⁰³
5. ตรวจสอบสภาพทรัพย์สิน เช่น ตรวจสอบความชำรุดบกพร่อง และรายงานความเปลี่ยนแปลงหรือผลการตรวจสอบสภาพทรัพย์สินนั้นตามที่เลขาธิการกำหนด
6. ทำการเก็บรักษาทรัพย์สินที่ได้รับมอบไว้ในที่ปลอดภัย
7. ส่งมอบทรัพย์สินแก่บุคคลที่เลขาธิการมีคำสั่ง

ในกรณีที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินอสังหาริมทรัพย์หรือเป็นกิจการ เช่น อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เกษตรกรรม ที่มีรายได้จากการประกอบกิจการดังกล่าว หรือเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือเป็นกิจการที่เมื่อนำออกบริหารจัดการแล้วอาจก่อให้เกิดรายได้ ในการรักษาตัวทรัพย์สินหรือกิจการนั้น

²⁰⁰ ข้อ 5 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543.

²⁰¹ ข้อ 4 วรรค 1 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543.

²⁰² ข้อ 6 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543.

²⁰³ ข้อ 7 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543.

ผู้อำนวยการกองบริหารทรัพย์สินก็มีหน้าที่จะต้องรายงานเลขาธิการทันที เพื่อให้พิจารณาสั่งการต่อไป²⁰⁴

วิธีการเก็บรักษาทรัพย์สิน กฎหมายกำหนดเก็บรักษาทรัพย์สิน โดยการแยกตามประเภท สภาพ และขนาดของทรัพย์สิน และจะต้องจัดทำบัตรหรือเครื่องหมายติดไว้กับทรัพย์สินนั้นตามบัญชีทรัพย์สินที่เก็บรักษา ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการค้นหาและอ้างอิง แต่หากทรัพย์สินนั้นเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือเป็นสังหาริมทรัพย์ที่ไม่สะดวกต่อการขนย้าย หรือจะเป็นภาระแก่ทางราชการในการเก็บรักษา ก็ให้มีการจัดให้เจ้าของหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้นรับไปดูแล และใช้โยชน์ หรืออาจจัดให้ผู้อื่นดูแล เช่น จ้างคนเฝ้าทรัพย์สิน แต่หากทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ไม่เหมาะที่จะเก็บรักษาไว้ ก็อาจจัดให้ส่วนราชการนำไปใช้ประโยชน์ หรืออาจนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดและเก็บรักษาเงินสดไว้แทนก็ได้²⁰⁵

หากทรัพย์สินที่ได้จากการยึดหรืออายัดไม่เหมาะสมที่จะรักษาไว้ หรือการเก็บรักษาจะเป็นภาระกับทางราชการ เลขาธิการก็อาจสั่งให้ผู้มีส่วนได้เสียรับทรัพย์สินนั้นไปดูแลและใช้ประโยชน์ หรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการหรือทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดได้ตามสมควร²⁰⁶ เช่น ทรัพย์สินนั้นมีสภาพเป็นของสด ของเสียได้ หรือถ้าหว่านงั่วจะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าเสียหายจะเกินกว่าค่าของทรัพย์สินนั้น หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจทำให้สกปรก เลอะเทอะ มีกลิ่น หรืออาจรบกวน หรืออาจก่อให้เกิดความรำคาญ หรือโดยสภาพของทรัพย์สินนั้น มีน้ำหนักมาก มีขนาดใหญ่ ทำให้ไม่สะดวกในการเคลื่อนย้ายหรือเปลืองเนื้อที่ในการเก็บรักษา หรือโดยสภาพเป็นทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดอันตรายได้ง่าย อาทิ สารเคมี หรือเชื้อเพลิง รวมถึงทรัพย์สินที่ต้องถูกเก็บรักษาไว้สถานที่เฉพาะเพื่อรักษาคุณสมบัติของทรัพย์สินนั้น ทั้งนี้ ผู้ที่มีหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สิน ตรวจสอบว่ามีทรัพย์สินตามลักษณะที่กล่าวมาในข้างต้น จะต้องรีบรายงานต่อเลขาธิการโดยเร็ว เพื่อให้เลขาธิการมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป²⁰⁷

²⁰⁴ ข้อ 4 วรรค 2 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543.

²⁰⁵ ข้อ 9 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543.

²⁰⁶ ข้อ 15 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543.

²⁰⁷ ข้อ 14 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543.

การขอ นำทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ของทางราชการนั้น ส่วนราชการที่ต้องการนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ จะต้อง มีหนังสือแสดง ความจำนงนั้นต่อเจ้าหน้าที่หรือเลขาธิการ ซึ่งมีรายละเอียด เช่น หน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการนั้น และความประสงค์ที่จะขอ นำทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ โดยระบุประเภทของทรัพย์สิน เหตุผลและความจำเป็นที่จะขอ นำทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ นอกจากนั้น ควรระบุถึงลักษณะของการใช้และระยะเวลาในการใช้ประโยชน์ รวมถึงวิธีการดูแลรักษา และความรับผิดชอบต่อหากเกิดความชำรุดบกพร่อง เสียหาย หรือสูญหาย ทั้งนี้ ในการพิจารณาอนุญาต ให้หน่วยงานราชการใดนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ จะต้องพิจารณาถึง ความมีเหตุผล ความจำเป็น ภาระต่าง ๆ ที่จะตกแก่ทางราชการหากไม่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น ความเสียหายหรือความ เสี่ยงที่อาจเกิดจากการนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ และพิจารณาประกอบกับพฤติการณ์ในการ ดำเนินคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นหรือพฤติการณ์อื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

แต่หากในภายหลังพบว่า ทรัพย์สินที่ได้มีการนำออกขายทอดตลาดหรือที่ได้ นำไปใช้เพื่อ ประโยชน์ของทางราชการ ไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ก็ให้คืนทรัพย์สินนั้นพร้อมทั้ง ให้ชดใช้ค่าเสียหายและค่าเสื่อมสภาพให้แก่เจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ครอบครองทรัพย์สิน แล้วแต่กรณี ซึ่งในการประเมินค่าเสียหายหรือค่าเสื่อมสภาพนั้น มีหลักเกณฑ์คือ ถ้าทรัพย์สินนั้นเสียหายและ สามารถซ่อมแซมให้กลับสู่สภาพเดิมได้ ให้ประเมินค่าเสียหายเท่ากับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นที่จะได้ใช้เพื่อ ซ่อมแซมทรัพย์สินนั้นกลับสู่สภาพเดิม แต่หากทรัพย์สินนั้นเสื่อมโทรมเนื่องจากการใช้งาน ก็ให้ ประเมินค่าเสื่อมสภาพเท่ากับค่าเสื่อมสภาพที่คำนวณได้ โดยให้คำนวณตามหลักเกณฑ์ที่ทางราชการ ใช้ในการคำนวณราคาเมื่อทรัพย์สินของทางราชการเสียหายหรือสูญหาย

นอกจากนี้ หากเป็นกรณีที่ไม่อาจคืนทรัพย์สินได้ เช่น ทรัพย์สินนั้นสูญหาย เสียหาย หรือ เสื่อมสภาพโดยสิ้นเชิง หรือโดยสภาพไม่อาจซ่อมแซมทรัพย์สินนั้นให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ หรือแม้ ซ่อมแซมทรัพย์สินได้แต่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมสูงเกินสมควร ก็ให้ใช้ราคาทรัพย์สินนั้น ตามราคาที่ประเมินได้ในวันที่มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือใช้ราคาตามที่ได้มีการขายทอดตลาด

บทที่ 4

การบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของต่างประเทศ

หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าเป็นแนวความคิดที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถทำให้การริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นดังที่ปรากฏในกฎหมายเรื่องการริบทรัพย์สินในหลายประเทศ โดยในบทนี้จะเป็นการศึกษามาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในกฎหมายต่างประเทศทั้งในระบบซีวิลลอว์ และระบบคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสิงคโปร์ ซึ่งหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าตามกฎหมายของต่างประเทศที่ศึกษานี้ มีทั้งประเทศที่ใช้วิธีการริบทรัพย์สินตามมูลค่าเป็นหลัก คือในบทบัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษริบทรัพย์สินจะกำหนดมูลค่าของทรัพย์สินที่อาจถูกริบได้ไว้โดยละเอียด โดยประเทศที่ใช้วิธีการดังกล่าวนี้คือ ประเทศอังกฤษ และประเทศสิงคโปร์ และในกลุ่มประเทศที่ใช้วิธีการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สินร่วมกับริบทรัพย์สินตามมูลค่า ซึ่งในบทบัญญัติเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินจะบัญญัติให้ศาลเป็นผู้ที่ใช้ดุลพินิจในการกำหนดมูลค่าของทรัพย์สิน โดยไม่ได้กำหนดความหมายของทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่จะนำมาพิจารณากำหนดมูลค่า ประเทศที่ใช้วิธีการดังกล่าวนี้คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส

4.1 หลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของประเทศอังกฤษ

4.1.1 หลักการและที่มา

การริบทรัพย์สินตามกฎหมายของประเทศอังกฤษแต่เดิมนั้นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะกฎหมายจำกัดให้สามารถริบทรัพย์สินได้เฉพาะตัวทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการกระทำความผิดในครั้งที่ถูกฟ้องเท่านั้น ไม่สามารถริบทรัพย์สินอื่นที่ผู้กระทำความผิดได้มาโดยทางอื่นหรือในการกระทำความผิดครั้งก่อนๆที่ไม่ได้ถูกฟ้องได้ ทำให้แม้ผู้กระทำความผิดจะได้รับผลประโยชน์ใด ๆ จากการกระทำความผิด แต่ผู้กระทำความผิดพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย รัฐจะไม่สามารถริบทรัพย์สินอื่นนั้นได้ จึงเริ่มมีแนวความคิดในการลงโทษริบทรัพย์สินที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวทรัพย์สิน แต่พิจารณาจากมูลค่าของผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้มาเป็นสำคัญ เรียกว่าการริบทรัพย์สินตามมูลค่า การริบทรัพย์สินในลักษณะนี้เริ่มนำมาบังคับใช้กับทรัพย์สินที่ได้มา

จากการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในช่วงแรก²⁰⁸ และต่อมาได้นำไปบังคับใช้กับความผิดในทางอาญาอื่นที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์ในทางทรัพย์สิน หรือในความผิดที่ก่อขึ้นเพื่อหวังประโยชน์ในทางทรัพย์สินเป็นสำคัญ โดยในปี ค.ศ. 2002 ได้มีการตรากฎหมายที่มีบทบัญญัติเรื่องอำนาจและเงื่อนไขในการสั่งริบทรัพย์สินตามมูลค่าไว้ นั่นคือ The Proceeds of Crime Act 2002²⁰⁹

4.1.2 ประเภทความผิด

การริบทรัพย์สินตาม The Proceeds of Crime Act 2002 มีลักษณะที่แตกต่างจากระบบการริบทรัพย์สินแบบเดิมที่จะสามารถริบได้เฉพาะตัวทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการกระทำความผิดโดยเฉพาะ ทำให้ไม่สามารถริบทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ผู้กระทำความผิดได้มาโดยทางอื่นได้ ทั้งนี้ในการริบทรัพย์สินตามบทบัญญัติในกฎหมายนี้สามารถประเภทความผิดที่จะต้องถูกริบทรัพย์สินตามมูลค่าไว้ 2 ประเภทคือ การกระทำความผิดทั่วไปที่ผู้กระทำความผิดมีวิถีชีวิตของอาชญากร (Criminal Lifestyle) และการกระทำความผิดโดยเฉพาะ

การกระทำความผิดที่ผู้กระทำความผิดมีวิถีชีวิตของอาชญากร (Criminal Lifestyle)²¹⁰ หมายถึงการที่จำเลยได้กระทำการข้อหนึ่งข้อใดดังต่อไปนี้

1. การกระทำความผิดทั้งในคดีนี้และคดีอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในตารางที่ 2²¹¹ ได้แก่ การค้ายาเสพติด การฟอกเงิน การก่อการร้าย การค้ามนุษย์ การค้าอาวุธสงคราม การปลอมแปลงเงินตรา ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา การเป็นธุระจัดหาเพื่อค้าประเวณี การริดเอาทรัพย์สิน และการพยายามกระทำความผิด การเป็นผู้สมคบ การเป็นผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ในความผิดฐานดังกล่าว

2. การกระทำการใด ๆ ซึ่งเป็นส่วนในวงจรอาชญากรรม คือ จำเลยได้กระทำความผิดตั้งแต่สามฐานความผิดขึ้นไป และจำเลยได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดนั้น หรือ

²⁰⁸ Drug Trafficking Act 1994, Part I Confiscation Orders, Section 5 Amount to be recovered under confiscation order.

²⁰⁹ R. E. Bell, "Confiscation Orders under the Proceeds of Crime Legislation," The Northern Ireland Legal Quarterly 49 (1988): 38-59.

²¹⁰ Section 75, The Proceeds of Crime Act 2002.

²¹¹ SCHEDULE 2 Lifestyle offences: England and Wales.

ภายในระยะเวลา 6 เดือนก่อนหน้านั้น จำเลยถูกพิพากษาลงโทษแยกจากกันสองครั้ง ในความผิดที่จำเลยได้ประโยชน์จากการกระทำความผิด ซึ่งประโยชน์นั้นต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 5,000 ปอนด์สเตอร์ลิง

3. การกระทำความผิดต่อเนื่อง ที่จำเลยได้กระทำติดต่อกันเป็นระยะเวลามากกว่า 6 เดือน และจำเลยได้ประโยชน์จากการกระทำความผิดนั้นมาโดยตลอด

การกระทำความผิดโดยเฉพาะ (Particular Criminal Conduct)²¹² หมายถึง ความผิดอาญาที่ก่อขึ้นในประเทศอังกฤษและเวลส์ รวมทั้งการกระทำซึ่งหากเกิดในอังกฤษหรือเวลส์แล้วจะเป็นความผิดตามกฎหมาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นผลให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์

ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่จำเลยมีวิถีแบบอาชญากรหรือจำเลยกระทำความผิดเฉพาะก็ตาม หากการกระทำดังกล่าวทำให้จำเลยได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดนั้น ศาลมีอำนาจตัดสินให้จำเลยชำระเงินเป็นจำนวนมูลค่าเท่ากับผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับมาตลอดการกระทำความผิด²¹³

4.1.3 วิธีการบังคับ

วิธีการบังคับทรัพย์สินตาม The Proceeds of Crime Act 2002 นั้น ศาลจะแยกคำนวณว่าจำเลยได้รับผลประโยชน์จากการกระทำความผิดมาจำนวนเท่าใด โดยแยกตามลักษณะของการกระทำความผิด กล่าวคือ แยกว่าจำเลยมีวิถีชีวิตแบบอาชญากร (Criminal Lifestyle) หรือจำเลยได้กระทำความผิดเฉพาะ (Particular Criminal Conduct)²¹⁴

ในกรณีที่จำเลยมีวิถีชีวิตแบบอาชญากร ศาลจะคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิดทั่วไป คือ คำนวณในการกระทำความผิดทุกครั้งของจำเลย ไม่ว่าจะกระทำเมื่อใด และได้รับทรัพย์สินมาเมื่อใด กล่าวคือ เป็นการคำนวณผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิดอาญาทุกฐาน²¹⁵ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดข้อสันนิษฐานเรื่องมูลค่าของทรัพย์สินที่จำเลยได้มาจากการกระทำความผิด กล่าวคือ ให้สันนิษฐานว่าทรัพย์สินใดที่มีการจำหน่ายจ่ายโอน

²¹² Section 76 (1), The Proceeds of Crime Act 2002.

²¹³ Section 6, The Proceeds of Crime Act 2002.

²¹⁴ L De Koker and JL Pretorius, "Confiscation Orders in Terms of the Proceeds of Crime Act: Some Constitutional Perspectives," *Journal of South African Law* 1 (1998): 39-52.

²¹⁵ ต่อศักดิ์ บุณณะเรืองโรจน์, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายรองรับการให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003, หน้า 41.

มายังจำเลยภายใน 6 ปี ก่อนที่จะเริ่มกระบวนการฟ้องร้องในคดีนี้ หรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในระหว่างระยะเวลานั้น หรือทรัพย์สินใด ๆ ที่จำเลยได้มาภายหลังจากมีคำพิพากษาแล้ว ให้ถือว่าทรัพย์สินเหล่านั้น เป็นทรัพย์สินที่จำเลยผู้มีวิถีชีวิตแบบอาชญากรได้มาจากการกระทำความผิดทั่วไป (General Criminal Conduct)²¹⁶ ซึ่งจำเลยมีหน้าที่พิสูจน์ที่มาของทรัพย์สินดังกล่าว ว่าได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากจำเลยพิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นมีที่มาโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือพิสูจน์ได้ว่าข้อสันนิษฐานนั้นไม่ถูกต้องอย่างไร หรือหากนำมาใช้จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมอย่างไรแล้ว ศาลก็ไม่อาจนำข้อสันนิษฐานเหล่านั้นมาใช้ได้²¹⁷ ภาระการพิสูจน์จะตกแก่โจทก์ โดยมีหน้าที่ต้องนำหลักฐานมาแสดงว่า ทรัพย์สินดังกล่าวได้มาโดยไม่ชอบอย่างไร

ส่วนในกรณีที่จำเลยแม้ไม่ได้มีวิถีชีวิตแบบอาชญากรแต่ได้กระทำความผิดเฉพาะ (Particular Criminal Conduct) ศาลจะคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิดเฉพาะ กล่าวคือ เป็นการพิจารณาผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับเฉพาะในฐานะที่จำเลยกำลังถูกฟ้องอยู่ อันความผิดที่ศาลได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิด รวมถึงความผิดอย่างอื่นที่ศาลนำมาพิจารณากำหนดโทษของจำเลยด้วย

4.1.4 ผลของการบังคับใช้มาตรการ

ในคดีที่จำเลยมีวิถีชีวิตอาชญากร ศาลจะพิจารณาผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิดอาญาทุกฐาน ถ้าจำเลยมาไม่ได้มีวิถีชีวิตอาชญากร ศาลจะพิจารณาเพียงผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับเฉพาะในฐานะที่จำเลยกำลังถูกพิจารณาคดี โดยศาลจะทำคำสั่งริบทรัพย์สิน เพื่อให้จำเลยชำระมูลค่าดังกล่าวแก่ศาล เมื่อศาลมีคำสั่งให้จำเลยถูกริบทรัพย์สินแล้ว จำเลยต้องนำส่งทรัพย์สินตามมูลค่าที่ศาลกำหนดโดยทันที เว้นแต่จำเลยจะร้องขอขยายระยะเวลาเพื่อนำส่งทรัพย์สิน ศาลอาจกำหนดช่วงเวลาให้จำเลยนำส่งทรัพย์สินได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินระยะเวลา 6 เดือน หากจำเลยไม่อาจส่งทรัพย์สินที่ถูกริบได้ภายในกำหนด จำเลยอาจยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาออกไปอีกได้ ถ้าศาลเห็นสมควรก็อาจขยายระยะเวลาออกไปได้อีกไม่เกิน 12 เดือน และหากจำเลยไม่ส่งทรัพย์สินภายในระยะเวลาที่กำหนดจะต้องเสียดอกเบี้ยตามที่กำหนด²¹⁸

²¹⁶ Section 10, The Proceeds of Crime Act 2002.

²¹⁷ ต่อศักดิ์ บุรณะเรืองโรจน์, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายรองรับการให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003, หน้า 42.

²¹⁸ Section 11, The Proceeds of Crime Act 2002.

4.2 หลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของประเทศสหรัฐอเมริกา

4.2.1 หลักการและที่มา

ในช่วงก่อนศตวรรษที่ 20 ประเทศสหรัฐอเมริกามีแนวความคิดในการริบทรัพย์สินเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ คือ การริบทรัพย์สินแบบ Deodand ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศาสนาคริสต์ที่จะต้องริบทรัพย์สินให้เป็นเครื่องบูชาพระเจ้า หากสัตว์ตัวใดเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดผู้อื่นถึงแก่ความตาย รัฐมีอำนาจจะริบสัตว์นั้นจากเจ้าของเพื่อมอบให้แก่กษัตริย์ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของพระเจ้า และเจ้าหน้าที่รัฐจะนำสัตว์นั้นไปขายเพื่อนำเงินที่ได้จากการขายมอบให้แก่คนยากจน เจ้าของสัตว์จึงมักใช้วิธีการนำเงินที่มูลค่าเท่ากับสัตว์นั้นไปแลกกับการที่สัตว์จะไม่ต้องถูกริบ วิธีการไถ่ถอนทรัพย์สินนี้ยังคงมีอิทธิพลในกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาเรื่อยมา อย่างไรก็ตาม ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้ใช้การริบทรัพย์สินแบบ Deodand เป็นการทั่วไป แต่เป็นการนำแนวคิดในการริบทรัพย์สินโดยพิจารณาที่ตัวทรัพย์สิน (In Rem Proceeding) มาใช้ในกฎหมายทหารที่ให้อำนาจรัฐยึดเรือโจรสลัดยึดที่ดิน หรือยึดทรัพย์สินของผู้ก่อการกบฏ อันมีลักษณะเป็นการทำทางปกครองโดยตรง มิได้อาศัยอำนาจทางตุลาการในการพิพากษาริบทรัพย์สิน ซึ่งส่งผลให้ประเทศสหรัฐอเมริกามีระบบการริบทรัพย์สินที่ไม่ต้องมีคำพิพากษาลงโทษ (Non – Conviction Based Forfeiture System) มาตั้งแต่มุขแรก

การริบทรัพย์สินในประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถแบ่งได้เป็นสองระบบ คือ การริบทรัพย์สินโดยใช้อำนาจฝ่ายบริหาร (Administrative Forfeiture) และการริบทรัพย์สินโดยใช้อำนาจฝ่ายตุลาการ (Judicial Forfeiture) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้²¹⁹

การริบทรัพย์สินโดยฝ่ายบริหาร (Administrative Forfeiture) เป็นการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้บังคับใช้กฎหมายในหน่วยงานต่าง ๆ มีอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการยึดและริบทรัพย์สินได้เอง โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล อย่างไรก็ตาม กระบวนการริบทรัพย์สินโดยฝ่ายบริหารนี้ จะมีข้อจำกัดบางประการ เช่น จะต้องมียานหลักฐานตามสมควร (Probable cause) และผู้กระทำความผิดยอมให้เจ้าหน้าที่ริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของรัฐ ซึ่งกระบวนการนี้ไม่อาจกระทำได้หากมีบุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงร้องขอคืนทรัพย์สินนั้น โดยหากต้องการจะริบทรัพย์สินที่มีเหตุอันควรสงสัยนั้นจริง จะต้องใช้กระบวนการในศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาไต่สวน

²¹⁹ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อทำการวิจัยการนำหลักการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สิน (Asset Sharing) มาใช้ในคดีอาชญากรรมของประเทศไทย เสนอสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, หน้า 90-91.

การริบทรัพย์สินโดยฝ่ายตุลาการ มีทั้งมาตรการในทางอาญาและมาตรการทางแพ่ง คือ การฟ้องร้องและขอให้ริบทรัพย์สินในทางอาญา (Criminal Forfeiture) ซึ่งมุ่งเน้นที่ตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นหลัก โดยฟ้องผู้นั้นเป็นจำเลยในคดีอาญา ซึ่งการริบทรัพย์สินทางอาญานี้จะริบเฉพาะทรัพย์สินที่เป็นของจำเลยเท่านั้น ในการริบทรัพย์สินจึงต้องยึดถือคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่เป็นหลัก ส่วนการริบทรัพย์สินในทางแพ่ง (Civil Forfeiture) เป็นกระบวนการที่กระทำต่อตัวทรัพย์สินเป็นหลัก ศาลจะไม่พิจารณาความผิดหรือบริสุทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สินเลย เพียงแต่ทรัพย์สินนั้นมีเหตุอันควรสงสัยและผู้ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นตนได้มาโดยสุจริต ศาลก็สามารถริบทรัพย์สินได้

4.2.2 ประเภทความผิด

กฎหมายควบคุมการฟอกเงินของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ Money Laundering Control Act 1986²²⁰ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นกฎหมายที่ควบคุมการฟอกเงินซึ่งสามารถใช้บังคับบุคคลทั่วไปรวมถึงสถาบันการเงินที่กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยกฎหมายฉบับนี้ได้เพิ่มอำนาจของรัฐในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำการฟอกเงิน และยังมีข้อกำหนดหลักเกณฑ์ที่ถือว่าการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน โดยผู้กระทำจะต้องมีเจตนาที่จะสนับสนุนการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือรู้ว่าการโอนทรัพย์สินนั้นได้กระทำไปโดยมีเจตนาที่จะปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สิน หรือมีเจตนาจะหลีกเลี่ยงการรายงานการทำธุรกรรม นอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้ยังรองรับวิธีการบังคับเอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการริบทรัพย์สินทั้งทางอาญาและทางแพ่งด้วย ทั้งนี้ Money Laundering Control Act 1986 ถูกบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา หมวดที่ 18 มาตรา 1956 (18 U.S.C Section 1956) กำหนดหลักเกณฑ์การกระทำที่มีลักษณะเป็นการฟอกเงิน ซึ่งมีหลักเกณฑ์โดยสรุปดังนี้

1. บุคคลใดดำเนินธุรกรรมทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับเงินที่ได้มาจากการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยรู้ถึงที่มาของเงินนั้น ไม่ว่าจะโดยเจตนาช่วยเหลือในการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือรู้ว่าการธุรกรรมทั้งหมดหรือบางส่วนนั้นได้กระทำไปเพื่อปกปิด เปลี่ยนแปลงสภาพ ที่ตั้ง แหล่งที่มา ความเป็นเจ้าของ หรือครอบครองทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น หรือหลีกเลี่ยงการทำธุรกรรมซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายของมลรัฐหรือกฎหมายของสหรัฐ จะต้อง

²²⁰ Mark R. Irvine and Daniel R. King, "The Money Laundering Control Act of 1986: Tainted Money and the Criminal Defense Lawyer," *Pacific Law Journal* 19 (1987): 182-192.

ระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐ หรือปรับเป็นจำนวนสองเท่าของมูลค่าทรัพย์สินเกี่ยวกับธุรกรรม แล้วแต่จำนวนใดมากกว่ากัน หรือจำคุกไม่เกิน 20 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ²²¹

2. บุคคลใดทำการส่งหรือพยายามที่จะส่งตราสารทางการเงินหรือเงินทุนภายในประเทศสหรัฐอเมริกา ออกหรือผ่านไปยังสถานที่แห่งใดภายนอกประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะเจตนาช่วยเหลือในการกระทำความผิดไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือรู้ว่าตราสารทางการเงินหรือเงินทุนดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกับเงินซึ่งได้มาจากการกระทำความผิดไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือรู้ว่าการส่งหรือนำเข้าเงินทั้งหมดหรือบางส่วนดังกล่าวนี้ กระทำไปเพื่อปกปิด เปลี่ยนแปลงสภาพ ที่ตั้ง แหล่งที่มา ความเป็นเจ้าของ หรือครอบครองทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น หรือหลีกเลี่ยงการรายงานหรือการนำเงินซึ่งกำหนดไว้ภายใต้กฎหมายของมลรัฐหรือกฎหมายของสหรัฐ จะต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐ หรือปรับเป็นจำนวนสองเท่าของมูลค่าของตราสารทางการเงินหรือเงินทุนในการกระทำความผิดนั้น แล้วแต่จำนวนใดมากกว่ากัน หรือจำคุกไม่เกิน 20 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ²²²

3. บุคคลใดที่มีเจตนาสนับสนุนการกระทำความผิดไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อปกปิด เปลี่ยนแปลงสภาพ ที่ตั้ง แหล่งที่มา ความเป็นเจ้าของ หรือครอบครองทรัพย์สินที่เชื่อว่าได้มาจากการกระทำความผิด หรือหลีกเลี่ยงการรายงานธุรกรรมทางการเงินตามกฎหมายของมลรัฐหรือกฎหมายของสหรัฐ²²³

ในการรับผิดตามมาตรานี้ บุคคลใดที่ดำเนินธุรกรรมหรือพยายามดำเนินธุรกรรมตามข้อ 1 หรือข้อ 3 หรือส่งหรือนำเข้า หรือพยายามส่งหรือนำเข้าตราสารทางการเงินหรือเงินทุน ดังที่กล่าวมาในข้อ 2 จะต้องรับผิดทางแพ่งต่อสหรัฐในจำนวนที่ไม่เกินกว่ามูลค่าของทรัพย์สิน เงินทุน หรือตราสารทางการเงินซึ่งเกี่ยวกับธุรกรรม หรือไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ผู้กระทำจะต้องมีเจตนาหรือรู้ว่าเป็นเงินสกปรก ซึ่งเจตนาหรือการรู้เช่นนี้หมายความว่าความรวมถึงการจงใจละเลยหรือไม่กระทำการด้วย

²²¹ 18 U.S. Code § 1956 (a)(1).

²²² 18 U.S. Code § 1956 (a)(2).

²²³ 18 U.S. Code § 1956 (a)(3).

4.2.3 วิธีการบังคับ

ในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน มีบทบัญญัติในหมวดที่ 18 มาตรา 981 (18 U.S.C Section 981) เป็นการริบทรัพย์สินในทางแพ่ง และมาตรา 982 (18 U.S.C Section 982) เป็นการริบทรัพย์สินทางอาญา

การกระทำความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินตามมาตรา 1956U.S.C นั้น อยู่ในบังคับที่กฎหมายบัญญัติให้ริบทรัพย์สินในทางแพ่งได้²²⁴ กล่าวคือ เป็นการที่กฎหมายบัญญัติให้นำการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้ริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมอันมิชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1956²²⁵ โดยกระบวนการริบทรัพย์สินของสหรัฐอเมริกามีการใช้หลัก Substitute Asset²²⁶ คือ แม้ว่าจะไม่สามารถติดตามทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ ศาลก็สามารถสั่งริบทรัพย์สินโดยบังคับเอาจากทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดเป็นการทดแทนได้ตามมูลค่าที่เท่ากัน กล่าวคือ รัฐจะพิจารณาการกระทำความผิดว่าน่าจะได้รับประโยชน์จากการประกอบอาชญากรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถูกดำเนินคดี คิดเป็นมูลค่าเท่าใด ทั้งนี้ เป็นไปตามหลัก Value Based และเมื่อคำนวณว่าผู้กระทำความผิดได้รับทรัพย์สินจากการกระทำความผิดนั้นเป็นมูลค่าเท่าใดแล้ว ศาลก็จะบังคับริบทรัพย์สินอื่นของอาชญากรในมูลค่านั้น²²⁷

หลักเกณฑ์ในการริบทรัพย์สินทางแพ่งในชั้นศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีคือศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้น โดยไม่คำนึงว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษทางอาญาหรือไม่ เพราะคดีประเภทนี้เป็นการฟ้องที่ตัวทรัพย์สิน และหากรัฐมีพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดมูลฐานและเป็นเหตุให้บุคคลได้ไปซึ่งทรัพย์สิน รัฐสามารถยึดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวได้ก่อนที่คดีจะเข้าสู่ขั้นตอนการพิจารณาในชั้นศาล เพื่อเป็นการป้องกันการโอน จำหน่าย ยักย้าย ซ่อนเร้น หรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สิน เพื่อให้มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งได้ผล ซึ่งวิธีการพิจารณาริบทรัพย์สินศาลจะใช้หลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน (Preponderance of Evidence) ซึ่งมีความแตกต่างจากวิธีพิจารณาความในคดีอาญาที่ใช้หลักการพิสูจน์พยานหลักฐาน

²²⁴ Michael Tonry, "Forfeiture Laws, Practices and Controversies in the Us," *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 5 (1997): 294-307.

²²⁵ 18 U.S. Code § 981.

²²⁶ Stefan D Cassella, "Overview of Asset Forfeiture Law in the United States," *South African Journal of Criminal Justice* 17, 3 (2004): 347-364.

²²⁷ The Financial Action Task Force, "United State Mutual Evaluation Report on Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures," [Online] Accessed: 2018,December. Available from: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/MER-United-States-2016.pdf>

จนถึงขั้นปราศจากความสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) ทั้งนี้ รัฐมีหน้าที่พิสูจน์เพียงว่า มีการกระทำความผิดมูลฐานและเป็นเหตุให้ได้ไปซึ่งทรัพย์สิน อันเป็นข้อสันนิษฐานที่ทำให้รัฐมีอำนาจที่จะยึดทรัพย์สินนั้นได้ชั่วคราวแล้ว และเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้ตกเป็นของผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้นที่จะต้องพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนั้น²²⁸

4.2.4 ผลของการบังคับใช้มาตรการ

เมื่อได้มีการคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดอาจได้รับจากการกระทำความผิดแล้ว ศาลสามารถยึดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดได้เลยแม้ว่าทรัพย์สินที่ยึดนั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดก็ตาม ผู้กระทำความผิดไม่มีสิทธิจะมาขอทรัพย์สินคืน ซึ่งผลจากการที่ศาลมีคำสั่งให้ ทรัพย์สินตกเป็นของรัฐ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจะโอนจากเจ้าของทรัพย์สินมาเป็นของรัฐ และมีผล ย้อนหลังไปตั้งแต่เวลาที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ดังนั้น การโอนทรัพย์สินดังกล่าวต่อมาใน ภายหลังที่มีการกระทำความผิด ทำให้ผู้รับโอนไม่ได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แม้ว่าผู้รับโอนสุจริตก็ ตาม

4.3 หลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของประเทศฝรั่งเศส

4.3.1 หลักการและที่มา

การริบทรัพย์สินของประเทศฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การริบทรัพย์สินแบบ ทั่วไป (Confiscation Générale) และ การริบทรัพย์สินแบบพิเศษ (Confiscation Spéciale) ซึ่งการ ริบทรัพย์สินในประเทศฝรั่งเศสนี้ ได้รับแนวคิดมาจากกฎหมายโรมัน ในการริบทรัพย์สินตามกฎหมาย โรมันนั้น ผู้ใดกระทำความผิดที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรืออำนาจอธิปไตยของรัฐจะต้องถูก ริบทรัพย์สินทั้งหมด โดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือไม่ การทรัพย์สินดังกล่าวเรียกว่าเป็นการริบทรัพย์สินแบบทั่วไป (Confiscation Générale) ซึ่งต่อมามี การยกเลิกการริบทรัพย์สินแบบทั่วไป โดยนำการริบทรัพย์สินแบบพิเศษ (Confiscation Spéciale)

²²⁸ Jozsef Kelemen, "Civil Forfeiture in the United States " *Journal of Eastern-European Criminal Law* 1, 1 (2018): 148-159.

มาใช้บังคับเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดแทน ซึ่งเป็นการริบทรัพย์สินเฉพาะที่ใช้ในการกระทำความผิด เช่น ทรัพย์สินที่ผิดกฎหมาย ทรัพย์สินที่ไว้ใช้ค่าประเวณี เป็นต้น²²⁹

กรณีที่สถานการณ์บ้านเมืองในประเทศฝรั่งเศสเกิดความวุ่นวาย รัฐจะกลับมาใช้รูปแบบการริบทรัพย์สินทั่วไปเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด จนกระทั่งในยุคกลางที่ศาสนจักรรุ่งเรือง มีการนำการริบทรัพย์สินทั่วไปมาใช้เป็นโทษเสริมโทษประหารชีวิต โดยเมื่อมีการลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดคนใดแล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินทั่วไปของผู้กระทำความผิดด้วยเสมอ

เมื่อเกิดการปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1789 แนวความคิดเสรีนิยมแพร่หลายมากยิ่งขึ้น มีการออกกฎหมายยกเลิกการริบทรัพย์สินแบบทั่วไป เพื่อให้สอดคล้องแนวคิดที่ว่า การลงโทษควรได้สัดส่วนสอดคล้องกับการกระทำความผิด แต่การลงโทษริบทรัพย์สินแบบทั่วไปนี้ก็ถูกนำกลับมาใช้ใหม่ในศาลปฏิวัติ (Le Tribunal Révolutionnaire)²³⁰

เมื่อประเทศฝรั่งเศสมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา มีการบัญญัติโทษริบทรัพย์สินทั้งการริบทรัพย์สินแบบทั่วไปและการริบทรัพย์สินแบบพิเศษ²³¹ โดยในประมวลกฎหมายอาญาประเทศฝรั่งเศส ค.ศ. 1810 (The 1810 Penal Code) ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายอาญาระดับแรกของประเทศฝรั่งเศสที่ใช้บังคับจนถึง ค.ศ. 1994 ได้อธิบายหลักการของการริบทรัพย์สินทั้งสองประเภทไว้ดังนี้²³²

การริบทรัพย์สินแบบทั่วไป (Confiscation Générale) ภายใต้การบังคับตามมาตรการริบทรัพย์สินนี้ รัฐสามารถริบทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งมาตรการนี้มักใช้บังคับกับอาชญากรรมทางการเมือง แม้ว่าในภายหลังที่มีการใช้ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1994 การโทษริบทรัพย์สินส่วนใหญ่จะไม่นำการริบทรัพย์สินแบบทั่วไปมาพิจารณา แต่วิธีการริบทรัพย์สินนี้ยังคงใช้บังคับกับการกระทำความผิดที่ร้ายแรงอยู่ เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ความผิดต่อมวลมนุษยชาติ และความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

²²⁹ ปกป้อง ศรีสนธิและคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการในการริบของกลาง : เปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาต่างประเทศ, หน้า 60.

²³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

²³¹ Leonard Orland and Charles Cachera, "Corporate Crime and Punishment in France: Criminal Responsibility of Legal Entities (Personnes Morales) under the New French Criminal Code (Nouveau Code Penal)," *Connecticut Journal of International Law* 11, 1 (1995): 111-168.

²³² Anne Kletzen and Thierry Godefroy, "Confiscation and Anti-Money-Laundering Regulations under French Law," *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 5, 3 (January 1997): 273-280.

การริบทรัพย์สินแบบพิเศษ (Confiscation Spéciale) รัฐสามารถริบเฉพาะทรัพย์สินที่เป็นของผู้ที่กระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาประเทศฝรั่งเศส ค.ศ. 1810 การริบทรัพย์สินจะใช้ลงโทษทุกฐานความผิดทางอาญาและความผิดลหุโทษด้วย²³³ โดยให้ยึดทรัพย์สินที่มีลักษณะเป็นอันตราย ทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นของตัวผู้กระทำความผิด สิ่งที่ได้รับมาจากการกระทำความผิด รวมถึงทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายด้วย

การริบทรัพย์สินแบบทั่วไปถูกยกเลิกตามรัฐธรรมนูญประเทศฝรั่งเศส ค.ศ. 1848 แต่ต่อมาก็ถูกนำกลับมาใช้เป็นโทษที่ลงแก่ผู้เป็นกบฏ และถูกนำมาใช้กับกฎหมายอาญาทหาร รวมถึงเป็นวิธีการที่รัฐใช้ริบทรัพย์สินทั้งหมดของผู้เป็นกบฏต่อความมั่นคงที่ได้กระทำภายนอกประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่า ในช่วงที่สถานการณ์บ้านเมืองในประเทศสงบ กฎหมายจะยกเลิกการริบทรัพย์สินแบบทั่วไป แต่หากประเทศเกิดความไม่สงบ จะมีการนำการริบทรัพย์สินแบบทั่วไปมาใช้²³⁴

4.3.2 ประเภทความผิด

ประเภทความผิดที่รัฐมีอำนาจในการริบทรัพย์สินแบบทั่วไปมี 6 ฐานความผิด ได้แก่ การกระทำความผิดต่อมวลมนุษยชาติ การค้ามนุษย์และเป็นธุระจัดหาพาผู้อื่นเพื่อการอนาจาร ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบางฐาน เช่น การตั้งกลุ่มยาเสพติด การผลิตยาเสพติด การนำเข้าหรือส่งออกยาเสพติดที่ทำโดยองค์กรอาชญากรรม การฟอกเงิน การก่อการร้าย และองค์กรอาชญากรรม ซึ่งรัฐจะต้องริบทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะทรัพย์สินนั้นจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ เนื่องจากกฎหมายฝรั่งเศสถือว่าฐานความผิดดังกล่าวข้างต้น เป็นฐานความผิดที่ร้ายแรง ซึ่งผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์เป็นจำนวนมากจากการกระทำความผิดนั้น²³⁵

ในการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะ ศาลจะมีอำนาจริบทรัพย์สินของผู้ที่กระทำความผิดอาญาฐานอื่น ๆ นอกเหนือไปจากฐานความผิดข้างต้น กล่าวคือ เป็นการริบทรัพย์สินที่ใช้ดำเนินการกับผู้กระทำความผิดตามฐานความผิดส่วนใหญ่ที่บัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา²³⁶

²³³ ตามทฤษฎีความผิดในประเทศฝรั่งเศส แบ่งลักษณะความผิดออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime), ความผิดโทษชั้นกลาง (Délits) และความผิดลหุโทษ (Contraventions).

²³⁴ Jean Pradel, *General Criminal Law*, 14 ed. (Paris: Cujas, 2002), p. 537, อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสันทิตและคณะ, *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการในการริบของกลาง : เปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาต่างประเทศ*, หน้า 58.

²³⁵ ปกป้อง ศรีสันทิตและคณะ, *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการในการริบของกลาง : เปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาต่างประเทศ*, หน้า 59.

²³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

4.3.3 วิธีการบังคับ

โทษริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ได้มีมาตรา 131 – 21²³⁷ วางหลักการริบทรัพย์สินไว้ดังนี้²³⁸

โทษริบทรัพย์สินเป็นโทษเสริมตามที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายหรือในกฎเกณฑ์อนุบัญญัติ ซึ่งโทษริบทรัพย์สินจะเป็นโทษหลักเมื่อ การกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ และประเภทโทษชั้นกลาง²³⁹ ซึ่งมีโทษจำคุกมากกว่า 1 ปี เว้นแต่เป็นความผิดเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน

โทษริบทรัพย์สินสามารถใช้บังคับได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ไม่ว่าจะ เป็นทรัพย์สินที่แบ่งได้หรือทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้ ซึ่งทรัพย์สินนั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ที่จำเลยผู้ถูกพิพากษาว่ามีความผิดเป็นเจ้าของ หรือเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีผู้ครอบครอง เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้อื่นโดยสุจริต

โทษริบทรัพย์สินสามารถใช้บังคับกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ไม่ว่าจะ โดยตรงหรือโดยอ้อม แต่ไม่สามารถริบทรัพย์สินของผู้เสียหายได้ ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเคลื่อนกลับไปกับเงินหรือทรัพย์สินที่ชอบด้วยกฎหมาย การริบทรัพย์สินจะทำได้โดยวิธีการประมาณมูลค่าของทรัพย์สิน และริบมูลค่านั้น

นอกจากนี้ การริบทรัพย์สินยังสามารถใช้กับสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ที่กำหนดโดยกฎหมายหรืออนุบัญญัติซึ่งบัญญัติความผิดไว้

หากเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือความผิดโทษชั้นกลางที่มีโทษจำคุก 5 ปีขึ้นไป การริบทรัพย์สินสามารถบังคับเอากับทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ไม่ว่าจะแบ่งได้หรือแบ่งไม่ได้ ซึ่งเป็นของจำเลยที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษ หรือเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีผู้ครอบครอง เมื่อจำเลยหรือเจ้าของที่แท้จริงไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงแหล่งที่มาของทรัพย์สินนั้นได้

²³⁷ Article 131–21 Code Pénal.

²³⁸ ปกป้อง ศรีสนิทและคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการในการริบของกลาง : เปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาต่างประเทศ, หน้า 55–57.

²³⁹ ความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime) คือความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ความผิดโทษชั้นกลาง (Délits) คือความผิดที่มีกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี.

เมื่อกฎหมายบัญญัติไว้ การริบทรัพย์สามารถทำได้กับทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งเป็นของจำเลยที่ถูกพิพากษาลงโทษ หรือกับทรัพย์สินที่ไม่มีผู้ครอบครอง ไม่ว่าจะเป็ นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ และไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะแบ่งได้หรือแบ่งไม่ได้

ในการริบทรัพย์สินจะต้องริบทรัพย์สินที่เป็นอันตราย หรือเป็นทรัพย์ที่กำหนดโดย กฎหมายหรืออนุบัญญัติ ซึ่งบุคคลใดครอบครองทรัพย์สินนั้นจะมีความผิดตามกฎหมาย ไม่ว่าจะ ทรัพย์สินนั้นจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือไม่

โทษเสริมริบทรัพย์สิน สามารถใช้บังคับกับการริบทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง ไม่ว่าจะเป็ นทรัพย์สินที่แบ่งได้หรือแบ่งไม่ได้

การริบทรัพย์สิน สามารถออกเป็นคำสั่งให้ “ริบทรัพย์ตามมูลค่า” เพื่อให้ครอบคลุม จำนวนมูลค่าของทรัพย์สินที่จะถูกริบ โดยให้นำบทบัญญัติเรื่องการบังคับทางศาลมาใช้บังคับ

ทรัพย์สินที่ถูกริบให้ตกเป็นของรัฐ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเฉพาะ ให้ทำลายทรัพย์สิน นั้นหรือให้จัดสรรเป็นอย่างอื่น

เมื่อทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นยานพาหนะ ที่ยังไม่ได้ถูกยึดเป็นของกลาง หรือไม่ได้ถูก บังคับไม่ให้เคลื่อนย้ายในระหว่างพิจารณา จำเลยที่ถูกพิพากษาลงโทษต้องส่งยานพาหนะนั้นให้กับ หน่วยงาน หรือองค์กรที่ทำหน้าที่ทำลายหรือทำให้รถยนต์นั้นเสื่อมค่าลง

การริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดตามกฎหมายฝรั่งเศสมี ลักษณะเป็นโทษเสริม ซึ่งจะ เป็นการใช้ดุลพินิจศาลในการพิจารณาว่าควรจะริบทรัพย์สินหรือไม่ อย่างไรก็ตาม มีทรัพย์สินบาง ประเภทที่กฎหมายกำหนดให้ต้องริบ เช่น ทรัพย์สินที่เป็นวัตถุอันตราย หรือบรรดาทรัพย์สินที่ เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นต้น โดยในการริบทรัพย์สินจะแบ่งเป็นทรัพย์ที่ถูกริบตามปกติ และการใช้ ราคาแทนทรัพย์สินที่ริบโดยมีรายละเอียดดังนี้²⁴⁰

1. ทรัพย์ที่ถูกริบตามปกติ

ทรัพย์ที่ถูกริบตามปกติ ได้แก่ ทรัพย์สินที่เป็นส่วนประกอบของความผิด ทรัพย์สินที่ ได้มาจากการกระทำความผิด เว้นแต่เป็นทรัพย์ที่ต้องคืนเจ้าของ และทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำ ความผิด ที่ต้องริบแม้ว่าผู้กระทำความผิดจะไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นก็ตาม

²⁴⁰ ปกป้อง ศรีสนิทและคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการในการริบของกลาง : เปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวคำ พิพากษาดังประเทศ, หน้า 60-61.

2. การใช้ราคาแทนทรัพย์สินที่ถูกริบ

กระทำได้ในกรณีที่ไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินที่ริบได้ ศาลก็จะสั่งให้ผู้กระทำความผิดใช้ราคาแทนทรัพย์สินนั้น ทั้งนี้ การริบทรัพย์สินและการสั่งให้ใช้ราคาทรัพย์สินอาจเกิดขึ้นพร้อมกันได้ ซึ่งหากมีการยึดอายัดทรัพย์สินไว้แล้ว แต่ต่อมาศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดใช้ราคาแทนการริบ ศาลก็จะต้องสั่งให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดในตอนแรก

4.3.4 ผลของการบังคับใช้มาตรการ

ผลของการริบทรัพย์สิน คือ ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งในกรณีที่เป็นการใช้ราคาแทนการริบ ผู้กระทำความผิดก็ต้องใช้ราคานั้น ทั้งนี้ในการริบทรัพย์สินตามกฎหมายฝรั่งเศสจะกระทำได้อีกกับทรัพย์สินที่เป็นของจำเลยเท่านั้น การริบทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่กระทำการโดยสุจริตไม่อาจกระทำได้ ศาลจึงไม่สามารถริบทรัพย์สินของเจ้าของที่แท้จริงโดยสุจริตได้²⁴¹

4.4 หลักกฎหมายและการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าของประเทศสิงคโปร์

4.4.1 หลักการและที่มา

โทษริบทรัพย์สินเป็นหนึ่งในโทษทางอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศสิงคโปร์²⁴²ซึ่งเป็นโทษที่ใช้ลงแก่บุคคลผู้กระทำความผิดตามที่ประมวลกฎหมายอาญาสิงคโปร์บัญญัติไว้ นอกจากนี้ ในกรณีความผิดที่มีความรุนแรง เช่น ความผิดเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือความผิดร้ายแรงอื่น ๆ ประเทศสิงคโปร์ได้มีมาตรการเพื่อบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดร้ายแรงดังกล่าว โดยได้นำ Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act มาใช้ในการริบผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับการกระทำความผิด²⁴³

กฎหมาย Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act แม้จะได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกปิดหรือเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพย์สินที่ได้มาจาก

²⁴¹ ปกป้อง ศรีสนิทและคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการในการริบของกลาง : เปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาต่างประเทศ, หน้า 62.

²⁴² มาตรา 53 ประมวลกฎหมายอาญาสิงคโปร์ ได้วางหลังโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ โทษประหารชีวิต จำคุก ริบทรัพย์สิน ปรับ และเขียนดี.

²⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

การกระทำความผิดก็ตาม²⁴⁴ แต่วัตถุประสงค์หลักของพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้เป็นการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน โดยวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของพระราชบัญญัตินี้คือการกำจัดผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่อาชญากรได้รับมาจากการกระทำความผิด จึงมีการนำการริบทรัพย์สินมาใช้ในการกำจัดผลประโยชน์เหล่านั้น²⁴⁵ กล่าวคือ การริบทรัพย์สินที่เป็นประโยชน์ซึ่งได้มาจากการกระทำความผิด เป็นวิธีการที่จะป้องกันและปราบปรามมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้น

4.4.2 ประเภทความผิด

ประเภทความผิดที่จะทำให้สามารถริบผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดได้นั้น ได้แก่ ผลประโยชน์ที่ได้จากคดียาเสพติด²⁴⁶ และผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดร้ายแรงอื่น ๆ²⁴⁷ ซึ่งความผิดร้ายแรงนี้มีบทบัญญัติในตารางที่ 2 ท้ายพระราชบัญญัติ (Second Schedule) ที่กำหนดไว้ว่า ความผิดชนิดใดบ้างเป็นกฎหมายถือว่าเป็นความผิดร้ายแรงทั้งนี้ การปกปิดเปลี่ยนแปลง และการโอนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด²⁴⁸ ก็ถือเป็นความผิดร้ายแรงตามพระราชบัญญัตินี้เช่นกัน

ผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดอาญา²⁴⁹ ได้แก่ ทรัพย์สิน หรือดอกผลของทรัพย์สิน รวมถึงรายได้ที่เกิดจากทรัพย์สินหรือดอกผลนั้นด้วย โดยทรัพย์สินหรือดอกผลเช่นว่านั้น ไม่ได้สัดส่วนกับรายได้ของผู้นั้น คือ เป็นทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินที่มีเหตุอันควรสงสัยถึงแหล่งที่มาของทรัพย์สินนั้น ซึ่งผลประโยชน์จากการกระทำความผิดนี้ ยังรวมไปถึงมูลค่าของประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้มา ที่มีมูลค่าเทียบเท่ากับมูลค่ารวมของทรัพย์สินหรือดอกผลที่ได้จากการกระทำความผิดด้วยจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัตินี้ มีทั้งทรัพย์สิน ดอกผลของทรัพย์สิน และมูลค่าที่เท่ากับมูลค่ารวมของทรัพย์สินหรือดอกผลจากการกระทำความผิดนั้น

²⁴⁴ Section 47 Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act.

²⁴⁵ Kenny Foo, "Money Laundering Offences under the Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act: Interpretative Difficulties and a Proposed Solution," *Singapore Academy of Law Journal* 29, 1 (2017): 163-193.

²⁴⁶ Section 4 Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act.

²⁴⁷ Section 5 Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act.

²⁴⁸ Section 47 Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act.

²⁴⁹ Section 8 Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act.

4.4.3 วิธีการบังคับ

ตามมาตรา 4 และมาตรา 5 Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act เมื่อผู้กระทำความผิดถูกฟ้องต่อศาล และถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือความผิดร้ายแรงอื่น ๆ หากพนักงานอัยการร้องขอ ศาลอาจออกคำสั่งให้ริบผลประโยชน์ที่จำเลยได้มาจากการกระทำความผิด ซึ่งก่อนที่จะบังคับริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องมีการตรวจสอบก่อนว่าทรัพย์สินนั้นเป็นผลประโยชน์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ โดยมีขั้นตอนการตรวจสอบดังนี้²⁵⁰

1. การระบุทรัพย์สินที่เป็นของผู้กระทำความผิด
2. การประเมินมูลค่าของทรัพย์สินที่ถูกระบุ
3. นำมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้รับการประเมินแล้วมาเปรียบเทียบกับรายได้ของผู้กระทำความผิดเพื่อพิจารณาว่าระหว่างมูลค่าทรัพย์สินที่มีกับรายได้ที่ได้รับมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ กล่าวคือ เป็นการพิจารณาว่าทรัพย์สินนั้นมีเหตุอันควรสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ โดยพิจารณาถึงแหล่งที่มาของทรัพย์สินนั้น
4. หากพิจารณาแล้วพบว่า ทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดมีและรายได้ที่ผู้กระทำความผิดได้รับไม่สมเหตุสมผลหรือไม่สัมพันธ์กัน ศาลจะต้องรับฟังคำอธิบายของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการถือครองทรัพย์สินนั้น
5. เมื่อศาลรับฟังคำอธิบายจากผู้กระทำความผิดแล้ว หากศาลพึงพอใจกับคำอธิบาย เช่นว่านั้น ถือว่าทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ผลประโยชน์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดทางอาญา แต่หากศาลไม่พึงพอใจกับคำอธิบาย จะต้องถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นประโยชน์ที่ได้มาจากการกระทำความผิด

ทรัพย์สินตามพระราชบัญญัตินี้ มีบทนิยามคำว่าทรัพย์สิน ว่าหมายถึงเงินและทรัพย์สินอื่นไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งสิทธิเรียกร้อง และหมายความรวมถึงทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างด้วย

²⁵⁰ Kenny Foo, “Money Laundering Offences Under The Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act: Interpretative Difficulties and a Proposed Solution”, Pp 166–167.

4.4.4 ผลของการบังคับใช้มาตรการ

เมื่อศาลพิจารณาว่าทรัพย์สินของจำเลยผู้กระทำความผิดที่ถูกพิพากษาลงโทษนั้น เป็นผลประโยชน์ที่ได้รับมาจากการกระทำความผิดทางอาญา ศาลมีอำนาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องจ่ายเงินในจำนวนตามมูลค่าที่เท่ากับผลประโยชน์ที่ผู้นั้นได้รับจากการกระทำความผิดได้

บทที่ 5

วิเคราะห์แนวทางการนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน

จากการศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีและแนวทางในกระบวนการริบทรัพย์สินตามมูลค่าทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ เมื่อพิจารณาถึงแนวทางการริบทรัพย์สินของคดีฟอกเงินในประเทศไทยแล้ว ในบทวิเคราะห์นี้จะเป็นการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกับทรัพย์สินตามกฎหมายฟอกเงิน อาทิ ปัญหาการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการกับคดีทรัพย์สิน ปัญหาด้านความสอดคล้องของกฎหมายภายในประเทศกับหลักสากลตามอนุสัญญาระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และเป็นการนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในบททบทวนวรรณกรรม รวมถึงอนุสัญญาระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ มาใช้เป็นต้นแบบเพื่อกำหนดแนวทางในการจัดทำร่างแก้ไขกฎหมายของประเทศไทย

5.1 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สิน

การดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นการนำมาตรการริบทรัพย์สินในทางแพ่ง (Civil Forfeiture) มาบังคับกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยเป็นการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดิน โดยการฟ้องและพิจารณาที่ตัวทรัพย์สินโดยตรงว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินสกปรก (Tainted Property) หรือเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในทางใดทางหนึ่งหรือไม่ กล่าวคือ เป็นทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด ทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่แยกต่างหากจากการดำเนินคดีกับตัวผู้กระทำความผิดในทางอาญา อย่างไรก็ตาม การริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ยังคงมีปัญหาและข้อขัดข้องหลายประการ อาทิ ปัญหาการดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ส่วนใหญ่เป็นการยึดอายัดทรัพย์สินที่ปรากฏหลักฐานทางทะเบียน หรือบางครั้งไม่สามารถหาทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ เนื่องจากผู้กระทำความผิดใช้วิธีการจำหน่าย จ่าย โอน หรือซุกซ่อนทรัพย์สินอย่างแนบเนียน หรือใช้วิธีการนำเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดรวมกับเงินที่ได้มาโดยชอบด้วย

กฎหมายเพื่อไปซื้อทรัพย์สินอื่น ๆ ทำให้ไม่อาจแบ่งแยกเพื่อบังคับเอากับทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ รวมถึงการที่ผู้กระทำความผิดใช้ทรัพย์สินนั้นให้หมดไปอย่างสิ้นเปลือง นอกจากนี้ยังมีปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการกับทรัพย์สินที่ประเทศไทยไม่อาจให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในการดำเนินการเพื่อริบทรัพย์สินและส่งคืนซึ่งทรัพย์สินนั้น หากปรากฏว่าประเทศผู้ร้องขอไม่อาจระบุตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ เนื่องจากเป็นคำสั่งให้ริบตามมูลค่า ยกเว้นการดำเนินการกับทรัพย์สินในคดีทุจริต อีกทั้งยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเรื่องความสอดคล้องของกฎหมายภายในเรื่องการริบทรัพย์สินกับหลักสากลตามอนุสัญญาระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน สามารถอธิบายโดยแยกเป็นประเด็นปัญหาได้ดังนี้

5.1.1 ปัญหาการดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

การดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นการนำมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานที่บัญญัติไว้ในกฎหมายฟอกเงิน โดยการที่พนักงานอัยการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดิน²⁵¹ การดำเนินการตามกฎหมายฟอกเงินนี้เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ออกมาเพื่อลงโทษบุคคลที่กระทำการฟอกเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐาน กล่าวคือ ความผิดที่เป็นฐานที่มาของทรัพย์สิน และหากผู้ใดกระทำความผิดมูลฐานหรือนำเงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดมูลฐานไปกระทำการต่าง ๆ ในลักษณะของการโอน รับโอน หรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หรือเพื่อซุกซ่อน หรือปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สินนั้น หรือกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อปกปิดหรืออำพรางวิธีการได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้น ผู้นั้นมีความผิดฐานฟอกเงิน²⁵² ความผิดมูลฐานจึงเป็นความผิดหลักที่จะนำกฎหมายฟอกเงินมาใช้บังคับ ซึ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 3 มีการกำหนดความผิดมูลฐานไว้จำนวน 21 ความผิดมูลฐาน และยังมีมีความผิดมูลฐานที่ปรากฏตามกฎหมายอื่นอีก 7 ความผิดมูลฐาน

ความผิดมูลฐานส่วนใหญ่มักเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ที่ศาลสามารถนำการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับผู้กระทำความผิดได้ อย่างไรก็ตาม ความผิดมูล

²⁵¹ มาตรา 49 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

²⁵² มาตรา 5 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.

ฐานมักมีความเชื่อมโยงกับกฎหมายพิเศษอื่น ๆ ที่เป็นกฎหมายเฉพาะในการกำหนดหลักเกณฑ์หรือการพิจารณาในเรื่องนั้นด้วย แต่มีเพียงบางความผิดมูลฐานเท่านั้นที่มีกฎหมายพิเศษที่ได้บัญญัติถึงมาตรการในการริบทรัพย์สินเกี่ยวกับความผิดมูลฐานนั้น ๆ ไว้ ซึ่งมีทั้งกฎหมายที่ใช้วิธีการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน และกฎหมายที่มีการนำวิธีการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ โดยสามารถพิจารณาได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางการรับทรัพย์สินความผิดฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

บทบัญญัติ กำหนดความผิดฐาน	การรับทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 32,33,34)	การรับทรัพย์สินตามกฎหมายอื่น	
		การรับทรัพย์สินแบบจะจางทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation)	การรับทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Base Confiscation)
มาตรา 3 (1) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด		พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปราม ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ● มาตรา 27 ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการ กระทำความผิด ไม่ว่าจะเปลี่ยนสภาพไปหรือ อยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น ● มาตรา 30 ทรัพย์สินที่ใช้เป็นอุปกรณ์ที่ได้รับ ผลในการกระทำ	—
มาตรา 3 (5) ความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อ ตำแหน่งหน้าที่ราชการ	✓	พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผิดและ ประเพณีข้อ พ.ศ. 2559 ● มาตรา 31 ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจ คำนวณเป็นราคาเงินได้ รวมถึงดอกผลหรือ ประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินที่ได้มาจาก การกระทำความผิด	พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความผิดทุจริตและ ประเพณีข้อ พ.ศ. 2559 ● มาตรา 33 ทรัพย์สินที่ศาลสั่งรับโดยสภาพไม่ สามารถส่งมอบได้ สูญหาย หรือไม่สามารถ ติดตามเอาคืนได้ หรือการติดตามจะกระทำได้ ยากเกินสมควร ศาลอาจกำหนดมูลค่าของสิ่ง

บทบัญญัติ กำหนดความผิดมูลฐาน	การริบทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 32,33,34)	การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation)	การริบทรัพย์สินตามกฎหมายอื่น (Value Base Confiscation)
		<p>● มาตรา 32 ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด คำนวณเป็นราคาเงินได้ ที่บุคคลได้ให้แก่ เจ้าหน้าที่ในการกระทำอันไม่ชอบด้วยหน้าที่ หรือที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาจากกรกระทำ ความผิด หรือที่ได้ให้เพื่อจูงใจหรือเพื่อเป็น รางวัลบุคคลให้กระทำความผิดรวมถึงดอกผล หรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สิน ดังกล่าว</p> <p>พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561</p> <p>● มาตรา 83 ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด คำนวณราคาเป็นเงินได้ รวมถึงดอกผลหรือ ประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินดังกล่าว</p>	<p>● มาตรา 84 ศาลอาจสั่งให้ชำระเงินหรือริบ ทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำผิดแทนตาม มูลค่าของทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้มา</p> <p>พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561</p> <p>● มาตรา 84 ศาลอาจสั่งให้ชำระเงินหรือริบ ทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำผิดแทนตาม มูลค่าของทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้มา</p>
มาตรา 3 (7) ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนี ศุลกากร	✓	พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560	-

การริบทรัพย์สินตามกฎหมายอื่น	
การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation)	การริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Base Confiscation)
<p>การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 32,33,34)</p>	<p>จากการกระทำความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากร ให้ริบของนั้นไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่</p>
<p>บทบัญญัติกำหนดความผิดฐาน</p> <p>มาตรา 3 (9) ความผิดเกี่ยวกับการพนัน เฉพาะความผิดเกี่ยวกับการเป็นผู้จัดให้มีการเล่นการพนันโดยไม่ได้รับอนุญาต และมีจำนวนผู้เข้าเล่นหรือเข้าพนันในการเล่นแต่ละครั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยคน หรือมีวงเงินในการกระทำความผิดรวมกันมีมูลค่าเกินกว่าสิบล้านบาทขึ้นไป</p>	<p>พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มาตรา 10 วรรคหนึ่ง ทรัพย์สินที่พนันกันซึ่งถูกจับได้ในวงพนันที่ขัดต่อพระราชบัญญัตินี้ หรือขัดต่อความในกฎกระทรวงหรือในใบอนุญาต เว้นแต่จะเป็นทรัพย์สินที่ยังไม่ได้นำออกมาพนัน ● มาตรา 10 วรรคสอง ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือที่ใช้เล่นการพนัน

ความผิดมูลฐานที่นำมาพิจารณาข้างต้นนั้น เป็นการพิจารณาถึงความผิดมูลฐานที่มีกฎหมายพิเศษเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งเป็นมาตรการพิเศษนอกเหนือจากการริบทรัพย์สินที่ได้ใช้ มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่

1. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตามมาตรา 3 (1)

การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดยาเสพติด มีกฎหมายพิเศษที่บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะนอกเหนือจากการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา คือ พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งการริบทรัพย์สินตามกฎหมายพิเศษนี้ถือเป็นมาตรการเสริมที่ใช้ดำเนินคดีกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานยาเสพติดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยบัญญัติให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และริบทรัพย์สินที่ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดได้

1. การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิด

การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิด ตามมาตรา 27 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 คือ ทรัพย์สินที่คณะกรรมการได้มีคำสั่งยึดหรืออายัดไว้ กล่าวคือ เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เมื่อพนักงานมีคำสั่งฟ้อง ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้นด้วย โดยจะยื่นคำร้องไปพร้อมกับคำฟ้องหรือในเวลาใด ๆ ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาก็ได้ แต่ถ้ามีเหตุอันสมควรแสดงได้ว่าไม่สามารถยื่นคำร้องก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา จะยื่นคำร้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาก็ได้ เว้นแต่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง และในกรณีที่พบว่ามีทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มขึ้นอีก ให้ยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้นภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา เว้นแต่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง ทั้งนี้ หากทรัพย์สินตามมาตรา 27 ศาลไต่สวนแล้วมีมูลว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ก็ให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้น เว้นแต่เจ้าของทรัพย์สินจะยื่นคำร้องก่อนคดีถึงที่สุดและพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนเป็นเจ้าของที่แท้จริงและทรัพย์สินนั้นไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือตนเป็นผู้รับโอนหรือผู้รับประโยชน์ และได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หรือในทางกุศลสาธารณ ตาม

ความในมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

ทั้งนี้ ทรัพย์สินที่ยึดและอายัดได้ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คือ ทรัพย์สินที่ผู้ที่ถูกตรวจสอบทรัพย์สินและเจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิด ได้รับโอนโดยสุจริต มีค่าตอบแทน หรือได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือทางกุศลสาธารณ ซึ่งทรัพย์สินนั้นได้แก่ ทรัพย์สินที่เปลี่ยนสภาพไป สิทธิเรียกร้อง ผลประโยชน์ และดอกผลของทรัพย์สินดังกล่าว หรือหนี้ที่บุคคลภายนอกถึงกำหนดชำระแก่ผู้ต้องหา หรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องหา ซึ่งหมายถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และให้หมายความรวมถึง เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อหรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่นหรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม ที่ได้รับ ขยาย จำหน่าย โอน หรือยกย้ายไปเสีย ระหว่างระยะเวลา 10 ปี ก่อนมีคำสั่งยึดหรืออายัด และภายหลังจากนั้น เว้นแต่ผู้รับโอนหรือผู้รับประโยชน์จะพิสูจน์ต่อคณะกรรมการได้ว่าการโอนหรือการกระทำนั้นได้กระทำไปโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน

2. การริบทรัพย์สินของกลาง

การริบทรัพย์สินที่เป็นของกลาง ตามมาตรา 30 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 คือริบทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้ริบเสียทั้งสิ้นไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม

2. ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามมาตรา 3 (5)

ความผิดมูลฐานเกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม นอกจากการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ยังมีกฎหมายพิเศษอื่นที่ได้บัญญัติมาตรการพิเศษในการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดตามมูลฐานนี้ให้สามารถริบทรัพย์สินที่

เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้แก่ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริต และประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ มีการนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาบังคับใช้ในคดีที่เกี่ยวกับการทุจริต

1. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

บทบัญญัติเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 นั้น บัญญัติให้ศาลสามารถริบทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ รวมถึงดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ในคดีอาญาที่มีการฟ้องให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น หรือความผิดอื่นอันเนื่องมาจากการประพฤติมิชอบ เป็นต้น²⁵³ รวมถึงการให้ศาลสามารถริบทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ที่บุคคลได้ให้แก่เจ้าหน้าที่ในการกระทำอันไม่ชอบด้วยหน้าที่ หรือที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาจากการกระทำความผิด หรือที่ได้ให้เพื่อจูงใจหรือเพื่อเป็นรางวัล บุคคลให้กระทำความผิดรวมถึงดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินดังกล่าว²⁵⁴ นอกจากนี้ ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวยังบัญญัติในกรณีที่ศาลสั่งริบโดยสภาพไม่สามารถส่งมอบได้ สูญหาย หรือไม่สามารถติดตามเอาคืนได้ หรือการติดตามจะกระทำได้ยากเกินสมควร ศาลอาจกำหนดมูลค่าของสิ่งนั้นและสั่งให้ผู้มีหน้าที่ชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่า²⁵⁵

การริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มีมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินที่แตกต่างไปจากประมวลกฎหมายอาญา โดยการให้ศาลสามารถพิพากษาริบทรัพย์สินตามทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับ โดยเฉพาะในกรณีที่จำเลยไม่มีทรัพย์สิน เพราะมีการนำทรัพย์สินไปจำหน่าย จ่าย โอน หรือใช้ทรัพย์สินอย่างสิ้นเปลือง ให้ทรัพย์สินนั้นหมดไป เช่น บ้านและที่ดินที่ได้จากการกระทำความผิดมีมูลค่าทั้งหมดประมาณ 10,000,000 บาท แต่บ้านและที่ดินนั้นได้ถูกทุบทิ้ง ถูกแปรสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างอื่น และเป็นของผู้อื่นแล้ว เช่นนี้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบยังคงสามารถสั่งริบทรัพย์สินหรือประโยชน์จาก

²⁵³ มาตรา 31 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559.

²⁵⁴ มาตรา 32 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559.

²⁵⁵ มาตรา 33 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559.

การนำทรัพย์สินไปจำหน่าย จ่าย โอน หรือสักริบชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่าดังกล่าว คือ 10,000,000 บาทได้ ซึ่งจะแตกต่างจากการริบทรัพย์สินทั่วไปที่เป็นการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน ซึ่งจะต้องมีตัวทรัพย์สินอยู่ให้ริบ แต่ตามกรณีตัวอย่างข้างต้น แม้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดจะไม่มีอยู่ แต่หากกำหนดมูลค่าหรือประโยชน์ที่บุคคลซึ่งกระทำความผิดได้รับว่าเป็นจำนวนเท่าใด ก็สามารถริบชำระได้ เนื่องจากในบางกรณีอาจไม่มีตัวทรัพย์สินให้ริบได้ และผู้กระทำความผิดในคดีทุจริตอาจไม่ได้รับทรัพย์สินมาในรูปแบบของตัวทรัพย์สิน แต่อาจได้รับประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ แทน ซึ่งควรมีการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้ทั้งหมด เพราะถือเป็นประโยชน์ที่ได้จากการทุจริต มาตรการดังกล่าวเป็นการนำการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาบังคับใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการริบทรัพย์สิน²⁵⁶

2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

มาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 นั้น มีการกำหนดการริบทรัพย์สินในคดีทุจริตให้ เป็นไปตามหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า โดยเป็นมาตรการเสริมเพื่อให้การริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและเอกชน

ในกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ว่ามีพฤติการณ์ทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อกฎหมาย หากผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในข้างต้นได้ใช้ทรัพย์สิน หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่ชอบเนื่องจากการกระทำความผิดตามฟ้องนั้น ศาลสามารถมีคำสั่งริบทรัพย์สินที่บุคคลนั้นได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่มีบุคคลได้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้มิชอบ ทั้งนี้ ศาลยังสามารถริบทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณราคาเป็นเงินได้ที่เกิดจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้มาโดยมิชอบด้วย

²⁵⁶ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, "ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกับการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 2562, มกราคม. แหล่งที่มา: https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2560/jan2560-3.pdf

กฎหมายนั้น รวมถึงริบดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดจากทรัพย์สินเหล่านั้นด้วย เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด²⁵⁷

มาตรการพิเศษเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่ในพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เพื่อประโยชน์ในการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดในคดีทุจริตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นคือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ อาจคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินในขณะที่ถูกกล่าวหาได้มา หรือมูลค่าของทรัพย์สินนั้นในขณะที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด แล้วแต่กรณีว่ามูลค่าใดมีจำนวนมากกว่ากัน และขอให้ศาลสั่งให้ชำระเงินหรือสั่งให้ริบทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดแทนตามมูลค่าที่คำนวณได้²⁵⁸

การดำเนินการกับทรัพย์สินในข้างต้นทั้งการริบทรัพย์สินโดยทั่วไปที่เป็นการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน หรือการดำเนินการตามมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่า กฎหมายบัญญัติให้นำมาใช้กับกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ²⁵⁹ รวมถึงการร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาด้วยโดยอนุโลม²⁶⁰

3. ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ตามมาตรา 3 (7)

การลักลอบหนีศุลกากร²⁶¹ เป็นการนำของที่ยังไม่ได้ผ่านพิธีการศุลกากรเข้ามาในราชอาณาจักร หรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร โดยของที่ลักลอบหนีศุลกากรอาจเป็นของที่ต้องเสียภาษีหรือไม่ต้องเสียก็ได้ อาจเป็นของต้องห้ามหรือของต้องกักจัดหรือไม่ก็ได้ หากปรากฏว่าไม่ได้นำมาผ่านพิธีการศุลกากร ย่อมมีความผิดทั้งสิ้น นอกจากนี้ การเคลื่อนย้ายของออกไปจากยานพาหนะ คลังสินค้าทัณฑ์บน โรงพักสินค้า ที่มั่นคง ท่าเรือรับอนุญาต หรือเขตปลอดอากร โดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานศุลกากรก็เป็นการกระทำความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้ที่พยายาม

²⁵⁷ มาตรา 83 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

²⁵⁸ มาตรา 84 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

²⁵⁹ ตามมาตรา 122 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

²⁶⁰ มาตรา 140 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

²⁶¹ มาตรา 242 วรรค 1 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560.

กระทำความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากร²⁶² ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือการสมคบกันในการกระทำความผิดฐานนี้ จะต้องถูกระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการทั้งสิ้น²⁶³

โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมายศุลกากรมีทั้งโทษจำคุก โทษปรับ โทษกักขังแทนค่าปรับ และโทษริบทรัพย์สิน²⁶⁴ ซึ่งในประเด็นเรื่องการริบทรัพย์สินนั้น ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 ได้มีบทบัญญัติให้ริบทรัพย์สินที่เป็นของกลางที่ได้จากการกระทำความผิด โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ และเมื่อความผิดตามกฎหมายศุลกากรเป็นความผิดทางอาญาสาขาหนึ่งซึ่งจึงจะต้องนำบทบัญญัติทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญาภาค 1 มาใช้บังคับกับกรณีด้วย

โดยทั่วไปแล้วหากมีการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดตามกฎหมายศุลกากรต่อศาล ศาลย่อมมีอำนาจตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33 มาตรา 34 และมาตรา 35 ที่จะพิพากษาริบทรัพย์สินที่ได้ใช้ หรือมีไว้ในกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิดได้ แต่ในกรณีความผิดตามกฎหมายศุลกากรอาจไม่มีการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดสามารถร้องทำความตกลงระงับคดีต่ออธิบดีกรมศุลกากรในกรณีที่ราคาของกลางรวมอากรไม่เกิน 400,000 บาท หรือต่อคณะกรรมการเปรียบเทียบงดการฟ้องร้อง ประกอบด้วยผู้แทนกรมศุลกากร ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในกรณีที่ราคาของกลางรวมอากรเกินกว่า 400,000 บาท ดังนั้นในมาตรา 167²⁶⁵ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 จึงได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานศุลกากร พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ในการดำเนินการกับของกลางที่เป็นสิ่งอันพึงต้องริบหรือเป็นสิ่งที่สงสัยว่าจะพึงต้องริบตามกฎหมายศุลกากร ทั้งของกลางที่เป็นของผู้กระทำ

²⁶² มาตรา 242 วรรค 2 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560.

²⁶³ มาตรา 246 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560.

²⁶⁴ ัญลักษณ์ เจริญศักดิ์, "การดำเนินคดีศุลกากร ศึกษาแนวทางในการกำหนดโทษสำหรับความผิดอาญาศุลกากร" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 72.

²⁶⁵ มาตรา 167 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 "ให้พนักงานศุลกากร พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ มีอำนาจยึดหรืออายัดสิ่งใด ๆ อันจะพึงต้องริบหรือเป็นสิ่งที่สงสัยว่าจะพึงต้องริบตามพระราชบัญญัตินี้ไว้ได้

สิ่งที่อายัดไว้ นั้น หากตรวจสอบแล้วพบว่าสิ่งนั้นไม่เป็นของอันพึงต้องริบ ให้เพิกถอนการอายัดสิ่งนั้น แต่กรณีเป็นสิ่งที่อันพึงต้องริบ ให้พนักงานศุลกากร พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ มีอำนาจยึดสิ่งนั้น

สิ่งที่ยึดไว้ ถ้าเป็นยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำความผิด และเจ้าของหรือผู้มสิทธิไม่มายื่นคำร้องขอคืนภายในกำหนดหกสิบวันหรือถ้าเป็นสิ่งอื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ยึด ให้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่มเจ้าของ และให้ตกเป็นของแผ่นดิน"

ความผิด และของบุคคลอื่นที่รู้ว่าจะมีการกระทำความผิดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิด แต่ผู้นั้นไม่ได้กระทำการใดเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดนั้นบรรลุลผล²⁶⁶

4. ความผิดเกี่ยวกับการพนันเฉพาะความผิดเกี่ยวกับการเป็นผู้จัดให้มีการเล่นการพนัน โดยไม่ได้รับอนุญาต และมีจำนวนผู้เข้าเล่นหรือเข้าพนันในการเล่นแต่ละครั้งเกินกว่าหนึ่งร้อยคน หรือมีวงเงินในการกระทำความผิดรวมกันมีมูลค่าเกินกว่าสิบล้านบาทขึ้นไป ตามมาตรา 3 (9)

การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการพนันในความผิดมูลฐาน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 3 (9) มีกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะถึงทรัพย์สินที่ศาลจะต้องสั่งริบ โดยความในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ได้บัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินพนันที่ศาลสามารถสั่งริบได้ 2 กรณี ได้แก่²⁶⁷

1. ทรัพย์สินพนันหรือสินพนัน

ทรัพย์สินพนันหรือสินพนัน คือ ทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งการแพ้ชนะกัน สิ่งของที่จะเป็นทรัพย์สินพนันได้จะต้องเป็นสิ่งของที่มีค่าในตัวเอง มีลักษณะเป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย มีราคาและอาจถือเอาได้ เช่น เงินหรือทรัพย์สิน ซึ่งสินพนันเช่นนี้จะต้องมีการตกลงที่จ่ายให้กันเมื่อเกิดการแพ้ชนะกัน

ถ้าจับสินพนันได้ในวงการเล่นพนันที่ขัดต่อกฎหมาย กล่าวคือเป็นวงพนันที่ขัดต่อพระราชบัญญัติการพนัน หรือขัดต่อข้อความในกฎกระทรวงหรือในใบอนุญาต กฎหมายให้ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินเหล่านั้นได้ทั้งสิ้น แต่หากปรากฏว่าเป็นทรัพย์สินที่ไม่ได้เอาออกพนันกัน ศาลก็ไม่สามารถริบได้²⁶⁸ นอกจากนี้ เงินหรือของรางวัลที่ใช้เป็นทรัพย์สินพนัน แม้ขณะที่ถูกจับได้จะยังไม่เป็นทรัพย์สินพนันหรือรางวัลในการพนัน ศาลมีอำนาจริบได้ เช่น เงินกองกลางที่ผู้เล่นเอาวางไว้หน้าเจ้ามือ หรือของรางวัลที่วางไว้เพื่อจะให้แก่ผู้ที่จับสลากได้ ศาลริบได้เสียทั้งสิ้น

²⁶⁶ มาตรา 168 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 “ในกรณีของที่ริบได้เนื่องจากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ มิได้เป็นของผู้กระทำความผิด ให้ศาลมีอำนาจสั่งริบได้ถ้าเจ้าของนั้นรู้หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีหรือจะมีการกระทำความผิด แต่มิได้กระทำการใดเพื่อมิให้เกิดการกระทำความผิดหรือแก้ไขมิให้การกระทำนั้นบรรลุลผล หรือมิได้ระมัดระวังมิให้ของนั้นไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด”

²⁶⁷ นรเทพ บุญเก็บ, "มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการพนันบนอินเทอร์เน็ต" (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 74-76.

²⁶⁸ มาตรา 10 วรรค 1 พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478.

การริบทรัพย์สินพนันที่ใช้เป็นวัตถุแห่งการแพ้ชนะพนันดังกล่าว กฎหมายบัญญัติให้ศาลสั่งริบเสียสิ้น ซึ่งถือเป็นการริบทรัพย์สินโดยเด็ดขาด กล่าวคือ แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่ไม่ได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด ศาลก็อาจสั่งริบได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ใด ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายการพนันไม่อาจขอคืนของกลางที่ถูกสั่งริบได้ แต่ยังคงมีสิทธิเรียกร้องกับผู้กระทำความผิดในทางแพ่งให้ชดใช้ค่าเสียหายได้

2. เครื่องมือที่ใช้เล่นพนัน

เครื่องมือที่ใช้เล่นพนัน หมายถึง อุปกรณ์ สิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ใช้ในการเล่นการพนัน หรือเพื่อให้การพนันนั้นเล่นได้อย่างสมบูรณ์

การริบทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือเล่นพนัน ตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 บัญญัติให้ริบทรัพย์สินดังกล่าวตามหลักกฎหมายอาญา²⁶⁹ กล่าวคือ ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณาได้ว่า จะสั่งให้ริบหรือไม่ริบทรัพย์สินนั้น โดยการพิจารณาว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการเล่นพนันหรือไม่ ซึ่งเครื่องมือบางอย่างอาจใช้ทำประโยชน์ในทางอื่นได้ หากปรากฏว่าเครื่องมือนั้นไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นอุปกรณ์แก่การเล่นการพนันเป็นพิเศษอย่างไรแล้ว ศาลจะไม่สั่งริบของมัน แต่หากทรัพย์สินนั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเล่นการพนัน ศาลก็อาจสั่งริบได้ ทั้งนี้กรณีที่ทรัพย์สินบางอย่างเป็นทรัพย์สินที่ประดิษฐ์มาเพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเล่นการพนันโดยเฉพาะ เช่น ลูกเต๋า ไพ่ ศาลก็สามารถสั่งริบได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม หากทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบนั้นเป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่ไม่ได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการเล่นการพนัน และศาลได้สั่งริบทรัพย์สินเครื่องมือที่ใช้ในการเล่นพนันอันเป็นทรัพย์สินของบุคคลภายนอกแล้ว บุคคลผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงและไม่รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดมีสิทธิเรียกร้องขอคืนทรัพย์สินได้ ซึ่งต่างกับกรณีเป็นสินพนัน ที่บุคคลภายนอกไม่อาจร้องขอคืนทรัพย์สินต่อศาลได้

นอกเหนือจากความผิดมูลฐานที่มีมาตรการพิเศษในการดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ความผิดมูลฐานอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่แล้วมักเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและไม่มีกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเพื่อใช้ดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง

²⁶⁹ มาตรา 10 วรรค 2 พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478.

กับการกระทำความผิดดังกล่าว จึงจะต้องใช้วิธีการดำเนินการกับทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา คือ การริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 ที่ศาลต้องริบเสมอ ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นของผู้ใดก็ตาม เพราะถือเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด หรือตามมาตรา 33 คือริบทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ หรือได้มาโดยการกระทำความผิด ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลว่าจะริบหรือไม่ก็ได้ เว้นแต่เป็นของผู้อื่นซึ่งไม่ได้รู้เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิด และการริบทรัพย์สินตามมาตรา 34 ที่ศาลจะต้องริบเสมอ เว้นแต่เป็นของผู้อื่นซึ่งไม่ได้รู้เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิด

ความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินส่วนใหญ่นั้น จะมีพื้นฐานมาจากการกระทำที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งหากมีการฟ้องผู้กระทำความผิดในความผิดมูลฐานและมีการดำเนินการริบทรัพย์สิน ความผิดเหล่านี้จะอยู่ภายใต้บทบัญญัติการริบทรัพย์สินทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน ที่จะต้องมีตัวทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุที่ศาลจะสั่งให้ริบได้อยู่ และเมื่อพิจารณาจากกฎหมายพิเศษที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในแต่ละมูลฐานความผิดจะเห็นว่า ทั้งตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ต่างเป็นการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินเช่นเดียวกัน มีเพียงความผิดมูลฐานที่เกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมเท่านั้น ที่มีมาตรการพิเศษที่เข้ามาเสริมการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน คือการนำการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาบังคับใช้ โดยให้ศาลกำหนดมูลค่าของทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่โดยสภาพไม่สามารถสั่งริบได้ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

จากปัญหาข้างต้นพบว่า ทั้งระบบการริบทรัพย์สินทางอาญาในความผิดมูลฐานและระบบการริบทรัพย์สินทางแพ่งในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สินนั้นยังคงมีปัญหาอยู่ เนื่องจากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นอาจจะถูกจำหน่าย จ่าย โอน หรือได้ถูกฟอกเป็นทรัพย์สินบริสุทธิ์แล้ว นอกจากนี้ หากอาชญากรมีการวางแผนที่ซับซ้อน ทำให้ทรัพย์สินเฉพาะเจาะจงที่ได้มาจากการกระทำความผิดเปลี่ยนแปลงสภาพไป หรือมีการซุกซ่อนจนไม่อาจติดตามเอาทรัพย์สินนั้นมาได้ หรือใช้ทรัพย์สินนั้นอย่างสิ้นเปลืองจนทรัพย์สินหมดไป ทำให้การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สินนี้ไม่สามารถจะกระทำได้อาชญากรยังคงได้รับประโยชน์จากการกระทำผิดอยู่ ส่งผลให้การริบทรัพย์สินยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ไม่อาจตัด

เครื่องมือหรือแรงจูงใจในการกระทำผิดของอาชญากรได้ และแม้ในปัจจุบันจะมีกฎหมายตามความผิดมูลฐานที่นำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้เป็นมาตรการเสริมแล้วก็ตาม แต่มีเพียง 1 ความผิดมูลฐานเท่านั้นที่ใช้มาตรการดังกล่าว ส่วนความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงินอีก 20 มูลฐานยังคงใช้การริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินอยู่ ทั้งที่วัตถุประสงค์ในการริบทรัพย์สินในคดีฟอกเงินนั้นเป็นไปเพื่อการตัดวงจรทางการเงิน อันเป็นการป้องกันและตัดโอกาสเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดนำทรัพย์นั้นไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดในภายหน้า

จากปัญหาการดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด นำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อกำหนดหลักการริบทรัพย์ตามมูลค่าในคดีฟอกเงิน โดยวิเคราะห์ถึงการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้เป็นมาตรการเสริมในการดำเนินการกับทรัพย์สินในทางแพ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการริบทรัพย์สินในคดีฟอกเงินที่มุ่งบังคับเอาทรัพย์สินเพื่อปราบปรามองค์กรอาชญากรรมด้วยการลงโทษทางเศรษฐกิจ เป็นการตัดต้นทุนเพื่อมิให้อาชญากรได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด และลดแรงจูงใจในการกระทำความผิด และการลงโทษด้วยมาตรการริบทรัพย์เป็นไปเพื่อชดเชยความเสียหายของรัฐหรือของสังคมที่ใช้ไปในการปราบปรามอาชญากรรม สอดคล้องกับแนวทางของนานาประเทศที่ยอมรับว่าเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดในคดีฟอกเงินมีจำนวนมหาศาลเมื่อเทียบกับมูลค่าของทรัพย์สินที่สามารถดำเนินการริบทรัพย์ได้

การลงโทษริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Confiscation) มีวิวัฒนาการมาจากความต้องการที่จะทำให้อาชญากรกลับคืนสู่สถานะทางเศรษฐกิจเดิมก่อนที่เขาจะได้กระทำความผิด และด้วยลักษณะของวิธีการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้ จะสามารถช่วยลดข้อบกพร่องของการลงโทษริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน (Property-based Confiscation) ได้ เนื่องจากการลงโทษริบตัวทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินยังคงมีข้อจำกัดในกรณีที่หากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้ถูกใช้สิ้นเปลืองไปแล้ว หรือทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลที่สามที่เป็นเจ้าของที่แท้จริงและไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิด จะทำให้ไม่สามารถบังคับใช้มาตรการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินได้ แต่หากใช้การลงโทษริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Confiscation) นั้น ผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถที่จะพรากประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการกระทำความผิดของตน ซึ่งในการลงโทษริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้ ผู้กระทำความผิดต้องชำระเงินจำนวนหนึ่งให้แก่รัฐตามมูลค่าที่ประเมินได้ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้มาแทนที่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมชำระ

เงินตามคำพิพากษาดังกล่าว รัฐมีสิทธิในการยึดทรัพย์สินใด ๆ ของผู้กระทำความผิดเท่ากับจำนวนเงินที่ผู้กระทำความผิดพึงต้องชำระแก่ศาล ดังนั้น การนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ จึงเป็นบทลงโทษที่สามารถทำลายสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดได้มากขึ้น

โดยหลักแล้วการริบทรัพย์สินตามมูลค่าเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดจำต้องชำระเงินจำนวนหนึ่งให้แก่รัฐแทนที่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ยินยอมชำระเงินดังกล่าว รัฐมีสิทธิในการยึดทรัพย์สินใด ๆ ของผู้กระทำความผิดในจำนวนที่เท่ากับจำนวนเงินที่ผู้กระทำความผิดพึงต้องชำระ²⁷⁰ ดังนั้น โดยผลของคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้ หากบุคคลดังกล่าวไม่ชำระเงินตามคำสั่ง รัฐสามารถที่จะทำการบังคับเอาแก่ทรัพย์สินใดของจำเลย โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นทรัพย์สินนั้นจะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งการบังคับในกรณีดังกล่าวจะมีลักษณะเช่นเดียวกับการบังคับค่าปรับหรือการยึดทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้เงินในคดีแพ่งโดยสิทธิเรียกร้องดังกล่าวจะเกิดขึ้น ณ เวลาที่ศาลมีคำพิพากษา อันจะส่งผลให้รัฐสามารถริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดได้มากยิ่งขึ้น และผู้กระทำความผิดจะไม่ได้ประโยชน์ทางทรัพย์สินใด ๆ จากการกระทำความผิดเลย ทั้งยังเป็นวิธีการลงโทษให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบโดยการชดใช้ทรัพย์สินคืนให้แก่รัฐ ในการที่ตนได้นำทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดนั้นไปใช้ประโยชน์เป็นไปตามหลักที่ว่าบุคคลที่กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ควรจะได้รับประโยชน์ตอบแทนหรือผลประโยชน์ใด ๆ จากการกระทำนั้น

5.1.2 ปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีกับทรัพย์สิน

ความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในคดีฟอกเงิน หมายถึง การให้ความร่วมมือระหว่างกันในการตรวจสอบ การติดตาม การยึดหรืออายัด การริบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญที่จะทำให้การติดตามริบทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดยักย้ายถ่ายเท หรือนำไปซุกซ่อนไว้ในต่างประเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า ในประชาคมระหว่างประเทศได้มีการจัดทำสนธิสัญญาต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบพหุภาคีหรือในรูปแบบของตราสารต่าง โดยกำหนดให้รัฐภาคีต้องให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการดำเนินการตามคำร้องขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมาย เช่น การสืบสวนสอบสวน การแสวงหาพยานหลักฐาน การ

²⁷⁰ กัมปนาท แสนโกชน์, "การริบทรัพย์สินตามมูลค่า" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 59.

ดำเนินการริบทรัพย์สินและการคืนทรัพย์สิน ทั้งนี้ จะต้องมีกฎหมายภายในสำหรับการให้ความร่วมมือซึ่งจะต้องระบุไว้ในคำร้องขอ

การให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการริบทรัพย์สินในคดีฟอกเงินนั้น ยังคงมีปัญหาเรื่องความแตกต่างของระบบการริบทรัพย์สินที่แต่ละประเทศอาจใช้ต่างกัน กล่าวคือ มีทั้งประเทศที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงตัวทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation or Forfeiture System) ที่ให้ดำเนินการริบทรัพย์สินที่ถือว่าไม่สะอาดซึ่งถือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ประเทศที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าหรือตามผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับ (Value-based or Benefit Confiscation System) ซึ่งเป็นคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชำระเงินเป็นจำนวนเท่ากับมูลค่าทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด โดยจะคำนวณจากผลประโยชน์ที่จำเลยจะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น ๆ และระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้อาจต้องมีทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งคำสั่งริบทรัพย์สินที่จะตกเป็นของแผ่นดินในขณะที่ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สิน ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวเป็นอุปสรรคสำคัญในการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการกับทรัพย์สิน เนื่องจากทรัพย์สินที่อยู่ในบังคับของระบบการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงทรัพย์สินมีขอบเขตการบังคับที่จำกัดมากกว่าระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ปัญหาในการความร่วมมือในการยึดอายัดและริบทรัพย์สิน จึงมักจะเกิดขึ้นในกรณีที่ประเทศผู้ร้องขอใช้ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ในขณะที่ประเทศผู้รับคำร้องขอใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงทรัพย์สิน ซึ่งหากการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดในประเทศผู้รับคำร้องขอไม่มีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ฟังได้ว่าทรัพย์สินนั้นได้มาจากการกระทำความผิดแล้ว ประเทศผู้รับคำร้องขอก็ไม่อาจที่จะดำเนินการเพื่อให้ความร่วมมือตามคำร้องขอได้ ทั้งนี้ แม้ว่าประเทศผู้ร้องขอและประเทศผู้รับคำร้องขอจะมีความผูกพันตามสนธิสัญญาหรืออนุสัญญาที่จะต้องให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในเรื่องนี้ก็ตาม เพราะไม่สามารถดำเนินการตามกฎหมายภายในเรื่องการริบทรัพย์สินได้²⁷¹

การดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในคดีฟอกเงินของประเทศไทย ใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงตัวทรัพย์สิน ตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการริบทรัพย์สินตามความผิดมูลฐาน ที่กำหนดให้ทรัพย์สินที่อยู่ในบังคับของการยึดอายัด และริบทรัพย์สิน ต้องเป็นทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำ

²⁷¹ ต่อศักดิ์ บุรณะเรืองโรจน์, ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในการติดตาม ยึด อายัด และริบทรัพย์สินและแนวทางการแก้ไข, หน้า 5.

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิด ดังนั้น หากประเทศไทยได้รับคำร้องขอจากประเทศผู้ร้องขอที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่าและข้อเท็จจริงตามคำร้องขอนั้นไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่ฟังได้ว่าทรัพย์สินที่ขอให้ยึดหรืออายัดหรือริบนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือรัฐไม่สามารถหาทรัพย์สินนั้นได้ว่าอยู่ที่ใด หรือทรัพย์สินนั้นได้ถูกทำลายไป หรือมูลค่าของทรัพย์สินนั้นได้ถูกทำลายหรือลดน้อยลงไปมาก หรือได้ผสมปนเปกกับทรัพย์สินอื่นแล้ว ประเทศไทยจึงไม่อาจดำเนินการให้ความช่วยเหลือเรื่องการริบทรัพย์สินตามคำร้องขอได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาต่อไปหากประเทศไทยต้องการขอให้ประเทศอื่นให้ความช่วยเหลือกับประเทศไทยในลักษณะเดียวกัน เพราะประเทศไทยไม่สามารถปฏิบัติต่างตอบแทนให้กับประเทศอื่นได้

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีคือ พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 เพื่อให้สามารถดำเนินการกับทรัพย์สินในกรณีการรับคำร้องขอจากประเทศที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Confiscation) กล่าวคือ ประเทศไทยสามารถดำเนินการให้ความร่วมมือในการอายัด ยึด หรือริบทรัพย์สิน และการบังคับชำระเงินแทนการริบทรัพย์สินได้ และในมาตรา 35/2 กำหนดว่าทรัพย์สินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ริบและเงินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระแทนการริบทรัพย์สินตามความในส่วนนี้ให้ตกเป็นของแผ่นดิน แต่ศาลจะพิพากษาให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้ เว้นแต่กรณีที่มีสนธิสัญญาทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับประเทศผู้ร้องขอ กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ก็ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญานั้น แต่การจัดการกับทรัพย์สินหรือเงินดังกล่าวจะกระทำมิได้หากจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยทรัพย์สินที่ริบหรือเงินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระแทนการริบทรัพย์สินอันจะต้องคืนให้แก่ประเทศผู้ร้องขอนั้น ประเทศไทยสามารถหักค่าใช้จ่ายที่ได้ใช้ไปในการดำเนินการเกี่ยวกับการริบหรือการบังคับให้ชำระเงินแทนการริบทรัพย์สิน และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเพื่อคืนทรัพย์สินหรือเงินดังกล่าวได้ก่อนที่คืนทรัพย์สินหรือเงินส่วนที่เหลือให้แก่ประเทศผู้ร้องขอ ทั้งนี้ เว้นแต่กรณีที่มีสนธิสัญญาตามวรรคหนึ่งกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ก็ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญานั้น

5.1.3 ประเด็นความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับหลักสากลตามอนุสัญญาระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

5.1.3.1 ความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับหลักสากลตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ

การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่งคือ การตัดวงจรทางการเงินและทรัพย์สินที่อาชญากรอาจนำไปใช้ในการกระทำความผิดอื่น ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดนำทรัพย์สินนั้นไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดในภายหน้า ซึ่งการกระทำความผิดในปัจจุบันมีกระบวนการที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และเป็นอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในหลายประเทศ นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้การติดตามจับกุมผู้กระทำความผิด และการติดตามทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดกระทำได้ยากยิ่งขึ้น โดยองค์การสหประชาชาติได้ประเมินว่ามีทรัพย์สินอันเกิดจากการกระทำความผิดเป็นจำนวนกว่า 2.1 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ²⁷² แต่มีเพียงประมาณไม่ถึงร้อยละ 1 ที่ถูกริบกลับคืนมาได้ ทรัพย์สินดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้ในการกระทำความผิดต่อเนื่องต่อไป²⁷² องค์การสหประชาชาติและประชาคมระหว่างประเทศได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้ริเริ่มแนวคิดให้รัฐภาคีดำเนินมาตรการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยให้แต่ละรัฐภาคีทำข้อตกลงอันเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อติดตามทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

เหตุผลที่อนุสัญญาระหว่างประเทศต้องกำหนดหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า เพื่อเปิดช่องให้ประเทศที่มีระบบการริบทรัพย์สินแตกต่างกันสามารถให้ความช่วยเหลือหรือความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการยึดอายัดหรือริบทรัพย์สินให้แก่กัน กล่าวคือ ในประเทศที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นการริบทรัพย์สินทางอาญาหรือการริบทรัพย์สินทางแพ่งจะต้องมีตัวทรัพย์สินจะต้องเกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดทางใดทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ทรัพย์สินที่ใช้หรือมิใช่ หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือเป็นดอกผลจากทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ

²⁷² Gabriella Arcifa, "European Area of Freedom Security & Justice, the New Eu Directive on Confiscation: A Good (Even If Still Prudent) Starting Point for the Post-Lisbon Eu Strategy on Tracking and Confiscation Illicit Money," [Online] Accessed: 2016, July. Available from: <https://free-group.eu/2014/03/25/the-new-eu-directive-on-confiscation-a-good-even-if-still-prudent-starting-point-for-the-post-lisbon-eu-strategy-on-tracking-and-confiscating-illicit-money/> อ้างถึงใน ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อทำการวิจัยการนำหลักการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สิน (Asset Sharing) มาใช้ในคดีอาชญากรรมคดีของประเทศไทย เสนอสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, หน้า 244.

ความผิด หากไม่มีข้อเท็จจริงว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด จะไม่สามารถริบทรัพย์สินดังกล่าวได้ ส่วนในระบบริบทรัพย์สินตามมูลค่า เป็นคำสั่งริบทรัพย์สินที่จะมีผลให้ผู้กระทำความผิดต้องชำระเงินเป็นจำนวนเท่ากับมูลค่าทรัพย์สิน โดยคำสั่งริบทรัพย์สินตามมูลค่านั้น ไม่จำเป็นต้องมีตัวทรัพย์สินที่จะริบ แต่รัฐสามารถบังคับให้จำเลยชำระเงินตามคำสั่งได้ หากจำเลยไม่ชำระ ศาลสามารถบังคับเอาทรัพย์สินทุกชนิดของผู้กระทำความผิดได้ โดยศาลจะคำนวณผลประโยชน์ที่จำเลยจะได้รับสำหรับการกระทำผิดนั้น ๆ หลังจากนั้น ศาลจะพิจารณาความสามารถในการชำระเงินของจำเลย โดยพิจารณามูลค่าของทรัพย์สินที่จำเลยสามารถใช้ได้ ศาลก็จะมีคำสั่งริบทรัพย์สินตามจำนวนผลประโยชน์ที่จำเลยอาจจะได้รับจากการกระทำผิด หรือจำนวนทรัพย์สินที่จำเลยมีอยู่จริง ทั้งนี้ รัฐมีอำนาจในการบังคับให้ผู้กระทำผิดจ่ายเงินจากทรัพย์สินใด ๆ ตามคำสั่งที่ให้ชำระตามมูลค่า โดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งทรัพย์สินนั้นอาจจะเป็นทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเลยก็ได้ เนื่องจากคำสั่งริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้นี้เป็นการลงโทษเอาในตัวทรัพย์สินที่มีมูลค่าเท่ากับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวพันการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงสภาพหรือชุกชอนไปที่ทอดก็ตาม เป็นการริบทรัพย์สินที่มีลักษณะเป็นโทษทางการเงิน ดังนั้น หากประเทศที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สินเพียงระบบเดียว ไม่มีระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า เมื่อได้รับการร้องขอให้ดำเนินการยึดอายัดหรือริบทรัพย์สินจากประเทศที่ร้องขอซึ่งใช้ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ประเทศดังกล่าวจะไม่สามารถให้ความร่วมมือได้ เนื่องจากประเทศที่ร้องขอไม่ได้ระบุเจาะจงตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมา มีเพียงมูลค่าในการให้ชดใช้ราคาเท่านั้น

หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าปรากฏอยู่ในอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 ข้อ 5 วรรค 1 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 12 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ข้อ 31 ซึ่งต่างมีข้อบัญญัติกำหนดให้สามารถริบได้ทั้งทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดโดยตรง และทรัพย์สินที่มีใช้ได้มาจากการกระทำความผิดแต่มีมูลค่าเทียบเท่ากับทรัพย์สินนั้น²⁷³

²⁷³ สุพัตรา แผนวิจิต, “การนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีอาญาทางเศรษฐกิจและการเงิน”, หน้า 51-60.

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบการดำเนินการกับทรัพย์สินตามหลักอนุสัญญาระหว่างประเทศ

กฎหมาย	การริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด	ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด กระทบกับทรัพย์สินที่ขอบด้วยกฎหมาย	ทรัพย์สินอื่นที่ถูกริบได้
อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988)	● ข้อบทที่ 5 (1) (ก) “ริบทรัพย์สินที่เป็นผลตอบแทนมาจากการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินอื่นที่ซึ่งมีมูลค่าเท่าเทียมกับผลตอบแทนนั้น”	● ข้อบทที่ 5 (6) (ข) “ริบทรัพย์สินไม่เกินมูลค่าอันประเมินแล้วของผลตอบแทนนั้น”	● ข้อบทที่ 5 (6) (ค) “รายได้หรือประโยชน์อื่นที่ได้มาจากผลตอบแทน หรือทรัพย์สินที่แปรสภาพจากผลตอบแทน หรือทรัพย์สินที่มีผลตอบแทนรวมอยู่ด้วย”
อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์ กร ค. ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000)	● ข้อบทที่ 12 (1) (ก) “ริบทรัพย์สินที่ได้จากการก่ออาชญากรรมในอนุสัญญานี้ หรือทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าเทียบได้กับทรัพย์สินดังกล่าว”	● ข้อบทที่ 12 (4) “ริบไม่เกินมูลค่าที่ประเมินจากทรัพย์สินนั้น”	● ข้อบทที่ 12 (5) “เงินได้ หรือผลประโยชน์อื่นที่ได้รับมาจากทรัพย์สินที่ได้จากการก่ออาชญากรรมซึ่งแปรสภาพไป หรือจากการที่ทรัพย์สินนั้นไปปะปนกับทรัพย์สินที่ขอบด้วยกฎหมาย”

กฎหมาย	การบริพัทธ์สินที่ได้มาจาก การกระทำความผิด	ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ ความผิด ปะปนกับทรัพย์สินที่ ชอบด้วยกฎหมาย	ทรัพย์สินอื่นที่ถูกริบได้
อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้าน การทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention Against Corruption, 2003)	● ข้อบทที่ 31 (1) (ก) “บริพัทธ์สินที่ได้มาจากการ กระทำความผิดที่ ระบุใน อนุสัญญา หรือทรัพย์สินอื่นที่มี มูลค่าเท่ากับทรัพย์สินที่ได้มา จากการกระทำความผิดดังกล่าว นั้น”	● ข้อบทที่ 31 (5) “ให้ทรัพย์สินที่รวมกันนั้นตกอยู่ ภายใต้บังคับการบริพัทธ์สินตาม มูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาจากการ กระทำความผิดที่รวมกันนั้น”	● ข้อบทที่ 31 (6) “รายได้หรือผลประโยชน์อย่างอื่น จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ ความผิด หรือจากที่ทรัพย์สินนั้นได้ แปรสภาพไป หรือจากการที่ทรัพย์สิน นั้นไปรวมกับทรัพย์สินที่ชอบด้วย กฎหมาย”

จากอนุสัญญาระหว่างประเทศในข้างต้นนั้น มีการกำหนดแนวทางให้ประเทศภาคี ธิปไตยที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิด โดยให้ดำเนินการภายในขอบเขตที่กว้างที่สุด อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาระหว่างประเทศดังกล่าวมิได้กำหนดเป็นการเฉพาะว่าจะประเทศภาคีจะต้องใช้ระบบ การธิปไตยแบบใดเพื่อนำมาธิปไตยที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดนั้น แต่จากบทบัญญัติในข้อ บทต่าง ๆ ของอนุสัญญาระหว่างประเทศ ประเทศภาคีอาจใช้วิธีระบบการธิปไตยแบบดั้งเดิมคือ ระบบการธิปไตยแบบเจาะจงตัวธิปไตย ที่ธิปไตยที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิด หรือ ประเทศภาคีอาจใช้หลักการธิปไตยตามมูลค่า ที่เป็นการธิปไตยอื่นที่มีมูลค่าเทียบเท่ากับ ธิปไตยที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดก็ได้ ซึ่งจะเห็นได้จากบทบัญญัติดังต่อไปนี้

ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 ได้มีการวางหลักไว้ในข้อบท 5 (1) ในข้อ (ก) ที่ให้ประเทศ ภาคีจะต้องรับเอามาตรการตามที่อาจจำเป็น เพื่อให้ภาคีสามารถธิปไตยดังต่อไปนี้ ได้แก่ ผลตอบแทนที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่บัญญัติไว้ตามข้อบท 3 วรรค 1 หรือธิปไตยอื่นซึ่งมี มูลค่าเท่ากับธิปไตยนั้น

ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งใน ลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ในข้อบทที่ 12 (1) ข้อ (ก) ที่ให้ประเทศภาคีรับเอามาตรการดังกล่าวมาใช้ ตามความจำเป็นภายในขอบเขตที่มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ตามระบบกฎหมายภายในของตนเพื่อให้ สามารถธิปไตยต่อไปนี้ ธิปไตยที่ได้จากการก่ออาชญากรรมที่ได้รับมาจากความผิด หรือ ธิปไตยที่มีมูลค่าเทียบเท่ากับธิปไตยดังกล่าว

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ได้วางหลักไว้ในข้อ บทที่ 31 (1) ข้อ (ก) การอายัด การยึด และการธิปไตย โดยกำหนดให้ประเทศภาคีแต่ละ ประเทศต้องดำเนินการที่อาจจำเป็นภายในขอบเขตที่กว้างที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ภายในระบบ กฎหมายภายในของตน เพื่อให้สามารถมีการธิปไตยต่อไปนี้ คือ ธิปไตยที่ได้มาจากการกระทำ ความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้ หรือธิปไตยอื่นซึ่งมีมูลค่าตรงกับมูลค่าของธิปไตยที่ได้มา จากการกระทำผิดเช่นว่านั้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินมูลค่าตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ ได้แก่ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000) และอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention Against Corruption, 2003) ต่างประเทศต่างมีข้อบัญญัติ กำหนดให้รัฐสามารถริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดโดยตรง และทรัพย์สินที่มีใช้ได้มาจากการกระทำความผิดแต่มีมูลค่าเทียบเท่าทรัพย์สินนั้น

แม้ในประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่กำหนดให้มีการริบทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา กำหนดให้การริบทรัพย์จะต้องเกี่ยวข้องและมีการฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาล เพื่อให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ทรัพย์สินดังกล่าวจะต้องยังไม่มีเปลี่ยนแปลงรูปร่างหรือยังไม่มีจำหน่ายหรือโอนไปยังบุคคลอื่น นอกจากนั้นยังมีการริบทรัพย์สินตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงินที่แม้จะมีการแก้ไขปัญหาโดยการนำหลักการริบทรัพย์สินทางแพ่งมาใช้บังคับกับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในการริบทรัพย์สินที่อาจมีการจำหน่ายจ่ายโอนไปยังบุคคลภายนอก หรือทรัพย์สินนั้นได้ถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองให้หมดไป หรือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากทรัพย์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นเป็นบุคคลภายนอกผู้ไม่ได้ร่วมกระทำความผิด ซึ่งจะเกิดปัญหาว่าไม่อาจให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินได้ การนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าที่ผู้กระทำความผิดได้ประโยชน์ ในขณะที่ถูกจับกุมได้เป็นสำคัญ แม้ในขณะที่ถูกจับกุมนั้นจะไม่มีตัวทรัพย์อยู่ รัฐก็สามารถดำเนินการติดตามเอาทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในคราวนั้นมาชดใช้ตามมูลค่าที่ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์ เพื่อเป็นการตัดอำนาจหรือเครื่องมือในการกระทำความผิดให้หมดสิ้นไป ซึ่งการดำเนินการตามหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่านี้อาจก่อให้เกิดความสอดคล้องกับการแนวทางตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ ที่ให้ประเทศภาคีริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยให้ดำเนินการภายในขอบเขตที่กว้างที่สุด และยังเป็น การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการติดตามริบทรัพย์สิน ทั้งนี้เมื่อประเทศไทยเป็นภาคีตามอนุสัญญาดังกล่าว จะต้องดำเนินการตามอนุสัญญาเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการสากล

5.1.3.2 ความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

ข้อแนะนำ 40 ข้อ เป็นมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่ออกโดยคณะทำงานเฉพาะกิจ หรือ FATF (Financial Action Task Force) ซึ่งกำหนดตามมาตรฐานขั้นต่ำในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย โดยให้ประเทศสมาชิกนำข้อแนะนำดังกล่าวไปแก้ไขและปรับปรุงมาตรการต่าง ๆ ภายในประเทศให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ FATF กำหนด ทั้งนี้ FATF จะมีการประเมินการปฏิบัติตามมาตรฐานกล่าว ซึ่งเป็นการประเมินความสอดคล้องของกรอบกฎหมายภายในประเทศและประสิทธิผลในการบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ ว่าความสอดคล้องกับข้อแนะนำทั้ง 40 ข้ออยู่ในเกณฑ์ใด

รายงานการประเมินประเทศไทยเกี่ยวกับมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย เป็นการสรุปและวิเคราะห์ความสอดคล้องของกฎหมายภายในประเทศและระดับประสิทธิผลของระบบการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ตลอดจนเสนอแนะแนวทางปรับปรุงพัฒนาระบบให้เข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีข้อมูลการประเมินล่าสุดในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560 ซึ่งความสอดคล้องในประเด็นเรื่องมาตรการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการฟอกเงิน มีรายละเอียดดังนี้²⁷⁴

เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดของมาตรการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการฟอกเงินของประเทศไทยแล้ว พบว่าประเภทของการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการฟอกเงินในประเทศไทยตามรายงานผลการประเมินการปฏิบัติตามมาตรฐานสากล ได้แก่

1. การริบทรัพย์สินทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งใช้บังคับกับการกระทำความผิดอาญาในประเทศไทยและความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย ทั้งนี้ มาตรา 32 และมาตรา 33 ให้อำนาจศาลในการริบทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด และทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยการกระทำความผิด ส่วนมาตรา 34 บัญญัติเรื่องการริบทรัพย์สินที่ได้จากการทุจริตและทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิด นอกจากนี้การริบทรัพย์สินทางอาญา ยังปรากฏในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งมาตรา 27 - 29 บัญญัติให้มีการริบทรัพย์สินที่

²⁷⁴ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, "รายงานประเมินประเทศไทย มาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.amlo.go.th/amlo-intranet/media/k2/attachments/MERYThailandYThai_6330_6971.pdf

เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา รวมทั้งดอกผลที่ได้จากการกระทำความผิด รวมถึงทรัพย์สินที่ได้มาจากเงินนั้นหรือโดยการกระทำใด ๆ เพื่อแปลงเงินหรือทรัพย์สินนั้น ไม่ว่าจะมีการแปลงไปกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองหรือเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม และมาตรา 30 บัญญัติให้รับเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล หรือทรัพย์สินอื่นใด ที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้สนับสนุนการกระทำความผิด หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะมิผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม

2. การริบทรัพย์สินทางแพ่ง ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ซึ่งมีบทบัญญัติให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดิน ตามมาตรา 51 และให้รวมถึงเงินหรือทรัพย์สิน ที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐาน รวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ของเงินหรือทรัพย์สินนั้น และรวมถึงดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐาน โดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินจะถูกโอน รับโอนจำหน่าย ซุกซ่อน ปกปิด เปลี่ยนสภาพไปหลายครั้ง หรือตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลอื่น

3. การริบทรัพย์สินฐานร่ำรวยผิดปกติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ภายใต้มาตรา 83 ให้อำนาจศาลในการสั่งริบทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด เครื่องมือในการทุจริต ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่มีบุคคลได้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้มิชอบ ทั้งนี้ยังรวมถึงทรัพย์สินที่มีมูลค่าทดแทนกันได้ ตามมาตรา 84

4. การริบทรัพย์สินโดยศาลการ ฐานลักลอบหนีศุลกากร ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 มาตรา 242 ให้อำนาจศาลในการริบทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดฐานลักลอบหนีศุลกากร ไม่ว่าจะมิผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

จากรายงานการประเมินประเทศไทย พ.ศ. 2560 พบว่า กรอบกฎหมายของประเทศไทยสอดคล้องกับข้อเสนอ FATF เป็นอย่างมากและมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญ นับตั้งแต่การประเมินเมื่อ พ.ศ. 2550 โดยมีกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการยึดอายัด และริบทรัพย์สิน อยู่ในเกณฑ์สอดคล้องเป็นส่วนใหญ่ (Largely Compliant) กับข้อเสนอข้อที่ 4 เรื่องการยึดทรัพย์สินและมาตรการชั่วคราว

ประเทศไทยมีกรอบกฎหมายที่ดีในเรื่องการยึด อายัด และริบทรัพย์สินของอาชญากรที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน โดยมีสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นหน่วยงานพิเศษใน

การรับผิดชอบการดำเนินการกับทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมีบทบาทหลักในการยึดอายัด ทรัพย์สิน และบริหารจัดการทรัพย์สิน อีกทั้งยังมีมาตรการยึดทรัพย์สินชั่วคราวที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม ตามสถิติการยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฟอกเงินตามรายงานการประเมินประเทศไทย²⁷⁵ ยังคงมีข้อบกพร่องที่ทำให้ไม่สามารถยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ตามจำนวนมูลค่าที่แท้จริงที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาจากการกระทำความผิด เนื่องจากมูลค่าของทรัพย์สินที่ถูกยึดให้ตกเป็นของแผ่นดินมีมูลค่าน้อยลงมากเมื่อเทียบกับมูลค่าในขณะที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน โดยเหตุทรัพย์สินที่ศาลไม่สามารถยึดได้นั้น เนื่องจากกว่า ผู้กระทำความผิดใช้วิธีการซุกซ่อนและปกปิดทรัพย์สินอย่างแนบเนียน หรือใช้ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดให้หมดไปอย่างสิ้นเปลือง ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่อาจติดตามยึดและอายัดทรัพย์สินเหล่านั้นได้ การยึดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อีกทั้งยังไม่มีมาตรการใด ๆ ตามกฎหมายฟอกเงินที่จะสามารถยึดทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดตามมูลค่าที่แท้จริงที่ผู้กระทำความผิด แทนทรัพย์สินที่ไม่สามารถยึดตามยึดได้

ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขตามรายงานการประเมินประเทศไทย พ.ศ. 2560 เกี่ยวกับมาตรการยึดทรัพย์สิน ได้มีการเสนอให้ปรับปรุงกฎหมายให้สามารถยึดทรัพย์สินตามมูลค่าในทุกความผิดมูลฐานและความผิดฐานฟอกเงิน เนื่องจากประเทศไทยไม่มีการยึดทรัพย์สินตามมูลค่าอย่างเพียงพอ กล่าวคือ ยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายและไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินตามมูลค่า โดยในบทบัญญัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินตามมูลค่าที่ให้อำนาจศาลในการยึดทรัพย์สินที่มีมูลค่าเท่ากันได้นั้น ปรากฏเพียงในกฎหมายที่เกี่ยวกับการทุจริต ซึ่งได้มีการปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายใน พ.ศ. 2558 ส่วนในกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยึดทรัพย์สินล้วนใช้การยึดทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินทั้งสิ้น การที่ประเทศไทยขาดทั้งกฎหมายและการปฏิบัติในการยึดทรัพย์สินที่มีมูลค่าแทนกันกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ทำให้การยึดทรัพย์สินยังมีข้อบกพร่องที่ควรได้รับการแก้ไขให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นหากประเทศไทยนำหลักการยึดทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในกฎหมายฟอกเงินจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มการสอดคล้องตามข้อเสนอแนะข้อที่ 4 ใน The FATF Recommendations ซึ่งการพิจารณามูลค่าเป็นเงินนี้ จะช่วยให้สามารถ

²⁷⁵ โปรดดู ตารางที่ 1 ตารางแสดงสถิติการยึดทรัพย์สินของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2561 หน้า 6.

ติดตามคืนทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดชุกซ่อนหรือทรัพย์สินที่ถูกใช้หมดไป ให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้การประเมินความสอดคล้องของประเทศไทยในประเด็นเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินอยู่ในเกณฑ์สอดคล้องกับข้อแนะนำอย่างสมบูรณ์ (Compliant)

5.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในกฎหมายต่างประเทศ

หากเปรียบเทียบการริบทรัพย์สินตามกฎหมายภายในของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสิงคโปร์แล้ว จะพบว่าวิธีการริบทรัพย์สินในคดีฟอกเงินตามกฎหมายของประเทศไทยยังทำได้ในขอบเขตที่จำกัด และไม่สามารถยับยั้งอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินเป็นพื้นฐานในการออกคำสั่งริบทรัพย์สิน (Property-Base Confiscation or Forfeiture System) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศแล้ว พบว่ามีการใช้มาตรการเสริมในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการริบทรัพย์สินและยับยั้งการเกิดอาชญากรรม เช่น การริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Confiscation Order) ในประเทศอังกฤษ การริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture) ในประเทศสหรัฐอเมริกา การริบทรัพย์สินทั่วไป (Confiscation Générale) ในประเทศฝรั่งเศส หรือการริบผลประโยชน์ (Confiscation of Benefits) ในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบในรูปแบบตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางเปรียบเทียบมาตรการริบทรัพย์สินตามกฎหมายประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศลิกโปร์

ประเทศ	มาตรการเสริมการดำเนินการกับทรัพย์สิน โดยวิธีการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value Confiscation)
อังกฤษ	The Proceed of Crime Act 2002 การริบทรัพย์สินตามมูลค่ากับผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบอาชญากร (Criminal Lifestyle) หรือได้กระทำความผิดเฉพาะ (Particular Criminal Conduct)
สหรัฐอเมริกา	การริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture) มีการใช้หลัก Substitute Asset แม้ว่าจะไม่สามารถติดตามทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ ศาลสามารถสั่งริบทรัพย์สินโดยบังคับเอาจากทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดได้ เป็นมูลค่าเท่ากัน
ฝรั่งเศส	การริบทรัพย์สินโดยทั่วไป (Confiscation Generale) และประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131 – 21 “เมื่อไม่สามารถส่งทรัพย์สินที่ริบได้ ให้ศาลสั่งให้จ่ายเงินตามมูลค่าของทรัพย์สิน”
ลิกโปร์	พระราชบัญญัติคอร์ปชั่น ยาเสพติด และความผิดร้ายแรงอื่น (Confiscation of - Benefits) มาตรา 4 และ 5 เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้รับผลประโยชน์ที่มาจาก การกระทำความผิด ศาลมีอำนาจกำหนดจำนวนเงินให้จำเลยต้องจ่ายให้รัฐ เท่ากับผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับ

จากการศึกษาพบว่า ในประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่กำหนดให้มีการริบทรัพย์สินจากผู้กระทำความผิด เช่น ประมวลกฎหมายอาญา กำหนดให้การริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 มาตรา 33 และมาตรา 34 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ที่ในการที่ศาลจะลงโทษบุคคลใดโดยการริบทรัพย์สินนั้น ผู้นั้นจะต้องเกี่ยวข้องและมีการฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาล เพื่อให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ทรัพย์สินดังกล่าวจะต้องยังไม่มีเปลี่ยนแปลงรูปร่างหรือยังไม่มีกำหนดจำหน่ายหรือโอนไปยังบุคคลอื่น หรือในกฎหมายพิเศษอื่น ๆ ที่แม้จะมีมาตรการเสริมการดำเนินการกับทรัพย์สินโดยใช้การริบทรัพย์สินทางแพ่งในกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่ใช้มาตรฐานการพิสูจน์ในทางแพ่งกับผู้กระทำความผิด เพื่อที่จะร้องขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินได้ง่ายขึ้นในกรณีที่เป็นทรัพย์สินซึ่งมีเหตุอันควรสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐาน

พอกเงินและเจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถพิสูจน์ที่มาของทรัพย์สินได้ แต่มาตรการดังกล่าวก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในการริบทรัพย์สินที่อาจมีการจำหน่ายจ่ายโอนไปยังบุคคลภายนอก หรือทรัพย์สินนั้นได้ถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองให้หมดไป หรือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้นเป็นบุคคลภายนอกผู้ไม่ได้ร่วมกระทำความผิด ซึ่งจะเป็นปัญหาในทางกฎหมายว่าไม่สามารถติดตามริบทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวได้ เนื่องจากการริบทรัพย์สินทั้งตามประมวลกฎหมายอาญา ตามกฎหมายยาเสพติด และตามกฎหมายพอกเงินนั้น เป็นการใช่วิธีการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน คือจะต้องมีทรัพย์สินในขณะศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สินหรือให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน มิฉะนั้นการริบทรัพย์สินก็ไม่อาจกระทำได้หากไม่มีตัวทรัพย์สินอยู่

อย่างไรก็ตาม มีกฎหมายบางฉบับที่มีการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาให้ศาลสามารถริบทรัพย์สินผู้กระทำความผิดโดยการใช้ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ได้แก่ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องการกระทำความผิดมูลฐานของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการพอกเงิน มาตรา 3 (5) ในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ที่การลงโทษริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติดังกล่าว หากสิ่งที่ศาลสั่งริบโดยสภาพไม่สามารถส่งมอบได้ สูญหาย หรือไม่สามรถติดตามเอาคืนได้ หรือการติดตามจะกระทำได้ยากเกินสมควร ศาลอาจกำหนดมูลค่าของสิ่งนั้นและสั่งให้ผู้มีหน้าที่ชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่า ซึ่งถือเป็นการให้อำนาจศาลในการสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ผู้กระทำความผิดไม่อาจพ้นความรับผิดชอบในกรณีที่ไม่มีตัวทรัพย์สินที่ศาลจะริบได้ ซึ่งเป็นทำให้ผู้กระทำความผิดเสียผลประโยชน์ และเห็นว่าผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบอาชญากรรมไม่คุ้มค่า เพราะศาลสามารถสั่งริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ทั้งหมด

แม้ในการริบทรัพย์สินในคดีทุจริตซึ่งเป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายพอกเงิน จะนำระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในการริบทรัพย์สินผู้กระทำความผิดก็ตาม แต่เห็นได้ว่ามีเพียงความผิดมูลฐานเดียวที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินที่มีประสิทธิภาพนี้ ความผิดมูลฐานอื่น ๆ ยังคงใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สินอยู่ ซึ่งการริบทรัพย์สินโดยจะต้องมีตัวทรัพย์สินอยู่นั้นไม่ครอบคลุมถึงกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดได้ถูกใช้ไปอย่างสิ้นเปลือง ทำให้ยังคงมีช่องว่างที่ผู้กระทำความผิดอาจหาประโยชน์ได้จากระบบดังกล่าว และทำให้เกิดปัญหาในการติดตามริบทรัพย์สินได้ไม่

เต็มประสิทธิภาพและอาจทำให้ผู้กระทำความผิดได้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอยู่

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ การริบทรัพย์สินในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสิงคโปร์นั้น การมีมาตรการพิเศษที่สามารถลดแรงจูงใจของอาชญากรในการกระทำความผิดโดยการริบทรัพย์สินตามมูลค่า จะทำให้การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้การยกย้ายถ่ายเททรัพย์สิน ซ่อนเร้นเปลี่ยนแปลงสภาพหรือประเภททรัพย์สิน หรือการจำหน่าย จ่าย โอน ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน หรือใช้ทรัพย์สินที่ได้มาอย่างผิดกฎหมายนั้นให้หมดไป ไม่อาจกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีมาตรการที่สามารถติดตามริบทรัพย์สินทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ กล่าวคือ แม้จะไม่มีตัวทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งการริบอยู่ แต่ศาลสามารถสั่งให้ผู้กระทำความผิดจ่ายเงินตามมูลค่าของทรัพย์สินทดแทนทรัพย์สินนั้นได้ในมูลค่าที่เท่ากัน ซึ่งส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่มีทรัพย์สินที่หลงเหลือจากการกระทำความผิดอีก

ในประเทศอังกฤษ มีกฎหมายกำหนดเรื่องการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Confiscation Order)²⁷⁶ เพื่อเป็นมาตรการลดแรงจูงใจของผู้กระทำความผิดที่มีวิถีชีวิตเป็นอาชญากร เช่น ผู้ที่กระทำความผิดมาแล้ว 3 ครั้งในรอบ 6 ปี โดยเมื่อศาลพิพากษาจำเลยว่าเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว พนักงานอัยการจะเสนอคำขอให้มีการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ศาลจะพิจารณาว่าหากจำเลยไม่มีวิถีชีวิตเป็นอาชญากร ศาลก็จะริบเฉพาะทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำที่ถูกฟ้องเท่านั้น แต่หากศาลเห็นว่าจำเลยมีวิถีชีวิตเป็นอาชญากร ศาลจะกำหนดจำนวนเงินที่จำเลยอาจได้จากการกระทำความผิดย้อนหลังไป 6 ปีก่อนศาลพิพากษา และกำหนดให้จำเลยชดใช้เงินจำนวนดังกล่าว แม้ว่าจำเลยจะมีทรัพย์สินที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด จำเลยอาจขายเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามจำนวนที่ศาลกำหนดแทนมูลค่าทรัพย์สินที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิด

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพมากคือ มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่ง²⁷⁷ ที่ให้ใช้การพิสูจน์เพียงมาตรฐานการพิสูจน์ตามกฎหมายแพ่งที่เบากว่ามาตรฐานการพิสูจน์ในกฎหมายอาญา อีกทั้งการริบทรัพย์สินทางแพ่งสามารถดำเนินการได้หากปรากฏว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด แม้ทรัพย์สินนั้นจะไม่ปรากฏเจ้าของ หรือไม่มีการดำเนินคดีอาญาก็ตาม

²⁷⁶ Section 6 The Proceeds of Crime Act 2002.

²⁷⁷ 18 U.S. Code § 981.

อีกทั้งยังมีการนำหลัก Substitute Asset²⁷⁸ มาใช้ในการริบทรัพย์สิน คือ แม้ว่าไม่สามารถติดตามทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ ศาลก็สามารถสั่งริบทรัพย์สินโดยบังคับเอาจากทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดเป็นการทดแทนได้ตามมูลค่าที่เท่ากัน โดยเป็นไปตามหลัก Value Based ซึ่งรัฐจะพิจารณาการกระทำความผิดว่าน่าจะได้รับประโยชน์เป็นมูลค่าเท่าใดจากการประกอบอาชญากรรมโดยพิจารณาตั้งแต่เริ่มต้นจนการกระทำความผิดไปจนถึงการถูกดำเนินคดี ทั้งนี้ และเมื่อคำนวณว่าผู้กระทำความผิดได้รับทรัพย์สินจากการกระทำความผิดนั้นเป็นมูลค่าเท่าใดแล้ว ศาลก็จะบังคับริบทรัพย์สินอื่นของอาชญากรในมูลค่านั้น

ในประเทศฝรั่งเศส มีระบบการริบทรัพย์สินทั่วไป ไว้มูลทรัพย์ทั้งปวงของผู้กระทำความผิดอาชญากรรมร้ายแรงบางฐานที่กฎหมายกำหนด เช่น อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ร้ายแรง ความผิดฐานฟอกเงิน เป็นต้น โดยศาลจะริบทรัพย์สินทั้งหมดของจำเลยที่มีอยู่ในวันที่ถูกลงโทษฐานต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนด โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ แม้เป็นทรัพย์สินมรดกก็ต้องริบเป็นการสร้างความรุนแรงของโทษริบทรัพย์สิน เพื่อใช้ข่มขู่ผู้ที่จะตัดสินใจกระทำความผิดอาชญากรรมร้ายแรง นอกจากนี้ยังมีการใช้หลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในประมวลกฎหมายอาญา²⁷⁹ ซึ่งนำไปใช้กับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม เมื่อไม่สามารถริบทรัพย์สินได้หรือทรัพย์สินได้เคลื่อนที่ไปกับเงินหรือทรัพย์สินที่ช่วยด้วยกฎหมายแล้ว การริบทรัพย์สินก็อาจกระทำได้โดยการประมาณมูลค่าของทรัพย์สินและริบตามมูลค่านั้น

ในประเทศสิงคโปร์ มีกฎหมายกำหนดเรื่องการริบผลประโยชน์ (Confiscation of Benefits)²⁸⁰ ในกรณีที่มีการกระทำความผิดที่มีความรุนแรง เช่น ความผิดเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือความผิดร้ายแรงอื่น ๆ ซึ่งเมื่อศาลพิพากษาผู้ใดกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือความผิดร้ายแรงอื่น ๆ แล้ว ศาลอาจออกคำสั่งริบผลประโยชน์ที่จำเลยได้มาจากการกระทำความผิดได้ หากพนักงานอัยการร้องขอ และศาลมีอำนาจกำหนดจำนวนเงินให้จำเลยต้องจ่ายให้รัฐเท่ากับผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับ

การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินนั้น ถือเป็นความผิดที่ร้ายแรง ซึ่งในต่างประเทศตระหนักและให้ความสำคัญกับการก่ออาชญากรรมประเภทนี้มาก เพราะ

²⁷⁸ 21 U.S. Code § 853 (p) "Forfeiture of Substitute Property".

²⁷⁹ Article 131 – 21 The Penal Code.

²⁸⁰ Article 4 -5 Corruption, Drug Trafficking and Others Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act.

เป็นอาชญากรรมที่ได้ผลตอบแทนสูง จึงเกิดแนวความคิดการใช้วิธีการริบทรัพย์ที่ร้ายแรงและเป็นการตัดวงจรอาชญากรรมไม่ให้นำทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไปใช้ประโยชน์อื่นได้อีก โดยในประเทศข้างต้นทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ต่างก็นำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าที่ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิด แม้ในขณะที่ถูกจับกุมนั้นจะไม่มีตัวทรัพย์สินอยู่ รัฐก็สามารถดำเนินการติดตามเอาทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระทำความผิดในคราวนั้นมาชดใช้ตามมูลค่าที่ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์ได้ เพื่อเป็นการตัดอำนาจหรือเครื่องมือในการกระทำความผิดให้หมดสิ้นไป นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการติดตามริบทรัพย์สินตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในประเทศไทยและในต่างประเทศแล้วพบว่า ประเทศไทยได้บัญญัติให้มีการใช้มาตรการริบทรัพย์ตามมูลค่าในการกระทำความผิดเกี่ยวกับการทุจริต ทั้งนี้ตาม พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรมและประพฤตินิยม พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ซึ่งความผิดเช่นนี้เป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงิน โดยตามวัตถุประสงค์ของการเพิ่มมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในคดีทุจริต เป็นไปเพื่อให้การติดตามริบทรัพย์สินในคดีทุจริตมีประสิทธิภาพและเป็นกลไกในการจัดการทุจริตและประพฤตินิยมทั้งในภาครัฐและเอกชน ซึ่งในคดีทุจริตนี้เป็นอาชญากรรมที่มีลักษณะพิเศษ ที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับผลตอบแทนจากการกระทำความผิดในมูลค่าที่สูงกว่าอาชญากรรมในรูปแบบทั่วไป การกำหนดให้การริบทรัพย์สินในคดีทุจริตเป็นไปตามหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า จะทำให้ศาลสามารถกำหนดมูลค่าของทรัพย์สินที่ไม่อาจติดตามริบได้ และสั่งให้ริบทรัพย์สินอื่นแทนตามมูลค่านั้น ผู้กระทำความผิดจะไม่เหลือทรัพย์สินใด ๆ ที่ได้จากการกระทำความผิดอีก อีกทั้งยังไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลมาเกินความจำเป็น เพราะเป็นการริบเฉพาะทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในความผิดมูลฐานอื่น ๆ ตามกฎหมายฟอกเงินที่ต่างก็เป็นความผิดที่ร้ายแรงที่มุ่งหวังประโยชน์ในทางทรัพย์สินเป็นสำคัญ ซึ่งการนำทรัพย์สินที่ได้จากความผิดมูลฐานมาฟอกเงินทำให้เป็นการต่อวงจรอาชญากรรมไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด อาจส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ระบบเศรษฐกิจและการเงิน รวมถึงความเสียหายของประชาชนหมู่มา แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า แม้ความผิดมูลฐานอื่น ๆ ในกฎหมายฟอกเงินจะมีความร้ายแรงเช่นเดียวกับคดีทุจริต แต่ยังไม่มีการนำมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินตามหลักการริบทรัพย์ตามมูลค่ามาบัญญัติเป็นการเฉพาะในพระราช

ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ทำให้การติดตามทรัพย์สินในคดีฟอกเงินยังมีข้อบกพร่องอยู่

เมื่อพิจารณาการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงินในประเทศไทยแล้ว พบว่ามีความแตกต่างจากมาตรการริบทรัพย์สินในความผิดฐานฟอกเงินของต่างประเทศ โดยในกฎหมายต่างประเทศนั้น การลงโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในคดีที่ร้ายแรง ให้ศาลสามารถริบทรัพย์สินตามมูลค่าได้ ทั้งนี้ ความผิดฐานฟอกเงิน ถือเป็นฐานความผิดที่ร้ายแรงตามกฎหมายต่างประเทศ จึงต้องมีการใช้มาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าเพื่อริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดให้ได้มากที่สุด จะเห็นได้จาก ในประเทศอังกฤษ จำเลยที่กระทำความผิดฐานฟอกเงิน จะถือเป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตอาชญากร (Criminal Lifestyle) ที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลในการสั่งริบทรัพย์สินเท่ากับมูลค่าของผลประโยชน์ที่จำเลยได้มาจากการกระทำความผิดทุกฐาน ในประเทศสหรัฐอเมริกา การกระทำความผิดฐานฟอกเงินอยู่ภายใต้บังคับการริบทรัพย์สินทางแพ่งได้ ศาลจึงสามารถนำหลัก Substitute Asset ใช้บังคับเพื่อริบทรัพย์สินโดยบังคับเอาจากทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดเป็นการทดแทนได้ตามมูลค่าที่เท่ากันได้ ส่วนความผิดฐานฟอกเงินในประเทศฝรั่งเศส ถือเป็นความผิดทางอาญาร้ายแรงที่นอกจากจะใช้วิธีการริบทรัพย์สินตามมูลค่าที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ศาลยังมีอำนาจริบทรัพย์สินทั่วไป (Confiscation Générale) ซึ่งจะเป็นการริบทรัพย์สินทั้งปวงของผู้กระทำความผิดไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ และในประเทศสิงคโปร์ ได้บัญญัติให้ความผิดฐานฟอกเงินเป็นความผิดเฉพาะตาม Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act ที่ศาลสามารถริบผลประโยชน์ตามมูลค่าที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิดได้

ดังนั้น การพิจารณาให้มีการนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการริบทรัพย์สิน โดยเฉพาะการริบทรัพย์สินในคดีที่เป็นความผิดร้ายแรงซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและมีความเสียหายเป็นวงกว้าง เพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้อาชญากรมีทรัพย์สินใด ๆ ที่ได้จากการกระทำความผิด ไปใช้เป็นต้นทุนในการประกอบอาชญากรรมที่ร้ายแรงอื่น ๆ ได้อีก และเพื่อให้ประเทศไทยมีบทบัญญัติในเรื่องการริบทรัพย์สินที่มีมาตรฐานทัดเทียมกับกฎหมายต่างประเทศ

5.3 วิเคราะห์ผลของการนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน

จากการศึกษาและพิจารณาถึงลักษณะของการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ผลของการนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน โดยวิธีการเพิ่มบทบัญญัติตามกฎหมายให้ศาลมีอำนาจในการริบทรัพย์สินตามมูลค่านั้น จะทำให้รัฐมีสิทธิเรียกร้องเหนือกองทรัพย์สินของจำเลย แม้ว่าทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดจะถูกชุกซ่อนอย่างแนบเนียน หรือถูกจำหน่าย จ่าย โอนไปเป็นของบุคคลอื่น หรือได้ถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองไปทั้งหมดหรือบางส่วน ศาลยังสามารถบังคับเอา กับทรัพย์สินอื่น ๆ ของจำเลยได้ โดยการสั่งให้จำเลยใช้เงินหรือทรัพย์สินอื่นแทนตามมูลค่าของ ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ศาลไม่อาจสั่งให้ริบได้ ทั้งนี้ ศาลไม่ต้องพิจารณาว่าทรัพย์สิน ใดเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิดของจำเลย พนักงานอัยการหรือโจทก์จึงมีหน้าที่ในการ เสนอพยานหลักฐานต่อศาลเพียงว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่จำเลยได้มาโดยการกระทำความผิด และมีมูลค่าเท่าใด ซึ่งจะช่วยลดภาระของอัยการหรือโจทก์ในการติดตามและระบุทรัพย์สินทรัพย์สินที่ ได้มาจากการกระทำความผิด อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสในการที่ศาลจะพิพากษาลงโทษริบทรัพย์สิน ได้เต็มตามจำนวนที่จำเลยได้รับมาจากการกระทำความผิด²⁸¹

ทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ส่งแทนสิ่งที่ต้องริบนั้น ศาลสามารถสั่งให้ริบทรัพย์สินตามมูลค่าได้โดยไม่ต้อง คำนึงว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบหรือไม่ ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถหลีกเลี่ยงการ บังคับโทษตามคำพิพากษาด้วยการ จำหน่าย จ่าย โอน ทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิดไปยัง บุคคลภายนอกผู้มิได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดก่อนมีคำพิพากษาได้ ซึ่งจะไม่ กระทบกระเทือนถึงกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินของบุคคลภายนอกผู้ได้รับโอนทรัพย์สินที่ได้มาจากการ กระทำความผิดโดยสุจริตภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินตามมูลค่าแล้ว ดังนั้นแม้ บุคคลภายนอกจะรับโอนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด แต่เมื่อได้รับโอนมาโดยสุจริตแล้ว จึงมีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายเหนือทรัพย์สินดังกล่าว

ในกรณีที่จำเลยไม่ยอมชำระเงินตามมูลค่าที่ศาลกำหนด เจ้าพนักงานสามารถบังคับเอา กับ ทรัพย์สินใด ๆ ของจำเลยตามสิทธิเรียกร้องที่มีขึ้นโดยผลของคำพิพากษาลงโทษริบทรัพย์สิน ทำให้ พนักงานสามารถที่จะเลือกบังคับริบทรัพย์สินกับทรัพย์สินที่ปรากฏต่อเจ้าพนักงานโดยแจ้งชัดว่าเป็น ของจำเลยก่อนได้ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงในผลกระทบเนื่องจากการบังคับแก่ทรัพย์สินของ บุคคลภายนอก

²⁸¹ กัมปนาท แสนโภชน, “การริบทรัพย์สินตามมูลค่า”, หน้า 69-70.

ดังนั้น ผลของการนำมาตราการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน จะเป็นการมาตรการเสริมที่ช่วยในการอุดช่องว่างและเพิ่มความสมบูรณ์ของกฎหมายฟอกเงินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นการพัฒนากฎหมายภายในของประเทศเพื่ออนุวัติการตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นมาตรฐานสากล บทบัญญัติเรื่องการริบทรัพย์สินในคดีฟอกเงินสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความแตกต่างของกฎหมาย ทำให้สามารถสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในเรื่องการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการนำมาตราการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน จะทำให้รัฐสามารถติดตามริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดได้มากขึ้น แต่ควรมีข้อควรระวังในการนำมาตราการดังกล่าวมาใช้ เนื่องจาก วิธีการเพิ่มบทบัญญัติตามกฎหมายในการริบทรัพย์สินตามมูลค่านั้น เป็นการออกกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานบางประการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะสิทธิในทรัพย์สิน หากพนักงานเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจหน้าที่ไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องและการกระทำโดยมิชอบ ประชาชนอาจได้รับความเสียหายหรือความไม่เป็นธรรม ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในรัฐบาล และอาจเป็นการกระตุ้นให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมบางกลุ่มมีการพัฒนาในเชิงต่อต้าน โดยการเปลี่ยนพฤติกรรมการกระทำความผิดให้แยบยลยิ่งขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมาย ซึ่งจะเป็นปัญหาที่จะต้องหาทางดำเนินการแก้ไขต่อไป²⁸²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁸² ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อทำการวิจัยการนำหลักการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สิน (Asset Sharing) มาใช้ในคดีอาชญากรรมฟอกเงินของประเทศไทย เสนอสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, หน้า 255-257.

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

รูปแบบของการประกอบอาชญากรรมได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตและพัฒนาตามความเจริญก้าวหน้าของสังคม โดยพัฒนาจากการกระทำความผิดในรูปแบบปัจเจกบุคคลมาเป็นการกระทำความผิดในรูปแบบองค์กรอาชญากรรม การก่ออาชญากรรมในรูปแบบนี้มีมุ่งหวังให้ได้เงินหรือทรัพย์สินจำนวนมากมหาศาลเป็นผลตอบแทน ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดจะถูกนำไปเปลี่ยนลักษณะ โอน แปรสภาพ เพื่ออำพรางแหล่งที่มาของเงินนั้นให้เสมือนว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายที่เรียกว่าการฟอกเงิน และทรัพย์สินเหล่านี้จะย้อนกลับไปเป็นเงินทุนที่ใช้ในการประกอบอาชญากรรมขึ้นอีก และเนื่องจากความผิดประเภทนี้มีความซับซ้อน พยานหลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดมีน้อยและหาได้ยาก อาชญากรมีโอกาสถูกจับกุมดำเนินคดีได้น้อย ซึ่งเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่อาชญากรจะได้รับจากการกระทำความผิดและโอกาสในการถูกจับกุม ทำให้อาชญากรไม่เกรงกลัวที่จะลงมือกระทำความผิด บทลงโทษในการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดจึงเป็นสิ่งที่อาชญากรจะนำมาพิจารณาในการตัดสินใจลงมือกระทำความผิด หากโทษริบทรัพย์สินรุนแรง อาชญากรจะเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิด ในทางตรงกันข้าม โทษริบทรัพย์สินที่ไม่รุนแรงจะส่งผลให้อาชญากรกล้าที่จะกระทำความผิด

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อตัดวงจรองค์กรอาชญากรรม โดยการกำหนดให้การฟอกเงินเป็นความผิดอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด และมีมาตรการในการลงโทษเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในตกเป็นของแผ่นดิน เนื่องจากอาชญากรไม่ควรได้รับประโยชน์ใด ๆ จากการกระทำความผิด จึงต้องริบบรรดาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งหมด เพื่อป้องกันและยับยั้งการกระทำความผิด และตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดนำทรัพย์สินนั้นไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดในภายหน้า

การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นการกระทำความผิดที่มีความมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นสำคัญ นอกจากที่ผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินแล้ว ยังอาจได้รับผลประโยชน์อื่นที่มีมูลค่าและสามารถคำนวณเป็นราคาเงินได้ รวมถึงประโยชน์อื่นใดที่เกิดจากทรัพย์สินและประโยชน์ดังกล่าวด้วย เมื่อพิจารณาตาม

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ที่แม้มีการขยายขอบเขตการใช้มาตรการริบทรัพย์สินให้รวมถึงเงินหรือทรัพย์สิน ที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐาน รวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ของเงินหรือทรัพย์สินนั้น และรวมถึงดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐาน โดยไม่คำนึงว่าทรัพย์สินจะถูกโอน รับโอน จำหน่าย ชุกซ่อน ปกปิด เปลี่ยนสภาพไปหลายครั้ง หรือตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลอื่น

การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน (Property Base Confiscation) ซึ่งทรัพย์สินที่จะริบได้นั้นต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางใดทางหนึ่ง กล่าวคือ อาจเป็นทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด ทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้หรือเพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ทั้งนี้ ทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งคำสั่งริบทรัพย์สินจะต้องมีอยู่ในขณะที่มีคำพิพากษา อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายยังคงมีปัญหาและข้อขัดข้องอยู่หลายประการ ดังนี้

1. การดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด

ในการดำเนินการตามมาตรการในการริบทรัพย์สินทางแพ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นการร้องขอให้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งในการดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นการยึดอายัดทรัพย์สินที่ปรากฏหลักฐานทางทะเบียน หรือบางครั้งไม่สามารถหาทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้ เนื่องจากผู้กระทำความผิดใช้วิธีการจำหน่าย จ่าย โอน หรือชุกซ่อนทรัพย์สินอย่างแนบเนียน หรือใช้วิธีการนำเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดรวมกับเงินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อไปซื้อทรัพย์สินอื่น ๆ ทำให้ไม่อาจแบ่งแยกเพื่อบังคับเอาทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ รวมถึงการที่ผู้กระทำความผิดใช้ทรัพย์สินนั้นให้หมดไปอย่างสิ้นเปลือง ทำให้ไม่อาจร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินได้ เพราะการที่ศาลจะสั่งให้ริบทรัพย์สินใดได้นั้น จะต้องปรากฏว่ามีตัวทรัพย์สินนั้นอยู่ อันเป็นไปตามหลักการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงทรัพย์สิน ทำให้ผู้กระทำความผิดยังคงได้ประโยชน์จากการริบทรัพย์สินด้วยมาตรการดังกล่าว

แม้ความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงินบางมูลฐาน จะมีมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินเป็นกรณีพิเศษ แต่เห็นได้ว่าเป็นการดำเนินการโดยใช้หลักการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัว

ทรัพย์สินเช่นกัน มีเพียงมูลฐานที่เกี่ยวกับคดีทุจริต คือ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ยุติธรรม ที่มีการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาบังคับกับผู้กระทำ ความผิด ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

2. ความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีกับทรัพย์สิน

การให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการริบทรัพย์สินในคดีฟอกเงิน มีปัญหาเรื่อง ความแตกต่างของระบบการริบทรัพย์สินของแต่ละประเทศอาจใช้ต่างกัน กล่าวคือ มีทั้งประเทศที่ใช้ ระบบการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงตัวทรัพย์สิน และประเทศที่ใช้ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ซึ่ง ความแตกต่างดังกล่าวเป็นอุปสรรคสำคัญในการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการกับ ทรัพย์สิน เนื่องจากทรัพย์สินที่อยู่ในบังคับของระบบการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงทรัพย์สินมีขอบเขต การบังคับที่จำกัดมากกว่าระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ปัญหาในการความร่วมมือในการยึดอายัด และริบทรัพย์สิน จึงมักจะเกิดขึ้นในกรณีที่ประเทศผู้ร้องขอใช้ระบบการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ในขณะที่ประเทศผู้รับคำร้องขอใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงตัวทรัพย์สิน ซึ่งตามพระราชบัญญัติ ความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา พ.ศ. 2535 แม้ประเทศไทยจะสามารถให้ความร่วมมือใน กรณีที่ต่างประเทศร้องขอให้ริบทรัพย์สินได้ แต่ยังมีข้อจำกัดว่า ทรัพย์สินที่จะริบได้ตามคำพิพากษา หรือคำสั่งถึงที่สุดของศาลต่างประเทศนั้น จะต้องเป็นทรัพย์สินที่ริบได้ตามกฎหมายไทยด้วย ดังนั้น เมื่อศาลต่างประเทศมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินตามมูลค่าแล้ว ประเทศไทยไม่อาจดำเนินการเช่นนั้นได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายภายในให้อำนาจศาลในการสั่งริบตามมูลค่า ยกเว้นการดำเนินกับทรัพย์สินใน คดีทุจริตเพราะมีกฎหมายให้อำนาจในกรณีนี้ไว้

3. ความสอดคล้องของกฎหมายภายในกับหลักสากลตามอนุสัญญาระหว่าง ประเทศและมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

ตามหลักสากลของอนุสัญญาระหว่างประเทศได้แก่ ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่า ด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 อนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และและ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ต่างได้มีการกำหนดแนวทางให้ ประเทศภาคีริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยให้ดำเนินการภายในขอบเขตที่กว้าง ที่สุด อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาระหว่างประเทศดังกล่าวมิได้กำหนดเป็นการเฉพาะว่าจะประเทศภาคี

จะต้องใช้ระบบการริบทรัพย์สินแบบใดเพื่อนำมาริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับกระทำความผิดนั้น แต่จากบทบัญญัติในข้อบทต่าง ๆ ของอนุสัญญาาระหว่างประเทศ ประเทศภาคีอาจใช้วิธีระบบการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน หรือการริบทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าเทียบเท่ากับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดก็ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พบว่าในมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินยังไม่ได้มีการดำเนินการในขอบเขตที่กว้างที่สุดเพื่อให้สามารถริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและริบทรัพย์สินอื่นซึ่งมีมูลค่าเท่ากับหรือเทียบเท่ากับทรัพย์สินดังกล่าว ตามกฎหมายฟอกเงินของประเทศไทยยังคงไม่มีบทบัญญัติให้สามารถริบทรัพย์สินตามมูลค่า จึงยังไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาาระหว่างประเทศกำหนดไว้

นอกจากนี้ ในการประเมินความสอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ตามข้อเสนอแนะข้อที่ 4 เกี่ยวกับการดำเนินการกับทรัพย์สิน ประเทศไทยยังคงมีข้อบกพร่องในเรื่องการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการฟอกเงินอยู่ โดยจากสถิติการริบทรัพย์สินพบว่ามีจำนวนการริบทรัพย์สินที่ศาลสามารถสั่งให้ตกเป็นของแผ่นดินได้นั้นยังต่ำกว่าจำนวนทรัพย์สินที่ยึดอายัดได้โดยคณะกรรมการธุรกรรม ยังคงมีทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถติดตามเพื่อริบได้ อีกทั้งยังไม่มีบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ให้ศาลสามารถริบทรัพย์สินตามมูลค่าของทรัพย์สินที่ไม่สามารถติดตามได้ ผู้กระทำความผิดจึงยังได้รับประโยชน์ในทางทรัพย์สินจากข้อบกพร่องของกฎหมายในกรณีนี้อยู่ ซึ่งหากมีการปรับปรุงกฎหมายให้ศาลสามารถสั่งริบทรัพย์สินตามมูลค่าในทุกความผิดมูลฐานและความผิดฐานฟอกเงิน จะทำให้การริบทรัพย์สินมีประสิทธิภาพ ผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รับประโยชน์ใด ๆ จากการกระทำความผิดอย่างแท้จริง

จากการศึกษาระบบการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสิงคโปร์ พบว่ามีการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าไปใช้เป็นมาตรการเสริมการริบทรัพย์สิน ทั้งคดีความผิดอาญาทั่วไปและในคดีความผิดที่มีความร้ายแรง ตามที่แต่ละประเทศกำหนด

ในประเทศอังกฤษ การริบทรัพย์สินตามมูลค่าถูกนำมาใช้ทั้งในคดีอาญาทั่วไปและในคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง ซึ่งตาม The Proceeds of Crime Act 2002 ได้บัญญัติให้นำการริบทรัพย์สินตามมูลค่าไปใช้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ประโยชน์จากการกระทำความผิดทั่วไป คือความผิดอาญาที่เกิดขึ้นภายในประเทศอังกฤษ (Particular Criminal Conduct) ซึ่งศาลจะสั่งริบทรัพย์สินได้เฉพาะประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิดฐานนั้น และการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในกรณีที่ผู้กระทำ

ความผิดโดยมีวิถีชีวิตของอาชญากร (Criminal Lifestyle) ซึ่งเป็นความผิดที่มีความร้ายแรงและมุ่งหวังผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เช่น การกระทำความผิดฐานค้ายาเสพติด ฐานฟอกเงิน ฐานก่อการร้าย ฐานค้ำมนุษย์ เป็นต้น ศาลจะสั่งริบทรัพย์สินตามมูลค่าเท่ากับประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิดทุกฐาน ทุกกรณีย้อนหลังไปได้ถึง 6 ปี ซึ่งจะทำให้อาชญากรไม่ได้รับประโยชน์ใด ๆ ในทางทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด

ประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลจะมีอำนาจในการริบทรัพย์สินในความผิดแต่ละประเภทไม่เท่ากัน ในความผิดที่มีความเสียหายร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจและการเงิน เช่น ในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน ความผิดที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมที่ได้มาโดยผิดกฎหมาย ความผิดที่เกี่ยวข้องกับการโอนเงินตราที่ผิดกฎหมาย ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด รวมทั้งทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับทรัพย์สินดังกล่าวให้ตกเป็นของรัฐ โดยใช้วิธีการริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture) และอาจมีบทบัญญัติให้สามารถนำการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture) มาใช้ได้ด้วย ซึ่งในการริบทรัพย์สิน ศาลสามารถสั่งริบทรัพย์สินอื่นของจำเลยทดแทนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด โดยการคำนวณมูลค่าได้ (Value Base) ทั้งนี้เป็นไปตามหลัก Substitute Asset แต่หากปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดในคดีอาญาทั่วไป เช่น ฐานลักทรัพย์ ยักยอก ฉ้อโกง ศาลจะมีอำนาจริบเฉพาะทรัพย์สินที่จำเลยได้ใช้ หรือได้มาจากการกระทำความผิดเท่านั้น

การริบทรัพย์สินในประเทศฝรั่งเศส มีการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าไปใช้ทั้งในความผิดทางอาญาปกติและในความผิดที่ร้ายแรง ความผิดทางอาญาปกติจะใช้มาตรการริบทรัพย์สินพิเศษ (Confiscation Spéciale) ซึ่งเป็นการริบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างให้ตกเป็นของแผ่นดิน โดยพิจารณาการกระทำความผิดในคราวนั้นเท่านั้น และศาลยังอาจกำหนดมูลค่าของทรัพย์สินชิ้นนั้น และให้จำเลยใช้ราคาแทนการริบได้ แต่หากเป็นความผิดที่ร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฟอกเงิน หรือความผิดในกลุ่มการค้ายาเสพติด ศาลจะริบทรัพย์สินทั้งปวงของจำเลยไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ และอาจให้จำเลยใช้ราคาแทนทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ถูกริบได้ ตามหลักมาตรการริบทรัพย์สินทั่วไป (Confiscation Générale)

ประเทศสิงคโปร์ มีการนำมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่าเช่นเดียวกับที่ใช้ในประเทศอังกฤษ (Confiscation Order) เป็นมาตรการเสริมในกรณีที่มีการกระทำความผิดร้ายแรง ตามพระราชบัญญัติคอร์รัปชัน ยาเสพติด และความผิดร้ายแรงอื่น ๆ โดยศาลสามารถออกคำสั่งริบ

ผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิด และมีอำนาจกำหนดจำนวนเงินให้จำเลยต้องจ่าย ให้รัฐเท่ากับผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับ และหากเป็นการริบทรัพย์สินในคดีอาญาทั่วไป ศาลจะมีอำนาจเพียงริบของกลางตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา คือ ทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด รวมของแทนทรัพย์สินหากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพย์สินไป และรวมถึงดอกผลของทรัพย์สินของกลางนั้นด้วย

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาการริบทรัพย์สินตามกฎหมายฟอกเงินและแนวทางการริบทรัพย์สินตามมูลค่าในต่างประเทศแล้วนั้น การมีให้ศาลสามารถกำหนดมูลค่าแทนการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด เป็นมาตรการที่นานาประเทศต่างนำมาใช้เพื่อให้สามารถริบทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดได้ครบถ้วนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการริบทรัพย์สินที่ผู้การกระทำความผิดที่มุ่งหวังประโยชน์ด้านทรัพย์สินเป็นสำคัญ ทั้งยังเป็นการกำหนดมาตรการให้สอดคล้องตามอนุสัญญาระหว่างประเทศและตามมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและแพร่ขยายอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ดังนี้

1. ควรนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value-Based Confiscation) มาใช้เป็นมาตรการเสริมการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามกฎหมายฟอกเงิน โดยการนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ร่วมกับการริบทรัพย์สินแบบเจาะจงตัวทรัพย์สิน กล่าวคือ หากยังคงมีทรัพย์สินเกี่ยวกับการกระทำความผิดอยู่ ให้ริบทรัพย์สินเกี่ยวกับการกระทำความผิดก่อนเป็นอันดับแรก หากไม่สามารถดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นได้โดยตรง เนื่องจากทรัพย์สินนั้นได้ถูกใช้หมดไปหรือสูญหายหรือไม่สามารถติดตามกลับคืนได้ จึงควรนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่าเพื่อบังคับใช้กับทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดที่มีมูลค่าเท่ากับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด

2. เสนอให้มีการเพิ่มอำนาจให้ศาลสามารถสั่งจำเลยชดใช้ราคาตามมูลค่าของทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้รับมาจากการกระทำความผิด ซึ่งในการริบทรัพย์สินในคดีฟอกเงิน ไม่ว่าโจทก์จะมีคำขอหรือไม่ก็ตาม ให้ศาลจะมีอำนาจริบทรัพย์สิน หรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ได้ถูกดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นได้ ในการพิพากษาคดีหรือภายหลังจากนั้น ถ้า

ความปรากฏแก่ศาลเอง หรือความปรากฏตามคำขอของโจทก์ว่า ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ศาลจะสั่งริบหรือได้สั่งริบ โดยสภาพไม่สามารถส่งมอบได้ สูญหาย หรือไม่สามารถติดตามเอาคืนได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด หรือได้มีการนำสิ่งนั้นไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่น หรือได้มีการจำหน่าย จ่าย โอนสิ่งนั้น หรือการติดตามเอาคืนจะกระทำได้โดยยากเกินสมควร หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ศาลอาจกำหนดมูลค่าของสิ่งนั้นโดยคำนึงถึงราคาท้องตลาดในวันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง และสั่งให้ผู้มีหน้าที่ต้องส่งสิ่งที่ศาลสั่งริบชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่าดังกล่าวภายในเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้

3. ในการกำหนดมูลค่าของทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ชำระมูลค่าแทนการริบนั้น ศาลควรกำหนดให้เท่ากับราคาตลาด (Market Value) ของทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้มาโดยการกระทำความผิด ในวันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง และสั่งให้จำเลยเป็นผู้มีหน้าที่ต้องส่งสิ่งที่ศาลสั่งริบชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่าดังกล่าว หากเป็นกรณีที่มีการนำทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดไปรวมเข้ากับสิ่งอื่น ให้ศาลกำหนดมูลค่าโดยคำนึงถึงสัดส่วนของทรัพย์สินที่รวมเข้าด้วยกันนั้น

4. กรณีที่ผู้ซึ่งศาลสั่งให้ชำระเงินแทนทรัพย์สินที่ได้มา ไม่ชำระเงินหรือชำระไม่ครบถ้วนตามจำนวนที่ศาลกำหนด หรือไม่ได้ชำระภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ศาลควรกำหนดให้มีการติดต่อกับผู้เกี่ยวข้องในอัตราที่กฎหมายกำหนด แต่หากการกำหนดมูลค่าของทรัพย์สินนั้นสูงเกินกว่าที่จำเลยจะจ่ายได้ในคราวเดียว ศาลอาจมีดุลพินิจให้มีการผ่อนชำระได้

5. เสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 51 ดังนี้

มาตรา ... ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ของมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

“ในการพิพากษาคดีหรือภายหลังจากนั้น ถ้าความปรากฏแก่ศาลเอง หรือความปรากฏตามคำขอของโจทก์ว่า ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ศาลจะสั่งริบหรือได้สั่งริบ โดยสภาพไม่สามารถส่งมอบได้ สูญหาย หรือไม่สามารถติดตามเอาคืนได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด หรือได้มีการนำสิ่งนั้นไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่น หรือได้มีการจำหน่าย จ่าย โอนสิ่งนั้น หรือการติดตามเอาคืนจะกระทำได้โดยยากเกินสมควร หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ศาลอาจกำหนดมูลค่าของสิ่งนั้นโดยคำนึงถึงราคาท้องตลาดในวันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง และสั่งให้ผู้มีหน้าที่ต้องส่งสิ่งที่ศาลสั่งริบชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่าดังกล่าวภายในเวลาที่ศาลกำหนด

การกำหนดมูลค่าของสิ่งที่ศาลสั่งริบตามวรรคสองในกรณีที่มีการนำไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่น หรือในกรณีที่มูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาแทนต่ำกว่าราคาท้องตลาดของสิ่งที่ศาลสั่งริบในวันที่มีการจำหน่าย จ่าย โอนสิ่งนั้น ให้ศาลกำหนดโดยคำนึงถึงสัดส่วนของทรัพย์สินที่มีการรวมเข้าด้วยกันนั้น หรือมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาแทนสิ่งนั้นแล้วแต่กรณี

ในการสั่งให้บุคคลชำระเงินตามวรรคสอง ศาลจะกำหนดให้ผู้นั้นชำระเงินทั้งหมดในคราวเดียวหรือจะให้ผ่อนชำระก็ได้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่กรณี และถ้าผู้นั้นไม่ชำระเงินหรือชำระไม่ครบถ้วนตามจำนวนและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ต้องเสียดอกเบี้ยระหว่างผิดนัดตามอัตราที่กฎหมายกำหนด และให้ศาลมีอำนาจสั่งให้บังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้ไม่เกินจำนวนเงินที่ยังค้างชำระ”

เมื่อพิจารณาถึงผลในการนำมาตราการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีฟอกเงิน จะเห็นได้ว่ามาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถดำเนินการกับเงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเท่าที่ควร อาชญากรยังสามารถนำเงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดตามกฎหมายฟอกเงินไปใช้ประโยชน์ในการกระทำความผิดต่อไปได้อีก การบัญญัติให้การริบทรัพย์สินตามมูลค่าเป็นมาตรการเสริมในการดำเนินการกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 จะทำให้อาชญากรไม่ได้รับประโยชน์ใดจากการกระทำความผิด เพราะศาลยังสามารถสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องส่งเงินหรือทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าเท่ากับทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดให้ตกเป็นของแผ่นดิน ไม่ว่าจะทรัพย์สินนั้นจะได้อีกโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ทั้งยังถือเป็นการลงโทษให้อาชญากรต้องชดใช้ทรัพย์สินคืนให้แก่รัฐจากการที่ตนได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเหล่านั้น อาชญากรไม่อาจใช้วิธีการใด ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้รัฐสามารถริบทรัพย์สินได้อีก จึงทำให้ไม่หลงเหลือทรัพย์สินที่จะนำไปใช้เป็นต้นทุนในการกระทำความผิดอื่น ๆ ซึ่งจะ เป็นวิธีการที่ช่วยตัดวงจรอาชญากรรมให้หมดไป เพื่อให้การดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายป้องกันปราบปรามการฟอกเงินที่กำหนดไว้

บรรณานุกรม

- Anne Kletzen, and Thierry Godefroy. Confiscation and Anti-Money-Laundering Regulations under French Law. European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice 5, 3 (January 1997): 273-280.
- Council of Europe. Explanatory Report of Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation [Online]. Available from: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/141.htm> [2017,December]
- Fleur Keyser-Ringalda. European Intergration with Regard to the Confiscation of the Proceeds of Crime. In Tenth International Symposium on Economic Crime. England: Jesus College, University of Cambridge, 1992.
- Force, T. F. A. T. United State Mutual Evaluation Report on Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures [Online]. 2016. Available from: [https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4 / MER-United-States-2016.pdf](https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/MER-United-States-2016.pdf) [2018,December].
- Gabriella Arcifa. European Area of Freedom Security & Justice, the New Eu Directive on Confiscation: A Good (Even If Still Prudent) Starting Point for the Post-Lisbon Eu Strategy on Tracking and Confiscation Illicit Money [Online]. 2014. Available from: <https://free-group.eu/2014/03/25/the-new-eu-directive-on-confiscation-a-good-even-if-still-prudent-starting-point-for-the-post-lisbon-eu-strategy-on-tracking-and-confiscating-illicit-money/> [2016,July].
- Gary M. Maveal. The Unemployed Criminal Alternative in the Civil War of Drug Forfeitures. American Criminal Law Review 30:35 (1992).
- Guy Stessens. Money Laundering : A New International Law Enforcement Model. New York: Cambridge University Press, 2002.
- Irving A. Pianin. Criminal Forfeiture :Attacking the Economic Dimension of Organized Narcotics Trafficking. American University Law Review 32 (1982): 227-255.
- Jean Pradel. General Criminal Law. 14 ed. Paris: Cujas, 2002.
- John Brew. State and Federal Forfeiture of Property Involved in Drug Transaction. Dickinson Law Review 92 (1988): 461-481.

- Keith R. Fisher. In Rem Alternatives to Extradition for Money Laundering [Online]. 2003. Available from: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=827686 [2017,December].
- Kelemen, J. Civil Forfeiture in the United States Journal of Eastern-European Criminal Law 1, 1 (2018): 148-159.
- Kenny Foo. Money Laundering Offences under the Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act: Interpretative Difficulties and a Proposed Solution. Singapore Academy of Law Journal 29, 1 (2017): 163-193.
- L De Koker, and JL Pretorius. Confiscation Orders in Terms of the Proceeds of Crime Act: Some Constitutional Perspectives. Journal of South African Law 1 (1998): 39-52.
- Leonard Orland, and Charles Cachera. Corporate Crime and Punishment in France: Criminal Responsibility of Legal Entities (Personnes Morales) under the New French Criminal Code (Nouveau Code Penal). Connecticut Journal of International Law 11, 1 (1995): 111-168.
- Mark R. Irvine, and Daniel R. King. The Money Laundering Control Act of 1986: Tainted Money and the Criminal Defense Lawyer. Pacific Law Journal 19 (1987): 182-192.
- Michael F. Zeldin, and Roger G. Weiner. Innocent Third Parties and Their Right in Forfeiture Proceeding. American Criminal Law Review 28 (1990): 843-862.
- R. E. Bell. Confiscation Orders under the Proceeds of Crime Legislation. The Northern Ireland Legal Quarterly 49 (1988): 38-59.
- Roger Bowles, Michael Faure, and Nuno Garoupa. Forfeiture of Illegal Gain: An Economic Perspective. Oxford Journal of Legal Studies 25, 2 (2005): 275-295.
- Stefan D Cassella. Overview of Asset Forfeiture Law in the United States. South African Journal of Criminal Justice 17, 3 (2004): 347-364.
- Steven Shavell. Criminal Law and the Optimal Use of Nonmonetary Sanctions as a Deterrent. Jules Coleman and Jeffery Lange Law and Economics 1 (1992).
- The Financial Action Task Force. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation (the Fatf Recommendations) [Online]. Available from: http://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Rec

[ommendations.pdf](#) [2019,October].

Theodore S. Greenberg, Linda M. Samuel, Wingate Grant, and Larissa Gray. Stolen Asset Recovery : A Good Practices Guide for Non-Conviction Based Asset Forfeiture [Online]. 2 0 0 9 . Available from: http://siteresources.worldbank.org/FINANCIALSECTOR/Resources/Stolen_Asset_Recovery.pdf [2018,January].

Thomas Hobbes, and Kenneth R Minogue. Leviathan, Introduction by Kenneth Minogue. London: J.M. Dent, 1987.

Tonry, M. Forfeiture Laws, Practices and Controversies in the Us. European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice 5 (1997): 294-307.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป. กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินติ้ง, 2551.

เพ็ญแข พรมจินดา. สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลกับอำนาจการยึดและริบทรัพย์สินตามกฎหมายศุลกากร. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2527.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. รายงานวิจัยเรื่อง "การศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003". นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.), 2551.

กัมปนาท แสนโภชน์. การริบทรัพย์สินตามมูลค่า. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2552.

กุลพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์การพิมพ์, 2507.

จุฑารัตน์ โยธินวิสิษฐ์. มาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด : ศึกษากรณีดอกผลของทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด. วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551.

ฉัตรชัย จันทระเสนา. วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง. วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558.

ชนิตาพร ภูเรือ. ปัญหาการดำเนินการให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551.

ณรงค์ ใจหาญ. กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543.

ต่อศักดิ์ บุรณะเรื่องโรจน์. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาในการติดตาม ยึด อายัด และ ริบ ทรัพย์สิน และ แนว ทาง แก้ โข [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.asean.ago.go.th/asean-th/images/file/article/article_torsak.pdf [เข้าถึงเมื่อ 2560,พฤศจิกายน]

- . รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องโครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายรองรับการให้สถาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอต่อสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, 2550.
- ทรรศนีย์ เรื่องศิลป์. การยึดรถยนต์ของกลางตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 78. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. มุมมองใหม่ในกฎหมายอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2556.
- ธัญลักษณ์ เจริญศักดิ์. การดำเนินคดีศุลกากร ศึกษาแนวทางในการกำหนดโทษสำหรับความผิดอาญาศุลกากร. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2552.
- นภสร ปิติกะวงค์. ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินในกรณีรื้อรายผิดปกติ. ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555.
- นรเทพ บุญเก็บ. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการพนันบนอินเทอร์เน็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2518.
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. ระบบตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง. วารสารกฎหมาย 17, 3 (กันยายน 2546): 88-150.
- ปกป้อง ศรีสนิท. กฎหมายอาญาชั้นสูง : อาชญากรรม ความรับผิด และโทษอาญา. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559.
- . การวิเคราะห์โทษอาญาด้วยหลักนิติเศรษฐศาสตร์. วารสารนิติศาสตร์ 39, 3 (2553): 510-526.
- ปกป้อง ศรีสนิทและคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาตรการในการรับของกลาง : เปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- ปัญจพร ภู่นะพิบูล. มาตรการในการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในส่วนของธนาคารพาณิชย์เปรียบเทียบแนวปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546.
- พรพิมล โสจิรัตน์. การรับทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539.
- รุ่งกานต์ วัชรปริดา. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2547.
- วีระพงศ์ บุญไญ่ภาส และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการกำหนดความผิดฐานฟอกเงินที่ผู้กระทำเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและมาตรการ รวมทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศในการปราบปรามการฟอกเงินและมาตรการยึดอายัดและริบทรัพย์สิน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. การริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในคดีอาเสพติดกับความเป็นมนุษย์ธรรม. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 26, 1 (2561): 63-94.
- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อทำการวิจัยการนำหลักการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สิน (Asset Sharing) มาใช้ในคดีอาเสพติดของประเทศไทย เสนอสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. สิงหาคม 2559.

- สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน. รายงานประเมินประเทศไทย มาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา: http://www.amlo.go.th/amlo-intranet/media/k2/attachments/MERYThailandYThai_6330_6971.pdf
- . รายงานประจำปี สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.amlo.go.th/index.php/th/strategy/annual-report> [เข้าถึงเมื่อ 2562, ธันวาคม]
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. การยึด อาัยต์ และริบททรัพย์สินคดียาเสพติด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกับการดำเนินคดีทุจริต และ ประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2560/jan2560-3.pdf [เข้าถึงเมื่อ 2562, มกราคม]
- สำราญ นุ่นพันธ์. การดำเนินการริบทรัพย์สินในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546.
- สีหนาท ประยูรรัตน์. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง “การดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542” ณ ห้องประชุมกระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2542.
- . คำอธิบายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นิติสนเทศ, 2542.
- สุภัตรา แผนวิจิต. การนำหลักการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้ในคดีอาญาทางเศรษฐกิจและการเงิน. วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 34, 1 (2559): 51-60.
- สุรพล ไตรเวทย์. การริบทรัพย์สินและภาระการพิสูจน์ในคดียาเสพติด. วารสารสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด 7(มีนาคม 2533 - กุมภาพันธ์ 2534).
- . คำอธิบายกฎหมายฟอกเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548.
- หยุด แสงอุทัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. อาญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557.
- อำพล เจริญชีวินทร์. คุณลักษณะของพนักงานอัยการในการมีคำสั่งเกี่ยวกับทรัพย์สิน. วารสารอัยการ 21, 250 (2541): 5-10.
- อุททิศ แสนโกศิก. กฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	หนึ่งฤดี ศุภกิจอนันต์
วัน เดือน ปี เกิด	22 ตุลาคม 2536
สถานที่เกิด	ขอนแก่น
วุฒิการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	308/103 ถนนประชาชื่น แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

